

1933.

KOLEBAR GORIŠKEMATIČEK
RAJKTO 1933

KNJIGE GORIŠKE MATICE

ki so doslej izšle :

PRVO LETO 1919.

Koledar za leto 1920.

DRUGO LETO 1920.

Koledar za leto 1921. (pošel)
Alozij Gradnik, Božje solze (pošle)

TRETJE LETO 1921.

Koledar za leto 1922.
Ljotze Remec, Naši ljudje
Joža Lavrenčič, Gorske pravljice

ČETRTO LETO 1922.

Koledar za leto 1923.
Alozij Gradnik, Zlata srca
Dr. Egidij, Siraheve bukve

PETO LETO 1923.

Koledar za leto 1924.
Ivan Pregelj, Zgodbe zdravnika Muznika
(pošle)

Šoški črnošolec, Mladi gozdar (pošel)
Franc Finžgar, Bogu, kar je božjega

ŠESTO LETO 1924.

Koledar za leto 1925.
Carli Lukovič, Zadnji dnevi v Ogleju
Dr. Pavlica, Sv. Frančišek Ksaverski
France Bevk, Mlada Zora (pošla)

SEDMO LETO 1925.

Koledar za leto 1926.
France Bevk, Smrt pred hišo
Carli Lukovič, Evfemija
Ivan Bežnik, Otroci Stepe
Ivan Mežé, Častitljivi don Bosco

OSMO LETO 1926.

Koledar za leto 1927. (pošel)
Dr. Just Bačar, Zdravje in bolezen v domači
hiši. I. del. Drugi natis.

Damir Feigel, Pasja dlaka (pošla)
Naši kraji v preteklosti
Prvi koraki (pošli)
France Bevk, Brat Frančišek. Drugi natis.

DEVETO LETO 1927.

Koledar za leto 1928.
Dr. Just Bačar, Zdravje in bolezen v domači
hiši. II. del.

Slavko Slavec, Župan Žagar
Gabrijel Majcen, Zgodovina domačih in pi-
tomih rastlin

OPOMBA. Knjige do vštévši osmega leta t. j. do l. 1926. se dobe, v kolikor niso že pošle, v knjigarni Ludovika Lucchessi-ja (prej Narodna knjigarna) v Gorici, Via Carducci 7. - Vse knjige poznejših let se dobe pri Goriški Matici (Unione Editoriale Goriziana) Gorizia, Via Carducci 7, I.

Venec domačih pravljic

France Bevk, Znamenja na nebu. I. del. Krvavi
jezdci

DESETO LETO 1928.

Koledar za leto 1929.
Vi. S. Reymont, Pravica
Just Ušaj, Kmečko branje
Janko Furlan, Danska in Danci
Iz starih časov, zgodovinske bajke in povesti
iz domačih krajev

France Bevk, Znamenja na nebu. II. del. Škor-
pioni zemlje (pošli)

France Bevk, Znamenja na nebu. III. del. Črni
bratje in sestre

ENAJSTO LETO 1929.

Koledar za leto 1930.
Dr. Josip Potrata, Zdravje in bolezen v do-
mači hiši. III. del.

Ciril Drekonja, Pod domačim krovom
Slavko Slavec, Čigava si?
Nande Vrbanjakov, Slike iz narode
France Bevk, Umirajoči Bog Triglav
Gizela Majeva, Vzorna gospodinja (pošla)

DVANAJSTO LETO 1930.

Koledar za leto 1931.
Dr. Josip Potrata, Zdravje in bolezen v do-
mači hiši. IV. del.

Šlibarjev Polde, Ljudska astronomija
Damir Feigel, Čudežno oko
Nande Vrbanjakov, Po svetu naokrog
France Bevk, Človek proti človeku, zgodo-
vinski roman.

TRINAJSTO LETO 1931.

Koledar za leto 1932.
Dr. Josip Potrata, Zdravje in bolezen v do-
mači hiši, V. del.

Gizela Majeva, Nova kuharica (pošla)
Tone Čemažar, Burkež gospoda Viterga
Nande Vrbanjakov, Dedek pripoveduje
France Bevk, Vedomec
Eliza Orzeszkowa, Kmetavzar

ŠTIRINAJSTO LETO 1932.

Koledar za leto 1933
Slavko Slavec, Med srci in zemljo
Dr. Josip Potrata, Prva pomoč v nezgodah
Gizela Majeva, Telesna vzgoja otrok
Nande Vrbanjakov, Pogled v svetovno zrcalo
France Bevk, Železna kača

Knjige za prihodnje leto 1934.

Koledar za leto 1934.
Dr. Josip Potrata, Zdravilne rastline
Tone Čemažar, Dedič
Dom

Nande Vrbanjakov, Prirodni pojavi in člo-
veški izumi
France Bevk, Črnošolec
in mladinska knjiga Rdeči zmaj

KOLENDAR

GORIŠKE MATICE

ZA LETO

1933

IZDALA IN ZALOŽILA „GORIŠKA MATICA“ V GORICI
NATISNILA TIPOGRAFIA CONSORZIALE V TRSTU
1932.

NO. 1000

THE NATIONAL ARCHIVES

1956

1956

||

25094/1933

D(7) 14.432/1956

KOLENDAR ZA NAVADNO LETO 1933.

Navadno leto 1933. ima 365 dni (52 tedna) ter se začne z nedeljo in se konča z nedeljo.

Začetek leta 1933.

Občno ali državno leto se začne na dan novega leta, t. j. s prvim januarjem.

Cerkveno leto se prične s prvo adventno nedeljo (3. decembra).

Letni časi.

Pomlad se začne z 21. dnem marca meseca ob 2. uri in 43. min. Solnce stopi v znamenje Oвна. Pomladansko enakonočje.

Poletje se začne z 21. dnem junija meseca ob 22. uri in 12. min. Solnce stopi v znamenje Raka. Najdaljši dan, najkrajša noč.

Jesen se začne z 23. dnem septembra meseca ob 15. uri in 1. min. Solnce stopi v znamenje Tehtnice. Jesensko enakonočje.

Zima se začne z 22. dnem decembra meseca ob 7. uri in 58. min. Solnce stopi v znamenje Kozla. Najdaljša noč, najkrajši dan.

Znamenja za lunine mene.

Mlaj ☉ | Ščip ali polna luna ☽
Prvi krajec . . . ☾ | Zadnji krajec . . . ☽

Mrki solnca in lune v letu 1933.

Leta 1933. mrkne solnce dvakrat in sicer 24. februarja in 21. avgusta. Luna ne mrkne.

Prvi solnčni mrk bo krožnat t. j. le sredina solnca zatemni, viden pa je rob solnca. Začetek ob 10. uri 56 min.; višek 13. uri 46 min.; konec ob 16. uri 37 min. Ta solnčni mrk bo pri nas neviden.

Drugi solnčni mrk bo tudi krožnat. Začetek ob 3. uri 52 min.; višek ob 6. uri 49 minut; konec ob 9. uri 45 min. Višek mrka bo pri nas malo pred solničnim vzhodom ob 5. uri 10 min.; viden bo samo konec druge stopnje mrka.

Kvatrni posti.

I. kvatre, spomladanske ali postne: 8., 10. in 11. marca.

II. kvatre, letne ali binkoštno: 7., 9. in 10. junija.

III. kvatre, jesenske: 20., 22. in 23. septembra.

IV. kvatre, zimske ali adventne: 20., 22. in 23. decembra.

Cerkveni prepovedani časi.

Obhajati ženitve je prepovedano od 1. adventne nedelje do božiča in od pepeln. srede do velikonočnega ponedeljka.

Premakljivi prazniki.

- 1.) Septuagesima: 12. februarja.
- 2.) Pepelnica: 1. marca.
- 3.) Velika noč: 16. aprila.

- 4.) Križevo: 22., 23. in 24. maja.
- 5.) Vnebohod: 25. maja.
- 6.) Binkošti: 4. junija.
- 7.) Sv. Trojica: 11. junija.
- 8.) Sv. Rešnje Telo: 15. junija.
- 9.) Prva adventna nedelja: 3. decembra.

Pust traja od 7. januarja do 28. febr., t. j. 53 dni. Postnih nedelj je šest, povelikonočnih tudi šest, pobinkoštnih pa dvajset in pet.

Prazniki.

a) Običajni in civilni.

- 1.) Vse nedelje. — 2.) Novo leto. — 3.) Sv. Trije kralji (6. januarja.) — 4.) Sporazum s Sv. Stolico (11. febr.) — 5. (Sv. Jožef (19. marca). — 6.) Rojstvo Rima (21. aprila).
- 7.) Vnebohod (25. maja.) — 8.) Sv. Rešnje Telo (15. junija). — 9.) Sv. Peter in Pavel (29. junija). — 10.) Vnebovzetje Mar. Dev. (15. avgusta). — 11.) Pohod na Rim. (28. oktobra). — 12.) Vsi svetniki (1. novembra). — 13.) Zmaga pri Vittorio Venetu (4. novembra). — 14.) Brezmadežno spočetje Mar. Dev. (8. decembra) in 15.) Božič (25. decembra).

Prazniki, ki se ujemajo s cerkvenimi, so v Kalendarju mastno tiskani, drugi so zaznamovani z dvema zvezdicama.

b) Državni, ob katerih se skrči delovni urnik samo na dopoldanske ure.

- 1.) 8. januarja: rojstni dan kraljice Helene.
- 2.) Pustni četrtek, ponedeljek in torek.
- 3.) Velikonočni četrtek, velikonočna sobota in velikonočni ponedeljek.
- 4.) 24. maja: napoved vojne.
- 5.) 29. jul.: obletnica smrti kralja Humberta.
- 6.) 18. avgusta: god kraljice Helene.
- 7.) 15. septembra: rojstni dan prestolonaslednika Humberta.
- 8.) 2. novembra: vseh vernih duš dan.
- 9.) 11. novembra: rojstni dan kralja Viktorja Emanuela III.
- 10.) 24. decembra: božični večer.
- 11.) 31. decembra: Silvestrovo.

Ti prazniki so v Kalendarju, ako ne padejo na nedeljo, zaznamovani z eno zvezdico.

c) Dnevi, v katerih se razobešajo državne zastave, poleg prej označenih.

- 1.) 4. jan.: obletn. smrti prve kraljice Italije.
- 2.) 9. jan: smrt kralja Vikt. Emanuela I.
- 3.) 23. marca: ustanovitev fašjev (I. 1919.)
- 4.) prva nedelja v juniju: praznik ustave.
- 5.) 12. oktobra: obletnica odkritja Amerike.

JANUAR - PROSINEC

D nevi	Godovi in nedeljski evangeliji
1	Ko je bilo dopoljenih osem dni. Luk. 2. 21.
1 Nedelja	Novo leto. Obrez. Gospod.
2 Pondeljek	Makarij, opat; Martinijan, šk.
3 Torek	Genovefa, dev.; Salvator, sp. ☉
4 Sreda	Tit, šk.; Izabela, kr.
5 Četrtek	Telesfor, pap. muč.; Simeon Stol.
6 Petek	Sv. Trije kralji. Razgl. Gosp.
7 Sobota	Valentin, škof; Lucijan, muč.
2	Dvanajstletni Jezus v templu. Luka 2, 42.—52.
8 Nedelja	1. po razgl. G., Severin, op.
9 Pondeljek	Julijan in Bazilisa, mučenca.
10 Torek	Pavel I., pap.; Agaton, pap.
11 Sreda	Higin, pap. muč.; Božidar, op. ☉
12 Četrtek	Arkadij, muč.; Ernest, škof
13 Petek	Veronika, dev.; Bogomir.
14 Sobota	Hilarij, šk.; Feliks iz Nole, sp.
3	O ženitnini v Kani Galilejski. Jan. 2. 1.—11.
15 Nedelja	2. po razgl. G.; Maver, op.
16 Pondeljek	Marcel, papež; Ticijan, škof;
17 Torek	Anton, pušč.; Sulpicij, šk.
18 Sreda	Sv. Petra stol v R.; Priska, dev.
19 Četrtek	Knut, kralj; Marij in tov., muč. ☉
20 Petek	Fabjan in Boštjan, muč.; Manjrad.
21 Sobota	Neža, devica mučenica.
4	Jezus ozdravi gobavega. Mat. 8. 1.—15.
22 Nedelja	3. po razgl. G., Vincencij, muč.
23 Pondeljek	Zar. M. D.; Emerencijana, dev. m.
24 Torek	Timotej, šk.; Babila, muč.
25 Sreda	Izpreob. Pavla apostola
26 Četrtek	Polikarp, škof; Pavla, vdova ☉
27 Petek	Janez Zlatoust, cerkv. učenik.
28 Sobota	Julijan, škof.; Karl Veliki, cesar
5	Jezus pomiri vihar na morju. Mat. 8. 23.—27.
29 Nedelja	4. po razgl. G., Franč. Sal., šk.
30 Pondeljek	Martina, dev.; Janez Mil., šk.
31 Torek	Peter Nol., sp.; Marcela, vd.

Lunine mene.

- ☾ Prvi krajec 3. ob 17. uri 24 m.
- ☽ Ščip 11. ob 21. uri 36 m.
- ☾ Zad. krajec 19. ob 7. uri 15 m.
- ☾ Mlaj 26. ob 0. uri 20 m.

Nebesno znamenje in dolgotost dneva:

Solnce stopi dne 20. januarja ob 12. uri in 53 min. v znam. Vodnarja. Dan zraste za 1 uro in 1 minuto in je dolg 8 ur 26 min. do 9 ur 27 min.

OPOZORILO.

Obresti obveznic. — Prvi dan zapadejo letne in polletne obresti državnih, bančnih in industrijskih obveznic.

Davki. — V prvi polovici meseca so izpostavljeni v občinskih uradih glavni in dopolnilni davčni sezname prve serije. Vsak davkoplačevalec naj jih pregleda in če zapazi v njih materijelne pogrške, dvojnost ali nepravilen vpis naj rekurira. Čas za to je do 16. julija (glej opombo 15. julija).

Samski davek. — Petnajstega zapade rok plačila samskega davka od delodajalcev za uslužbence. Zadnjega je zadnji rok za prijavo samcev v svrhu odmeritve samskega davka.

Pristojbine mrtve roke. — Dvajsetega zapade rok plačila prve polovice pristojbine mrtve roke (ujemajoče se prej s pristojbinskim namestkom) pri registrskem uradu (glej opombo 20. julija).

Tehtnice in uteži. — Od drugega do desetega se mora naznaniti seznam tehtnic in uteži, ki jih vsakdo rabi. To naznanilo je obvezno in zapade v oglobitev, kdor ne ugoti tem zahtevam zakona.

Naborni seznam. — V naborne sezname se morajo vpisati v teku tega meseca vsi mladeniči, ki dopolnijo v tekočem letu osemnajsto leto svoje starosti. V slučaju mladeničeve odsotnosti, ga morajo prigrasiti njegovi starši ali pa skrbniki.

Kratka navodila za kmete.

Na polju. — Pripravi, preoraj in pognoji zemljo. Očisti in odberi seme za pomladansko setev.

V hlevu. — Skrbi za enakomerno toploto (od 15° do 18° C) v hlevu in prežrači ga večkrat. Zmanjšaj krmo delovni, zvišaj jo pri molzni živini.

Na travniku. — Nadaljuj z delom, zastalim v novembru in decembru (glej navodilo za november).

Na vrtu. — Prekopavaj vrtno grede in pognoji ob enem.

V sadovnjaku. — Okopuj in pognoji sadno drevje ter pokropi ga z «antiparazitom» zoper škodljivi mrčes. Obreži mlado in pretrebi krono starejšemu drevju.

V kleti. — Pretoči mlada vina. Skrbi, da bodo sodi, v katerih hraniš vino, vedno polni, prazne pa prežvepluj.

BELEŽKE

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.
24.
25.
26.
27.
28.
29.
30.
31.

FEBRUAR - SVEČAN

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji.
1 Sreda	Ignacij, šk.; Brigita, dev.
2 Četrtek	Svečnica, Dar. Gospod. ☉
3 Petek	Blaž, škof; Oskar, škof.
4 Sobota	Andrej Kor., šk.; Veronika, dev.
6	Prilika o dobrem semenu. Ma. 13. 24.—30.
5 Nedelja	5. po razgl. G., Agata, dev. m.
6 Ponedeljek	Doroteja, dev.muč.; Tit, šk.
7 Torek	Romuald, op.; Rihard, kr.
8 Sreda	Janez Matajski sp.; Juvencij, šk.
9 Četrtek	Ciril A., šk. c. uč.; Apolonija, dev.
10 Petek	Školastika, dev.; Viljem, pap. ☿
11 Sobota	** Prikazen M. D. v Lurdu; Adolf
7	O delavcih v vinogradu. Mat. 20. 1.—16.
12 Nedelja	1. predp., Evlalija, dev. m.
13 Ponedeljek	Katarina Riči, dev.; Gregorij, pap.
14 Torek	Valentin, muč.; Zožil, spoz.
15 Sreda	Favstin in Jovita, muč.
16 Četrtek	Julijana, dev.; Onezim, muč.
17 Petek	Donat in tov., muč.; Franč. Kl. ☽
18 Sobota	Simeon, škof; Flavijan, škof
8	Prilika o sejalcu in semenu. Luka 8. 4.—15.
19 Nedelja	2. predp., Konrad, pušč.
20 Ponedeljek	Eleverij, škof, muč.; Evharij, šk.
21 Torek	Maksimilijan, šk.; Eleonora, dev.
22 Sreda	Sv. Petra stol v Antijohiji
23 Četrtek	* Peter Damijan, šk.; Romana, dev.
24 Petek	Matija, apostol
25 Sobota	Valburga, dev.; Viktorin, muč.
9	Jezus ozdravi slepca. Luka 18, 31.—45.
26 Nedelja	3. predp., Marjeta Kort, sp.
27 Ponedeljek	* Leander, šk.; Baldomir, spoz.
28 Torek	* Pust. Roman, op.; Rajmund

Lunine mene.

- ☾ Prvi krajec 2. ob 14. uri 16 m.
- ☽ Ščip 10. ob 14. uri 1 m.
- ☾ Zadn. krajec 17. ob 15. uri 8 m.
- Mlaj 24. ob 13. uri 44 m.

Nebesno znamenje in dolgost dneva:

Solnce stopi dne 19. febr. ob 5. uri 36 min. v znamenje Rib.
Dan zraste za eno uro 29 min. in je dolg od 9 ur 29 minut do 10 ur 38 minut.

OPOZORILO.

Davki. — Od desetega do osemnajstega se plača pri davčnih izterjevalnicah prvi obrok premičnega bogastva in drugih davkov. Kdor ni plačal do vstetega osemnajstega dne (če ta dan nedelja, velja devetnajsti kot zadnji dan), se oglobi s šestimi odstotki. Kdor ni dobil naznanila glede plačevanja, mora vkljub temu plačati obrok, ker zadostuje v tem oziru razglas davčnih seznamov, a ne plača globe po preteku gori imenovanega roka.

Kratka navodila za kmete.

Na polju. — Nadaljuj s preoravanjem, gnojenjem in brananjem. Pognoji njive s superfosfatom. Pripravi semena. Obrežuj meje in drevje.

V blevu. — Delovni živini pokladaj vedno več krme, a tudi klavna živina in molzne krave naj se zadostno krmijo.

Na travniku. — Nadaljuj z brananjem, čiščenjem in gnojenjem travnikov. Razgrebaj krtine in mravljišča.

Na vrtu. — Sadi in sejaj, če podnebje pripušča, zgodnjo zelenjad, kakor karfijol, česenj, zgodnji kapus, čebulo, grah, peteršilj, špinačo in radič.

V sadovnjaku. — Poškropi hruške in jabolane s petodstotno raztopino železne ali pa modre galice, kateri si dodal primerno količino apnenega beleža. Za breskve in marelice zadošča triodstotna raztopina.

V vinogradu. — Okopavaj in gnoji trte. Prični z obrezovanjem, pripravi cepiče. Izmenjaj elabe kole. Uničuj škodljivi mrčes s tem, da ostržeš lubad z žičnato sčetjo in namažeš debela z «antiparazitom».

V kleti. — Nadzoruj pretočena vina in pazi, da bodo sodi vedno polni, prazni pa prežveplani.

V čebelnjaku. — Pusti čebele v popolnem miru in odpri panje le v skrajni sili.

BELEŽKE

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.
24.
25.
26.
27.
28.

MAREC - SUŠEC

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji
1 Sreda	Pepelnica. Albin, škof
2 Četrtek	Simplicij, pap.; Henrik S., spoz.
3 Petek	Kunigunda, ces.; Andrej, muč.
4 Sobota	Kazimir, sp.; Lucij I, pap. ☾
10	Hudobni duh skuša Jezusa. Mat. 4, 1.—11.
5 Nedelja	1. postna. Agapa, dev. muč.
6 Ponedeljek	Fridolin, op.; Perpetua in Felic.
7 Torek	Tomaž Akv., cerk. uč.
8 Sreda	† Kvatre. Janez od Boga, sp.
9 Četrtek	Franciška Rim., vd.; Gregorij, šk.
10 Petek	† Kvatre. 40 mučencev
11 Sobota	† Kvatre. Sofronij, škof
11	Jezus se izpremeni na gori. Mat. 17, 1.—9.
12 Nedelja	2. postna (kvaf). Gregorij ☼
13 Ponedeljek	Rozina, vd.; Evfrazija, dev.
14 Torek	Matilda, kr.; Pavlina, dev.
15 Sreda	Longin, muč.; Klement Hofb., sp.
16 Četrtek	Hilarij in Tacijan, muč.
17 Petek	Patricij, škof; Jedert, dev.
18 Sobota	Ciril Jeruz., šk.; Edvard, kralj. ☾
12	Jezus izžene hudiča iz nemega. Luka 11, 14.—28.
19 Nedelja	3. postna. Jožef, ženin D. M.
20 Ponedeljek	Feliks in tov., muč.; Evgenij, muč.
21 Torek	Benedikt, op.; Serapijon, šk.
22 Sreda	Benvenut, šk.; Katarina Gen.
23 Četrtek	Viktorijan, muč.; Jožef Oriol.
24 Petek	Gabrijel, nadang., Epigmen., muč.
25 Sobota	Oznanenje Mar. Dev.
15	Jezus nasili 5000 mož. Jan. 6, 1.—15.
26 Nedelja	4. postna. (sredp.) Emanuel ☼
27 Ponedeljek	Rupert, šk.; Janez Dam., c. uč.
28 Torek	Janez Kap., spoz.; Sikst, pap.
29 Sreda	Ciril, muč.; Bertold, spoz.
30 Četrtek	Janez Klim., op.; Amadej, spoz.
31 Petek	Modest, šk.; Benjamin, muč.
<p>Lunine mese.</p> <p>☽ Prvi krajec 12. ob 3. uri 46 m. ☾ Ščip 18. ob 22. uri 5 m. ☽ Zad. krajec 26. ob 4. uri 20 m. ● Mlaj 4. ob 11. uri 23 m.</p>	
<p>Nebesno znamenje in dolgot dneva:</p> <p>Solnce stopi dne 21. marca ob 2. uri 45 min. v znamenje Oвна. Začetek pomladi. Noč in dan sta enako dolga. Dan zraste za 1 uro 45 min. in je dolg 11 ur 1 min. do 12 ur 46 min.</p>	

OPOZORILO.

Davki in pristojbine. — Objavijo se dopolnilni sezname prve serije direktnih davkov. Davkoplačevalci imajo vpogled v te sezname, izpostavljene v občinskem uradu, da lahko napravijo morebitne tozadevne pritožbe.

Kratka navodila za kmete.

Na polju. — Sejay odbrano seme v rahlo, primerno pognojeno in primerno vlažno zemljo. Sejay jaro žito, oves, deteljo. Razvaljaj, pobranaj in oplej žito, ki si ga bil posejal v jeseni. Gnoji s superfosfatom in solitrom.

V hlevu. — Vprežno živino dobro krmi in pazi, da se ne prehladi.

Na travniku. — Nadaljuj z delom, zaostalim v februarju. Če je travna ruša preredka ali obrasla z neprimernimi travami, pobranaj tak travnik podolž in počez prav temeljito, če le mogoče raztrosi že prej tudi umetna gnojila in obsej ga s primerno mešanico trav in detelj. Zatiraj podleseke.

Na vrtu. — Posadi zgodnji krompir in beluše (šparglje). Presadi v jeseni posejano čebulo in vsadi česenj.

V vinogradu. — Zapomni si, da je ta mesec najboljši čas za sajenje trt. Nove nasade dobro pognoji, najbolje z mešancem (kompostom). Druge trte pa okopavaj, pristavi jim kole, popravi pokvarjeno podzidje.

V čebelnjaku. — Pazi, da ima vsak panj matico. Družinam s pičlo zalogo medu pomagaj takoj. Slabičev ne trpi v čebelnjaku.

BELEŽKE

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.
24.
25.
26.
27.
28.
29.
30.
31.

APRIL - MALI TRAVEN

D n e v i	Godovi in nedeljski evangeliji
1 Sobota	Hugon, škof; Teodora, muč.
14	Judje hočejo Jezusa kamenjati, Jan. 8, 46.—59.
2 Nedelja	5. postna. (tiha). Franč. Pavl
3 Ponedeljek	Rihard, šk.; Abundij, šk.
4 Torek	Izidor, šk. c. uč.; Benedikt N., sp.
5 Sreda	Vincencij, spoz.; Irena, d. muč.
6 Četrtek	Sikst, pap.; Celestina, muč.
7 Petek	Marija 7 žalosti; Herman, sp.
8 Sobota	Albert, škof; Dionizij, muč.
15	Jezusov prihod v Jeruzalem. Mat. 21, 1.—19.
9 Nedelja	6. postna (cvetna). Mar. Kleof.
10 Ponedeljek	Ezehiel, prer.; Mehtilda, dev.
11 Torek	Leon, pap. cerkv. uč.; Beřina, d.
12 Sreda	Zenon, šk. muč.; Saba, muč.
13 Četrtek	* Vel. četrtek. Hermeneg., m.
14 Petek	Vel. petek. Justin, muč.
15 Sobota	* Vel. sobota. Helena, kr.
16	Jezus vstane od mrtvih. Mark 16, 1.—7.
16 Nedelja	Velika noč. Vstajenje Gosp.
17 Ponedeljek	* Velik. pond. Anicet, pap.
18 Torek	Apolonij, muč.; Eleverij, šk.
19 Sreda	Leon, pap.; Ema, vd.
20 Četrtek	Marcelin, škof; Neža, dev.
21 Petek	** Anzelm, škof.; Bruno, spozn.
22 Sobota	Soter in Kaj, papeža mučenca.
17	Jezus se prikaže pri zaprtih vratih. Jan. 20, 19.—31.
23 Nedelja	1. povelik. (bela) Jurij, muč.
24 Ponedeljek	Fidelis, muč.
25 Torek	Marko, evang.; Ermin, muč.
26 Sreda	Klet in Marcelin, šk. muč.
27 Četrtek	Pelegrin, sp.; Anastazij, pap.
28 Petek	Pavel od križa; Vital, muč.
29 Sobota	Peter, muč.; Robert, op.
18	Jezus, dobri pastir. Jan. 10, 11.—16.
30 Nedelja	2. povelik., Katarina Sij., dev.

Lunine mene.

- ☾ Prvi krajec 3. ob 6. uri 56 m.
- ☽ Ščip 10. ob 14. uri 38 m.
- ☾ Zad. krajec 17. ob 5. uri 17 m.
- Mlaj 24. ob 19. uri 38 m.

Nebesno znamenje in dolgost dneva:

Solnce stopi dne 20. aprila ob 14. uri 19 min. v znamenje Bika.
Dan zraste za eno uro 38 min. in je dolg 12 ur 49 minut do 14 ur 27 minut.

OPOZORILO.

Davki. — V tem mesecu zapade drugi davčni obrok. Plačati ga moraš v dneh od desetega do vštetege osemnajstega. Če je ta dan nedelja ali praznik, velja kot zadnji dan naslednji t. j. devetnajsti. S petnajstim zapade rok za predložitev naznanila, da so dohodki prenehali oziroma da niso obstojali, ker le po tej poti se doseže oprostitev od davka od 1. januarja, če se je namreč ugotovilo, da so bili dohodki prenehali s tem dnevom ali pa še prej.

Tehtnice in uteži. — V tem mesecu morajo predložiti trgovci svoje tehtnice in uteži overovitelju. Kdor bi tega ne storil, bo naznanjen sodnji.

Kratka navodila za kmete.

Na polju. — Sejaj turščico v dobro pognojeno zemljo.

V hlevu. — Krmí živino z zelenimi krmili, katerim bodi primešana suha krma. Prehod od suhe krme k zeleni naj se vrši polagoma. Razkuži hleve, ker se bliža nevarno poletje.

Na vrtu. — Zavaruj s slamnatimi odejami in enakim predčasne nasade pred slano, presejaj zeleno, posadi zgodnji fižol in pripravi tople grede za paradižnike.

V vinogradu. — Cepi trte v glavo, okopavaj in veži jih. Zatiraj trtjona in rujavega hrošča.

V sadovnjaku. — Cepi v razklad, pristriži mlade veje in dobro očisti drevesa polžev, gosenic in uši.

V kletí. — Pretakaj drugič vino, če tega nisi že storil.

V čebelnjaku. — Priskrbi si pravočasno potrebnih satnic.

BELEŽKE

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.
24.
25.
26.
27.
28.
29.
30.

MAJ - VELIKI TRAVEN

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji
1 Pondeljek	Filip in Jakob ml., apost.
2 Torek	Atanzij, cer. uč.; Sekunda, m. ☉
3 Sreda	Varstvo sv. Jožefa; Najdba sv. kr.
4 Četrtek	Florijan, muč.; Monika, vd.
5 Petek	Pij, pap.; Irenej, šk.
6 Sobota	Janez Ev. pred lat. vrati.
19	Jezus napove svoj odhod. Jan. 16, 16.—22.
7 Nedelja	3. povelik. Gizela, kr. opat.
8 Pondeljek	Prikazen Mihaela nadangela
9 Torek	Gregorij Nac., šk. cerk. uč. ☉
10 Sreda	Antonin, šk.; Gordian, muč.
11 Četrtek	Mamert, škof; Gandolf, opat.
12 Petek	Pankracij, muč.; Nerej, muč.
13 Sobota	Servacij, šk.; Peter Regalat, sp.
20	Jezus obljubi učencem sv. Duha. Jan. 16, 5.—14.
14 Nedelja	4. povelik. Bonifacij, muč.
15 Pondeljek	Zofija, muč.; Izidor, km. spozn.
16 Torek	Janez Nep., muč.; Ubald, šk. ☉
17 Sreda	Paškal, spoz.; Maksima, dev.
18 Četrtek	Feliks, spozn.; Venancij, muč.
19 Petek	Celestin papež; Ivo, spozn.
20 Sobota	Bernardin, S. spozn.; Bazila, dev.
21	Jezus uči o moči molitve. Jan. 16, 23.—30.
21 Nedelja	5. povelik. Feliks, spozn.
22 Pondeljek	Helena, dev.; Julija, dev.
23 Torek	Deziderij, šk.; Andrej B., sp.
24 Sreda	* Marija Dev. pomoč. krist. ☉
25 Četrtek	Krist. Vnebohod; Gregorij, p.
26 Petek	Filip Neri, sp.; Elefterij, pap. m.
27 Sobota	Magdalena P., dev.; Janez, pap. m.
22	Jezus govori o pritevanju sv. Duha. Jan. 15, 16—27.
28 Nedelja	6. povelik. Avguštin, šk.
29 Pondeljek	Maksim; šk. muč.; Teodozija, m.
30 Torek	Ferdinand, kr.; Ivana Orleanska
31 Sreda	Angela, dev.; Kocijan in tov., m.

Lunne mene.

- ☾ Prvi krajec 2. ob 23. uri 39 m.
- ☽ Ščip 9. ob 23. uri 4 m.
- ☾ Zad. krajec 16. ob 13. uri 50 m.
- Mlaj 24. ob 11. uri 7 m.

Nebesno znamenje in dolgost dneva

Solnce stopi dne 21. maja ob 13. uri 57 min. v znamenje Dvojšk-kov.
Dan zraste za 1 uro 15 min. in je dolg 14 ur 50 minu. do 13. ur 45 minut.

O P O Z O R I L O.

Davki. — V prvi polovici so razpoloženi dopolnilni sezname druge serije direktnih davkov in davčnih naklad.

Premično bogastvo. — Od prvega dalje (do 31. julija) se lahko zaprosi, naj se popravijo za bodoče leto dohodki iz premičnega bogastva vrste B in C zasebnim davkoplačevalcem.

Prenehanje obrti. — Kdor preneha s svojo obrtjo, oziroma kdor je svojo obrt omejil, mora predložiti občinski davčni komisiji na navadni (in ne kolkovni) poli svojo zahtevo, da se izbriše kot obrtnik, oziroma da se mu znižajo razne pristojbine.

Kratka navodila za kmete.

Na polju. — Nakosi zeleno krmo, presejaj kapus in krmsko peso. Zatiraj plevel in pazi posebno na skrajno nevarno deteljno predenico.

V hlevu. — Daj cepiti vse prašiče proti rdečici, ker je že skrajni čas.

Na travniku. — Kjer je zgodnja trava, lahko že kosiš. Najboljši čas za košnjo je tedaj, ko je večina trav v cvetju.

Na vrtu. — Sejaj buče, kumare, korenje, peso, presejaj paradižnike, namakaj obilno v slučaju suše.

V vinogradu. — Popraši trte z žveplom, da jih obvaruješ oidija in proti koncu meseca poškopri jih z apneno-modro galično raztopino, da jih obvaruješ peronospore ali rose.

V sadovnjaku. — Nadaljuj boj zoper mrčes s tobačnim izvlečkom, kvasijevimi trskami in s svinčnim arzenatom.

V čebelnjaku. — Da odpraviš iz panjev nadležne mravlje, postavi vanje v medeni vodi namočeno gobo, ki privabi mravlje k sebi, in ko se goba tako napolni z njimi, vrzi jo v vrelo vodo.

Sviloreja. — Položi dobro in izbrano seme v vališče, še bolje je, da si preskrbiš že izvaljene gosence. Pazi, da se ohrani v izrejevališču vedno primerna toplota (20°—23° C). Preprečuj vsak najmanjši preprih. Pokladaj sviloprejkam murbino listje v mali količini, zato pa pogostoma.

BELEŽKE

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.
24.
25.
26.
27.
28.
29.
30.
31.

JUNIJ - ROZNIK

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji
1 Četrtek	Juvencij, muč.; Gracijan, muč. ☉
2 Petek	Marcelin, muč.; Erazem, škof.
3 Sobota	Klotilda, kr.; Oliva, dev.
23 Jezus govori o Sv. Duhu in ljubezni. Jan. 14. 23.-31.	
4 Nedelja	Binkošti. Prihod sv. Duha
5 Ponedeljek	Bink. pond. Bonifacij, šk. muč.
6 Torek	Norbert, šk.; Bertrand, patr.
7 Sreda	† Kvatre. Robert, op.; Sabinijan
8 Četrtek	Medard, škof; Viljem, škof. ☉
9 Petek	† Kvatre. Primož in Felicijan
10 Sobota	† Kvatre. Marjeta, kr.; Bogomil
24 Meni je dana vsa oblast. Mat. 28, 18-20.	
11 Nedelja	1. pobink. Sv. Trojica
12 Ponedeljek	Janez Fak., sp.; Flora, dev.
13 Torek	Anton Padov., sp.; Akvilina, dev.
14 Sreda	Bazilij, cerk. uč.; Elizej, prer.
15 Četrtek	Sv. Rešnje Telo. Vid, muč. ☉
16 Petek	Franc Regij, spozn.; Jošt, opat
17 Sobota	Adolf, škof; Lavra, nuna.
25 Prilika o veliki večerji. Luka 14, 16.-24.	
18 Nedelja	2. pobink. Marko, muč.
19 Ponedeljek	Julijana Falk., dev.; Gerv. in Prot.
20 Torek	Silverij, pap.; Florentina, dev.
21 Sreda	Alojzij, sp.; Alban, muč.
22 Četrtek	Ahacij in tov., muč.; Pavlin, škof.
23 Petek	Eberhard, škof; Agripina, dev. ☉
24 Sobota	Janez Krstnik (rojstvo). Kres.
26 Prilika o izgubljeni ovci. Luka 15, 1.-10.	
25 Nedelja	3. pobink. Viljem, op.
26 Ponedeljek	Janez in Pavel, muč.; Rudolf, šk.
27 Torek	Hema, vdova; Ladislav, škof.
28 Sreda	Irenej, spoz.; Leon, pap.
29 Četrtek	Peter in Pavel, apostola.
30 Petek	Spomin sv Pavla apost. ☉

Lunine mene.

☾ Prvi krajec	1. ob 12. uri 53 m.
☽ Ščip	8. job 6. uri 5 m.
☾ Zad. krajec	15. ob 0. uri 26 m.
☉ Mlaj	23. ob 2. uri 22m.
☽ Prvi krajec	30. ob 22. uri 41 m.

Nebesno znamenje in dolgost dneva

Solnce stopi dne 21. junija ob 22. uri 12 min. v znamenje Raka. Začetek poletja. Najdaljši dan in najkrajša noč. — Dan zraste do 21. za 19 minut, in se zopet skrči do konca meseca za 3 min. In je dolg 15 ur 45 min. do 16 ur 2 min.

O P O Z O R I L O.

Davki. — Desetega zapade v plačilo tretji obrok glavnih in dopolnilnih davčnih seznamov prve serije. Zneski morajo biti plačani najkasneje osemnajsti dan tega meseca.

Cepljenje. — V tem mesecu se objavijo naznanila o brezplačnem cepljenju otrok zoper koze.

Kratka navodila za kmete.

Na polju. — Da obvaruješ pozni krompir pred boleznimi na listju, poškropi ga z raztopino modre galice in apna.

V hlevu. — Živino krmi izdatno z ozirom na njeno delo.

Na travniku. — Za košnjo moramo imeti ugodno vreme. Kosijo se v tem mesecu pred vsem travniki, ki se kosijo letno trikrat.

Na vrtu. — Za zgodnjo zelenjajo obsadi proste lehe z zeleno, poletno endivijo. Ob suši zalivaj zelenjavo zvečer ob solnčnem zatonu.

V vinogradu. — Poškropi in požvepljaj trte. Povezuj mladje, da ga veter ne polomi.

V sadovnjaku. — Razredči sadež, da si zagotoviš najboljši razvoj ostalega. Proti gosencam in moljem škropi s polodstotno raztopino svinčene arsenata v vodi.

V kleti. — Klet imej dobro zaprto in snažno. Zalivaj sode, da so vedno polni.

V čebelnjaku. — Pazi, da ti kak roj ne ubeži. Zanj imej že popolnoma opremljen panj.

Sviloreja. — Pazi na snago, menjaj pogostoma ležišča. Ne dotikaj se gosencam z rokami. Pokladaj jim redno in pogostoma svežega in nikdar ne mokrega murbinega listja. Pazi na pre-naglo izpremembo temperature. Pripravi pravočasno zaprejalističe in ne pobiraj svilodov nikdar pred desetimi dnevi, po tem ko so se sviloprejke zapredle.

BELEŽKE

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.
24.
25.
26.
27.
28.
29.
30.

JULIJ - MALI SRPAN

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji
1 Sobota	Presveta Rešnja Kri; Teobald, p.
27	O velikem ribjem lovu. Luka 5, 1.—11.
2 Nedelja	4. pobink. Obisk M. Dev.
3 Ponedeljek	Helijodor, šk.; Bertram, šk.
4 Torek	Urh, šk.; Berta, dev.
5 Sreda	Ciril in Metod, šk.; Domicij, šk.
6 Četrtek	Izaija, prerok; Dominika, muč.
7 Petek	Vilibald, škof; Pulherija, dev. ☉
8 Sobota	Elizabeta, kraljica; Kilijan, škof.
28	O farizejski pravičnosti. Mat. 5, 20.—24.
9 Nedelja	5. pobink. Veronika, dev.
10 Ponedeljek	Amalija, dev.; Felicita, muč.
11 Torek	Pij, pap.; Savin, muč.
12 Sreda	Mohor in Fortunat, muč.
13 Četrtek	Marjeta, dev. muč.; Anaklet, pap.
14 Petek	Bonaventura, cer. uč.; Just, m. ☾
15 Sobota	Henrik, kr. spoz.; Vladimir, kralj.
29	Jezus nasilil 4000 mož. Mark 8, 1.—9.
16 Nedelja	6. pobink. Karmelska M. B.
17 Ponedeljek	Aleš, spoz.; Generozij, muč.
18 Torek	Kamil Lel., sp.; Friderik, šk.
19 Sreda	Vincencij Pavl., sp.; Maksima
20 Četrtek	Marjeta, dev. muč.; Elija, prer.
21 Petek	Danijel, prerok; Olga, dev.
22 Sobota	Marija Magd., sp.; Teofil, muč. ☽
30	O lažnivih prerokih. Mat. 7, 15.—21.
23 Nedelja	7. pobink. Apolinarij, šk. m.
24 Ponedeljek	Kristina, dev. muč.; Roman, muč.
25 Torek	Jakob, apost.; Krištof, muč.
26 Sreda	Ana, mati M. D.; Valens, muč.
27 Četrtek	Pantaleon, muč.; Natalija, muč.
28 Petek	Inocencij, pap.; Viktor, muč.
29 Sobota	* Marta, dev.; Beatrika, muč.
31	O krivičnem hišniku. Luka 16, 1.—19.
30 Nedelja	8. pobink. Abdon in Senen ☽
31 Ponedeljek	Ignacij Lojola, spozn.

Lunine mene.

- ☉ Ščip 7. ob 12. uri 51 m.
 ☾ Zad. krajec 14. ob 13. uri 24 m.
 ☽ Mlaj 22. ob 17. uri 3 m.
 ☽ Prvi krajec 30. ob 5. uri 44 m.

Nebesno znamenje in dolgost dneva

Solnce stopi dne 23. Julija ob 9. uri 6 minut v znamenje Leva. — Začetek pasjih dni.
 Dan se skrči za 54 min. in je dolg 16 ur 2 min. do 15 ur 8 min.

O P O Z O R I L O.

Premično bogastvo. Hišni in zemljiški davek. — Petnajstega zapade rok za predložitev rekurza glede dvojnosti, glede pomot, glede nepravilnih vpisov v sezname na podlagi nepravilnih ugotovitev in odločitev za vpis. — Zadnjega zapade rok za predložitev poprav dohodkov iz premičnega bogastva (glej opombo v maju).

Pristojbine mrtve roke. — Dvajsetega zapade rok plačila druge polovice pristojbine mrtve roke (glej opombo v januarju).

Samski davek. — Petnajstega zapade rok plačila samskega davka od strani delodajalcev za uslužbenca pri registrskem uradu (glej opombo v januarju).

Kratka navodila za kmete.

Na polju. — Krompir izoravaj o suhem vremenu. Požanji žito, ko je slama popolnoma porumelena. Podorji strnišče, da se zemlja ne presuši. Osej činkvantin, ajdo, repo. Osipaj turščico.

V hlevu. — Nakrmi vprežno živino dobro in v redu vsaj zvečer in jutraj.

Na travniku. — Košnja se nadaljuje.

Na vrtu. — Seje se ozimna vrtnina.

V vinogradu. — Nadaljuj s škropljenjem in žveplanjem.

V sadovnjaku. — Podpri preobložene veje, nadaljuj boj zoper mrčes, zatiraj uši s tobacnim izvlečkom in kvasijevimi trskami, gosenice in ličinke pa s svinčnim arzenatom.

V čebelnjaku. — Ne trčaj medu, dokler ni vsaj polovica satnikov pokrita z njim. O vročini zasenci panje. Daj čebelam mnogo vode na razpolago v bližini čebelnjaka. Rojenje preprečuj, ker pozni roji niso priporočljivi.

BELEŽKE

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.
24.
25.
26.
27.
28.
29.
30.
31.

AVGUST - VELIKI SRPAN

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji.
1 Torek	Vezi Petra ap.; Makab. bratje.
2 Sreda	Porcijunkula; Alfonz Lig.
3 Četrtek	Najdba sv. Štefana; Lidija, vd.
4 Petek	Dominik, spozn.; Agabij, škof.
5 Sobota	Mar. Dev. Snežna; Ožbolt, kr. ☉
32	Jezus se joče nad Jeruzalemom. Luka 19, 41.—47.
6 Nedelja	9. pobink. Gospod. izpremen.
7 Ponedeljek	Kajetan, spozn.; Donat, šk. muč.
8 Torek	Cirijak, Larg in Smaragd, muč.
9 Sreda	Roman, muč.; Emigdij, šk.
10 Četrtek	Lavrencij, muč.; Hugon, škof.
11 Petek	Tiburcij, muč.; Suzana, dev.
12 Sobota	Klara, dev.; Hilarija, muč.
33	O farizeju in cestnarju. Luk. 18, 9.—14.
13 Nedelja	10. pobink. Hipolit, muč. ☉
14 Ponedeljek	Evzebij, duh. spozn.; Anastazija
15 Torek	Vnebovzetje Marije Device
16 Sreda	Rok, sp.; Joahim, oče M. D.
17 Četrtek	Hijacint, spozn.; Sibila, dev.
18 Petek	* Helena, kraljica; Agapit, muč.
19 Sobota	Ludovik Toled., šk.; Julij, muč.
34	Jezus ozdravi gluhtonemega. Mark 7, 31.—37.
20 Nedelja	11. pobink. Bernard, op.
21 Ponedeljek	Ivana Šant., vd.; Adolf, spoz. ☉
22 Torek	Timotej, muč.; Hipolit, muč.
23 Sreda	Filip Ben., spozn.; Viktor, šk.
24 Četrtek	Jernej, apost.; Ptolemej, šk.
25 Petek	Ludovik, kralj; Patricija, dev.
26 Sobota	Zefirin I., papež; Samuel muč.
35	O usmiljenem Samaritanu. Luka 10, 25.—27.
27 Nedelja	12. pobink. Jožef Kal., spoz.
28 Ponedeljek	Avguštin, šk.; Hermes, muč. ☉
29 Torek	Obglavlj. sv. Janeza Krstnika.
30 Sreda	Roza Lim., dev.; Feliks, muč.
31 Četrtek	Rajmund, spozn.; Izabela, dev.

Lunine mene.

- ☾ Ščip 5. ob 20. uri 32 m.
 ☾ Zad. krajec 13. ob 4. uri 49 m.
 ☽ Mlaj 21. ob 6. uri 48 m.
 ☽ Prvi krajec 28. ob 11. uri 13 m.

Nebesno znamenje in dolgost dneva:

Solnce stopi dne 23. avgusta ob 15. uri 53 minut v znamenje Device. Konec pasjih dni.
 Dan se skrči za 1 uro 34 min. In je dolg 15 ur 4 min. do 15 ur 30 min.

O P O Z O R I L O.

Davki. — Od desetega do vštetelega osemnajstege se mora plačati četrti obrok tako glavnega kakor dopolnilnih davčnih seznamov.

Vino. — Do petnajstege morajo naznaniti preostanek svojega vina in sicer tako pridelovalci kakor tudi trgovci na debelo.

Kratka navodila za kmete.

Na njivi. — Poruj strnišča in izoraj njive globoko, da tako pripraviš tla za ozimino. Zatiraj turšično snet s tem, da izruješ in sežgeš napadena stebila.

V hlevu. — Napajaj močno vroče živali šele potem, ko so se popolnoma ohladile.

Na vrtu. — Sejaj jesensko korenje, motovilec, zimsko špinačo, prej pa zemljo dobro pognoji. Zatiraj gosence na zelju. Rastline okopavaj posebno o vročini in suši.

V vinogradu. — Zatiraj plevel. Kjer opaziš na grozdih črva-kiseljaka, poškropi jih z vodo zredčenega, tobačnega izvlečka.

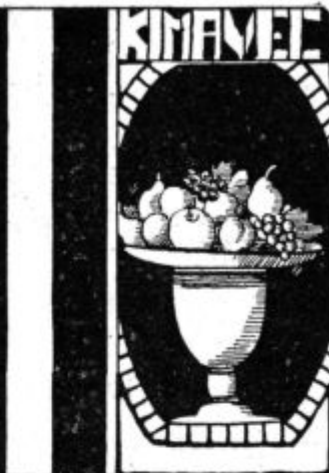
V sadovnjaku. — Obiraj poletno sadje previdno in skrbno, da ne poškoduješ drevja. Odpadlo in črveno sadje poberi in odstrani, da ne izlezejo iz njega molji, ki zlezejo potem na drevje in tam prezimijo.

V čebelnjaku. — Pelji čebele na gozdno ali močvirnato pašo. Preskrbi si dobre matice.

BELEŽKE

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.
24.
25.
26.
27.
28.
29.
30.
31.

SEPTEMBER - KIMAVEC

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji.
1 Petek	Egidij, opat; Verena, dev. muč.
2 Sobota	Štefan, kralj; Antonin, muč.
36	Jezus ozdravi deset gobavih. Luka 17, 11.—19.
3 Nedelja	13. pobink. (Ang.), Doroteja
4 Ponedeljek	Rozalija, dev.; Ida, grof.
5 Torek	Lavrencij, škof; Viktorin, škof
6 Sreda	Hermogen, muč.; Magnus, muč.
7 Četrtek	Bronislava, nuna; Regina, d. m.
8 Petek	Rojstvo Device Marije.
9 Sobota	Korbinijan, škof.; Gorgonij, muč.
37	O božji previdnosti. Mat. 6, 24.—35.
10 Nedelja	14. pobink. Nikolaj Tol., sp.
11 Ponedeljek	Prot in Hijacin, muč.
12 Torek	Ime Marijino; Macedon, šk.
13 Sreda	Virgilij, muč.; Notburga, dev.
14 Četrtek	Povišanje križa; Maternij, šk.
15 Petek	* Nikomed, muč.; Porfirij, muč.
16 Sobota	Ljudmila, vdova; Kornelij, muč.
38	Jezus obudi mladeniča v Najmu. Luka 7, 11.—16.
17 Nedelja	15. pob. (Mar 7 žal.) Lambert
18 Ponedeljek	Jožef Kup., spoz.; Zofija, muč.
19 Torek	Januarij, šk. muč.; Arnulf, sp.
20 Sreda	† Kvatre. Evstahij in tov. muč.
21 Četrtek	Matej, ap.; Jona, prer.
22 Petek	† Kvatre. Mavricij in tov., muč.
23 Sobota	† Kvatre. Tekla, dev. muč.
39	Jezus ozdravi vodeničnega. Luka 14, 1.—11.
24 Nedelja	16. pobink. Mar. D., reš. ujet.
25 Ponedeljek	Firmin, šk. muč.; Kleofa, spozn.
26 Torek	Ciprijan in Justina, muč.
27 Sreda	Kozma in Damijan, muč.
28 Četrtek	Vaclav, kralj; Marcijal, muč.
29 Petek	Mihael, nadang.; Evtihij, muč.
30 Sobota	Jeronim, c. uč.; Honorij, škof
Lunine mene.	
☾ Ščip	4. ob; 6. uri 4 m.
☾ Zad. krajec	11. ob 22. uri 30 m.
☾ Mlaj	19. ob 19. uri 21 m.
☾ Prvi krajec	26. ob 16. uri 36 m.
Nebesno znamenje in dolgot dneva:	
Solnce stopi dne 23. septembra ob 13. uri 1 min. v znamenje Tehtnice. Začetek jeseni. Noč in dan sta enako dolga.	
Dan se skrči za 1 uro 40 min. in je dolg 13 ur 26 min. do 11 ur 46 min.	

O P O Z O R I L O.

Davki. — V prvi polovici meseca se objavijo dopolnilni sezname tretje kategorije direktnih davkov in naklad.

Ljudska šola. — Uradni občinski predstojnik (podeštat) objavi razglas glede obveznega pouka in izdela seznam otrok, ki so dopolnili šesto leto. Starši morajo vpisati take otroke v šolo in predložiti rojstni list in izpričevalo o cepljenju koz (brez kolka).

Kratka navodila za kmete.

Na polju. — Izoravaj in spravljaj krompir. V goratih krajih se seje ozimina (pšenica, rž, ječmen). Skrbi sploh, da se ozimina pred zimo dobro obraste. Za setev pripravi zemljo pravilno in posejaj izključno le zdravo, čisto, izbrano, kaljivo, debelo, težko, polno in zrelo zrnje.

Na travniku. — Kosi otavo.

V vinogradu. — Ne trgaj grozdja prezgodaj.

V sadovnjaku. — Obiraj sadje le o lepem vremenu. Začni pravočasno s sušenjem sadja. Prezračuj shrambe, v katerih hočeš shraniti zimsko sadje.

V kleti. — Pripravi potrebno posodo za trgatvev in stiskalnice.

V čebelnjaku. — Ko se je končala jesenska paša na ajdi in žepku, misli na uzimovanje. Skrbi, da bodo imele čebele dovolj medu za zimo v panju. Zoži žrelo radi os in sršenov.

BELEŽKE

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.
24.
25.
26.
27.
28.
29.
30.

OKTOBER - VINOTOK

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji.
40	O največji zapovedi. Mat. 22, 34.—46.
1 Nedelja	17. pob. (Rožn. ven.) Remigij
2 Ponedeljek	Leodegar, šk.; Teofil, spoz.
3 Torek	Kandid, muč.; Evald, muč. ☉
4 Sreda	Frančišek Ser., sp.; Edvin, kralj
5 Četrtek	Placid in tov., muč.; Gala, vd.
6 Petek	Brunon, spozn.; Fida, muč.
7 Sobota	Marija, kr. rož. venca; Justina, dev.
41	Jezus ozdravi mrtvoudnega. Mat. 9, 1.—8.
8 Nedelja	18. pobink. Brigita, vd.
9 Ponedeljek	Dionizij, šk. muč.; Abraham, oč.
10 Torek	Franč. Borg., sp.; Gereon in tov.
11 Sreda	Nikazij, šk.; Firmin, škof ☽
12 Četrtek	Maksimilijan, muč.; Serafin, sp.
13 Petek	Edvard, kralj; Koloman, muč.
14 Sobota	Kalist, papež; Domicijan, škof.
42	Prilika o kraljevi ženitnini. Mat. 22, 1.—14.
15 Nedelja	19. pob. (Posv. cerk.) Terezija
16 Ponedeljek	Gal, op.; Maksima, dev.
17 Torek	Hedviga, kraljica; Viktor, škof.
18 Sreda	Luka, evang.; Just, muč.
19 Četrtek	Peter Alk., spozn.; Etbin, opat. ☽
20 Petek	Janez Kancijan, sp.; Felicijan, m.
21 Sobota	Uršula, dev.; Hilarijon, opat.
43	Jezus ozdravi kraljevega sina. Jan. 4, 46.—53.
22 Nedelja	20. pobink. Kordula, dev. m.
23 Ponedeljek	Severin, šk.; Klotilda, dev. muč.
24 Torek	Rafael, nadangel; Kristina, m.
25 Sreda	Krizant in Darija, muč.; Bonif. ☽
26 Četrtek	Evarist, papež; Marcel in Luc.
27 Petek	Frumencij, škof; Sabina, muč.
28 Sobota	** Simon in Juda, ap.; Fidel, m.
44	Prilika o kraljevem računu. Mat. 18, 23.—35.
29 Nedelja	21. pob. (Krist., kr.) Narcis
30 Ponedeljek	Klavdij, muč.; Alfonz, spozn.
31 Torek	Volbenk, šk.; Lucila, dev.

Lunine mene.

- ☉ Ščip 5. ob 18. uri 8 m.
- ☾ Zad. krajec 11. ob 17. uri 46 m.
- Mlaj 19. ob 6. uri 45 m.
- ☽ Prvi krajec 25. ob 23. uri 21 m.

Nebesno znamenje in dolgost dneva:

Solnce stopi dne 23. oktobra ob 21. uri 48 min. v znamenje Škorpiona.
Dan se skrči za 1 uro 42 minut in je dolg 11 ur 43 minut do 10 ur 1 min.

O P O Z O R I L O.

Davki. — Od desetega do osemnajstega treba plačati peti obrok direktnih državnih davkov in občinskih in trgovskih davčnih naklad.

Hišni davek. — Davčni urad sprejema do petnajstega dne poprave glede zmanjšanih oziroma zvišanih dohodkov iz hiš.

Vino. — Do petnajstega je zadnji čas naznaniti vinski pridelek letošnje letine.

Kratka navodila za kmete.

Na polju. — Spravi pozni krompir in turščico in pripravi takoj zemljo za setev ozimne. Setev opravi v prvi polovici meseca, ko si zemljo dobro poğnojil.

V hlevu. — Prehod od zelene krme k suhi izvrši polagoma. Pokladaj živini vsak dan manj zelene, zato pa od dne do dne več suhe krme.

Na travniku. — Spravi otavčič, če ga imaš. Poğnoji travnike z gnojnico, a uporabljaj tudi umetna gnojila: Thomasovo žlindro, superfosfat in kalijevo sol.

Na vrtu. — Poberi doraslo pozno zelenjad in spravljal jo le ob lepem vremenu v shrambo. Pospravi z vrta fižolovke in shrani jih pod kakim ostrejšem.

V sadovnjaku. — Ne otesaj in ne klati poznega sadja, marveč obiraj ga skrbno. Po končanem obiranju sadja pripravi tla za nove nasade. V tem mesecu je najprimernejši čas za nastavljanje lepilnih pasov po deblih sadnega drevja.

V čebelnjaku. — Pičle zaloge izpopolni z medom. Slabiče združi.

BELEŽKE

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.
24.
25.
26.
27.
28.
29.
30.
31.

NOVEMBER - LISTOPAD

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji
1 Sreda	God vseh svetnikov
2 Četrtek	* Vseh ver. duš dan. Just. ☉
3 Petek	Viktorin. škof.; Hubert, škof.
4 Sobota	** Karl Boromej, šk.; Vital, muč.
45 Dajte cesarju, kar je cesarjevega. Mat. 22, 15.—21.	
5 Nedelja	22. pobink. (Zahv.) Caharija
6 Ponedeljek	Lenart, op.; Sever, šk.
7 Torek	Engelbert; Prosdocim, škof
8 Sreda	Bogomir, škof; Deodat, muč.
9 Četrtek	Teodor, muč.; Orest, muč.
10 Petek	Andrej Avel., sp.; Trifon, muč. ☾
11 Sobota	* Martin, škof; Mena, muč.
46 Jezus obudi Jajrovo hčer. Mat. 9, 18.—26.	
12 Nedelja	23. pobink. Martin, pap. muč.
13 Ponedeljek	Stanislav Kost., sp.; Didak, spoz.
14 Torek	Jozafat Kunč., šk. muč.; Serapij
15 Sreda	Leopold, vojv., sp.; Jedert, dev.
16 Četrtek	Edmund, škof; Otmar, opat.
17 Petek	Gregorij, škof; Viktorija, muč. ☉
18 Sobota	Odon, op.; Hilda, dev.
47 O gorčičnem semenu. Mat. 13, 31.—35.	
19 Nedelja	24. pobink. Elizabeta kr.
20 Ponedeljek	Feliks, spoz.; Edmund, kr.
21 Torek	Darovanje M. D.; Kolomban.
22 Sreda	Cecilija, dev. muč.; Maver, muč.
23 Četrtek	Klemen, pap.; Felicita, muč.
24 Petek	Janez od križa, sp.; Hrizogon. ☾
25 Sobota	Katarina, dev. muč.; Jukunda.
48 O razdejanju Jeruzalema. Mat. 24, 15.—35.	
26 Nedelja	25. pobink. Konrad, šk.
27 Ponedeljek	Virgilij, šk.; Ahacij, šk.
28 Torek	Eberhard, šk.; Jakob, spoz.
29 Sreda	Saturnin, muč.; Filomen, muč.
30 Četrtek	Andrej, apost.; Justina.

Lunine mene.

- ☽ Štip 2. ob 8. uri 59 m.
 ☾ Zad. krajec 10. ob 13. uri 18 m.
 ☉ Mlej 17. ob 17. uri 24 m.
 ☽ Prvi krajec 24. ob 8. uri 38 m.

Nebesno znamenje in dolgost dneva:

Solnce stopi dne 22. novembra ob 18. uri 55 minut v znamenje Strelca.
 Dan se skrči za 1 uro 15 min. In je dolg 9 ur 58 min. do 8 ur 42 min.

O P O Z O R I L O.

Premično bogastvo, Hišni in zemljiški davek. — Do petnajstega se mora predložiti naznanilo o nepostavnem vpisu v dopolnilne sezname druge serije.

Tehtnice in uteži. — Najkasneje 30. t. m. se morajo imeti overovljene tehtnice in uteži, priglasiti na občinskem uradu in predložiti omejene priprave v overovljenje.

Kratka navodila za kmete.

Na polju. — Pospravi pozni jesenski pridelek. Njive, ki so namenjene za pomladansko setev, moraš globoko preorati. Ne puščaj črez zimo nobene njive nezorane. Hlevski gnoj razvozi, raztrosi in podorji.

Na travniku. — Pobranaj z mahom prerasle travnike in pognoji jim s superfosfatom in kalijevo soljo.

V sadovnjaku. — Zasajaj v prvi polovici tega meseca sadno drevje. Snaži in pretrebi starejše sadno drevje. Za pobelitev debel je skrajni čas.

V kleti. — Skrbimo za primerno toploto, da mošt docela povre in se učisti. Sode zapolni do vrha in jih zamašuj z lesenimi kipelnimi vehami.

V čebelnjaku. — Zavaruj čebele pred mrazom in nezgodami s tem, da zamažeš vse razpokline panja s kitom. Mišim v čebelnjaku nastavi past, da ne bodo vznemirjale čebel v zimskem počitku.

BELEZKE

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.
24.
25.
26.
27.
28.
29.
30.

DECEMBER - GRUDEN

D njevi	Godovi in nedeljski evangeliji
1 Petek	Natalija, spozn.; Eligij, škof
2 Sobota	Bibijana, muč.; Pavlina, dev. ☉
49	O poslednji sodbi. Luka 21, 25.-33.
3 Nedelja	1. adventna. Frančišek Ks.
4 Ponedeljek	Barbara, dev. m.; Peter Zlat., c. u.
5 Torek	Saba, opat; Krišpin, muč.
6 Sreda	Miklavž, škof; Apolinarij, šk.
7 Četrtek	Ambrozij, šk.; Agaton, muč.
8 Petek	Brezmad. spočetje Mar. D.
9 Sobota	Peter Forezij, šk.; Valerija m.
50	Janez Krstnik v ječi. Mat. 11, 2.-10.
10 Nedelja	2. adventna. Lavret. M. D. ☾
11 Ponedeljek	Damaz, pap.; Trazon, op.
12 Torek	Sinezij, muč.; Epimah, muč.
13 Sreda	Lucija, dev. muč.; Otilija, dev.
14 Četrtek	Spiridijon, opat; Nikazij, šk.
15 Petek	Jernej, škof; Kristina, dekla
16 Sobota	Evzebij, šk. muč.; Albina, dev. m.
51	Janez Krstnik pričuje o Kristusu. Jan. 1, 19.-28.
17 Nedelja	3. adventna. Lazar, šk. ☉
18 Ponedeljek	Gracijan, šk.; Vunebald, op.
19 Torek	Nemezij, muč.; Favsta, vd.
20 Sreda	† Kvatre. Liberat, muč.
21 Četrtek	Tomaz, apost.: Glicerij, muč.
22 Petek	† Kvatre. Demetrij in Honorat
23 Sobota	† Kvatre. Viktorija, dev. muč. ☾
52	Janez Krstnik poklican v prerokovanje. Luka 3, 1.-1.
24 Nedelja	4. adventna. Adam in Eva
25 Ponedel.	Božič. Rojst. Gospodovo.
26 Torek	Štefan, muč.; Arhelaj, škof.
27 Sreda	Janez Evangelist; Fabijola, vd.
28 Četrtek	Nedolžni otročiči; Kastor, muč.
29 Petek	Tomaz, škof; Trofin, muč.
30 Sobota	David, kralj; Liberij, m.; Nicefor.
53	Simeon in Ana oznanjata Gospoda. Luka 2, 33.-40.
31 Nedelja	Ned. pr. N. letom. Silvester ☉

Lunine mene,

☉ Ščip	2. ob 2. uri 31 m.
☾ Zad. krajec	10. ob 7. uri 24 m.
● Mlaj	17. ob 3. uri 53 m.
☽ Prvi krajec	23. ob 21. uri 9 m.
☽ Ščip	31. ob 21. uri 54 m.

Nebesno znamenje in dolgost dneva:

Solnce stopi dne 22. dec. ob 7. uri 58 min. v znamenje Kozoroga. Začet. zime. Najkrajši dan, najdaljša noč. Dan se skrči do 22. za 20 min. in zraste zopet do konca meseca za 4 minute in je dolg 8 ur 40 minut do 8 ur 24 minut.

O P O Z O R I L O.

Davki. — Direktnim državnim davkom in občinskimi in deželnim nakladam zapade zadnji obrok dne desetega tega meseca. Kdor ga ni plačal v dobi osmih dni, plača šestodstotno globo.

Dohodki iz premožnega bogastva za zavode in bitja, obdavčena na podlagi računskih zaključkov. Predložiti se mora pred zadnjim dnevom tega meseca, če je bil potrjen računski zaključek pred najmanj tremi meseci.

Licence. — Prenočišča, kavarne, gostilne i. t. d. morajo zaprositi za obnovitev licence za bodoče leto. V ta namen položijo prenehajočo licenco na občinskem uradu.

Kratka navodila za kmete.

Na polju. — Če si zemljo preoral, osnaži poljsko orodje in hrani ga v suhem prostoru. Pokvarjeno orodje popravi.

V hlevu. — Pazi, da so hlevi topli, da je zrak v njih zdrav in čist.

Na travniku. — Velja isto, kar za november.

V vinogradu. — Če ni hudega mraza, obrezavaj trte. Če je zemlja suha, okopavaj in gnoji trte.

V sadovnjaku. — Gnoji sadnemu drevju. Brez gnoja ni sadja.

BELEŽKE

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.
24.
25.
26.
27.
28.
29.
30.
31.

GMAJNA.

SPISAL TONE ČEMAŽAR.

1.

Jesen je že narahlo pozlatila griče. Solnce je sijalo skozi kodraste oblake ko skozi sito, zemlja je bila lisasta od senc. Veter je razpihaval pastirske ognje, dim se je vlekel nizko pri tleh. Nad Robidnico, ki se je raztresena vlekla čez sedem reber in ob dveh klancih, je visel dan ko pisana perot. Prav do zadnje bajte, ki je stala pod klanci, osamljena ko ciganska sirota.

Iz hrama je bilo slišati besne udarce kladiva. Petnajstletni pob je gonil meh. Z mežikajočim očesom je gledal na očeta, ki so mu izpod rok pršele iskre na usnjat predpasnik, na prežgano srajco, na obraz. Na pragu je čepelo bledečno dekletce in pestovalo dojenčka. Trileten deček se je igral ob brinjevem grmu.

V kovačnico je padalo le malo svetlobe. Še tisto je zatemnila neka ženska, ki je prišla in obstala pred vrati. Kovač se ni utegnil ozreti. Šele ko je vrgel železo v škafo vode, je dvignil glavo.

Bila je njegova sestra. Majhna, zgrbljena obraza, živih oči. Ko puščica je zletela pred nakovalo.

«Gregor, gmajno bodo delili.»

Sedla je na čolce v kotu in radovedno, z lokavim pogledom merila brata. Ta je bil za trenutek ko okamenel, nato se je stresnil. Široko odprte, črne oči so se mu zaiskrile.

«Kje si to slišala, Jera?»

«Pri Klavžarju», je rekla strastno, pritišano. «Otroka sem šla gledat, pa se je gospodinji zareklo. Da pride jutri zemljemerec, če že ne merijo. Da so le tako zahrbtni!»

Brat jo je gledal v drobne zenice. Ne, ni bilo dvoma — govorila je, kar je slišala. In

to je bilo mnogo. Stal je nekaj časa ko ukopan, jata misli mu je razganjala glavo. Grabila ga je jeza. Obenem ga je lomil tih smeh. Ne, nakana se jim ne bo posrečila. In vendar... Kam bi z mislimi in občutki? Zaklel je. Nato je vzel železo iz žerjavice, koval, da se je vse stresalo. Kakor da bije kmete in zemljemerce. V njem je bil vulkan. Visoko, močno telo se mu je zvijalo ko drevo v viharju... Vzravnaval se je, si obrisal znoj. Pogled mu je bil srdit.

«Kaj misliš narediti?»

«Kaj mislim narediti?» je skoraj zastokal. «Hudiča, kaj mislim narediti! S kladivom bi jih po glavi, vrage!»

«Da se ne boš preneglil,» je sestra zamevžljala in odšla.

Ostal je sam. Koval je nekaj časa srdito, vedno zložneje, ko da ga je popuščala jeza. Motile so ga misli. Nobene ni mogel domisliti do konca. Vsak zaključek se mu je zdel porazen. Jutri? Morda že merijo? Bajtarjev ni bilo doma. Le dva in on. Krivec, mož njene sestre. Ta je mevža. In Peter brez uha. Ta se včasih zažene ko petelin, a drugič je preudaren ko zlodej. Že danes?

Vrgel je kladivo v kot. Pogasil je ogenj, zaklenil kovačnico in zapodil otroke v izbo.

Na klancu je postal. Ko izgubljen se je oziral po siročini zemlje, ki se je raztezala okrog in okrog. Skale, brinje, nizka trava. Bilo je videti le eno bajto in kmetijo na oddaljenem bregu. In pusto strmino nasprotnega hriba. In kakor da ga je to siromaštvo zemlje bridko zbadlo, je odšel po klancu na gmajno.

Dospel je do skale, ki je ko na pol razrušen grajski stolp stala sredi gmajne. Koliko-

krat je bil kot deček na nji. Oprijel se je robov, zlezal na prirodni stolp. Zasenčil si je oči in se ozrl po gmajni. Nič sumljivega ni videl. Le neka ženska je nabirala okleške v oprtnik. Radi te gmajne se je naredilo toliko greha in svaje, da je lahko hudič vesel.

Sedel je in zrl na vas. S tistega mesta je bilo videti vse hiše. Počivale so v polmraku. Ljudje so delali na jesenskih njivah. Zemlja, zemlja! Ljudje so je bolj gladni ko kruha. Brez nje ni mogoče živeti. A zemlja v Robidnici je bila pusta, malo rodovitna. Iztrgati so jo morali gozdu; jelši, robidi in preslici. Ilovica se je trdovratno upirala, da bi postala črnica. In vendar je nastalo na pobočjih, ki so bila obrnjena proti jugu, sedem kmetij. In je bil še eden, ki je imel pol grunta. In drugi, ki ga je imel četrt. Pa dve bajti po starem. Danes ta dan jih je devet. Nekoč je imel vsak kmet še gostača ali dva, ki so stradali od jeseni do pomladi.

«Fej!» Gregor se je spomnil svojega nekdanjega gostaštva in je pljunil. Znova se je oziral po gmajni. No, nič. Niti sledu o človeku. Le vrane so se zbirale na oddaljeni smreki in krakale.

Robidenska gmajna! Gregor je splezal s skale in šel skozi njo. S tiho ljubeznijo so jo objemali njegovi pogledi. Zemlja, ki bi lahko nekaj nastalo iz nje. Ne na severni strani, kjer je stala njegova bajta. Tam so bile same skale, pesek in brinje. In nizka trava, ki jo je redko obsijalo solnce. A proti jugu je bila ilovnata zemlja pomešana s črnico. Ponekod je izvirala voda, a ni našla poti in je znova pronicala v tla. Vsake vrste drevje. Največ jelše in leske. Pa robida, ki se je bohotala v velikih kupolah. Praprot in preslica. Ponekod sočna, visoka trava, drugod nizka. Komaj je priburila na dan, že se je posušila.

Prišel je do roba gmajne. Ne, saj gmajne tu še ni bilo konec. Le da je padala v skoraj najvprični steni. Do potoka, ki se je peneč grizel med skale. Breg je obraščala leska in krivenčasta bukev. Debla in veje so bile prepletene s srobotom ko s kačami. Pastirji, ki so se upali v to strmino, so se le prijemaje spuščali od debla do debla.

Objel je gaber in se nagnil globoko nad strmino. Oči so mu strmele na drugo stran potoka. Tudi tam je bila gmajna. Vlekla se je do vrha nasprotnega gorskega slemena. Ob potoku je bila zemlja položna, a se je dvigala v vedno hujšo strmino. Drevje, grmovje, na gosto prepletene z lozo in robido. Zemlja je bila suha; kače in kuščarice.

Zavihtel se je od prepada in obstal. Zadoljen nasmeš mu je spreletel obraz. Danes ta dan jih še ni. Torej jutri. Kakor da je s tem že vse pridobljeno. Pa mu je smeh nenadoma izginil z obraza. Stisnil je pesti in

jih je zavihtel proti kmetijam, ki so stale visoko med drevjem.

Roke so mu omahnile. Ali se je za hip zavedel svoje nemoči? Glavo je sklonil na prsi, brada se mu je tresla v tihem srdu. Šel je počasi proti domu. Skozi drevje so padale liše večernega solnca. In kakor da so to zapisane besede njegovih misli in občutkov, jih je vso pot prebiral z očmi.

Spomnil se je na očeta, na njegovo sivo brado. Venomer se mu je tresla, ko mu je pravil o nekdanjih dneh. In gmajna? Bila je prepuščena božji volji. Raslo je, kar je hotelo, kakor je hotelo. Nekaj kozjih stezà so si bili utrli le lovci, pastirji in živina. Drobnice so padale v grmovje, nihče jih ni pobral. Orehe so odnašale veverice. Kmetje so pasli živino le pod vasjo. Tam je bila zemlja zložnejša, trava sočnejša. To pravico so imeli že od grofovskih časov. Lesà tam niso sekali, saj so ga imeli v gozdovih na pretek. Njihovi gostači so le borne okleške nosili v koših domov. Kmetje so jim prepuščali svoje laze v užitek. Nekaj lazov sta imela edina bajtarja. Kmetje so se čutili edine gospodarje te gmajne.

«Ha!» Gregor se je ustavil in zamahnil z roko, kakor da hoče odgnati preteklost in pričarati novo dobo... V dveh desetletjih so se domovi v Robidnici skoraj podvojili. Tega se je dobro spominjal. Saj so mu rasli pred deškimi očmi ko gobe po dežju.

Znova mu je zlezal nasmeš čez lica. Ne-ka škodoželjnost in uporno veselje je bilo v njem... Dà, on je dobro pomnil čas, ko so nekateri gostaški sinovi začeli odhajati v svet. Vračali so se spremenjeni. Po pajštvah je kar zašumelo od pritenjenega govorjenja. Ubogih se je polastila prej neznana žeja po boljšem in prevzetnosti. Pa ta je bila lepa, polna življenja. Čemu garajo vse poletje? Da jim v zimi sedi za vratom glad. Govorili so o lastnih bajtah, o daljnem svetu.

Besede so postajale meso. Zemlja, ki se je raztezala od vasi proti severu, je bila pu-
sta in prazna, ko ob stvarjenju sveta. Straš-
no žalostna v svoji puščobi in nerodovitnosti,
še drevje ni rastlo na nji. Rezala sta jo dva
klanca. Prvi je šel v gozdove, a drugi v seno-
žeti. Ta zemlja ni imela lastnika, še za gmaj-
no je niso šteli. Zdelo se je, da obupno kliče
človeške pomoči. Oči gostačev so se ozrle
nanjo. Taka kot je bila — kdo bi jim je mo-
gel odreči?

Dà, dà! Gregor je stal na višini, odkoder je bilo videti oba klanca, bajte ob njem. Še iz mladosti je pomnil tisto mrtvo puščo. Zdaj je tam stal nov del vasi. Kakšna čudovita melodija mu je prepevala v srcu, ko je zidal svojo bajto. In zdelo se mu je, da v tistem trenutku občuti ponosno sladkost vseh tistih src, ki so na tej zemlji gradili svoje domove.

Bili so skromni, lepi ko golobice. Vsaj njemu so se v tistem trenutku taki zdeli. Veža, izba in kamrica, v kateri sta komaj stali postelja in skrinja. Druga drugi podobni ko krajcar krajcarju. Nekaj sežnjev uboge, prekopane zemlje, nekaj drevesc v borni rasti. Dà, ta zemlja je bila mačeha. Ob obeh klacjih pet bajt, a ena više na griču. Dve sta bili od prej. Krivčeva, ki je stala visoko pod gozdom — tam še plevel ni uspeval. Druga ob razpotju, bila je Petrova. Dobil je pridevek «brez uha», ker mu je bila veja posekanega hrasta odčesnila levi uhelj.

Gregor je sedel na kamen in tiho požvižgaval pred se. Zdelo se je, da je za hip pozabil na vse, kar ga je prej trapilo in razjedalo. Po poti je prišla ženska s polnim košem okleškov. Matevžetovka z griča. Uprla je palico pod koševo dno in počivala.

«Ali si videla koga na gmajni? Katerega izmed kmetov ali kakega gospoda?»

«Nikogar nisem videla», je žena začudena odgovorila. «Zakaj vprašuješ?»

«Nič, nič. Le tako.»

Matevžetovka je zezljala o možu in sinu, ki že dolgo nista pisala iz rumunskih gozdov ne kaj poslala. Bila je tako suha, da se je skoraj lomila pod bremenom. Gregor je zamišljen stopal poleg nje, na besede ji skoraj ni odgovarjal. Šele, ko je omenila gmajno, se je ves razživel.

«In če jo bodo razdelili, ne da bi nas vprašali?» je tipal.

«Hudiči — Bog mi greha ne zapiši — zemlje imajo nič koliko, a bi še to revščino radi sami požrli», je ženska srdito zamahnila s palico. «Jezi jih, da nismo več tako ko nekdanj... Danes je drugače ko je bilo...»

In mu je z gostimi besedami pripovedovala o gostaštvu. Njen glas je prihajal Gregorju le kot oddaljena godba na uho. Pogrezal se je v lastne misli. «Drugače ko je bilo...» Bajtarji so bili tršati, v delu utrjeni ljudje. Posekati drevje jim je bilo igrača. Sprva so hodili v svet le nekateri. Pozneje vsi razen Gregorja, Petra brez uha in Krivca. Spomladi

jih je požrla Galicija, Bukovina in Rumunija. Pozno na zimo so vsako leto privriskali domov. V bajtah je zacvenkal denar. Žene in dekleta so dobila v dar svilene rute, kupljene v tujih mestih. Med kmeti sta rasla zavist in nejevolja. Bajtarska dekleta so se lepše oblačila ko kmetska. Dnina jim ni dišala. Posedala so doma in klekljala idrijske čipke. Fantje pa so vso zimo popivali in vasovali. Blagostanje v bajtah je bilo le bahaški videz, to je Gregor dobro vedel. A vendar je kmetom blodilo žolč in kri. Delavce je bilo težko dobiti. «Klanška gospoda!» so zmerjali. Na dnino jih ni bilo, a na gmajno so šli. Glad po zemlji je bil večji ko po denarju. Tam so sekali drva, grabili listje, pasli koze, ovce in kako kravo. Otroci so trgali robidnice in lešnike. Vsaka drobnica, vsak oreh je dobil svojega gospodarja. Še brinje so osmukali za žganje. In lazi! Bajtar je stopil na gmajno, poiskal primeren prostor, posekal grmovje, ga zvalil na kup in zakuril kres. Iz plamenov in iz dima so se mu prikazovali bodoči plodovi. Iz vsakega udarca rovnice je rasla pravica do zemlje. Kakšen krompir je rasel na tej deviški, s pepelom pognojeni zemlji! Še kmetje so ga kupovali za seme.

Nastajali so vedno novi lazi. Tu večji, tam manjši. Na najlepših mestih. Paša se je redčila. Slišati je bilo že ostre besede, a bajtarji so imeli gluha ušesa. Ozračje je postajalo od leta do leta bolj napeto. Dišalo je po nevihti...

Gregor se je stresnil iz misli... Kar je prišlo za tem, je bilo grdo, ogabno. In kar je izvedel danes, če je resnica, presega po ogabnosti vse. Ob goli misli na to mu je vrela kri.

Z Matevžetovko sta prišla do koč. Postal je nekaj trenutkov in zrl za žensko, ki se je majala po klancu. Nato se je razgledal preko vasi in preko gmajne.

«Čemu se tako ženem radi tega?» je grenko pomislil.

In ga je bilo skoraj sram teh misli. Ali se peha samo za druge? In če bi se tudi? Zganil je z rameni in stopi! v bajto.

2.

Večerja mu ni teknila. Ob vsaki žlici jedi se mu je porodila nova misel. Zenin pogled mu je ko žgoča luč begal po obrazu.

«Ali si popravil brano?»

Pogledal jo je, ko da ga je bolešno vzdramila.

«Ne», je rekel trdo. «Tudi jutri delo še ne bo končano. Naj počakajo!»

Položil je žlico na mizo.

Katra je bila nekaj izvedela od otrok, vendar se ga ni upala vpraševati. Ko sta legla, Gregor dolgo ni zaspal. Ležal je mirno, da bi ne zbudil žene. Pa prav to mu je bilo v muko. Misli in občutki so ga navdajali zdaj

s srdom, drugič s pekočo skrbjo. Premetaval bi se bil, polglasno vzklikal, stiskal pesti v zrak. A moral je ležati mirno ko v rakvi.

To ga je navdalo z nejevoljo. Pa se je naglo zavedel svojega občutka. Postal mu je hudo. Kaj mu je žena storila? Pehá se od jutra do večera, zanj in za otroke je žrtvovala svojo mladostno lepoto... Ozrl se je po nji. Njen pokojen obraz je bil ves obsijan od mesečine, ki je padala skozi okno. Nekaj bridko lepega, skoraj angelskega je bilo na njem.

Zaprli je veke. Pa so ga že zopet obkrožile misli ko jata vranov. Zastrmel je v svetle

lise na steni. Da bi ubežal vtisom tistega dne, bi se bil rad poglobil v spomine. Posrečilo se mu je. Pred seboj je zagledal samosrajčnika, ki teka po klancu. To je bil on. Nekaterih prizorov svojega življenja se je spominjal prav v detinstvo. Iz samosrajčnika je postal deček. Imel je dolge noge, a nosil je kratke, zakrpane hlače. Nekoč je gledal očeta, ki je na kosu puste zemlje ruval korenine in lomil skale. Ob pogledu na očetovo moč mu je kar prepevalo v duši. Vprašal ga je: «Ali bo to naše?» In oče mu je odgovoril: «Ne! Bregarjevó.» Vse je bilo Bregarjevo. Pajštva, v kateri so stanovali, trata pred njo in sredi trate jablana. Če je pobral jabolko, ga je ukradel Bregarju. Le postelja je bila njihova, skrinja in miza. In pa nekaj ropotije. In koza, ki je vekala v kolibi. In drva in frodelj, ki so ga nanесли iz gmajne. Pa lakota v zimi. In sramovanje radi borne, zakrpane obleke, ko so v nedeljo šli k maši. Pa smrt, kadar je prišla. Oče je neke jeseni padel z Bregarjevega kozolca. Stokajočega so prenesli na posteljo. Čez nekaj dni je umrl. Materine solze ga niso mogle rešiti, ne njegov nemí, uporni molk. Po pogrebu mu je rekla mati: «Ne vem, če bo naju Bregar še pustil v pajštvi, ko je umrl oče». V Gregorjevo srce se je ob teh besedah zapičil trn. Prvič je občutil krivico in upor, ki ga do smrti ni mogel izruvatí. «Naj polzkusi!» Mati ga je začudena zrla. Ostala sta sama. Sestra, ki je bila sedem let starejša od njega, se je bila že omožila. Tudi Gregorja je vleklo v svet. Leto za tem je šel v dolino, učil se je za kovača. Mojster je bral knjige in časnike, čudež za tiste čase. Govoril mu je o stvaréh, ki jih je le napol razumel, a so mu polagoma osvajale dušo. Nenavadno zrel in resen se je vrnil k materi. V hramu si je uredil kovačnico, hodil je na delo. Mikalo ga je v mesto, a ga je zadrževala mati. Pa je kljub temu moral od nje. K vojakom. Mati ga je spremljala do konca gmajne: «Ne bova se več videla.» Počeniła je in plakaje dolgo zrla za njim. Ob spominu na ta prizor je vse dni nosil vozél v prsih. Prišlo mu je pismo, da je mati umrla. Od bridkosti se je napil in v pijanosti tako ponorel, da so ga zaprli. V ječi se ga je polastila potrtost, hotel se je obesiti. Kaj mu je bil dom brez matere? Slekél je vojaško suknjo, dobil delo v neki kovačnici, nato v tovarni. Novo, mi-kavno, trdo življenje. Po zopetni pijanosti in besnosti so ga vrgli na cesto. V streznenju ga je znova zgrabil obup, zdelo se mu je, da se mu mračí razum. «Vaš oče je bil pijanec», mu je rekel zdravnik. Udaril bi ga bil. Ded po materi je bil pijanec, izgubljená duša. A kaj ima to opraviti z njim? Stežka je dobil novo službo. Postal je kaplja v toku, doživel je boje, ki jih je dotlel le iz pripovedovanja

poznal. Vročí, težki, ogabni dnevi. A včasih polní junaštva, nesebičnega žrtvovanja za druge. Vendar se mu je tisto življenje pri-skutilo. Večno pehanje, nestalnost, prerivanja s komolci, stavke, stradanje, nemir... Zahrepenel je po domu. Po kosu lastne zemlje, na kateri bi se odpočil... Pajštve ni našel prazne. V nji se je bila naselila gosačka Marjana s hčerko Katrico. Polastili sta se bili tudi pohaštva. Le kozo je bila odpeljala Jera. In odnesla cunje. «Iti morava», je rekla mati hčeri s solzo v očeh. Kakšno srce bi moral imeti, da bi ju pehal izpod strehe? Na skrivaj je motril Katrico, ki je bila močnih bokov, a bledéga, nežnega obraza. «Hram je moj, rabil ga bom za kovačnico», jima je rekel. «Spal bom v podstrešju. Ostanita!» In sta ostali. Nemogoče bi bilo, da bi Katrica ne bila postala njegova žena. Mati je kmalu umrla, žena mu je rodila otroke. A on je delal in koval... delal na polju, v senožeti in koval...

Ob spominu na tiste dni mu je sladek nasmeh spreletel obraz. Z ženo sta živelá v sreči. Delal na polju in koval... Spomini so se mu zapletli, zbledeli... Zaspal je.

Na steni je vso noč trepetala mesečina.

Noč je bila kratka. Vsaj Gregor je čutil, da se ni bil naspal. Udje so mu bili utrujeni. Pretegnil se je na zraku — tedaj se mu je zdelo, da je pretrgal vse vezi, ki so ga spajali s sladkimi spomini prejšnjega večera. Tudi Katra ni imela več angelskega obraza. Njene poteze so bile vsakdanje, ostre, bolešno, zaskrbljene.

Spomnil se je na Jero, na gmajno, na bajte. Pa ni bil več tako brezupno zamišljen ko prejšnjega večera. V očeh se mu je zalesketalo, ko da mu je svetla, edino prava misel prešinila možgane. Občutil je novo moč in pogum.

Preoblekel se je nedeljsko in vzel drevovko iz kota.

«Ali je treba, da se tako pehaš za druge?» ga je vprašala žena.

Pogledal jo je ostro, v dno zenic. Ali ona kaj ve? Isto vprašanje, ki si ga je bil že sam zastavil sinoči. Pa ga ni maral prebujati v zavest.

«Če se ženem za druge, se ženem tudi zase», je trdo odsekal. «Če drugi ne bodo nič dobili, bomo tudi mi ostali praznih rok. Ali razumeš?»

Žena ga ni docela razumela. Pa mu je vkljub temu verjela. Že od sinoči, še v sanjah jo je mučila trpka slutnja. Pa saj ona ima večkrat tako težko srce. Vedela je tudi, da bi mu zaman ugovarjala. Če si je kaj vtepel v glavo, so se drevesa lomila pred njim, a ni odnehal. In prav to ji je večkrat ugajalo.

Stala je na pragu, strmela za njim, ki je šel po klancu v vas. Stopal je trdo, mo-

gočno. Izpod podkovanih škornjev so se mu užigale iskre.

3.

Gregor si je bil potisnil klobuk na tilnik, lasje so mu padali na čelo. Pred bajto ob razpotju je zagledal Petra brez uha in njegova sinova. Drobili so hosto. Ni mu bilo baš ljubo, da je koga srečal. Po pozdravu bi bil najrajši molče krenil dalje. A rdečelasi in plešasti sosed je že odprl usta.

«Kam tako praznje oblečen?»

Praznje oblečen? Saj se je komaj zavedal, da ima nedeljsko obleko. Zadeve ni maral raztrobiti. Bog ve, če je res kaj na tem? Jera pogosto vidi strahove ob belem dnevu.

«Po opravkih», je zamomljal. In je pristavil: «Ali boš danes doma? Ne hodi daleč! Morda te bom še pred nočjo potreboval!»

Besede so bile skoraj povelje. Kdo ukaže klancu? On, Gregor Mežgon, kovač in lovec. Dà! Komaj je izrekel, že je krenil dalje. Peter je zavzet strmel za njim. Ali je mar pil in se mu zopet meša?

Kovač pa se je v tistem hipu ošabno zavedel vloge voditelja in borca. Dvignil je glavo. Ne menjal bi z vsem svetom. Pogled mu je plaval po klancu. Objemal je temnorjave strehe bajt. Koritarjeva z rdečimi okni. In Rovtarjeva pod klancem, nizka, črna in vlažna. Pa Godčeva — kot da je do polovice pogreznjena, le dim se je vil izza brega. Z griča je gledala Matevževa bajta; videti je bilo le sleme in krošnja drevesa ob pažu. In Lajnarjeva in Gabrovčanova, druga drugi ko krajcar krajcarju podobni. Možje in fantje v daljnih gozdovih, le žené in otroci doma.

Z očmi in v mislih je prebiral bajto za bajto ko jagode na rožnem vencu. Prišel je po klancu nad brdo, kjer se je ustavil. Tam je bila meja med staro in novo vasjo. Še enkrat se je ozrl na bajte in dvignil palico, ko bi hotel udariti neko temno zlò, ki je viselo nad njimi. Ko so spomladi možje odhajali, so mu rekli: «Če se kaj zgodi, vzemi v svoje roke, ti to zmoreš in znaš...» Vse je obljubil. Postal mu je dolžnost.

Nasmehnil se je pred se. Ob pogledu na bezeg, ki je stal pred njim, se je znova zresnil. Ozrl se je na svojo bajto, ki je nekam mračna, neometena stala pod gmajno. In še k Bregarju, čigar hiša je stala niže, a nedaleč od nje črna pajštva. Bezgov grm mu je prebudil spomin. Prebudili sta mu ga bajta in pajštva. In vse je bilo v neki vzročni zvezi s tisto minuto. Začelo je bilo s tiho mržnjo, ki se je bila razplamtela med bajtarji in kmeti. In on je dal prvi povod, da je izbruhnil požar.

Naslonil se je na palico in mračno zrl po pobočju. Ko je zagledal Bregarjevo hišo, ga je objelo malosrčje. Ni si prav upal dalje.

Vdal se je spominom. A niso bili sladki ko prejšnjega večera, preden je zaspal. Bili so ogabni, segali so mu v kri in žolč.

Dnevi, ko se ga je bil polastil nemir. Kladdivo mu je z izredno srditostjo udrihalo po nakovalu. Ni ga vihtela roka, vodila ga je misel. V njegovo dušo je bilo nenadoma leglo trpko nezadovoljstvo. Kadar se je Bregarju zdelo, je moral pustiti nakovalo, iti na polje, v senožet, v gozd. Ali pa njemu kovati. Posedoval je prav toliko ko oče, pridobil si je le kovaško orodje. To se ni ujemalo z njegovim značajem, z načrti, ki so mu dozorevali iz mladosti. Imeti bajto, kos zemlje, da se otroci ne bodo bali tekati po trati. Nova misel se mu je porajala iz isker, bila je z vsakim dnem bolj vroča. Bregar pa se je uprl. Bal se je izgubiti dva delavca. Saj mu je že sin pasel živino. Kmetje so mu pritrjevali. Med klanci ni bilo več zemlje. Ali naj kosajo gmajno? A Gregor je bil človek, ki se je s toplo ljubeznijo, a ob enem s strastjo lotil vsake stvari. Odrekli so mu nekaj sežnjeve zemlje, a on se je napil in tako razgrajal in razbijal, da ga je Bregar vrgel na klanc. Iztrenil se je, a ni prosil usmiljenja. Morda je prav to hotel doseči. Preselil se je k Petru brez uha. Z družino je spal v šupi, a v hramu je koval. Vendar puške ni vrgel v koruzo. V njem je gorela kri, pričel je boj za svoje pravice. Uporna, bojevita nprav se mu je razmahnila ko še nikoli. Hodil je od bajte do bajte, govoril in razlagal. Kmetje imajo preveč zemlje, a bi bajtarjem še tisto, kar jim po božji pravici gre, radi požrli. Bajtarji so kimali. Spominjali so se dni, ko so bili še gostači. Pa so bili previdni. Besede so dišale po zdražbi in grehu. Do Gregorja so od prvega početka čutili tih odpor. Imeli so ga celo za brezbožnega. Radi upornih besed, ki jih je govoril v svoji iskreni prešernosti, ko je prišel iz sveta. Rušil je obstoječi red. Dà, on jih je videl v dušo, pogosto ga je to bolelo. Še žena ga je nekoč plaho vprašala: «Ali res ne veruješ v Boga?» A on nekam rezko: «Kdo ti je to natvezel?» Jasno se ni hotel izraziti. Pa saj je hodil v cerkev in k spovedi. «Pa zakaj ne maraš ljudi?» ga je še vprašala žena. On jo je gledal ves zavzet. «Dobre in pametne ljudi imam zmeraj rad, a me oni ne marajo.» Katrica ga ni več vpraševala. Verjela je vanj ko v božjo besedo. Bil je tako odločen, sirovo možat. Naj mislijo ljudje o njem, kar jim drago. Naj verujejo, da jih z besedo zavaja v slabo. Saj podzavestno so prav tako čutili ko on. In ko je s pomočjo župana, ki je bil preudaren človek, zmagal

v boju z Bregarjem, so ga nenadoma gledali z drugačnimi očmi. Stavbišče so mu odmerili v najslabšem delu gmajne. Pa kaj je bilo to njemu, da je le imel lasten dom! Občudovali so njegovo žilavost. Glejte, sam je zmagal. Pa so mu pomagali po močeh. Tako so se duševno približali. S človekom, ki se mu vse posreči, je dobro gojiti prijateljstvo. Če nastane prepir radi gmajne... In vse je kazalo, da bo nekega dne zagorelo. V krčmi so že letele puščice... Bajtarski in kmetski fantje so se stepili. Pa je še vedno tlelo le pod pepelom.

Tudi Gregor se je bil vrgel na gmajno. V hlevu je imel kravo. Kovačija in lov nista nesla, a žena in otroci so morali jesti. Vrag! Iztrebil je dva laza in ju je ogradil. In še tretjega, ki je bil največji izmed vseh. V njem je rasla detelja in trava. Bil mu je za senožet. Ker je stal v najlepšem delu gmajne, je gospodarje bodel v oči. Na poti k maši je slišal od Bregarja: «Pol gmajne si se polastil.» A on: «Pa bi ti trebil in gradil.» Sporekla sta se. V preženek so posegli tudi drugi kmetje in bajtarji... Nekega dne je prignal Bregarjev pastir lačno živino domov. Da ni kje več pasti, ker je že vse popaseno. Bila je suša, trava je bila redka. Naslednjega jutra je šel Bregar s pastirjem na gmajno, razmetal leso pri Gregorjevem lazu in zagnal živino vanj. Pastir je slutil nesrečo, a si ni upal ugovarjati. Sedel je pod grmom in žalostno piskal na piščalko. Ni mu bilo treba dolgo čakati. Pritekel je Gregor, zapodil živino iz laza, a pastirja je natreskal. In je pomislil: to se ne bo gladko izteklo. Šel je na mejnik stare in nove vasi, počenil pod bezeg. In res je prišel po poti Bregar, oči so mu jezno bliskale. «Zdi se mi, da me iščeš», je stopli

Bregar predenj. Dà. Pretepal mu je pastirja. Seveda — ker njega ni našel. Bil je miren, strupeno posmehljiv, a se je od srda tresel prav tako ko Bregar. Kričala sta, da sta bila rdeča v obraze, mahala sta s pestmi. Slišati ju je bilo po vsem bregu, tja na klance. Prišlo je nekaj kmetov. Tudi bajtarji so se približali. Vmešali so se v prepir, ki se je razvnel ko kres. «Zanaprej bomo pasli po vaših lazih», so vpili kmetje. «Kar dajte; a mi bomo zagnali koze v vaše senožeti», so jim vračali bajtarji. In so dostavljali: «Pa si razdelimo gmajno! Vsakemu svoj delež...» Kmetje so se uprli: «Delili ne bomo...» Prepir je nehal z nočjo. Vas je bila nasičena z mržnjo.

«Niso hoteli deliti, a zdaj...» je Gregor jezno pljunil pred se.

Še je slonel na palici in se oziral proti Bregarju. Do hiše so vodile tri poti, a na nobeni izmed njih ni zagledal človeka. Ali so že prišli? Morda so že na gmajni. Tedaj je zapazil žensko, ki se mu je bližala po klanecu. Bila je Tratarica z mehoma na hrbtu.

«Ali greš tudi ti z zemljemerci?» ga je vprašala.

Ni se hotel ustaviti, se zapletati v razgovor. Pa ga je beseda tako udarila, da je izgubil sapo. Zdaj kmetje torej več ne skrivajo. Z vso silo se je delal mirnega, da bi ženska kaj ne spoznala.

«Ne», je dejal zamolklo. «Ali so že odšli?»

«Ne še. Pri Bregarju so. Mlinarja čakajo.»

Ženska je hotela še dalje govoriti. Toda Gregor je naglo odšel. Udaril je s palico ob kamen, s tako močjo da mu je zletela iz rok. Pobral jo je in bolj tekel nego hodil k Bregarju. Za cincanje ni bilo več časa.

4

V izbo je treščil s tako silo, da so se navzočni kar stresli. Obstal je za vrati in jih premeril z ostrim očesom. Za mizo je sedel suhljat zemljemerec. Dva mlečnozoba fanta. Nekaka pomagaja, ki sta pri merjenju tekala s trakovi in s pisanimi palicami skozi grmovje. Bregar je hodil po izbi. Ustavil se je. Ob pogledu na Gregorja ga je obšla zadrega in nejevolja.

«Gmajno boste merili?» je vprašal Gregor trdo.

Bregar je za hip povetil pogled. Zdelo se je, da se nečesa sramuje. Pa mu je bil glas vendar oster in strupen.

«Merili bomo!»

«Ne da bi se z nami dokonca pogodili?» Bregar mu ni odgovoril. «Kako? Vsaka hišna številka dobi enak delež?»

«To boste videli», je Bregar siknil strupeno.

«Nič ne bomo videli», je Gregor vzrojil in udaril s palico ob pod. «Zdaj hočem vedeti!»

Bregarju je udarila kri v glavo. Pride v hišo in ga terja za odgovor. Njega, starešino. Kdo pa je on? V čigavem imenu tako govori? Radi zemljemerca se je zadrževal.

«Če hočeš vedeti, pojdi gledat na županstvo.»

«Saj tudi pojdem», je pihal Gregor. «Mar misliš, da se bojim? Saj tudi pojdem.»

Gregor je videl Bregarja do dna. Radi zemljemerca ni hotel govoriti. Kar tu bi mu jo zagodel. Počakaj nekoliko! Okrenil se je in planil iz hiše. Na pragu je trčil v mlinarja. Širokopleči mož se je zdrznil ob pogledu v Gregorjeve oči. Kaj je bilo v njih? Strmel je za njim.

Oblaki so se bili razredčili, solnce je plaval skoraj na jasnem nebu. Od severa je pihal veter in šelestel v zarjavelem listju. Bil

je hladno, le Gregor je čutil vročino. Bil je razjarjen. Zmožen kakega nepremišljenega dejanja. V možgane mu je legala omotica. Odganjal jo je. Treba je bilo misliti jasno, trezno. Preprečiti zlo. Kako?

V hipu je bil nad vasjo, v bližini Krivčeve bajte. Postal je in se še enkrat ozrl proti Bregarju. Hiša je bila zginila. Zagledal je nekaj drugega. Od vasi do fare se je vila vozna pot. Tisto zimo so jo popravljali. Ko rjava kača je ovijala hrib, delala ovinke, se izgubljala v gozdu.

«Od vsake hiše en mož, se je glasilo.»

Ves obraz se mu je zarezal. In je pljunil. Naglo je šel mimo Krivčeve bajte. Ni se zmedel za sestro, ki ga je klicala skozi okno. Zavil je v gozd. Pot se je stisnila v stezo. Noga je drsala čez korenine, se na mokrih mestih pogrezala v blato. Nad njim je šumel veter. V suhljadi je počilo. Ni se ozrl. V mislih je hodil od vasi do fare. Po starem, vegastem kolovozu. A z vsakim korakom se mu je odpirala nova, široka, ravna pot, ko da mu jo sproti gradi spomin.

Dà, to je bila zgodba... Od dne, ko se je bil razvnel prepir pod bezgovim grmom, ni bilo miru v vasi. Ujedali so se ko psi. Le nekateri bajtarji in kmetje, ki so bili med seboj kakorkoli odvisni, so se še pozdravljali. Toda tudi to prijateljstvo je bilo medlo. V boju za gmajno so bili kmetje nerazdružna celota. Prav tako bajtarji. Ti so se povsem naslonili na Gregorja. Glasovi, naj gmajno razdelijo, so se vedno bolj množili. Ko so se vrnili možje, je bila ta zahteva odpevek vsake pesmi. Kmetje tega niso marali slišati. Na uho jim je prišlo, da zahtevajo bajtarji enake deleže ko oni... Da bodo popravljali pot k fari? Vozna pot, ki jo bodo uživali le kmetje. Oni

imajo vozno živino. In nad potjo gozdove in senožeti. Ha! Bajtarji lahko hodijo s svojimi koši po stezah. «Vsaka hiša pošlje enega moža», je naznanil Gregor. «To ni pravično», so godrnjali bajtarji. Gregor pa jim je lokavo pomežiknil: «Pustite!» Pa jim ni razlagal, kaj in kako. A oni so ga ubogali. Stavili so kmetom le pogoj, da privolijo v razdelitev gmajne. Ne in ne! Kmetje so šli sami na delo. V dveh dneh so spoznali, da ne pridejo nikamor. Vdali so se z nejevoljo. Tedaj so bajtarji zgrabili za krampe in lopate. Skale so se jim kar drobile. Oboji, kmetje in bajtarji, so imeli pritajen nasmeh na obrazih. Kakor da se veselijo neke skrivne prevare. Prošnja za razdelitev gmajne je bila že na županstvu. Gregor jo je videl... Pa se je Bregar vse dni smehljal s tistim posebnim smehom, ki je dražil živce. Vrag!

Gregor se je zmotil v svojih mislih. Prišel je iz gozda, se odkril pred znamenjem. Pogledal je na solnce. Zdelo se mu je, da stoji že zelo nizko. Skoraj tekel je skozi sosednjo vas, med hišami, ki so se mračne, ko plašne stiskale v breg. Dospel je na peščeno cesto, dosegel je gorski prelaz. Pred njim se je odprla dolina. V kotlini je zagledal rdeči zvonik trške cerkve.

Zdrnil se je. Saj je naglo dospel. Vsak korak mu je pel odgovor na županstvu, ki si ga je bil zasmilil. Prevara! In kaj bo storil? Vse nejasno, ko senca za njegovim hrptom.

«Vraga, kako je to mogoče-» je vzkliknil in stisnil pesti. «Kdo je to sklenil? Kmetje? Starešine in župan?»

Z jeznim pogledom je objel rdeče strehe trških hiš. Na cerkvenem zvoniku se je svetilo zlato jabolko.

5.

Z bridkim dvomom v posvetno pravico je Gregor stopil v županski urad. Župana ni našel doma. Izza pisalne mize se je dvigal gost cigaretni dim. Tajnik je bil sklonjen nad papirji, pero je škripalo.

Gregor je obstal molče, visoko vzravnan, s klobukom v rokah. Tajnik je dvignil plešo, odpodil muho in ga pogledal z zaspanimi očmi.

«Želite?»

«Pri nas, v Robidnici, delijo gmajno», je rekel Gregor nekam hripavo in stisnil klobuk pod pazduho.

«V Robidnici?» se je tajnik leno zavzel. «No, dà. Spominjam se. Kaj bi pa radi?»

Gregor je pristopil, se oprl z roko na mizo, a se je takoj zopet vzravnal. Kri je čutil v glavi.

«Delijo!» je jeknil obupno, očitajoče. «Delijo! A zlodej vedi, kako. Nas bajtarje niso

vprašali... kar na svojo roko... ko bi nas sploh ne bilo...»

Zavaljeni tajnik ga je zrl. Ali ga ni dobro razumel, ali je razmišljal? Slednjič se je zganil in poiskal sejni zapisnik. Oslinil je kazalec, listi so šumeli.

In kot bi v sobi brenčal čmrlj, je tajnik govoril in bral komaj slišno in razločno, zaspansko, zateglo in pojoče: «Počakajte, tu stoji.. Sprejeto v občinski seji tega in tega dne... Poročevalec vaš občinski starešina Tone Štucin, vulgo Bregar... Po medsebojnem sporazumu posestnikov v Robidnici se je sklenilo...» Na koncu slednjega stavka je padel z glasom.

Gregor je nagnil glavo in se naslonil na mizo. Poslušal je bolj z očmi in usti nego z ušesi. Uradni slog, zavit ko paragrafi, ljudem v muko! Vse, kar je slišal, mu je drhtelo od prstov na nogah prav do konca las. Razbu-

ril se je in zaškripal z zobmi. Ni mogel, a tudi ni hotel več poslušati. Iztegnil je roko in pokrtil pisanje.

«Dosti je, gospod! Hvala! Vse drugo mi bo že on razložil. Z njim bomo obračunali...»

Mislil je Bregarja. Pisarno je zapustil tako naglo, da je pozabil zapreti vrata za seboj. Bil je tako zmeden, da se je šele na trgu zavedel, da je gologlav. Zajel je polne prsi zraka in se je stresnil, a ni mogel vreči teže z duše. Pomežiknil je v solnce, v svetle, bele hiše. Ozrl se je po smrekovi vejici nad temnim vhodom. Mikalo ga je, da bi stopil v krčmo. Ne! Napil bi se in razgrajal. Nič pametnega bi ne nastalo. Ta dan je moral ohraniti glavo čisto ko studenčica.

Naglo je stopil iz trga. Pri samotnem žlebu se je napil vode, od brk mu je curljalo ko od slamnate strehe... Navdajali so ga mešani občutki. Je li bil zadovoljen s tem, kar je izvedel? Če bi bilo zapisano tako, kakor so bajtarji zahtevali, bi se osramotil pred Bregarjem. Zdaj je bil sam proti vsem. Palica mu je ljuto zvenela na pesku.

«Po medsebojnem sporazumu posestnikov...» Ha! Bregarja bi zgrabil in ostale omlatil z njim. Za tisti smeh na njihovih obrazih. Že od prvega početka so kuhali prevaro. Da prej ni resno pomislil na to! Prošnja je dva tedna ležala rešena na županstvu, a Bregar ni hotel vedeti zanjo. On, Gregor, ga je moral opomniti. Kako je jecljal, hinavec! In sam je moral tekati od hiše do hiše, da je sklical ljudi na sestanek. K Bregarju. To je bilo prve dni tiste pomladi, ko je solnce že toplo grelo in se je sneg že talil. Kmetje so že sedeli za veliko mizo, ko so se bajtarji usuli v izbo ko trop ovcâ. Posedli so ob peči in po klopeh. Tudi nekatere ženske so prišle, te so stale za vrati. Dva gostača sta se prikazala le iz radovednosti. Naglušni Simon iz pajštve je z usti lovil besede; od bede bolehní Pohajač pa je plašno omenil: «Saj vem, da ničesar ne morem zahtevait...» Pa mu je iz lačnih oči gorelo poželenje po zemlji... Bajtarji so čakali, a kmetom se ni mudilo. Bregar se je bil stisnil pod razpelo, potmurjeno je opazoval ljudi. Sloki Potokar je razlagal neko ničvrednost, grbasti Tratar ga je gledal ko preroka in žulil pipo. Poleg Klavžarja je sedela žena, prav tako majhna in zgubana ko mož; nikamor ga ni puščala samega. Od Močilarja je prišel Tine; oče mu je bi! nedavno umrl, a mati ni rada hodila med može. Plavolasemu, slabokrvnemu fantu je bilo nerodno med gospodarji; kadarkoli je spregovoril, je zardel do ušes. Sinuk je s svojimi pleči zagrajal pol mize, govoril grmeče in pljuval na sredo izbe. Potokar je venomer nečemu pritrjeval: «Hm, dà, prav z jezika si mi vzela...» Suhi Košan bolne polti, ki je imel le četrt grunta, je ves sijal od veselja, da ga štejejo med kmete. Ves čas se

niso ozrli na bajtarje. Te je njihovo ponašanje delalo nekam plahe, negotove. Gregor je sedel na čelesniku in poslušal. Potokar ni nehal s svojim: «In potem... in potem... in potem...» Šlo je v neskončnost, ura je tekla. Ali jih imajo za norce? «Ali še nismo vsi?» je pohrkal Gregor. Potokar je umolknil, Bregar je srepo pogledal izpod klobuka. Nastal je molk. Bregar se je odkašljajal in hotel napraviti uvod ko župan. Pa se je tako zmedel, da so nekateri začeli kihati od pritajenega smeha. Zardel je, jezno pogledal in zgrabil zadevo pri glavi. Delili bodo. Prav! To že vedo. Pa kdaj? «Spomladi», so se oglasili bajtarji. «Spomladi je največ dela», so ugovarjali kmetje. Ne, tega ne! Bajtarji so v jeseni povečini z doma. Od besed je kar šumelo. Izba se je spremenila v čebelni panj. Zmagali so bajtarji. Torej spomladi! Na kmete je padla nejevolja, nekaka skrb. Postajali so nemirni... Bregar je gledal v mizo, govoril počasi, odsekano, preudarno. Gmajna ima slabo in dobro zemljo. Nihče ne mara samo slabe, a kdo bi mogel zahtevati samo dobro? Nastal je molk. «Vsak dobi dva kosa, enega slabega, a drugega dobrega, enega blizu, a drugega daleč», se je oglasil Gregor. Bajtarji so pritrjujoče zagodrnjali. Nihče mu ni ugovarjal... Pa orehi in drobnice? In lazi, ki si jih vsak lasti? «Na to se ne moremo ozirati», so rekli kmetje. Med bajtarji je začelo šumeti. Oni svojih lazov ne dajo in jih ne dajo. Ne hudiču in ne Bogu na ljubo! Kmetje so vedno bolj rasli. Nikogar več ni bilo mogoče razumeti. Gregor pa je ostal za čuda miren. Za seboj je imel bajtarje, ki so se ozirali po njem, ko da iščejo pomoči. Ko je zinil, so utihnili ko žabe v luži, če vržeš kamen med nje. «Za orehe in drobnice se dobi odškodnina. Vsakemu naj se odmeri delež, kjer ima laze...» Bregar se je zakrohotal. Za njim ostali kmetje. «Ti imaš tri laze, tri deleže ti damo». Gregor je bil poparjen, srdito so se mu zabliskale oči. Bajtarji mu niso več tako zaupali. «Dva lahko dobim», je rekel. «Eden je v dobrem, a drugi v slabem svetu. Za tretjega pa me tisti, ki mu pripade, že kako odškoduje...» Ha, ha, ha! Ne, kmetje že ne bodo plačevali lazov. Kdo jih je prosil, da si jih trebijo? Bajtarji so goreli ko plamenice. Še ženske so se vtikale v prepir. Zdelo se je, da se bodo srditi razšli, ne da bi kaj sklenili. Morda so kmetje to želeli. Pa so se vendar zedinili za borno odškodnino... Nastal je molk. Bregarjev obraz je bil trd, kmetje so ga pogledovali. Kakor da so prišli do najkočljivejše točke, a nočejo na dan z besedo. Ali pa se bojijo. Pa je zinil Gregor: «Koliko dobi vsak?» V drobnem smehu se mu je stresalo telo. Udarec je bil pripravljen. Bregar je ošinil sosede: «No, kako mislite?» Zopet so vsi molčali. Le Mlinar je počasi, nekam plaho povzel: «Pravično je treba razdeliti. Na to se

je treba ozirati, koliko kdo plačuje zemljiškega davka. Ta dobi več, drugi manj...» Zdaj so se zakrohotali bajtarji. Še jezili se niso, tako smešno se jim je zdelo. Tako torej? Slepce bi otipal. Ej, lisjaki zviti! Lakote, nikoli site! Znova je nastala tišina. «To se pravi», je Peter brez uha prekinil molk, «da bi ti, Bregar, dobil dvajsetkrat več ko jaz...» A Krivec, ki ga je podpihovala žena: «In jaz toliko ko nič...» Po teh besedah je nastal vihar. Vsak je pravil svoje. Nekateri so se dvignili in mahali z rokami. «To je krivica! Čemu ste nas klicali, če ste nameravali med seboj razdeliti?» Smuk je grmel ko iz soda: «Plačujemo, a da ne bi uživali? Kaj?» Bajtarji so silili k mizi. Žené so se plašno spogledovale. Fantje, ki so postopali pred hišo, so prišli k oknom. Na vseh šipah je bilo videti obraze. Krik je naraščal, besede so se preHITEvale. Gregor se je dvignil: «Tiho!» In so v trenutku umolknil. Vsi so gledali nanj. To ga je kar omamilo. Prvič je imel blažen občutek, da ima te ljudi na vrvi. Ne samo bajtarje, tudi kmete. «Ali nismo to zimo popravljali občinske poti?» se je okrenil do Bregarja. «Kajpak», je zinil ta začuden, a se mu je v hipu posvetilo, kam meri beseda. «Koliko mož je dala tvoja hiša?» je Gregor silil vanj. Bregar je molčal, potmurjeni pogled se mu je poostril. «Koliko mož je dala tvoja hiša?» je Gregor trdo, neusmiljeno ponovil vprašanje. «Kaj ima to s tem opraviti?» se je Bregar otresel, ko da odganja obada. «No, enega!» Gregor se je široko nasmehnil in se zmagoslavno ozrl po ljudeh. «Enega? Tudi jaz enega. In Krivec enega. Zakaj jih ti nisi dal dvajset?» Kmetje so trdo molčali. Bajtarji so zdaj razumeli od prvega do zadnjega in so se gromko zasmeli. Gregor je neizmerno zrasel v njihovih očeh. Gospodarji so se zbudili iz prvega presenečenja, planili in zašumeli ko sršeni. Da to nima nič opraviti s tem. Seveda ne! Če je treba dati, so si vsi enaki, če je treba vzeti,

so oni prvi. Izba se je kar tresla. Še luč je trepetala pod stropom. Drug drugega so zmerjali z lakoto. In si očitali vse mogoče. «Mojemu fantu si grozil, da ga boš za uho pribil na macesen, če bo še kdaj pasel blizu tvoje živine», je Peter brez uha očital Potokarju. Nikogar več ni bilo mogoče razumeti. Vsa strast, ves gnev, ki se je nabral v letih, je iskal odduška. Bajtarji so se zgnetli k mizi. Kmetje so se dvignili. Bili so notranje poraženi, a se niso vdali. Neka ženska je zavpila s piskajočim glasom. Fantje so tlačili na šipah nosove. Ali bo treba udariti? Smuk je zgrabil Matevža z griča in ga je tresel ko hruško: «Reci še enkrat!» Gregor ju je raztrgal vsaksebe in pahnil Smuka, da se je prelomil nad mizo. Šipa se je razbila. Ženske so se s krikom razbežale. Bregar je zelen od strahu in jeze udrihal po mizi: «Ven iz moje hiše!» Gregor je bil že izgubil razum, Smuka je treščil s pestjo. Peter brez uha je priskočil in ga tiral skozi vrata: «Možje, domov!» Tako so bajtarji med šumom odšli, le kmetje so ostali. Dolgo v noč si niso upali na prosto. «Ali si ponorel?» je vprašal Peter Gregorja, ko so bili že na klancu. «Hudič, ko me pa tako zgrabi!» je Gregor stiskal pesti. Sam pred seboj se je sramoval. Sam nase je bil jezen. Vrag, da ga mora premagati!

In še v tistem trenutku, ko mu je iz trga gredočemu ves ta prizor razločno stopil pred oči, se je jezil na svojo prenačljenost. Spomin na tisti večer pa je bil nekaj ogabnega. Ni ga mogel pozabiti.

«To je bil ves dogovor», je siknil sam pri sebi. «In Bregar je lagal! Z lažjo nas hočejo ukaniti.»

V njem se je dvignil gnus, nekaj grenkega mu je stopilo v grlo. Občutil je žejo. Vso pot je hodil tako naglo, da ga je oblival pot. Postal je in se ozrl. Kje je?

Med drevesi se je že odražala črna streha Krivčeve bajte.

6.

Stopil je k Jeri v izbo in se od trudnosti sesedel na klop.

«Piti mi daj» je rekel hripavo.

Jera mu je dala čerfo stolčenega mleka, pil ga je v dolgih požirkih. Krivec mu je prinesel žganja. Gregor ga je samo pokusil. Jera mu je zvedavo, ob enem z nekim strahom pogledovala v oči.

«Kaj si izvedel?» ga je slednjič vprašala.

«Oropati nas hočejo», je zaškrtal z zobmi. «Zdaj imajo pogum, ko ni nikogar doma. Pa nas ne bodo!» je treščil po mizi. In se je obrnil h Krivcu: «Z menoj moraš, na gmajno! Da jim povemo. Tega ne smemo dovoliti!»

«Saj te ne bodo ubogali!» je podvomil Krivec.

«Spodimo jih ko stekle pse!» je zarjul Gregor.

Krivec se je ustrašil. Ne, Gregorju ni bilo mogoče ugovarjati. A bil je velik cagavec. Popraskal se je za ušesi.

«Nerad se vtikam v take stvari. Tudi časa nimam bogve koliko.»

«Pojdeš, pa je!» se je zadrla Jera. «Vse dni mevžljaš o gmajni, kaj boš naredil, če jo dobimo. Nihče ti je ne bo prinesel v hišo! Ti, Gregor, ne izpusti ga izpred oči...»

In sta odšla. Med molkom sta prišla k Petru brez uha. Ta je poslušal in grebel s prsti v redki bradi. Bil je malo manj srdit

ko Gregor. Ne iz strahu, iz mrzle preudarnosti ga je trafil dvom.

«Kaj bomo naredili mi trije! Premalo nas je!»

«Ali se bomo mar topli?» je rekel Gregor negotovo. Tudi njega se je polastilo malodušje. Pa se je naglo zbral. «Pa naj gresta še tvoja fanta z nami, da nas bo večje število. Saj so še kake hlače na klancu, ne?»

Peter je poklical Miho in Toneta. Dvignili so tudi Rovtarjevega Lukca. Drugi so bili še dečki. Saj so bili še ti vsi mlečni, brez puha pod nosom. Nekam začudeni so šli za možmi. Oči so jim sijale od radovednosti, iz zadrege so se nasmihali. Možje so imeli palice. Teh šest ljudi je nekam mračno, tiho stopalo po kolovozu skozi gmajno.

«Ali bi se ne dalo to na miren način urediti, s sodnijo?» se je plaho oglasil Krivec, ki je nekam zaostajal.

Gregorja je nemilo zbadlo. Vedno bolj se ga je pollašalo malosrčje, ki se ga je z muko otepal. Narahlo je podvomil v pravilnost sklepa, ki ga je bil storil. In zdaj te besede... V glavi je čutil zamolklo bolečino. To ga je delalo še bolj razdražljivega.

«Zdaj je treba merjenje ustaviti, nato bomo iskali pravice. Če bo enkrat razdeljeno, počenejo na deleže ko vrage. Poznam take reči. Vse ti bodo posvinjali, preden bo rešeno... Pravica je počasna, nič kaj se ji ne mudi...»

Soseda mu nista ugovarjala. Besede so se jima zdele tehtne. Samo zlato. Pa bi se mu tudi ne bila upala ugovarjati. Obraz mu je bil trd, a oči vročične. Nastal je molk. To je bilo Gregorju po volji. Lahko je nemoteno razmišljal. In biló mu je, kakor da ima še mnogo razmisliti.

Dà, pravica! On že ve, kakšna je ta pravica. S palico si jo je treba izklatiti. Taka je, kot jo danes ta dan vidi pred seboj... Od onega sestanka je bilo v Robidnici vse polno sovraštva. In greha. Prelom med kmeti in bajtarji je bil globok. Zijal je ko pekel. Niso se več pogledali ne pozdravili. Razburjenje se je polagoma ohladilo, a mržnja se je potuhnila v notranjost. Kmetje so čakali, da se bajtarji unesejo. Zaman. Premalo so jih poznali. Tako je prišla prava pomlad. Sneg je skopnel, na vrbju so se prikazale mačice. Čas, ko so se bajtarji odpravljali v svet. To leto so se težko ločili. Bog ve, kaj se bo med tem zgodilo. Gregorju tedaj ni bilo treba hoditi od bajte do bajte ko ob času, ko se je poganjal za ped stavbišča. Sami so prihajali k njemu, ki je verjel v uspeh stvari. «Brez nas ne bodo delili, name se zanesite», je položil roko na prsi. Dà, verjeli so mu. On sam je imel toliko odločnosti in razuma ko vsi ostali. Nehote je postal njihov voditelj. Morda se tega niso zavedali. A on se je zavedal in to ga je nekako upijanilo. Zavestno ni več

mislil nase. Vsaj ne v tistem trenutku. Na druge. Če izgubi pravdo, bo njegov ugled skopnel ko slana v solncu. Če jo dobi, bo zrasel. Ta zavest je s časom postala del njegovega bistva.

Tudi v tistem trenutku se je zavedal tega. S ponosom. Ob enem s strahom. Občutil je težo, ki je ležala na njem. Ali jo bo donesel do konca? Odkod neka črna slutnja in navali malodušja? Iz njegove razburjenosti in utrujenosti? Ah!

Zamahnil je z roko, ko bi hotel odpoditi prej neznan občutek. Oziral se je po gmajni. Drevesa, skale, grmovje, lazi, jesenske trate. Nikjer človeka. Kje so? So mar vse pustili in šli? Tudi Peter brez uha in Krivec sta oprezovala. Le z drugačnimi občutki ko on. Gregor se je že razburjal. Kje so? Nezaupljivost se mu je bila tistega dne vsesala tako globoko v dušo, da je za vsako malenkostjo vohal novo zvijačo.

Bilo ga je težko prevariti. Že ko so bili bajtarji odšli, je čutil, kako se je Bregar odahnil. In tudi kmetje. Torej so se jih vendarle bali? Meseci so tekli, a gmajne nihče še v misel ni vzel. Šele ob košnji je zašumelo. Tisto leto so se bili vrgli bajtarji na gmajno ko podgane. Vse so pobrali in oglodali. Kakor da so s tem hoteli prisiliti kmete, da jo razdelijo. A kmetje so molčali. Pa so vedno pogosteje stikali glave in šušljali. V njihovih očeh so gorele skrite misli. Kdo bi jih znal brati? Vse to je postajalo Gregorju šele v tistem trenutku jasno. Bilo je na dlani in je žgalo ko žerjavica.

Možje so prišli do Gregorjevega velikega laza. Obdajal ga je živ plot iz robide. Sredi laza so stale tri breze.

«Saj tega je za pol kmetije», je zinil Peter brez uha. «Tega bi ti morali vzeti v poštev.»

«Saj ga tudi bodo!» je Gregor jezno zarenčal.

In kakor da mu je v tej sami besedi zopet zrasla samozavest, je dvignil glavo. Pogledal je čez plot. Oči so mu objele golo, položno pobočje. Laz, ki so mu ga toliko zavidali in očitali. Tisto leto je bil iztrebil in prigradil še nov kos zemlje. Pa ga je utegnil samo napol prekopati. Ko je po končanem delu sedel na parobek in se oziral po njem, mu je igralo srce. Škoda, da si tam ni postavil bajte. Saj bi mu ne bili dovolili. Tedaj je prišel mimo laza Bregar. Oslonil se je na plot in ga gledal v hrbet z ostrimi, zloveščimi očmi. Gregor je čutil, da je on, a se ni ozrl. Slednjič je Bregar s srditimi koraki krenil dalje in se na ves glas zasmel. «Smej se, hudič!» se je Gregor ozrl. Stiskal je puško, ki mu je ležala na kolenih.

Takrat Gregorjevega smeha ni razumel. Zdaj mu je bil ko popisana knjiga. Še ob spominu ga je divje zbadlo v srce.

Dospeli so do potoka. Že od daleč so slišali njegovo enakomerno šumenje. Grmovje je zakrivalo pogled na drugi breg. Gregor je zamahnil z roko. Tiho! In je poslušnil. Skozi šum vode je bilo slišati govorjenje ko brenčanje mrčesa.

«Tam so!» je hropnil.

Vidno se je tresel, a je krenil dalje. Ostali so mu sledili. Ob brvi so obstali.

Na drugem bregu je bila trata, na nji je stalo nekaj orehov. Pod njimi je rasla divja meta. Nad trato lazi, a za njimi strmina z neprodinno goščavo. Pod orehi sta stala Bregar in Mlinar. Za pasom sta imela krivače, s katerimi sta sekala grmovje in srobot. Zemljemerec je sedel na skali in kadil cigareto. Pred njim je stalo nekako kukalce na stojalu.

7.

Dogodki, ki so sledili, so bili za Gregorja ko sanje. Sprva jasne, a so se vedno bolj izgubljale v mračno meglo srda in bolečine. Zavedal se je, da mora nekaj preprečiti. A kako, mu je bilo zdaj prav tako nejasno ko tistega jutra. Bolj ko se je bližal zemljemercem, bolj omahujoča mu je bila hoja. Sklenil je, da se bo ravnal po trenutnih občutkih. Po besedah, ki bodo izrečene. Drugače ni bilo mogoče.

Ustavil se je pred Bregarjem in se z obe- ma rokama oprl na palico. Čutil je, kakor so se njegovi postavili v polkrogu za njim, a se ni ozrl. Z očmi je ostro ošini Mlinarja in Bregarja. Veke so mu bile težke ko svinec.

«Dobro srečo, Bog daj!» je stežka izdaval iz sebe.

Mlinar je nekaj zamrmral. Bregar je potmurjeno gledal in molčal. Zemljemerec je žvečil cigareto, sive oči mu niso bile prijazne. Gregor ni vedel, kako bi začel. Kar davilo ga je. Nenadoma se mu je hotelo, da bi se nekoliko poigral. A nato udaril. Ta misel mu je prišla ko rešitev. V zagonetnem nasmehu mu je zasijal obraz.

«Kaj delate, možje?»

«Saj vidiš», se je Mlinar kratko, prisiljeno zasmejal.

«Vidim», je Gregor dvignil palico in jo je z vso silo zasadi v tla. Pa se je še zadrževal. «Gmajno delite, ne? Pa bi mi radi izvedeli, kaj in kako?»

«Saj si bil na županstvu», se mu je posmehnil Bregar.

«Bil, bil.» Gregor se je premagoval, da je občutil telesno bolečino. «Tajnik mi je nekaj bral. Pa kdo razume tisto latovščino? Od tebe, Tone, bi rad slišal, ki tako lepo po domače poveš... Da so se posestniki sporazumeli med seboj? Kdaj? Kateri posestniki? Kakšno je bilo tisto sporazumljenje? Trde glave sem in ne razumem.»

Fanta sta ležala na trebuih. Iz tal so rasle pisane, zemljemerske palice. Bila je minuta odpočitka.

Že so jih zagledali. Obstali so ko okameneli. Niso se spogledali ne si rekli besede. Prav tako tihi in nepremični so bili tudi Gregor in njegovi. Ob pogledu na ljudi in na priprave je v Gregorju ugasnila poslednja iskrica malosrčja. Srce se mu je širilo, raslo, mu dvignilo iz globin morje divjega srda in poguma.

«Eh», je pokazal zobe, kri mu je udarila v lica.

In ni nobene več rekel. Zgrabil je palico, pomignil ostalim in s trdim korakom stopil na brv. Sredi brvi se je ozrl. Ali mu sledijo vsi? Dà. Nekoliko zmedeni, s tesnimi občutki.

Bregar je razumel posmeh. Žgal ga je ko ogenj.

«Tebi ne bom odgovarjal», je siknil strupeno.

«Meni ne boš odgovarjal? Saj sta tu tudi Peter in Krivec. Njima povej, pa bom tudi jaz slišal.»

«Povej mu», je Mlinar dvigal roke, ko bi ujčkal dete. «Povej jim! Ali se jih bomo mar bali?»

Saj ni bil strah, ki je Bregarju tiščal besedo v grlu. Prej neka zadrega in sramovanje, zavest grdobije. Ozrl se je po zemljemercu, a ni spremenil potmurjenega pogleda.

«Sami ste bili krivi, če se nismo sporazumeli», je govoril vedno bolj odsekano in zmedeno. «Letos ste počenjali z gmajno ko svinja z mehom. Sklenili smo, da jo razdelimo. Kar se tiče dreves, lazov, slabé in dobre zemlje — ostane, kot smo se zedinili... Deleže boste dobili vsi enake, trikrat večje kot vam pritičejo... A ostalo mi... v razmerju, kolikor kdo plačuje zemljiškega davka...»

Potne srage so mu stale na čelu. Gregor se je ozrl po Petru brez uha in po Krivcu. Ali sta slišala? Grabila ga je taka jeza, da bi si bil pregrizel dušo. Z vso silo se je oklepal palice, da bi ne trepetal.

«Nihče se ne more pritoževati», je Mlinar dvigal roke. «Ko se bodo možje vrnili...»

«Ne bomo jih čakali», mu je Gregor ostro odsekal besedo. Z istim posmehom ko prej se je okrenil do Bregarja: «Pa kje nam boste odmerili?»

«Tu za potokom», se je Bregar razburjal. Gregorjeva posmehljivost mu je ko strup legala na dušo. «Tu ima vsak svoj laz, kos dobre zemlje. Pa dobi še pas strmine do vrha.»

«Pa se ti ne zdi to nekoliko daleč?» se je Gregorju sumljivo tresel glas. «In da je tu

mного več slabe zemlje ko dobre? In da je pod vasjo in pod klanci prav narobe?»

Bregarja je minila potrpežljivost. Gregorja je usekal s pogledom ko z brušeno sekuro. Obraz mu je pozelenel od žolča.

«Vsak dobi tisto, kar lahko uživa», še je zadiral. «Pod vasjo je gmajna pripravna za pašo, ne tu. In ko že toliko goniš o dobri zemlji, tja poglej», je srdito zamahnil proti drugemu bregu potoka. «Ali vidiš strmino? Še koza bi se tam ubila. Tako je in ostane, če hočeš vedeti!»

Okrenil se je, ko da se o tem ne izplača več izgubljeni besedi.

Gregorju je obraz potemnel. Srce se mu je stisnilo, srd ga je zapekel v očeh. Ni mu bilo več do norčevanja. Izdril je palico iz tal in jo je tiščal ko orožje v rokah.

«In zdaj ti jaz povem svoje», je dvignil hripavi glas. «Brez nas ne boste delili! Poberte svojo ropotijo in domov! Vsi skupaj!»

Takih besed niso pričakovali. Učinkovale so ko strela. Bregar se je okrenil in vprašujoče pogledal zemljemerca. Ta je vrgel cigaretni ogorek po tleh in se je dvignil.

«Pa tožite!» je prišlo iz Mlinarja.

«Mi že vemo, kaj bomo storili», je Gregor skoraj vpil. «Nismo prišli na preženek. Prišli smo, da vam porečemo zlepa. In če ne pojde tako, se bomo pogledali zgrda.»

Oči so mu tako strašno zasijale, da sta se kmeta preplašena umaknila. Tedaj je pristopil zemljemerec. Bil je meščan po poreklu in vzgoji. Kmetom v srcu ni bil naklonjen, imel jih je za sodrgo. Pogled na Gregorja ga je že tisto jutro navdajal z jezo. Nekoč se mu je bilo že zgodilo, da so ga bili kmetje nagnali od dela. Zato je dobil ukor od oblasti. Čemu imajo orožnike? Nekaj trenutkov je pisano, z viška gledal na Gregorja.

«Merili bomo», je zasikal.

«Ničesar nimam proti vam, gospod», je Gregor znižal glas, a se ni vdal. «Za zdaj poberite svoje stvari in pojdite! Kadar vas bomo poklicali, pridite!»

Zemljemerec je zardel do svetlih las nad čelom.

«Nisem vaš hlapec», je srdito udaril z nogo. «Danes sem tu, storil bom svojo dolžnost. Dajte! Na delo!»

Fanta, ki jima je bil prizor v zabavo, sta planila kvišku.

«Tiste palice vam bomo polomili», je zaškrtal Gregor.

«Poizkusite, če bi radi imeli opravka z orožniki in sodnijo!»

In ga zemljemerec ni več pogledal. Njegova odločnost, grožnja z orožniki in sodnijo je Gregorja zmedla. Ozrl se je na svoje ljudi.

Ali se mu niso med tem nekoliko oddaljili? Ves čas niso zinili besede. Obšlo ga je malo-srčje. Vjel je Bregarjev in Mlinarjev posmeh. Ko z ostrim nožem ga je ranil v srce. Hkrati se mu je porodil spomin na vse, kar je doživel od dni gostaštva do tistega trenutka. Zadržal je bolečino v glavi. Neka težka, mračna megla mu je legla na zavest. Ko je zagledal zemljemerca, ki je nastavljal kukalce, mu je divje zagorela kri.

«Pri moji duši, tega ne pustim», je bruhnilo iz njega. «Proč, hudiči!»

Planil je in udaril po stojalu. Aparat je treščil v travo.

Zemljemerec je obstal za trenutek ko okamenel. Ko je zagledal zlomljeno stojalce, je pobesnel. Izdril je pisano palico iz tal in zamahnil po Gregorju. Ta je odskočil, palica je udarila ob tla in se je prelomila.

Tega se je Gregor še spominjal. Vse drugo je bilo zavito v mrak. V besni omotici je še čutil, da je zadel nekaj trdega. Slišal je krik. Sloka senca je zakrilila ko ptič in se je zgrudila.

Zgodilo se je v trenutku. Prisotnim je zaprlo sapo.

Nekdo je skočil k zemljemercu in mu dvignil glavo. Kdo? «Vode!» Mlinar se je zavedel in tekel k potoku. Prinesel je vode v klobuku. Gregor je še vedno stal na mestu, še ga je zagrinjala megla. Kaj se godi? Počasi se mu je jasnilo.

«Prekleti norec, kaj si naredil!» mu je nekdo siknil na uho.

Kdo? Peter brez uha? Zdaj je dobil besedo, hudič! Še je tiščal palico v rokah. Objel ga je bridek srd nad samim seboj.

Opotekel se je do Krivca in fantov. Ali se mu niso umaknili? «Vse si pokvaril», je slišal nekoga reči. Kaj je pokvaril? Da, oni se zdaj obračajo od njega. Trpek posmeh mu je spačil usta. Z roko je segel na senci. Glavo mu je hotelo raznesti.

Še je videl, kako so zemljemerca oblivali z vodo, a se ta ni ganil. Telo mu je ležalo iztegnjeno, strašno dolgo. Mlinar je rekel z grozo v glasu: «Mrtev je!» Nato se je odkril. In tudi ostali.

Beseda, da je oni mrtev, je Gregorja zbodla v dno duše. Šele tedaj se je vsega jasno zavedel. Samcat, izobčen je stal ob strani. Milo se mu je storilo, a je zopet dvignil glavo. Napel je vse dušne in telesne moči.

Okrenil se je in odšel.

Ko se je opotekal čez brv, je zagnal palico v vodo. Ozrl se je še enkrat. Nihče ni šel za njim. Noge so mu bile od hipa do hipa, težje, tlačilo ga je breme. Kako se je moglo to zgoditi! Kdo bi mu bil odgovoril?

Tako dolge poti še nikoli ni hodil, ko tistega dne od potoka do doma. Klanec še nikoli ni bil tako kamenit. Noge so mu venomer zadevale ob kamenje. Kam? Kam? Domov? Še na misel mu ni hodilo, da bi pobegnili.

Prišel je do velikega laza. Naslonil se je na plot, ko da hoče počivati. Na tistem mestu, na katerem je nekoč slonel Bregar. Kako ga je takrat bolel njegov smeh! Oči so se mu plazile po prekopani zemlji. Rjave grude so ga gledale, ko da ga vsaka posebej pozna. Tam ob parobku se mu je bila snela pipa in mu padla v prst. Zaman jo je iskal. Kam je izginila? Zdaj se je nenavadno živo spominjal nekaterih podrobnosti. Bile so smešne, a vendar... Nekoč je izkopal miško. Ni pobegnila. Zmedena mu je letala okrog nog. Zagledal je gnezdo. Majhne, rdečkaste, z drobnim puhom porastle miške. Nehote jih je bil z enim udarcem ubil. Rovnica mu je omahnila, srce mu je čudno drhtelo. Miška mu je nekaj časa letala okrog nog, nato je izginila. Tistega dne ni bil več dobre volje...

Iz drobcev spomina mu je zrasla pred očmi veličastna slika, kako je ves ta laz velika, pognojena njiva. Na nji šumi žito... Takrat naj bi se Bregar naslonil na plot in se smejal. Žena in hči bi želi, a on bi postavil zasilen kozolec. Ta slika se mu je ko zlata perot lesketala pred očmi. Dvignil je glavo ko ponosen kralj svojih sanj. Razgledal se je po gmajni. In ko v vročičnem prividu je zagledal povsod polja ubogih s klancev. Ali je to mar nemogoče? Nekatera zemlja, na kateri zdaj stoje njive, je bila prav tako revna. Dà, kmetje so bili na boljšem. Njihovi dedje so prišli, zapičili kramp v zemljo: «To je moje!» In jim je bilo potrjeno. A oni, bedni, se morajo klati za to puščavo ko psi... Privid je izginil. Jelša, robida, preslica in trava. Iz zemlje curlja voda. Ob grmih se pase živina. Še lazi so izginili. Vse je opustošeno. Še rjave grude je zarasel plevel. Njegov trud je izginil ko voda v pesku. Je li to res bodočnost?

Ob tej bridki predstavi mu je nova bridkost preklala dušo. Glava se mu je jasnila, mrak se je umikal, da ga kmalu zopet zagrne... Kakšno silno moč je občutil v sebi, a zdaj je bil ko cunj. Nosil je nadčloveško breme, spoteknil se je nad mrličem.

In je res zagledal iztegnjeno truplo. V ušesu mu je zvenel glas: «Mrtev je!» Stresnilo ga je do mozga. Zamahnil je z roko. Proč! Odrtgal se je od plota in šel dalje.

Lovil se je z rokami, da se ne bi spotaknil nad trdimi grudami blata, ki so ležale na kolovozu. Pravkar je še gledal jasno podobo preteklosti, a mu je nenadoma nekaj mrač-

nega, boleстно omotičnega zagrnilo zavest. Le stežka si je pričaral posamezne slike pred oči. A vsaka slika je bila prosojna ko motno steklo. Za njo je stala senca mrliča... Bridko se je treznil iz strastne gorečnosti, iz omamne zavesti, da je vodja. Prej se mu je zdelo, da so vse bajte ob klancu njegove, zdajci mu je ostala ena edina. Njegova, zadnja pod klancem. In žena, ki ji še nikoli ni rekel žal besede. In otroci, za katere se je gnal. Ne zase, za otroke. Kaj je on?

Postal je in si otrl znoj s čela. Čutil droben trepet v telesu. Zaman se je poizkusil opogumiti. Nobena misel mu ni mogla več dvigniti glave. Za vsako je stala mračna senca... Vrag! O, vrag!

Že je videl bajto med drevjem. Znova je postal. Ali sme stopiti čez prag? Med ženo in med otroke? A kam naj gre? To je njegov grad.

Pognal se je dalje. Napel je vse duševne sile. Nova iskra upora in poguma se mu je vžgala v srcu. Pred seboj je videl ljudi. Same bajtarje z ženami n otroci. Prišli so, s svojimi telesi ogradili njegovo bajto. Kričijo: «Nihče naj se ga ne takne! Gmajno nam dajte! Gmajno! Ali pa nas vse zaprite! Vse kaznujte! Vsi enako smo krivi!» Nekoč je videl podoben prizor. Delavci so bili obstopili svojega voditelja. Dali bi se pobiti, a ga ne bi izročili.

Prešinel ga je sladek občutek, pričaral mu je nasmeš na lica.

Pa se mu je obraz nenadoma zresnil. Grenek obup je legel nanj.

Čemu je bil tako pogumen, tako drzen? Sedem bajt z vsem, kar je živega v njih, mu je stalo za hrbtom. Vsi so vpili, vsi so zahtevali, vsi so dvigali pesti... Tistega dne jih je bilo z njim le petero. In še ti so molčali. Če bi jih bilo vseh šest vpilo, bi se bili oni prestrašili in pobegnili. Stvar bi bila dobljena. Pa še v usodnem trenutku, ko ga je premagala strast, ni nihče pristopil in ga streznil. Potem ga niso več poznali. Nihče ga ne bo branil. Ostal je sam, sam, ko da se je le zase gnal. Uklenjenega bodo gnali mimo bajt, ljudje ga bodo gledali skozi zaprta okna. Zatajili ga bodo. Kleli ga bodo, češ da jim je požrl gmajno. On? On?

«O, vi, prekleti zajci!» je stisnil pesti.

Dà, tako se bo zgodilo. To je neizogibno. Roke so mu omahnile. Stal je nekaj trenutkov in gledal v tla. Imel je občutek, da se pogreza z drevjem in skalami vred. Nato je stresnil z rameni in se zarežal, ko da mu je neka prav tako uporna ko obupna misel do konca dozorela.

S trdimi koraki je odšel proti bajti Noge se mu niso več zapletale. Stopil je v izbo. Z bežnim pogledom je ošinil ženo, ki je čepela ob peči in nadajala dete. Z rokama v žepih je hodil po izbi ko medved v kletki. Misli, misli. Pa zdaj ni bilo nič več misliti. Tudi ne čuvstvovati. Vse je bilo dognano. Konec.

Žena ga je gledala napeto, z nekim strahom.

«Kaj ti je?»

Pogledal jo je. Nekaj časa sta si strmela iz oči v oči. Znova je meril izbo. Postal je, ko da se je nečesa domislil. Stopil je do omarice, potegnil izza šare steklenico žganja. Občutil je strašno žejo. Te žeje bi mu ne mogla pogasiti voda. Piti bi moral nekaj žgovega. Ogenj. Pil je kar iz steklenice. Komaj jo je postavil na mizo, že jo je znova nagnil na usta.

Žena ga je gledala trepetaje, z grozo.

«Kaj se je zgodilo?» je jeknila.

Pogledal jo je zmeden.

«Zemljemerca sem ubil», je rekel zamolklo.

Žena je široko odprla usta in oči. Nemo goče! Da, govoril je resnico. On nikoli ni lagal. V trenutku ji je strašno gorjé padlo na dušo. Polagoma se je zavedla iz okamenelosti, dela roke na obraz in tiho zaplakala. Na glas si ni upala jokati. Na peči je sedela hčerka. Tudi ona je zajokala. In deček, ki je čepel na klopi. Nazadnje še dojenček.

Zdelo se je, da Gregor ne sliši joka. Pil je in hodil po izbi. Včasih se je ozrl skozi okno. Nekaj mu je trepetalo na obrazu. Upornost ali strah? V izbo je stopil starejši sin. Sedel je na klop in začudeno gledal. Kaj se je zgodilo?

Nekdo je tekel po klancu, Gregor se je nemilo zdrznil. Pijanost se ga je le počasi prijemala. Neka divja, mračna omotica mu je legla v možgane. Ni mogel več jasno misliti. Pogrezal se je v mrak, v katerem je šumelo.

Znočilo se je, ne da bi se kdo zganil, rekel besedo. Nad vsemi je ležala neumljiva groza in tegoba. Na nebu se je prikazala polna luna. V izbi so bile videti zgolj tenje.

Katra je hotela vžgati luč, a Gregor ji je ubranil. Ne!

«Kaj bo z nami?» je kriknila.

Stal je, gledal, poslušal, ko da se ne zaveda jasno, odkod prihaja ta glas. Komu je namenjen? Če je njemu, kaj ga vprašujejo? Ne, tega ni mogel preudariti. Zastrmel je v okno in posluhnil. Nenadoma se je zganil in treščil s pestjo po mizi.

«Ne bodo me dobili!»

In se je zasmeljal s pijanim smehom. Ta smeh je bridko, grozno odmel v dušah žene in otrok. Deklica na peči je znova zajokala. Zateglo, piskajoče. Gregor je stal nekaj trenutkov in ko zamaknjen buljil v vrata.

«Pojdite iz hiše!» je rekel ženi hripavo.

«Kam naj gremo, za božjo voljo?»

«Ven iz hiše!» je kričal razburjeno. «Iz hiše! Saj se boste vrnili... K Matevžu na grič! K Petru brez uha! K Jeri! Pojdite! K vragu! Pojdite!»

Za trenutek so bili vsi ko okameneli. Tišina. Nato je Katra sklenila roke in se je optekla proti možu.

«Kaj bo s teboj? Kaj nameravaš? Nikamor ne pojdemo! Tu ostanemo! Pri tebi!»

Gregor je stisnil pesti, prikazali so se mu rjavi zobje. Žena je prestrašena zgrabila dojenčka in pehala otroke čez prag. Še enkrat se je ozrla. Imela je polno grlo joka. Pa je od groze molčala.

Ko splašene ovce so tekli po klancu. Gregorju so se zdeli v mesečini ko ostre sence. Slišal je hčerin jok. Noge so se mu zašibile. Oprl se je na podboje. Nato je zaklenil duri. Snel je dvocevko s stene. Rog s smodnikom in vrečico s šibrami je postavil na mizo. Nabil je cevi, nastavil kapice in rahlo zaprl petelina.

Vse to je delal ko v sanjah. Pijača mu tega dne ni mamila telesa, le duh mu je mračila... Puško je položil na odprto okno, cevi je nameril na klanec.

«Ne bodo me dobili!» je siknil skozi stisnjene zobe.

Po pokrajini se je razlivala mesečina. Bilo je razločiti vsako skalo, vsako drevo, vsako senco.

10.

Zemljemerec ni bil mrtev. Mlinar je bil z votlim glasom groze in ganotja že zmolil očenaš za njegovo dušo, ko je ta odprl oči. Ustnice so se mu zganile ko v žeji. Dalí so mu piti. Poizkusil se je dvigniti, a je zastokal in zopet legel. Zaprl je oči. Obraz mu ni bil več tako smrtno bleđ, na lica mu je dahnila rahla rdečica.

Petrova fanta sta bila že odhitela po orožnike. Peter brez uha in Krivec sta jo

poparjena pomulila in odšla proti vasi. Težila ju je zavest sokrivde. Bog ve, kaj še iz tega nastane! Ostali so si dali opraviti z ranjencem. Nekaj je bilo treba ukreniti. Kodrolasi fant, zemljemerčev pomočnik, si je slekel srajco in jo je raztrgal. Obvezal je gospodarja. Bregar in Mlinar sta naredila nosila.

Med tem se je vest o uboju že raznesla po vasi. Ko težka, mračna senca je legla na

ljudi. Kmetje so pustili delo. Po bajtah je nastal poplah. Slišali so: «Zdaj je dobil, kar je iskal.» Namreč Gregor. To je veljalo tudi njim. Pa so molčali.

V srcu jim je bilo za oba žal. Bila sta žrtvi. Pa jim še na misel ni prihajalo, da bi Gregorja branili, ali ga javno pomilovali. Na gmajno v tistem trenutku še pomislili niso.

Ljudi ni vzdržalo doma. Drug za drugim so prihajali k Bregarju, da bi izvedeli kako podrobnost. V izbi sta sedela Peter brez uha in Krivec. Bila sta vsa prepadena. Pripovedovala sta, odgovarjala na vprašanja. Saj nista vedela mnogo. Krčevito sta se otepala vsake sokrivde.

«To si mi ti skuhalo», je Krivec opočital ženi. «Zdaj me bodo še po sodnijah vlačili.» Jera je trdo molčala.

Nekateri možje so se napotili v grapo. Na poti so srečali nosila. Ob vesti, da zemljemerc še živi, so ljudje občutili, kakor da jim je strašna teža padla z duš. Položili so ga na klop. Možje in žene so se usuli okoli njega. Udarec je bil hud, pol obraza je imel zateklega. Ranjenec je težko dihal, tresel se je v mrzlici. Napol osteklenele oči je upiral v ljudi, glas mu je bil šibek ko dih.

«Po — zdravnika...»

Bal se je za življenje. Poleg tega je grozno trpel. Ljudje niso vedeli, kaj naj naredijo. Sklenili so, da počakajo na orožnike. Saj morajo kmalu priti. Oni naj ukrenejo... Bolnik je vdano zaprl oči. Zdelo se je, da spi.

«Če bi kdo šel Gregorju povedat», je rekla Jera plaho. «On še vedno misli, da ga je ubil.»

«Nikamor ne pojdeš!» je Krivec zacepetal nad njo.

Jera je povescila glavo in molčala.

Nastal je mrak. Na nebo se je dvignil mesec. Tedaj sta prišla orožnika. Nekam začudena sta pogledala po tolikih ljudeh, po svetiljki, ki se je borila s preprihom. V izbi je bila grobna tišina, prekinjali so jo le kratki vzdih. Ljudje so se jima umaknili. Stopila sta k zemljemercu.

«Ni mrtev», je pojasnjeval Bregar. «Morda se bo izlizal.»

Ranjenec je znova odprl oči. Strmel je nekaj časa v rjave čelade in težko zastokal.

«Poskrbite, da ga čim prej spravite v trg», se je stražmojster okrenil do Bregarja

in si nekaj zapisal. «Upajmo, da ne bo hudega.» Nato se je z ostrim pogledom ozrl po ljudeh, ko da med njimi išče zločinca. «Kdo ga je?»

«Gregor Mežgon», se jih je oglasilo več hkrati.

Sočutju se je primešal strah, smrtna tesnoba.

«Kje je? Je pobegnil?»

«Doma je», se je čez trenutek molka plaho oglasila Metevžetovka z griča. Vstopila je bila že pred nekaterimi minutami, a se vpricho orožnikov dotlej ni upala spregovoriti. «Doma je», je ponovila. «Ženo in otroke je spodil iz hiše. Pri nas so. Katra joče, trdi, da si bo kaj naredil. Skoraj na kolenih me je prosila, da bi šla in pogledala. Sama si ne upam. Če bi šel kdo drugi...»

«Pojdemo že mi», se je posmešnil stražmojster. «Kje stoji hiša? Kdo gre z nama?»

Bregar ni utegnil. Imel je opraviti z zemljemercem. Postiljali so mu nosila. Možje so umikali oči. «Mlinar naj gre!» je zinil nekdo. Šel je, a mu ni bilo najlaže pri srcu. Noge so se mu zapletale ko pijane.

Nebo je bilo skoraj jasno. Čez pobočja se je razlivala sivkasta svetloba. Le v tesnih, osojnih grapah je ležal mrak. Od dreves, grmovja in skal so padale dolge sence. Sence so šle pred ljudmi. V vrhovih smrek je zavil veter, ko bi šumela voda. Sicer pa je bilo vse tiho. Odmevali so se koraki orožnikov in mlinarja.

Vso pot so molčali.

Mlinar se je nenadoma ustavil in pokazal na Gregorjevo bajto. Na njeno svetlo pročelje je padala senca velike smreke. Orožnika sta molče prikimala in stopila dalje. Mlinar je zaostal.

Tedaj je iz veže počil strel. Nekaj drobnega je prhnilo v skale, ki so se belile ob poti, v brinje, ki je temno obraščalo ves breg.

Orožnika sta ostrmela.

«Hudič, saj je znorel!» je kriknil Mlinar.

Spoznal je, kaj to pomeni. Okrenil se je in zbežal po klancu. Šele na ovinku se je upehan ustavil.

Orožnika sta pokleknila na desno koleno, pripravila puški za strel.

«Vdajte se!» je zaklical stražmojster.

Odgovoril mu je drugi strel. Nato blazen smeh, krohohot zmagoslavja, ki je votlo odmeval skozi svetlo jesensko noč.

11.

Sodnik je bil še mlad, goreč v svoji službi. Dvignil je na pot debelega pisarja, ki mu je nejevoljen sledil po klancih. Zdravnika ni bilo doma. Saj lahko pride za njima. Ali šele jutri. Na poti sta srečala nosila z ranjen-

cem. Da še živi? Prav! Sodnika je zanimal zločinca. Ugotoviti je bilo treba dejansko stanje, kakor se je izražal.

Pri Bregarju sta našla polno hišo ljudi. V trenutku se jima je izpraznila velika miza.

Gospodar jima je povedal, da sta orožnika odšla po zločinca. V bajto se je zaprl, a ženo in otroke je spodil.

«Zdi se mi, da sva slišala neko streljanje», je omenil sodnik.

Navzočni so se spogledali. Postalo jim je tesno v duši. Sodnik je odprl zapisnik, vrtel svinčnik v rokah. Začel je izpraševati. Najprvo očitvidce. Bregarja. Nato Petra brez uha in Krivca. In še ostale, ki niso bili poleg, a bi lahko kaj vedeli. Kmalu je postalo očitno, da se ljudje nekam izmikajo pričevanju. Najrajši bi nič ne vedeli. Bajtarji so se s tem otresali morebitne sokrivde. Tudi Bregar je opisal le golo dejanje. Da je Gregor prišel in zahteval, naj poberejo šila in kopita. Sprla sta se in ga je udaril. To je vse.

«Pa zakaj naj bi pustili merjenje?» je vpraševal sodnik. «Zato je vendar moral imeti kak vzrok.»

Kmetje so molčali in se umikali s pogledi. Tudi bajtarji so bili tiho. Le spogledavati se niso nehali.

«Saj vidva sta ga spremila, zato morata kaj vedeti», se je sodnik okrenil do Krivca in Petra.

Peter brez uha je uporno molčal.

«Kar rekel je, naj greva z njim», se je Krivec odhrkal in pogledal Jero. «Jaz nisem maral, a me je žena silila.»

«Meni nič ne pritikaj zraven», se je razburila Jera.

Tedaj so se naglo odprla vrata. V izbo je stopila Katra, Gregorjeva žena. Bila je bleda, skuštrana. Predpasnik je imela razcefran, ko da je letela skozi robido. Oči so ji gledale prepadeno, na obrazu so se ji poznali sledovi joka. Usta je imela odprta v neumljivi grozi. Za hip je postala za vrati. Pogled se ji je ustavil na pisarju, slednjič na sodniku. Dvignila je roke in jih je sklenila pred obrazom. Opotekla se je do sodnika, hripavo je izbruhnilo iz nje.

«Gospodje, usmilite se ga! Ustrelili so ga, o moj Bog! Ustrelili so ga! Usmilite se vsaj mene in otrok!»

Saj ni več vedela, kaj se z njo godi... Izvedela je bila, da zemljemerec še živi. In on, Gregor misli, da ga je ubil... Pustila je otroke in hitela k bajti. Zaslišala je strele in se od strahu zgrudila. Ni se mogla ganiti. Še krikniti ni mogla. Kdo strelja? Gregor? Orožniki? Saj ni razločila. Nato je nastala tišina. Tišina. Ali so ga ubili? Pognala se je od zemlje ko riba na pesku in divje kriknila. Nato jo je obšla taka groza, tak strah, da je bežala, bežala... Ne v bajto, k ljudem. Da ji pomorejo v bedi in bridkosti, če je še čas. Njena tiha ljubezen do moža in do otrok je z divjo silo izbruhnila iz nje. Vaščani so bili ko okameneli. Strastni nastop bedne ženske jih je globoko dojmil. Imeli so solze v očeh.

Gledali so v sodnika. Ta je bil malce poblebel. Torej so res streljali?

«Nič se mu ni zgodilo», je rekel nekoliko zmeden. Okrenil se je do mož: «Naj gre kdo pogledat...»

Odšla sta Potokar in Smuk. Dolge minute so tekle v splošnem molku in tesnobi. Iz mrtve tišine je bilo slišati le Katrino pojemajoče hlipanje... Kmeta sta se vrnila, za njima sta vstopila stražmojster in Mlinar.

Oči vaščanov so se uprle v prepadene obraze.

«Obesil se je», je povedal stražmojster.

Ljudi je mrzlo spreletelo. Tišina. Še hlipanje je utihnilo. Katra je dvignila obraz in gledala zmedeno, ko da ji zmisel besed le v drobnih kapljicah prodira v zavest. Nato je divje kriknila in planila proti vratom. Preden jih je dosegla, se je onesvestila. Pobrali so jo in jo položili na klop.

Sodnik je nekam divje premeril orožnika.

«Pa ste streljali?»

«On je streljal», je rekel orožnik. «Midva sva oddala le nekaj strellov v zrak. Počakala sva, da mu je zmanjkalo streliva. In še malo, da bi ne nasedla kaki zvijači. Nato sva vdrla v bajto in ga našla obešenega pod streho.»

«Pa ga nista poizkusila oživeti?»

«Poizkusila sva», je stražmojster skomizgnil z rameni. «Pa kdor je mrtev, je mrtev.»

Mlinar je isto, le obširneje, z grozo pripovedoval vaščanom. Ljudje so sprva šepetali, a so postajali vsevidlj glasnejši. Izba se je spremenila v razdražen panj čebel. V trenutku se je med bajtarji razpoloženje do Gregorja docela spremenilo. Zemljemerec je živel, Gregor pa je mrtev. Da se je sam? Vendar so iskali krivca. Prej nihče ni omenil gmajne, zdaj jim je misel nanjo v hipu napolnila možgane. Vse jeze in žalosti, vse resnične in dozdevne krivice, ki so jih pretrpeli radi nje, so jim hkrati stopile pred oči. Danes Gregor, a jutri morda Krivec. In ostali. Oči so se jim bliskale. Nastalo je godrnjanje. Udarile so prve besede. Sodnik je postal pozoren.

Jera si je dala opraviti s Katro. Polagoma so jo obudili k življenju. Hvala Bogu! Jera se je vzdramila. Ujela je neko besedo, vrgel jo je bil Peter brez uha. In kakor da jo je predramila iz sanj. O, ni pozabila, da je Gregor njen brat. Pa prej je morala molčati. Zdaj je planila iz nje vsa žalost, ves zadržani gnjev. Dvignila je pesti in jih je srdito potresla proti Bregarju in kmetom.

«Vi ste to zakrivali! Vi ga imate na vesti, preklet! Vi ste ga ubili!»

To je predramilo vihar. Ženske so vresčale. Peter brez uha je hotel vse prekričati s svojim hreščočim glasom.

«To je bilo radi gmajne, gospod sodnik!»

«Oslepariti so nas hoteli, a Gregor se je postavil, kot se je spodobilo za moža.»

«Za našim hrbtom so delali.»

«Zdaj so imeli pogum, ko naših ni doma.»

Sodnik je zavzet opazoval vihar človeških strasti.

«Kaj pa je to? Jaz ničesar ne razumem.»

Peter brez uha se je dvignil, položil trdo pest na mizo: «Po vrsti bom razložil... Tako je bilo... onegá... naša gmajna...» S pretrganimi besedami, z rezkim glasom je razlagal pravdo o gmajni. Sodnik je napeto poslušal. Oči bajtarjev so pritrjevale. Kmetje so potmurjeno gledali.

Katra se je med tem dvignila in sedla. Njen obraz je polagoma izgubljal bledico. Držala se je z rokama za klop in topo buljila pred se. Na uho so ji prihajale besede, a zanjso bile le ko nerazločen zvok oddaljenih

zvonov. Kaj je bila zdaj nji graajna? Če bi ji darovali vso Robidnico, bi ji to ne obudilo moža. Misli so ji izbegavale, pri nobeni se ni mogla pomuditi.

Peter brez uha je povedal do konca. Ženske so zopet zašumele. Kmetje niso ugovarjali. Poraženi, osramočeni so pogledovali Bregarja, ki ves čas ni dvignil obraza.

«Tako?» se je dvignil sodnik. «Pa se niste obrnili na oblast? Kar sami ste hoteli stvar urediti? S palicami? Vložite pritožbo!» je izrekel nekam ostro. Okrenil se je do Bregarja: «Pojdimo, da sestavimo zapisnik! Vi, Bregar, tudi!»

In so odšli v noč.

Katra se je dvignila. Zdelo se je, da hoče za njimi, a se je zopet sesedla. «O, ubogi moji otroci!» je dvignila roke na obraz. V mesečno noč se je divje razlegnil zategel, pretresljiv plak.

* * *

In gmajna. Ni več. Pod človeškimi rokami se je izpremenila v trate in njivice. Robida praprot in preslica so se umaknili žitu in krompirju. Tudi jelša je izumrla. Le ponekod še stojе gabri in javori. Zemlja, kakor jo je Gregor videl v svojem vročičnem prividu. Razdeljena v enake dele. Polja ubogih s klancev. Pašniki kmetov, ki so se po onem dogodku vdali brez odpora. Mlada drevesca v svoji obetajoči rasti. Kdaj bodo nastali sadovnjaki? Na pobočjih so se že naselile ptice. Rovtarju je bilo pogorela bajta ob klancu, postavil je novo v gmajni. Bela se sveti v solncu. Prva je, sama sebi soseda. Morda pridejo še druge. Sredi njive stoji Gregorjev sin in koplje. V prsti je našel porcela-

nasto pipo brez cevi. Na nji je naslikan prizor iz lovskega življenja. Spoznal jo je. Bila je očetova. Bridki spomini... Veter šumi v ječmenu, Katra pa žanje, pomaga ji hči. Toliko je plakala za možem, da so se ji solze izsušile. In še ga je polna hiša. V vsakem njenem spominu živi. Velik v svoji ljubezni in strasti, nič manjši v svojih neumljivih dejanjih. Bog ga razume, zato mu bodi pravičen sodnik, ona ga ne more razumeti. Dà, tudi bajtarji ga še niso pozabili. Spominjajo se ga s toplo besedo in z vzdihni. Razdor je polagoma tonil v pozabnost, sovraštvo je obledevalo v radosti nad plodovi zemlje, ki je bila zdaj njihova... In zato je moral Gregor leči v grob.

Dokazovanje

Vse moreš, Večni. To, da Te stvari izpovedujejo v trenutjih nemih po tisoč prav nasprotnih si sistemih. Še to, da Te vsaj pol sveta taji.

Ondan se je tako zmaličil svet, da sem se bil namenil k Tebi uiti. Pa nisem ušel. Poslej si novih niti nešteto spredel mi in strgal spet.

Rad dopolnjujem likov Ti obroč.
In Ti ne moreš me tako zadeti,
da bi Te maral ali moral kleti.
In če ne moreš — si li vsemogoč?

Vse skrivaš in vse kažeš. In si tak, da vsaka pot gre vate in nobena in sta za nas obup in up le ena od tisočeri h Tvojih slik in spak.

Strašno si močen, vsemogoč bajé.
Pa se Ti, mislim, vendar ne posreči,
da bi se jaz ustavljal Tvoji ječi.
Tvoj srd mi želje, da živim, ne stre.

Slavko Slavec.

Pierina se vrača

SPISAL MARIO SOLDATI — PREVEL SLAVKO SLAVEC.

Mario Soldati se je rodil v Turinu l. 1906. Ta odlomek je iz njegove knjige «Salmace» (Novara, 1929).

Nikdar še ni stopila v vlak s tolikim občutjem sreče.

Pierina bi ne bila mogla povedati, zakaj. Prav nič ni mislila, kaj stori, ko dospe. Kolikokrat jo je bila navdala z veseljem vožnja v kočiji od doma do gledišča, kjer je na tihem le vedela, da se bo dolgočasila! Tako je tudi zdaj rada mislila, da pomeni zanjo to potovanje začetek novega življenja, a če bi ji bil kdo postavil vprašanje, ki se mu je sama namenoma izogibala, če bi jo bil namreč kdo vprašal, v čem bo obstajalo to novo življenje, bi bila Pierina mahnila nazaj v občut, da je cesta, po kateri je hodila dotlej, neizbežna, da bo morala hoditi po njej do konca svoje mladosti.

Ko je dospela v Biello, se je nočilo. Bila je ura, ko so se vračale delavke, ki so zjutraj iz gornjih vasic prihajale v mesto na delo. Pierina se je spominjala, da je bilo od trinajstih do petnajstih let tudi njeno življenje tako.

Od milobe pomladnega večera ali od veselja, da je delo dokončano, so bila vsa dekleta vesela. Lovila so se, se spoprijemala in se borila med seboj, katera prej zasede dolge vozove, z vriščem in dolgim, glasnim smehom, ki je polnil s srečo široki trg, prašni vrt in umito, vijoličasto in modrikasto nebo, kjer je kakor biser na baršunu blestela prva zvezda.

Tramvaji so veselo žvižgali. Delavke so se obešale nanje. Pierina si je na mah zaželela, da bi se zagnala mednje, da bi se z njimi smejala, se pomešala mednje. Ta zadevajoča se telesa, duh po tovarni, ki ga je bilo čutiti še v tramvaju, ti rdeči obrazi, ti lasje, suhi od vročine motorjev, rezko in prijetno čebljanje v domačem narečju: Pierina je čutila, da jo zaliva preveč sreče obenem. In ko se je tramvaj premaknil, da so vse poskočile, ter jih začel metati in tlačiti drugo proti drugi, je Pierina, ki sta jo bili v kotu sedečo ob sunku dve plavolasi, smejoči se deklīci pomečkali, takoj pomislila, da se ta vožnja ne bo nikdar več nehala, ker je bilo prelepo drveti s temi sunki in treslji, s temi žvižgi in vrišči na ovinkih, s tem nenadnim zaviranjem, z vsem smehom in vpitjem delavk, ob prvih položnih pobočjih gora, medtem ko se je mestece spodaj krasilo s pikami vžigajočih se luči in se je ravnina izgubljala tja v zelenkasto nebo.

To je raj, je pomislila Pierina. Mikalo jo je, da bi jokala, se smejala, objela dve de-

klici. Predvsem jo je mikalo, da bi pokazala, da zna tudi ona govoriti to narečje, da je tudi ona iz tega kraja, da bi vprašala po tej ali oni sorodnici, kajti po toliko letih odsotnosti ni nič več vedela, kaj se je medtem lahko zgodilo. Pogledala je naokrog, da bi našla kak znan obraz.

Naj jih je vse še tako pozorno opazovala, ti pogledi so se ji zdeli tuji. Naj je še tako brskala po svojem spominu, pred temi obrazi ni nikdar čutila biti srca, kakor ji je prej začelo biti ob pogledu na modre tramvajske vozove.

Uničena, razočarana je pravkar hotela odpreti usta in ogovoriti obe plavolasi deklīci, ko je pomislila, nenadoma in kakor bi iz obupne praznote, ki ji je duša zapadla za trenutek, vstajalo vprašanje, kateremu se je skušala toliko ur izogniti, pomislila je, da bi morala ona, Pierina, če bi hotela živeti in ostati med svojci, v malo dneh začeti to življenje znova, obleči veliki satenasti predpasnik, si mazati roke kakor vse te ženske okrog nje, vstajati zjutraj ob petih in se truditi ves dan, kot navadna tvorniška delavka.

Pierina se je ob tej misli mahoma pogreznila v obupno žalost. Vse, kar ji je še pred trenutkom povzročalo radost, jo je zdaj od blizu tiščalo in dušilo. Dobro je pogledala delavke v obraz. Skoraj vse so bile grde. Kar je bilo lepih, so bile že skvarjene, preveč razvite v roke in noge, prešibke v prsi, ker so bile vedno upognjene nad delom. Končno se je znočilo. Tramvaj je drvel med podzidom in lesovjem. Pierina je videla soparne poletne dni, ko pot in vročina jemljeta vsako veselje do dela, videla je vlažne zimske večere, dež in sneg, ko sever brije skozi reže vozov in ledeni premočene ude. Nenadoma se je tudi sama čutila trudno, potno, zledenelo, z ožganimi, od vetra razpokanimi ustnicami; čutila se je upognjeno in čisto na dnu tako prazno, tako negotovo glede tega, kaj bo naredila, ko tramvaj dospe, da ni imela več niti toliko moči, da bi mislila na to. Prepuščala se je tej nebrizni vožnji, sklepačoč samo na tihem ob vsakem stresu tramvaja, ob vsakem ovinku, ob vsakem žvižgu, da ona tega življenja že ne bo nikoli več živela.

Dospevši je stopala počasi navzgor. Puščala je, da so jo tovarišice prebitevale in se je pri tem rahlo dotikale, kakor se v reki dotikajo čolna, prepuščajočega se toku, in ga prehitevajo drugi čolni, ki jih gonijo vesla. Tako je šla po beli, široki cesti, ki je vodila k cerkvi.

A ko je obstala pred uličico, kjer bi bila morala zaviti proti domu, se je nagloma osuknila in je začela znova stopati navzdol proti postaji. Nekje je prekoračila tir, se zagnala v temno lesovje in ubrala stezo, vodečo k prelazu proti Piaggianu, da je bila pot krajša nego po veliki cesti. Pierina se je je prav dobro spominjala in ko je lezla po njej, je v duhu z nenadnim pokojem obnavljala svojo prejšnjo odločitev.

Njen oče, njena mati, neverni in porogljivi smehljaj bratov in svakinj — Pierina je videla molk med obedi pri široki mizi, zvite in skrite poglede, nagle, pridržane besede, ki bi si jih svakinje šepetale, da bi jo neprestano zaničevale, da bi ji onemogočile življenje. Videla je, kako jo vaški dečaki čakajo zvečer na ovinku uličice, kako jo v nedeljo pri maši iz vseh kotov z nedvomno hotljivostjo požirajo pogledi moških.

In mahoma je videla, kako so se iz listja skrivnostnega lesovja, koder se je vzpenjala steza, kakor blede krinke že daljne, daljne noči, brez oprsja zasvetlikali nežni mladeniški obrazi, priprte in trepetajoče ustnice, senca z modrimi žilicami. Pierini je bilo, kakor da je postala druga oseba ali kakor da je prejela to sladko dediščino spominov in podob po kakšni umrli prijateljici.

Po zadnji kratki uleknjenini in zadnji zaviti strmini je steza dosegla veliko cesto.

Prikazala se je noč, vsa z zvezdami posuta, velika dolina, po kateri se je glavna

cesta spuščala prosto do Piaggiana, in na nasprotni strani druga dolina, tista, ki jo je bila Pierina prehodila: v ozadju je vsa zaprta z gostimi lesovi, ki jih je široka belina rudnikov odpirala na sever, dremala rodna vas. Pierina si je snela klobuk: sveža, lahka sapa ji je razmršila lase, dotaknivši se jih kakor pene ali kakor travnih nitk.

Sem od daljnih gorskih selišč so v dolgih presledkih lajali psi. Čuti je bilo, kako šumijo valoma žitna polja in lesovi. Redke luči so trepetale iz temačnih kotlin ali s sredine pobočja, po daljnih strminah.

Tako je stala na cestnem obmejku, mirna, brez vsake misli, skoraj kakor bi jo prevzemali veter in vonjave pomladne noči, dokler ni polagoma opazila, da se začenja privajati tudi temu veselju. Občutila je srečo, ki se ji je počasi izmikala iz rok.

Veter je bil že mrzel, da je vztrepetavala od mrščavice. Še en pogled je vrgla k nebu, a nebo se ji je zazdelo katerikoli prazen prostor in zavzela se je, kako jo je mogel tak pogled še malo prej ganiti. Stvari so se ji približale. Drevesna debela so dobila jasne obrise in lastno, strahotno življenje. Listi so se določno odražali drug od drugega in sovražno odbijali izgubljene, ljubeče poglede, s katerimi se je Pierina tesnobno ozirala okrog sebe.

Tedaj se je spustila v tek navzdol proti Piaggianu. Treba ji je bilo ljudi, luči, doma.

Dajte meni dni pomladne

Dajte meni dni pomladne,
da se duša razgori,
da pogledam enkrat samo
v nepovratne mlade dni.

V mlade dni, življenja polne,
vse zavite v blesk in čar,
ki jih vzklik mi duše bolne
ne prikliče več nikdar.

Ne prikliče jih nikoli —
pal ljubezni je oltar...
Srce plaka, duša moli
polna boli in prevar.

Fran Žgur.

Polje spi

Pridrži stopinjo... Polje spi.
Ne smemo ga buditi.
Pilo je kri od svoje krvi,
zdaj mora malo počiti.

Vase zaklenjeno zbira sokov,
že neki ne more drugače.
A ko se razklene, z obiljem plodov
obsuje vredne orače

Slavko Slavec.

Ob stoletnici Goethejeve smrti

SPISAL SLAVKO SLAVEC

1. Nемеc svetovljan.

Kulturni svet obhaja stoletnico Goethejeve smrti. V teku leta 1932. so se vršile po vsem svetu, zlasti po vsej Evropi, slavnostne prireditve, predavanja in predstave v počastitev velikega nemškega genija, ki je svemu narodu, pa tudi Evropi in svetu, zapustil slovstvena dela trajne vrednosti. Stoletnica Goethejeve smrti je le sedemnajst let oddaljena od dvestoletnice njegovega rojstva. Skoraj celo stoletje se je telesni lik tega

Johann Wolfgang Goethe.

duševnega velikana gibal po tem božjem svetu, ustvarjajoč umetnine, ki jih čas nikdar ne zatemni. Če ga primerjamo z drugim svetovno pomembnim Evropecem tiste dobe, z Napoleonom (1769-1821), se nam ta zazdi žareč meteor, ki nepričakovano zablisne in kmalu ugasne — dve desetletji krvave slave —, Goethe pa mirna, močna zvezda stalnica, ki ji je treba stoletja, da se za spoznanje časovno premakne. V tej stoletni oddaljenosti sijaj Goethejevega genija nikakor ne blede, temveč sveti zmerom lepše in silneje Evropi in svetu. Še bolj nego za živa postaja Goethe po svoji smrti svetovljan v najplemenitejšem pomenu besede.

2. Goethejevo življenje.

Johann Wolfgang Goethe se je rodil 28. avgusta 1749. v Frankfurtu ob Menu. Njegova roditelja sta bila ugledna frankfurtska meščana. Pesnik jima je v znani štirivrstičnici takole pripisal svoje srečne darove:

Po očki rasem čil in zdrav
in znam resno živeti,
po majki imam vedro srce,
znam basniti in peti.

Prvih šestnajst let je preživel v svojem rodnem mestu, ki mu je s svojo živahno trgovino, s svojimi sejmi in s svojimi zgodovinskimi spomeniki utrijalo smisel za zdravo opazovanje življenja. Za francoske zasedbe v sedemletni vojni je stanoval pri Goethejevih francoski častnik grof Thoranc. V njegovi družbi se je začel deček zanimati za francosko gledališče in slikarstvo. V raznih predmetih ga je poučeval največ oče sam. Med prve Goethejeve slovstvene poizkuse spada roman v sedmih jezikih (latinskem, grškem, francoskem, angleškem, italijanskem, nemškem in židovskem). Ukvarjal se je tudi s hebrejščino in iz svetega pisma je zajemal trdno нравno izobrazbo. Navduševal se je za Klopstockovega «Mesijo» in je tudi sam pisal duhovne in nabožne pesmi («Kristusova pot v pekel», pesnitev o Jožefu in njegovih bratih).

L. 1765. je odpotoval v Lipsko študirat pravo. Ta veda se mu je zdela prav kakor modroslovje in jezikoslovje presuhoparna. Bolj ga je mikala umetnost in višja družabnost. V Draždanih si je ogledal galerijo slik. Iz takratnih izkušenj v Frankfurtu in Lipskem so pognali njegovi prvi dramatski poizkusi «Zaljubljenčeve muhe» in «Sokrivci». Radi bolezní se je vrnil za nekaj let k starejšem, kjer se je v družbi pobožne gospodične Klettenbergove in svojega zdravnika ukvarjal s skrivnostnimi znanostmi.

Po očetovi volji je krenil l. 1770. na vseučilišče v Strassburg. Poleg prava je zdaj poslušal mnogo predavanj iz zdravilstva in prirodopisa. Seznanil se je s pet let starejšim Herderjem, ki mu je razkril pomen pesništva v najširšem, svetovnem smislu. Srčno razmerje do Friderike Brionove, hčerke župnika v Sesenheimu, mu je navdahnilo nekaj globoko občutnih lirskih pesmi. Kot doktor prava se je vrnil iz Strassburga. Po kratkem službovanju v Wetzlarju je objavil pristo nemški igrokaz «Götz iz Berlichingena» in roman v pismih «Muke mladega Wertherja», pesniški izliv svojih stisk radi nagnjenja do Charlotte Buffove, neveste poslanišk. tajnika Kestnerja. V to dobo spada še nekaj manjših spisov in pesmi, nastale iz ljubezni do Elizabete Schönemannove (Lili), s katero je

bil nekaj časa zaročen. Njegova pesniška slava je rastla. Znameniti možje tiste dobe so se zanimali zanj.

Odločilno je bilo znanje z dednim knezom Karlom Avgustom Weimarskim, ki ga je nato kot vojvoda povabil l. 1775. na dvor v Weimar. Tu je Goethe stopil v vojvodovo službo ter postal tajni svetnik in komorni predsednik. Cesar Jožef II. mu je po vojvodovem predlogu podelil plemstvo. Goethe je stopil v središče slovstvenega gibanja in dvornega življenja. Kljub uradni zaposlenosti in pogostemu dvornemu veseljačenju je slovstveno neumorno delal. Zložil je nekaj najlepših balad, kakor «Ribič», «Pevec» i. dr. Poleg drobnjavi za dvorne potrebe je v sebi zoril več pomembnejših del («Ifigenija», «Torquato Tasso», «Viljem Meister» in «Egmont»). Razcepljenost in dvorni trušč sta ga precej ovirala in begala. Razne znanosti, v katere se je zatapljal, mu niso mogle ublažiti notranjega nemira. Da uide svoji tesnobi in reši svojo pesniško osebnost, se je l. 1786. iztrgal domačim razmeram in nekako ubežal za dve leti v Italijo.

Bivanje v Italiji, ki ga je pozneje popisal v posebni knjigi, je postalo, kakor sam pravi, važen mejnik v njegovem življenju. Prerojen se je vrnil iz te solnčne dežele. Severnjaka Ossian in Shakespeare, ki ju je pred leti po Herderju strastno vzljubil, sta se zdaj umaknila Grkoma Homerju in Sofokleju. Dela svoje burne mladosti je zdaj obsojal ter se vnmal za klasično starogrško umerjenost in skladnost. Predelal je «Ifigenijo», končal «Egmonta» in preliel v stihe «Torquata Tassa». «Rimske elegije» so odmev njegovega bivanja v Rimu. Po svoji vrnitvi v Weimar je posvetil nekaj pesmi prijateljici Kristijani Volpiusovi, s katero se je pozneje (1806.) poročil.

Pod vplivom francoske revolucije so nastale tri manjše igre, ki rišejo razrvanost in pokvarjenost tedanje francoske družbe. Satirični «Lisjak Reinecke» zrcali senčne strani tiste dobe v obliki živalske pravljice. Kratko potovanje v Benetke l. 1790. je rodilo «Beneške epigrame.» «Pohod v Francijo» opisuje vojne dogodke, ki so se Goetheja neposredno dotaknili, ko je spremil vojvodo na bojišče (1792). Ko so mu zunanji dogodki izporezavali pesniški zanos in pesniško tvornost, se je rad zatekal v naročje znanosti, zlasti v nauk o barvah in v optiko.

V začasno mrtvilo je prineslo Goetheju novih pobud prijateljstvo z drugim največjim nemškimi pesnikom, Schillerjem (1759-1805). Njuni naravi sta bili precej različni in kljub večkratnemu srečanju se dolgo nista zblížala. Goethe je bil umirjen duh, sloneč na resničnosti in stremeč k staroklasični stvarnosti. Idealna нрав deset let mlajšega Schillerja pa je bila čuvstveno strastna, obo-

žujoča vzvišene vzore, nagibajoča se k pojmovnim razumskim tvorbam. Toda višek njune moške zrelosti je združil oba v najlepšem, najplemenitejšem, umetniškem sodelovanju, trajajočem od l. 1794. do Schillerjeve smrti. Najprej sta si stalno dopisovala, od l. 1799., ko se je Schiller preselil v Weimar, pa sta bila vsak dan vkup. Slovstvene sršene «Ksenije», ki bičajo slovstveno povprečnost in malopomembnost, sta n. pr. sestavila v tako tesnem skupnem delu, da je včasih nemogoče ločiti, kaj je Goethejevega in kaj Schillerjevega. Obema je v baladnem letu 1798. vzknila vrsta prelepih balad in romanc. Goethejeve so n. pr. «Čarodejev učenec», «Kopač zaklada», «Korintska nevesta» ter «Bog in bajadera». Goethe je v teh letih končal obširni roman «Učna leta Viljema Meistra», ki ga je bil začel pred dvajsetimi leti. Pripovedno umetnino posebne vrste je ustvaril z idiličnim epom «Herman in Doroteja».

Schillerjeva smrt je Goetheja zelo potrla. Preživel je svojega prijatelja za četrto stoletja in dovršil nekatera največja svoja dela. L. 1809. je izdal roman «Nagonske sorodnosti» (Wahlverwandschaften). V spisu «Iz mojega življenja» je z izredno tvorno silo očrtal samega sebe kot človeka in pesnika do svojega šestindvajsetega leta. Vojnam za osvobodjenje Nemčije je bil Goethejev duh že precej odmaknjen. Zatapljal se je v arabsko in perzijsko poezijo in objavil «Zapadno-vzhodni divan» (1819). Dovršil je «Potovanja Viljema Meistra» in v dvainosemdesetem letu (1831.) je končno zaključil tudi nesmrtnega «Fausta», ki ga je ustvarjal dolgih šestdeset let. Njegovo življensko delo je bilo dograjeno. Po kratki bolezni je umrl 22. marca 1832. Njegove zadnje besede so bile: «Več luči!» Pokopali so ga v vojvodski grobnici v Weimaru.

3. Goethejevo slovstveno delo.

«Odlomki velike izpovedi» — tako je Goethe sam označil svoja dela. To velja sicer v širjem smislu za vse umetnike, velike in majhne. Vsi po svojih delih izpovedujejo svojo veličino ali svojo majhnost. Vendar je treba to pri Goetheju razumeti mnogo globlje. Karkoli ga je radostilo ali žalostilo, vse se mu je v duhu in v domišljiji pretvorilo v pesmi, dramo ali roman in ko je bila umetnina končana, se je Goethe z njo svoje radosti ali žalosti nekako odkrižal, se umetniško oddahnil in zaključil poglavje v svojem notranjem razvoju.

Posebno značilne so za ta način njegovega ustvarjanja vse njegove lirske pesmi, hčerke trenutnega razpoloženja, presenetljivo prisrčne, lahkotne, naravne, prvobitne in sveže. Nemška beseda kot izrazno sredstvo je prišla v njih takemu mojstru v roke, da se njene naravne trdote kar nekam raz-

blinijo. Nad vse blagglasne, globoko občutne so njegove ljubavne pesmi. Tudi slike iz narave se mu rade izborno posrečijo. Tu ponamemo v naši besedi pesem:

Na jezeru.

In svežo moč in novo kri
mi daje prosti svet,
narava dobra me doji
na prsih svojih spet.

Čolnič leti, val ziblje ga
po taktu vesla nam,
nad nami vrh se do neba
k oblačnim pne gorám.

Kaj, oko, se mi povešaš?
Zopet zlatih snov pogrešaš?
Zlati sen, le iz oči!
Tu se ljubi, tu živi.

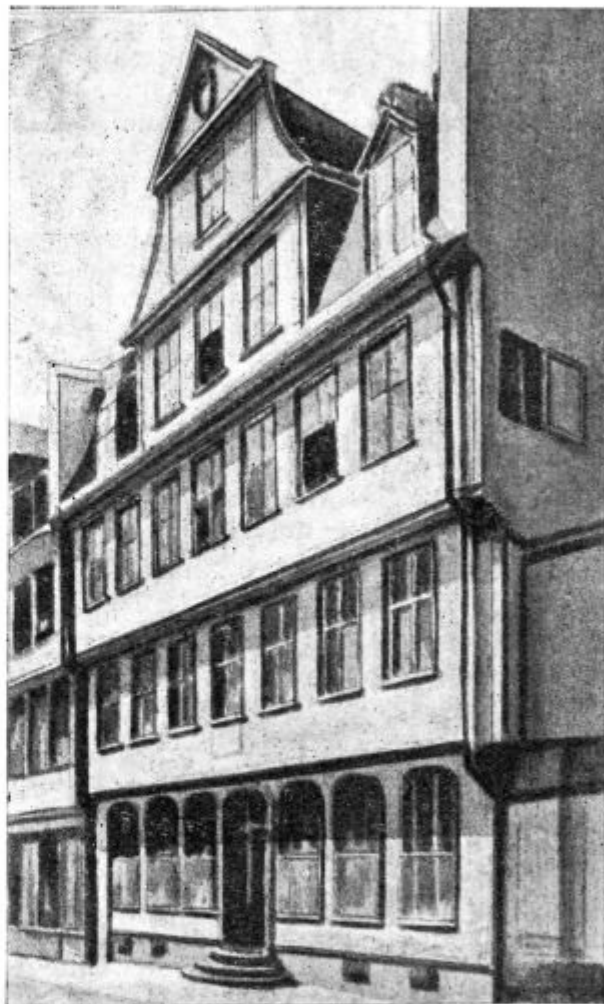
Iz vodá gladine
tisoč se zvezd svetlika,
v mehke megle gine
kroga grmadnega slika.

Jutra dih k obali
veje v sence valov,
v jezeru zrcali
lik se zrelih sadov.

Lirski utrinki so sicer v prvi dobi najštevilnejši in najsočnejši, vendar so Goetheja spremljali skozi vse življenje, mu lajšali bivanje med ljudmi in bogatili obenem nemško slovstvo z biseri, kakršnih dotlej ni imelo. Goethejev pomen za razvoj nemške pripovedne pesmi smo poudarili že v prejšnjem poglavju. Njegove balade in romance se vredno kosajo s Schillerjevimi. Kakor ves njegov značaj so vobče tudi te pesnitve pri njem vedrejšje nego pri tragičnem Schillerju.

Najvišja oblika Goethejeve pesniške tvornosti so njegove drame, ki so sicer težje uprizorljive in odrsko manj enotne, manj napete nego Schillerjeve, a zato polne najvišje, prečiščene življenske modrosti. Prvi dramatski poizkusi iz njegovega osemnajstega leta so še čisto v francoskem duhu. Do «Götza iz Berlichingena» se je pod Herderjevim vplivom tej smeri tako temeljito odpovedal, da «Götz» kar žehti od čisto shakespearkega duha. V dolgem nizu pristno nemških prizorov uporablja pesnik brezupni boj železnega, za pravico vnetega viteza Götza z dobo nove kulture, ki je često polna zlagane zahrbtnosti. Delo je vzbudilo veliko navdušenje in precejšnje število plehkkih posnetkov. Goetheja pa ta uspeh ni omamilo, da bi bil v tem duhu nadaljeval. Le še «Clavigo» in «Stella» spominjata na to smer. Humorističnih je nekaj manjših iger, kakor: «Bogovi, junaki in Wieland», «Sejem v Plundersweilernu», «Zmagoslavje občutnosti» in «Ptiči, po Aristofanu».

V novem, čisto nasprotnem, klasičnem duhu je zložena «Ifigenija», vznikla iz potrebe po notranjem miru, zgrajena na motivu: «Vsa človeška zla izleči človečanstva čisti vir». Okvir dejanja je povzet po grškem pesniku Evripidu, a nravno jedro je čisto Goethejevo, ker nam kaže, kako Orest, morilec svoje zakonolomne matere Klitemnestre, ozdravi od svojih dušnih muk ob čisti, nedolžni sestri Ifigeniji, ki se povsod udeležuje kot posebljena dobrota. Poganska

Goethejeva rojstna hiša v Frankfurtu ob Meni
(po prezidavi).

snov se je tako prekrasila v krščanskem duhu. — «Egmont» nam kaže viteškega, odkritega, v človeško plemenitost preveč zaupajočega Nizozemca, ki pade kot žrtev španskih spletk. Nežno ljubeča Klarica ga ne more rešiti, boječa množica se ne more zavzeti za svojega zaščitnika, le v sanjskih prividih sluti Egmont svobodo, ki jo njegova smrt prinese domovini. — V «Torquatu Tassu» je umetniško obdelana tragedija italijanskega pesnika, živečega na dvoru vojvode Alfonsa v Ferrari. V glavnih osebah, strastnem, naglem, občutljivem Tassu in v hladnem, pre-

udarnem, izkušenem Antoniju, je Goethe samega sebe razklal na dvoje in se pesniško izlečil od notranjega razkola, ki ga je nekaj časa mučil na weimarskem dvoru.

Po treh krajših igrach s snovmi iz francoske revolucije («Veliki Kofta», «Meščanski general» in «Razburjeni») in v dobi, ko je Schiller ustvarjal svoje največje drame, se je Goethe odru odmaknil. Vendar ga je tudi tedaj neprestano zaposlovala največja in najgloblja nemška umetnina «Faust», ki jo je z dvajsetimi leti začel ter jo šele v visoki starosti dokončal. Stara nemška pravljica o skrivnostnem doktorju Faustu se mu je polagoma prevrgla v umetniško ogledalo njegovega lastnega življenja. Ta snov ga je spremljala povsod, povsod jo je v presledkih oblikoval. Prvi del, ki je izšel l. 1808., nam kaže usodo nedolžne, zapeljane Metke, ki jo kot detomorilko obsodijo, medtem ko hlasta Faust v Mefistovi oblasti za vsemi čutnimi užitki in rije v najtemnejše globine človeškega znanja, da bi utešil svoje hrepenenje po sreči. Drugi del, dovršen eno leto pred pesnikovo smrtjo, nam kaže Fausta na dvoru razrvane države, ki jo skuša rešiti z iznajdbo papirnatega denarja. Ko se državnih poslov naveliča, se zaglablja v staroklasične lepote, posebljene v Heleni. A tudi iz umetnosti zazeva vanj praznота. Končno zadoščene prinese Faustu le praktično delo za blagor človeštva. Le tako se reši hudobnega duha, ki ga je spremljal vse življenje.

Skoraj sami mejniki v zgodovini nemškega slovstva so Goethejevi romani. Prvi, «Muke mladega Wertherja», je na mah raznesel Goethejevo slavo po vsem svetu. Ustrezal je dobi tako, da je povzročil poplavo manjvrednih takih povesti. Goethe je v to delo zajel svojo in svoje dobe nezdravo občutljivost, ki je mnoge mlade ljudi, n. pr. njegovega prijatelja Jerusalema, gonila v samomor. Te kužne bolezni svojega stoletja se je Goethe otrešel v prelenih pismih tega romana, sestavljenih v preprostem, silno blagoglasnem jeziku. — V «Učnih letih Viljema Meistra» nas seznanja z najrazličnejšimi stanovi svoje dobe, zlasti s plemstvom in z različnimi poklici. Razpravlja o glediških, slovstvenih, vzgojnih in družabnih vprašanjih in očrta obilico prezanimivih značajev. Tudi tukaj je Goethe samega sebe upodobil v različnih značajih, tako v sanjavi, za umetnost navdušenem Viljemu Meistru, v treznem, skoraj suhoparnem Wernerju in v samozavestnem, življenja večšem Jarnu. Neopozabna lika sta mala Mignon s svojim neutešnim hrepenenjem po izgubljeni domovini in stari godec s harfo. Kot drugi del romana so sledila pozneje «Potovanja Viljema Meistra», ki so še manj enotna in še pestrejša. Glavna nit precej prosto veže vrsto novel, ki govorijo o нравno-verski vzgoji ter o raz-

nih oblikah meščanskega in državnega življenja.

Manjših Goethejevih spisov smo se že dotaknili govoreč o njegovem življenju. Zabaven in svojevrsten je «Lisjak Reineke», razgibana slika, kažoča v živalskih podobah zmede in nereda pesnikove dobe nekako ob času francoske revolucije. — Idilični ep «Herman in Doroteja» je nedosežno krasna slika zdravega nemškega rodbinskega življenja. Herman, sin premožnega krčmarja, snubi krepko, plemenito nemško dekle, begunko Dorotejo. Poleg Hermanovih staršev spoznamo omejenega lekarnarja in veljavnega, dičnega župnika. — Prevel je Voltairjevega «Mohameda» in «Tankreda» ter začel trilogijo iz francoske revolucije «Nezakonska hči». — Najdragocenejše samoizpovedi vsebujejo prelepa poglavja «Iz mojega življenja». Označa «pesnitev in resnica» opozarja sicer, da to nikakor niso zgolj življenjepisne beležke, temveč da se pesnik tudi v tem spisu ni mogel odpovedati umetniškemu sodelovanju domišljije, vendar pa je dušeslovna resničnost tako globoka in tehtna, da svetovno slovstvo ne pozna v tej stroki nič popolnejšega. To izvirno avtobiografijo dopolnjujejo za nekatera razdobja poznejšega Goethejevega življenja razni njegovi potopisi, zlasti «Potovanje po Italiji», «Tretje potovanje po Švici», prej omenjeni «Pohod v Francijo», «Obleganje Moguncije» in razni dnevniki. Celotna slika tega življenja je močna osebnost, za svojo dobo telesno in duševno vsestransko razvita, nenavadno umetniško nadarjena, združujoča v sebi najvišja stremljenja svojega stoletja in svojega naroda, boreča se neprestano za svojo notranjo skladnost in popolnost, tako da se z upravičeno zavistjo ozirajo vanjo sodobniki in potomci, rojaki in tujci in se ta zavist ob zatapljanju v njegova dela sama od sebe spreminja v neomejeno občudovanje.

4. Goethe in južni Slovani.

Vseobsežni Goethejev duh je že za živa segel do južnih Slovanov in posvetil precej pažnje najlepšim tvorbam njihove narodne kulture, ohranjenim v narodnih pesmih. Zanimanje za razna narodna slovstva je v njem zbudil Herder, ki je pripravil večjo zbirko narodnih pesmi raznih narodov. V tej zbirki («Volkslieder», pozneje «Stimmen der Völker in Liedern») je izšel l. 1778. tudi Goethejev nemški prevod «Hasanaginice», ki ga je Goethe priredil po Vertesovi knjigi «Die Sitten der Morlaken». Ta pa je bila delni nemški prevod iz knjige «Viaggio in Dalmazia» italijanskega učenjaka Alberta Fortisa, ki je v svojem delu (l. 1774.) poleg svojega prevoda v prozi objavil pesem tudi v srbskem izvirniku in nato odprl srbski narodni pesmi pot v zapadno Evropo. Goethe ni znal srbo-

hrvaščine, pa je vendar iz Vertesovega prevoda v prozi in iz dodanega izvirnika razbral in pogodil posebni ritem srbske narodne pesmi.

Več let kasneje je Jakob Grimm znova obrnil Goethejevo pozornost na srbske narodne pesmi. L. 1823. ga je obiskal nabiralec teh pesmi Vuk Stefanović Karadžić z Grimmovim priporočilnim pismom ter mu izročil svoj prevod «Diobe Jakšića», ki je naslednje leto izšel v Goethejevem listu «Über Kunst und Alterthum». Že prej mu je bil naš Kopitar poslal svoj prevod Vukove pesmarice, katere pa Goethe najbrže ni preveč listal, ker se je tedaj ukvarjal s Hafisom in «Zapadno-vzhodnim divanom». Vuka pa je zdaj poprosil, naj mu pošlje še nekaj prevodov. V svojem listu je natisnil še «Smrt kraljeviča Marka». Naslednje leto se je Vuk zopet sestal z Goethejem v Weimaru. Od Grimma je Goethe prejel prevod Vukove srbske slovnice in prevod «Zidanja Skadra», ki ga je objavil. Gospodična Jakobova in profesor Vater sta ga seznanila še z drugimi prevodi. Goethe je nato napisal daljši članek «Serbische Lieder», v katerem izraža svoje navdušenje za ženske pesmi, manj za razne pripovedne in junaške, ki se mu zdijo včasih precej barske, kar je spričo njegovega umerjenega klasicizma povsem razumljivo. Srbohrvaščina se mu zdi sposobna za izražanje v praktičnem življenju in za dela pesniške domišljije. Pozneje je hvalil v članku «Serbische Gedichte» prevode gospodične Jakobove, Grimmove in Gerhardove in je nekaj takih prevodov tudi objavil. Do l. 1827. je še večkrat kaj zabeležil o prevodih, ki so tista leta izhajali. Razgovarjal se je o srbski narodni poeziji s kanclerjem Milerjem, kateremu je hvalil njih ljubkost in svežost, s Sorejem in z Eckermannom. Temu je n. pr. rekel, da so med srbskimi narodnimi pesmimi take, ki se lahko merijo s svetopisemsko «Visoko pesmijo». Zadnja leta Goethejevega življenja je to zanimanje uplahovalo, morda tudi zato, ker je kljub estetski ceni, ki jo je brez pridržka priznaval, pogrešal včasih etične globine. Ta je njemu postajala tudi v slovstvenih delih vedno važnejša, prevodi pa, ki so mu prihajali pred oči, niso bili vedno tako izbrani, da bi se bila v njih ta vrlina prav posebno zrcalila.

Slava srbske narodne pesmi v širšem svetu je neločljivo spojena z Goethejevim imenom.

Na tem spoznaš učenega moža:
Kar ne otiplje se, ne pripozna,
kar se ne prime, manjka mu povsem,

Ob koncu poudarimo še Goethejev vpliv na slovensko slovstvo. Kakor Čehi, Poljaki in Hrvati smo bili do konca svetovne vojne tudi mi po sili političnih razmer najtesneje navezani na nemške kulturne stike. Kot najmočnejša nemška slovstvena osebnost je imel Goethe pred vojno na vse naše razumništvo in na večino naših pisateljev že zato precejšen vpliv, ker je bila vsa naša srednješolska vzgoja pretežno nemška. Razmeroma malo vidimo tega vpliva pri Prešernu, ki je bil dobrih trideset let Goethejev sodobnik, a precej romantično usmerjen in zato od ujasnjenega Olimpijca idejno morda precej oddaljen, dasi oba stremita k močnemu klasicizmu. V duhu Goethejevega «Lisjaka Reinecka» se je Matija Valjavec poizkusil v živalski pravljici («Volk Rimljan»). O Franu Levstiku vemo, da so mu bili v pesništvu vzorniki in učitelji Vodnik, Prešeren in Goethe; navdušen je bil zlasti za Goethejeve pesmi, pa tudi «Fausta» je prevajal. Podoben vpliv je imel Goethe na Jenka. Stritar je spisal svojega «Zorina» v duhu Goethejevega «Wertherja» ter mu dodal še nekaj schopenhauerškega svetobolja, ki je nato prešlo tudi na Gregorčiča. Stritarjeva «Rosana» je po usodah in značaju sestra Mignonina. Mencingerjev «Abadon» spominja na «Faustovo» ozračje. Ivan Cankar sam pripoveduje, kako je prišel z Goethejevimi spisi domov in je mati gledala to tujo učenost.

Prevajalo se je iz Goetheja v slovenščino marsikaj, a vse le nekam slučajno, brez načrta, po osebnih nagnjenjih in trenutnih potrebah. Zato bomo na Goethejeva zbrana dela v slovenščini najbrž še čakali in bomo imeli prej vsega Shakespearea nego vsega Goetheja, dasi nam je ta bližji. Morda ga prav radi te bližine še nimamo. Za razumništvo ga do konca vojne ni bilo treba prevajati, ker ga je lahko bralo v nemščini, za preprosto ljudstvo pa so najvažnejša njegova dela skoro previsoka. Vendar more vsako slovstvo, tudi naše, s celotnim prevodom Goethejevih del samo pridobiti.

Fran Levstik je prevel iz «Fausta» posvečenje in uvod k igri, Funtek vsega «Fausta», Fran Albrecht «Ifigenijo» za gledišče in razni pesniki več Goethejevih pesmi. Sodimo, da večina Goethejevih del še dolgo, dolgo ne bo tako zastarela, da bi jih ne kazalo prevajati tudi v naš jezik.

Častimo velike može, naj pripadajo kateremukoli narodu!

kar ne prešteje, misli, da ni res,
kar ne stehta, to teže nima zanj,
kar v novc ne kuje, mu velja še manj.

(Mefisto v Goethejevem „Faustu“, II. del.)

Garibaldijeva slava

Ob petdesetletnici Garibaldijeve smrti

SPISAL SLAVKO SLAVEC.

V osrčju Rima se dviga ob trgu Venezia nad grobom neznanega vojaka in nad boginjo Rima visoko pod italijansko nebo mogočen bronast jezdec, oziraje se ponosno in samozavestno po večnem mestu pod seboj. Prav tako ponosno in samozavestno se ozira na mesto na desnem bregu Tibere s prijaznega griča Janikula drug bronast jezdec, ki so mu nedavno pridružili drzno jahalko, njegovo družico v življenju. Prvi teh dveh jezdecov predstavlja kralja Viktorja Emanuela II., «očeta domovine», drugi Josipa Garibaldija, najslavnejšega, najbolj priljubljenega, največjega narodnega junaka. O petdesetletnici Garibaldijeve smrti so se vršile po

vsej Italiji in drugod po svetu slovesne proslave Garibaldijevega spomina, največja v Rimu na Janikulu, kjer so v kraljevi in kraljični navzočnosti odkrili spomenik Garibaldijeve junaške žene Anite in položili njene žemske ostanke k večnemu počitku.

Garibaldi je bil rojen vojskovodja, ki se je brez vojaškega šolanja sam povzpел do časti generala, vrhovnega poveljnika in diktatorja. Njegova nesebičnost in človečnost so mu pridobile občno občudovanje, v Italiji pa pravo oboževanje. Mnoga njegova podjetja niso imela neposrednega uspeha, a

v svojih posledicah so bila vedar večinoma blagodejna. Uveljavljal se je v treh dobah in na treh različnih pozoriščih. V mlajših letih se je bojeval dobro desetletje v južni Ameriki, v zreli moški dobi je organiziral sedem pohodov v Italiji. Na stara leta je priskočil na pomoč mladi francoski ljudovladi.

Rodil se je v Nici 4. srpana 1807. Njegov oče Dominik je bil brodnik in kapitan. Mater Rožo Raimondijevo je krasilo plemenito mišljenje, s katerim se je tudi njen sin odlikoval vse življenje. Prva učiteljica sta mu bila oče Zaccone in Arena. Ta je najbrže podžgal v njem navdušenje za vojaško življenje. Z osmimi leti je rešil potapljaško se žensko iz valov. S šestnajstim letom je postal mornarski učenec in potoval v Odeso. Naslednje leto je prvič videl Rim, ki ga je navdal z občudovanjem, a tudi z jedko boleščjo. Na svojih potovanjih se je seznanil l. 1833. v Taganrogu ob Črnem morju z Ivanom Cuneom, ki ga je pridobil za Mazzinijevo «Miado Italijo». V Marseilleju je prisegel Mazziniju in vstopil v njegovo zarotniško društvo za osvoboditev Italije izpod tujega jarma. Pridobival je za to misel mornarje v Genovi. Piemontski vojni svet v Genovi ga je zato obsodil na «sramotno smrt kot sovražnika domovine in države». Zbežal je iz Italije v Marseille. Tu je rešil generalu Rambaudu štirinajstletnega sina, ki se je potapljal v pristanišču. Radi smrtne obsodbe mu je bila pot v domovino zaprta. Nekaj časa je služil v mornarici tuniškega beja Hussena. Ob kugi je bil bolniški strežnik v Marseilleju.

Z devetindvajsetimi leti se je odpeljal v Brazilijo. Tu se je bojeval zoper to državo za novo ljudovlado Montevideo (Uruguay). V menjajoči se bojni sreči ga je sovražnik ujel. Posadili so ga na konja, mu zvezali roke za hrbet, noge pa pod trebuhom konja ter ga gnali lačnega skozi hude komarje in obade 54 milj daleč do guvernerja, ki ga je opazil z bičem po obrazu. Garibaldi mu je pljunil v obraz. Guverner ga je dal obesiti za zvezane roke pol metra od tal in ga je pustil tako dve uri, do popolne nezavesti. V poznejših bojih je Garibaldi prav tega mučitelja ujel ter ga izpustil, da bi ne podlegel izkušnjam ter se nad njim maščeval. Tako plemenito pozabljanje in odpuščanje osebnih žalitev ga je spremljalo vse življenje. Njegov pogled je bil uprt više, mnogo više.

V Montevideju se je seznanil z Anito Ripirovo da Silva, ki je postala pozneje njegova žena in mati treh njegovih otrok. Često

se je udeleževala njegovih junaštev in ga spremljala na njegovih vojnih pohodih v Ameriki in v Italiji. Tudi smrt jo je dohitela na takem pohodu tri in trideset let prej nego moža. Zdaj sta na Janikulu s svojima spomenikoma združena v posmrtni slavi.

Mimo grede je bil Garibaldi v južni Ameriki mešetar in nekaj časa tudi učitelj. V bojih za svobodo Montevideja je bil poveljnik italijanske legije ter se je s hrabrostjo, odločnostjo in umnim vodstvom tako odlikoval, da je njegovo ime zaslovelo ne le po južni Ameriki, temveč tudi po ostalem svetu.

A vse njegovo ameriško bojevanje je bilo samo šola za večje, drznejše pohode, priprava za višje poslanstvo. Leto 1848. ga je zvalo nazaj v domovino. Italija se je dramila. V Ameriki je Garibaldi še mislil, da bi se v domovini ponudil Piju IX., a ko se je vrnil, je bilo papeževo stališče že drugačno in Garibaldi je stopil pred kralja Karla Alberta, čigar oblastva so ga bila pred petnajstimi leti obsodila na smrt. Garibaldi je opazil, da mu kralj nič ne zaupa, in je odšel v Milan, kjer ga je provizorna vlada rada sprejela. Bojeval se je zoper Avstrijce še po premirju, dokler ga niso izrinili v Švico. Tedaj se je še tesneje oklenil Mazzinijevega gesla «Bog in narod». Vrnil se je v Italijo, a razne državnice so se ga kot nevarnega prevratneža otresale.

Naslednje leto se je boril za rimsko ljudovlado. V junaških borbah je padel tudi mladi pesnik Goffredo Mameli. Francoska pomoč je ugonobila ljudovlado, a Garibaldi se ni hotel vdati. S svojimi najzvestejšimi prostovoljci se je hotel prebiti iz Rima do Benetk, ki so se še čvrsto upirale Avstriji. Zvesta Anita ga je spremljala tudi na tej poti, ki se je izprevrгла v pretresljiv beg pred Avstrijci. Anita je zbolela in Garibaldi jo je na rokah nesel od morja v polje in dalje v preprosto kmetsko hišo. «Ko sem položil svojo ženo na posteljo», pripoveduje sam, «se mi je zazdelo, da sem opazil v njenem obrazu izraz smrti. Potipal sem ji žilo... ni več bila! Imel sem pred seboj mater svojih otrok, ki sem jo tako ljubil, mrtvo! Vprašali me bodo po roditeljici ob prvem srečanju! Bridko sem objokaval izgubo svoje Anite, ki mi je bila neločljiva družica v najburnejših pripetljajih mojega življenja!» Sam je blodil dalje. V Italiji mu ni bilo več obstanka.

L. 1850. se je izselil v New-York. Postal je uradnik neke svečarne in potoval v tej službi tudi na Kitajsko in v Perú. Čez štiri leta se je vrnil, da bi znova skušal vneti Italijane za svobodno, neodvisno Italijo. Kupil je del kršnega, pustega otoka Caprere na severnem koncu Sardinije ter se tam posvetil poljedelstvu, prežeč na priliko, da spet priskoči domovini na pomoč. Prilika se je ponudila l. 1859., ko sta skušala kralj Viktor Emanuel II. in njegov minister Cavour s

francosko pomočjo pobiti Avstrijo. Poveljeval je «planinskim lovcom» in zmagoval v severni Lombardiji (Varese, San Fermo). Prezgodaj sklenjeni mir ga je globoko užalil, ker je Cavour prepustil Nico in Savojo Franciji. Tedaj je ostro nastopil zoper Cavourja, ker je to njegovo rodno mesto izročil tujcu. Drugačno razočaranje mu je prinesla poroka z markizo Josipino Raimondijevo, ki se je kmalu razdrla in pozneje tudi razveljavila.

V naslednjem letu je izvršil svoj najpomembnejši in najslavnejši pohod, ki je rodil skoro popolno zedinjenje Italije in uresničil skoraj vse Garibaldijeve najvišje sanje: pohod tisočerih (la spedizione dei Mille). Dne 5. maja 1860. je odplul iz Genove s tisoč borno opravljenimi in slabo oboroženimi prostovoljci na Sicilijo, da pomaga pri vstaji zoper obsovažene Bourbonce in jo razpiha v mogočen kres narodnega osvobojenja. V več znamenitih bitkah (Calatafimi, Palermo, Milazzo, Messina, Volturno) je premagal mnogo močnejšega sovražnika in v kratkem osvobodil vso južno Italijo. S severa je istočasno prodiral kralj Viktor Emanuel II. in vkorakal obenem z Garibaldijem v Napolj. Tu je Garibaldi poklonil kralju pol Italije, nesebično odložil vse časti ter se umaknil v svoje skromno zatišje na Capreri.

Italiji je manjkal samo še Rim. Garibaldi je bil mož dejanja, ne političnega oklevanja in računanja. Rad bi bil pospešil razvoj dogodkov. L. 1862. je poizkusil iz Palerma pohod na Rim, a v bitki pri Aspromontu je bil ranjen in ujet in pozneje pomiloščen. Zatočišče mu je bila spet samotna Caprera.

Zadnji svoj pohod zoper Avstrijo je vodil l. 1866. na Trentinskem. Zmagal je v več bitkah (Bezzecca, Caffaro, Condino, Monte Suello) ter se bližal Trentu. Drugi italijanski neuspehi in zlati nesrečna bitka pri Visu so ga prisilili, da se je s krvavečim srcem vdal kraljevemu povelju, naj odneha. Takrat je brzojavil kralju svoj slavni: «Obbedisco» («Slušam»). Naslednje leto je korakal poslednjič proti Rimu. Zmagal je pri Monterotundu, a podlegel pri Mentani francoski premoči.

Zvezda francoskega cesarja Napoleona III., ki je bil Garibaldiju v Italiji povsod na poti, je ugasnila v vojni z Nemčijo l. 1870. Po porazu pri Sedanu se je Francija prelevila v ljudovlado. Z isto vnemo, s kakršno je Garibaldi v mladih letih branil to najljubšo mu vladno obliko v Montevideju, je zdaj kljub starosti in boleznim prihitel na francosko bojišče, da brani mlado republiko zoper nemško nasilje. Poveljeval je uspešno svojim četam in zmagal z njimi pri Dijonu. To je bila njegova zadnja bitka.

Zadnjih dvanajst let svojega življenja je prebil v miru na Capreri. S triinsedemdesetimi leti se je zadnjič poročil s Frančiško

Armorinovo in tako tudi pred svetom uredil razmerje z žensko, ki mu je rodila dva otroka. Umrl je na Capreri 2. rožnika 1882. in je tam pokopan poleg svoje druge žene in svojega sina Manlija.

Pol stoletja se je Garibaldi bojeval po raznih bojiščih, vedno za pravico in svobodo. Desetkrat je bil težko ranjen. Vedno je bil v manjšini. L. 1860. n. pr. se je dvignil s tisoč možmi proti stotisoč plačanim bourbonskim vojakom. Razmerje je bilo: eden proti sto. In vendar je sijajno zmagal. Vojake in orožje mu je odtehtala vera v zmago pravice, čistost njegovega prizadevanja in neustrašen pogum. Njegove rdeče srajce so žarele ko makovi cvetovi najstrastnejše domovinske ljubezni in sledile oboževanemu poveljniku skozi zmage in poraze nevzdržno dalje, dalje, do končnega osvobojenja.

Štirje mogočni kovači so v preteklem stoletju skovali novo Italijo. Prvi je bil kralj, Viktor Emanuel II. Drugi je bil državnik bismarkovskega kova, Camillo Cavour. Ostala dva, Mazzini in Garibaldi, sta bila pre-

vratneža, stoječa vedno izven zakona, oba v večnem nasprotju z vladajočimi zakoni svoje domovine, oba na smrt obsojena, preganana in preganjana, a oba neumorno delavna, žrtvujoča vse svoje sile enemu samemu smotru: domovini. Mazzini je ustvarjal novo miselnost nastajajoče Italije, Garibaldi je bil kladivo, ki je rušilo bratom okove. Ta četvrtica je bila včasih v silnem nasprotju med seboj. Često so drug drugega obsojali. A vsa nasprotja jih vendar niso tako razdvajala, kakor jih je končni skupni smoter družil. Ta skupni smoter, združeno Italijo, so vsi vkup končno vendarle dosegli in težko bi bilo določiti, kateremu izmed njih gre pri tem večja zasluga. Ustvarili so Italijo, postavili temelje za njen nadaljni razvoj. Poznejši rodovi so to delo izpolnili. Svetovna vojna je prinesla odrešenje še zadnjim Italijanom, ki so vzdihovali pod avstrijskim jarmom. Dala je Italiji veljavno mesto in tehten glas v zboru držav. Mogočen pospeševalec tega zaključka je bil Garibaldi. Svet je zato vsakemu pravemu Italijanu Garibaldijev spomin.

Gospod Baroda

Stoji, stoji turška vojska,
vojska turška in beneška.
Pa po vojski sluga hodi,
hodi in po krvi brodi.
Išče svojega gospoda,
zlahtnega gospod' Baroda.
Ko ga najde, se ga ustraši.

Govori gospod Baroda,
govori mu in naroča:
«Ti, moj dragi, verni sluga,
ti si meni zvesto služil
od mladosti v siva leta.
Zdaj mi pridi gledat rane:
če so moje rane rdeče,
pojdi mi zelišča kuhat,
če so moje rane črne,
pa se žuri delat jamo
mi široko in globoko.
Ti boš meni jamo kopal,
jaz pa testament bom delal.»

Šel je sluga rane gledat,
ali rane so mu črne.
Šel je sluga jamo kopat
mu široko in globoko,
gospod testament je delal.

Rekel mu je in naročal:
«Boš otroke svoje vozil,
deni spred jih, zadaj moje,

da ne bodo peš hodili,
ker se niso naučili.
Boš otrokom kruha rezal,
daj ga svojim iz pšenice,
mojim daj ga iz soršice,
črnega ne bodo jedli,
ker se niso naučili.

Ko boš mimo grada jezdil,
lepo poj in lepo žvižgaj,
kakor prej si mene slišal.
Zdaj pa z brinjem me pokadi,
trdno z vejami ogradi,
da ne bodo odkopali
vrani me in me klujuvali.»

Mimo grada sluga jezdi,
lepo poje, lepo žvižga.

Pa gospa je v lini stala,
sama sebi govorila:

«Večni Bog, zahvaljen bodi,
naš gospod se sam vrača,
slugo pa je v vojni pustil.»

«Lè-sem, lè-sem, gospa moja,
boste testament prebrali.»

Testament gospa prebrala,
se premilo razjokala:
«Lepi moji otročiči,
sluga je domov prijezdil,
v vojni je gospoda pustil.»

Neutemeljene skrbi in bojazni

Če bi se postavili vsi ljudje drug poleg drugega, bi imelo vse človeštvo dovolj prostora na površini zamrznega Švabskega morja t. j. Bodenskega ali Kostanškega jezera, ki meji z Nemčijo, Avstrijo in Švico in meri 538.5 km². Tako majhno se nam zdi v tej primeri število vsega prebivalstva na svetu.

Na naši zemlji so tri ozemlja, ki so zelo gosto naseljena: Osrednja Evropa z obmejnimi pokrajinami. Vzhodna Indija in Kitajska. Na teh razmeroma omejenih delih prebivata približno dve tretjini vseh ljudi. Istočasno je pa šest ogromnih pokrajin, ki so zelo redko obljudene, namreč Kanada, Sibirija, severni

še le njihovi otroci in vnuki obljudevati novo domovino.

Od prej omenjenih šestih ozemelj z maloštevilnim prebivalstvom sta dve mrzli, štiri so pa gorka. Kanada in Sibirija imata dolgo in ostro zimo. Štirideset in še več stopenj pod ničlo je skoraj vsakdanji pojav, k temu treba računati še redne snežne viharje. Bogastvo teh krajev tvorijo živali z dragoceniimi kožuh, pa tudi nepregledni in neizmerni gozdovi, ki so jih začeli šele v zadnjem času izkoriščati. Zgled hitro razvijajočega se naseljevanja v severo-zapadni Kanadi kaže, da se človek lahko prilagodi tudi mrzlemu podnebju. Kraji, kjer leže zdaj velemesta, kakor

Skoraj dve milijardi ljudi živita na svetu in sicer po večini v krajih, na zemljevidu gosto začrtanih. Vsi drugi kraji so le redko naseljeni.

del Južne Amerike, saharško-sudansko ozemlje, severni pas Južne Afrike in slednjič Avstralija. V teh krajih prihaja šele na več štirijaških kilometrov po en sam prebivalec, medtem ko živi v Osrednji Evropi 150 do 250, na Kitajskem ponekod celo nad 1000 prebivalcev na enem štirijaškem kilometru.

Domoljubje, težkoče, ukoreniniti se v tujem kraju, nadalje veliki potni stroški kakor tudi druge ovire so povzročile to neenako naselitev. Seveda je zapustilo nešteto ljudi svojo domovino — saj izvira vse ameriško prebivalstvo skoraj izključno iz evropskih priseljencev — toda v razmerju s tistimi, ki so ostali doma, jih je bilo le malo in so začeli

recimo Winnipeg, so veljali pred petdesetimi leti še kot neobljudena ledišča. Reja odpor-nih živilskih vrst in posebno neke pšenične vrste, ki v kratkem, vročem severnem poletju toliko da še dozori, je obljudila širne pokrajine. S tem je postala Kanada prva žitnica na svetu. Sibirija, ki bi se lahko razvijala v isti smeri, je bila dosle zapuščena, toda že prihajajo glasovi, ki trde, da izkoriščajo tudi že sibirsko tla.

Tudi Združene države, ki oteškočujejo, kakor znano, že nekaj let sem vsako priseljevanje, imajo na zapadu svoje ogromne dežele še vedno pokrajine, ki so zelo redko obljudene. Seveda so te pokrajine nekoliko

manj rodovitne. Neobljudeni del Južne Amerike pokriva po večini najgostejši pragozd. Sekanje ogromnih dreves, sploh temeljita iztrebitev tega gozda bi povzročala neznanske težkoče, seveda bi se na ta način pridobile velikanske pokrajine izredne plodovitosti. Ako bi te pokrajine umno obdelovali, bi lahko lagodno hranili ta novo pridobljeni svet vse človeštvo. Isto lahko trdimo o vlažno-vročem tropskem pasu Afrike. V tej točki so si sicer mnenja nekoliko različna glede možnosti, naseliti Evropece stalno v teh krajih. Kajti naše pleme ni ustvarjeno za vlažno vroče tropsko podnebje. Toda Portugalci v Severni Braziliji, tako rekoč ob ravniku, so nas poučili o nasprotnem.

Vsi drugi kraji bodočnosti: Sahara, Južna Afrika in Avstralija so suho-vroči. Njihovo podnebje sicer prija belokozcem, na žalost pa ne raste mnogo radi pomanjkanja vode. Brez vode pa ni življenja — zato je usmerjena vsa skrb na vprašanje, kako dobiti potrebno vodo. Arteški vodnjaki to so umetni, globoko v zemljo izvrtani vodnjaki, iz katerih se izteka voda radi pritiska sama od sebe, zajeze, namakajoče sesalke morajo izkoristiti vsako kapljico vode. Mnogo se je v tem že doseglo, a še mnogo več se pričakuje od tehnike v bodoči dobi. Ker so na pustini tla le redko iz samega peska in so le radi pomanjkanja vode nerodovitna, treba jih je le namakati in pridobili bi neizmerno ozemlje. Tako umetno namočen svet je dragocenejši od onega, ki je odvisen od dežja, kajti njemu se da «dežja», kadar ga potrebuje in kolikor ga potrebuje.

Čeprav se večkrat zdi, da je zemlja oziroma da bo naš svet za toliko in toliko let premajhen za naraščajoče število prebivalcev, je v resnici največji del trdne zemeljske površine še skoraj neobljuden. Šele najnovjše pridobitve tako tehnike kakor medicine bodo omogočile na njem naselitev. Sedaj zabranjuje malarija — da omenjamo epoviro med mnogimi — še vedno brezskrbno izkoriščanje širnih pokrajin. Ko izsledimo radikalno sredstvo zoper to bolezen, ki razsaja po vseh vročih krajih, se odprejo že s tem neizmerne dalje ljudem za naselitev.

Da bi torej postala naša zemlja pri stalnem, že izračunjenem porastku prebivalstva v doglednem času premajhna, ni misliti, a prav tako neutemeljena je bojazen, da bo moralo človeštvo nekoč za lakoto umreti. V tem pogledu navajamo na tem mestu nekaj misli angleškega profesorja Lova.

Dva znamenita učenjaka sta izjavila, da ne bo mogla preživljati naša zemlja več ko pet milijard ljudi. To število pa doseže prebivalstvo v nekaj več ko sto letih. Učenjaka nista izvila te svoje trditve kar tako iz trte, pač pa se naslanjata na skrbno zbrano statistično gradivo. Upoštevala sta porastek

prebivalstva, ki se je ugotovil v zadnjem stoletju na Angleškem, v Italiji, na Nemškem, Ruskem in še v drugih državah. Njuna teorija o petih milijardah kot najvišjem številu se naslanja na domnevek, da potrebuje vsaki človek najmanj en hektar zemlje, da se more preživljati. Omenjena teorija je mnenja, da bo raslo človeštvo poštevillčno v enakem razmerju, ko doslej, da pa bodo ostale ob enem njegove duševne in umske zmožnosti neizpremenjene. To mnenje je vsekakor zgrešeno. Naj navedemo en sam primer: kmet sedanje dobe žanje na svojem posestvu mnogo več, kakor je žel njegov praded na istem svetu. Pokrajine, ki so bile še pred tremi rodovi neplodne, proizvajajo danes živila. Žito raste sedaj v neposredni soseščini polarnega kroga in nekaj puščav je že začelo roditi zbog umetnega namakanja.

Naj si tudi mislimo, da smo izčrpali iz zemlje že vse, kar se je le dalo izčrpati — kar se najbrž nikoli ne zgodi, ker ne bomo nikdar popolni — imamo vendar še mnogo neodkritih virov za našo hrano. Vsako leto polovimo v morju na milijone rib in vendar nismo niti začeli izkoriščati pravih pomožnih virov, ki nam jih nudijo oceani. Naši potomci utegnejo izpremeniti na milijone štirijaških kilometrov plitvega morskega dna v obdelan svet. Zakaj naj bi rib prav tako ne gojili kakor danes živino? Nadalje so novejša odkritja in izumi, kakor umetna solnčna svetloba in umetno gnojilo, sprožili presenetljive možnosti. Danes imamo že «umetna zemljišča», ki se prav nič ne zmenijo za vreme in ki zahtevajo mnogo manj prostora ko navadne kmetije. Če bi grozilo pomanjkanje zemljišča, bodo naši potomci postavljali svoje njive drugo nad drugo kakor so nadstropja pri hiši. Umetno pognojeno žito, ožarjeno po ogromnih svetilkah z ultravijoličastimi žarki, bo morda rasto v nebotičnikih.

Dva tekmeča sta, ki se borita za prostor na zemlji: kmet in gozdar. Les je dobil za izdelovanje papirja, umetne svile in za sto izdelkov izreden pomen. Vsako leto porabijo približno 430 milijonov ton (1 tona = 1000 kg) lesa, v teku petdesetih let se zna uporaba še podvojiti. Velik del zemlje bo torej potreben, da se bo lahko krila ta potreba.

Prej so nas razveseljevali učenjaki s praznimi strelji. Tako je izjavil Sir William Crookes pred tridesetimi leti, da bomo imeli leta 1931. pol milijona ton žita premalo. Dejstvo, da smo imeli prav tisto leto mesto pomanjkanja celo veliko preobilico, kaže, kako neutemeljena so vsa taka prerokovanja. Crookes ni mogel predvidevati, da bodo ljudje obdelovali širna ozemlja, ki so bila tedaj še popolnoma neplodna in da more umetno gnojilo pridelek bistveno zvišati. Nauk o dedičnosti, razširjen na rastline, nas

je dovedel do gojitve novih žitnih vrst, ki uspevajo tam, kjer so prej usihale. Motor je kmetijstvo popolnoma preobrazil in umetno namakanje se ponaša z vidnimi napredki. Nikakor si ne moremo misliti, da preneha vsako rasiskovanje v tej stroki v bodočih dneh in da se bodo zanemarjala tozadevna nova odkritja.

Doslej nismo navedli enega najvažnejših virov za našo prehranitev: zraku. Saj vsebuje zrak največ za hrano in obleko potrebnih sirov. Teoretično je le malo stvari, ki bi jih ne mogli izdelovati iz zraku z uporabo manjših količin drugih tvarin, ki jih imamo na zemlji v preobilici. Tako so v zraku nahajajočo se oglenčevo kislino v kemičnih delavnicah že preobrazili v sladkor. V nekaj letih bodo proizvajali sladkor na ta način v večji meri.

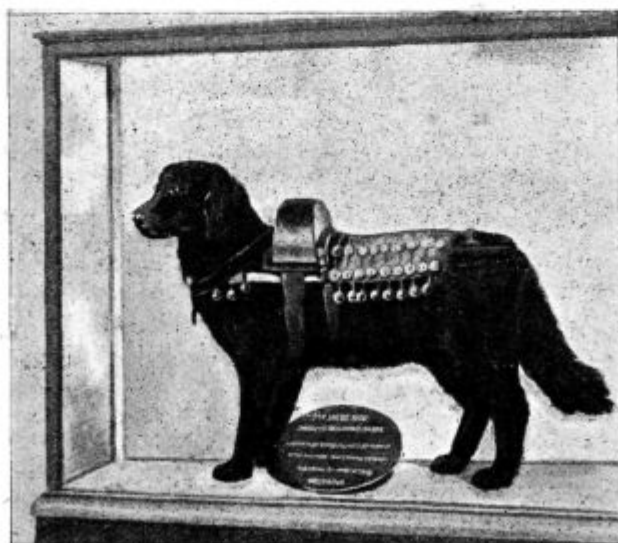
Dušnik iz zraku uporabljamo že sedaj pri napravi umetnega gnojila, a je pridelovanje še večje ko povpraševanje. Naši potomci bodo znali omejiti to zapravljanje. Oni bodo umeli pospešiti proizvodni postopek v naravi sami. Tako potrebuje narava na milijone let, da proizvaja premog. V delavnici napravijo ves postopek v nekaj dneh. Sedaj seveda še ne upravičujejo preveliki stroški takih poskusov. Toda neizmerna zaloga cene sile, s katero bomo v bodočnosti gotovo razpolagali, bo lahko omogočila, da bodo tovarne izdelovale živila kar iz zraku.

Teoretično je materija nerazrušljiva.

Solnce je velikega pomena in morda bomo vedno odvisni v določenem razmerju od žarkov, ki prihajajo do nas od zunaj. Toda mi lahko napravimo — pogoj: zadostna sila — majhna umetna solnca. Rastlina rase, uvene, sahne. Listi in stebela služijo ali drugim rastlinam za gnoj, ali pa postanejo premog, ki zgori v peči. Slednjič prihaja pepel zopet na njivo in pline vdihavajo rastline in ljudje. Skupno število atomov, teh najmanjših ne mehanično ne kemično več deljivih drobcev teles, je ostalo isto. Noben človek ne more ničesar ustvariti iz nič.

Naloga bližnje bodočnosti bo tičala v tem, da se izkoristijo najmanjši delci na najbolj gospodarski način in se dovedejo v obliko, ki bo služila v najkrajšem času za človeško hrano. Kemiki bodo to vprašanje na vsak način povoljno rešili in s tem pomknili nevarnost lakote v daljno prihodnost.

Ako vzamemo vedro vode iz Atlantskega oceana in ga izlijemo v Tih ocean, se voda izenači. Voda na zemlji ostane po količini vedno enaka. Prav tako je z atomi. Vse je zgolj vprašanje nove ureditve. Drevesa, skale, voda, meso in zrak se med sabo ne razlikujejo mnogo, kar se tiče atomov. Ako se posreči kemikom v bodočnosti, da pripravijo naravo do hitrejšega dela, potem se ni bati lakote v bližnjih sto letih, niti v bližnjih tisoč letih, kaj pa utegne priti pozneje, ni vredno, da bi si že sedaj tudi največji človekoljub belil glavo.

Nenavaden spomenik.

Na londonski postaji so izpostavili nagačenega psa «London Jack-a», ki je beračil leta in leta po kolodvoru za reveže in nabral v pušici na hrbtu vsega skupaj skoraj 400.000 lir. Vsak večer je prinašal nabrane zneske v pisarno dobredelnega društva.

Zlati dež

DESIDER KOSZTOLANYI

Ogrski spisal Desider Kosztolanyi
Proti jutru sva sedela v točilnici. Orkester, sestavljen iz zamorcev, je miroval. Zehalo se je nama.

Kornel Esti mi je šepnil v uho:

«Daj mi brž petak!»

Plačal je in dejal:

«Čudno!»

«Kaj?»

«Ta izraz: denarna stiska. Človek bi menil, da povzroča stisko denar. Čeprav ne prihaja stiska od denarja, marveč nasprotno, od pomanjkanja denarja.» Ko sva hodila proti domu, na ulici je ves čas modroval o tem predmetu.

«Nedvomno, denarna stiska je ostudna stvar. Toda oni drugi način ni prav nič manj ostuden. Tudi to stanje poznam.»

«Ti?»

«Da! Nekoč sem imel strahovito dosti denarja. Brez šale,» je dejal ves zamaknjen, «pred davnimi leti...»

«Onkraj sedmih vodá...»

«Ne, tu v Budimpešti. Podedoval sem.»

«Ti in dediščina?»

«Da, po daljni stari teti. Po Mariji Tereziji Anselm. Bivala je v Würzburgu. Poročena je bila z nekim nemškim baronom. Nekega jutra dobim uradno obvestilo, da mi je moja stara teta zapustila vse svoje premoženje. Odpeljal sem se v Nemčijo. Odkrito povem: komaj in kmaj da se spominjam svoje rajne tete. Stanovala je v baročnem gradu sredi vzornega posestva. Salamensko je bila bogata in dolgočasna. Po ribniku so plavali beli črni labodje. Na kaj več se ne spominjam. Samo še na to, da je imela mnogo polj, več hiš v Berlinu in Draždanih in neznansko visoke vloge pri švicarskih bankah. Ker ji nisem bil odgovoril že deset let na nobeno njego pismo, nisem imel pojma, kako veliko je bilo njeno bogastvo. Šele pri popisu imovine se je pokazalo, da je bilo večje, ko sem si jaz mislil. Ko sem vse poprodal in spravil v denar, mi je neka würzburška banka poštelala po odbitku davkov, pristojbin in odvetniških stroškov skoraj dva milijona mark v gotovini.»

«Dva milijona mark? Ne šali se!»

«Prav. Govoriva torej o resnejših stvarih. Kolikokrat ti bije žila v eni minuti?»

«Oprosti. Pripoveduj rajši dalje.»

«Torej prav. Zmašil sem ta denar — zamenjan v ogrske bankovce — v svoj kovčeg in se odpeljal domov. Doma sem živel ko dotle.»

«Zakaj?»

«Prosim te, pisatelj, ki je bogat in to pri nas? Saj to je nezmisel. V Budimpešti imajo vsakogar, ki ima le količkaj denarja, za tepca. Če ima denar, čemu naj mu bodijo še razum, čuvstva, domišljija? To je kazen. Byronu, ki je bil lord in večkratni milijonar, bi tu nihče ne priznal, da ima le za ščepec nadarjenosti. Tu podeljujejo čin veleuma kot odškodnino — kot milodar — onim, ki nimajo nič drugega — stradačem, bolnikom, zasledovanim, živim mrtvecem ali pravim mrtvecem. Zadnjim odkazujejo še največ.»

«Toda, kaj si vendar počel s tako množino denarja?»

«Zelo sem si belil glavo radi tega. Ob sebi umevno, da ga nisem naložil na banko. S tem bi se bil takoj izdal. Zaprl sem denar v miznico svoje pisalne mize. Med rokopiši sem ga hranil. Čudno, kako malo prostora zavzemajo trije milijoni kron, trije tisoči tisočakov. Majhen kupček. Prav tako malo vredne, brezpomembne ko druge papirnate cunje. Vsak večer, ko sem ogledoval svoje bogastvo, so se me lotevala mešana čuvstva. Lagal bi, če bi hotel trditi, da se ga nisem veselil. Jaz cenim izredno denar. Saj pomeni ugled, mir, moč, skoraj vse. Toda toliko denarja me je mnogo bolj težilo ko pa olajševalo. Da bi bil pričel novo življenje, da bi si bil kupil nekaj avtomobilov, da bi se bil preselil iz svojega stanovanja s tremi sobami v drugo z desetimi, za to sem bil že tedaj prepameten. V takih okoliščinah sem trezno in vztrajno razglabljal. Kaj je moj cilj, moj poklic, moja strast? Pisateljstvo. Že tedaj sem zaslužil z lahkoto po pet sto na mesec. K temu sem dodal še tisoč kron za vsak mesec, da si zagotovim neodvisnost. Kako dolgo bom še živel? Moji starši in njihovi starši niso dosegli petdesetega leta. Mi ne živimo dolgo. Prisodil sem sebi šestdeset let. Ta izredno velika življenska renta je znašala za trideset let, torej za vso dobo mojega življenja, 360.000 kron. Imel sem občutek, da je vse drugo odveč. In sklenil sem, da razdelim.»

«Na koga si tedaj mislil?»

«Baš v tem je tičala težkoča. Ne bratov ne sester nisem imel. Edini sorodnik, ki ga še imam, je bogat tovarnar, ki ga videvam v svojih sanjah vedno v beraških capah. Ali naj dam njemu denar? Ne, ne!»

«Na svoje prijatelje nisi mislil?»

«Tedaj nisem imel nobenega. Tebe še poznal nisem.»

«Hvala!»

«Sploh nisem imel nobenega znanca, ne boljšega ne slučajnega, ki bi mi bil z nekega

višjega stališča bolj simpatičen kakor kak čisto tuj človek, ki ga srečam prvič na ulici.»

«Jaz bi bil dal svoje premoženje v kak blag namen, kakemu dobrodelnemu zavodu.»

«Nekaj je že na tem. Tudi to mi je šinilo v glavo. V začetku sem mislil na sirotišnice, na hiralnice, na slepce, gluhoneme, na padla dekleta, na bolnišnice i.t.d. A v istem trenutku se je prikazal mojim duševnim očem debel slepar, ki je kupoval z denarjem sirot, starčkov, slepcev, gluhonemov, padlih deklet, bolnikov svoji ženi in svoji ljubici demante. Opustil sem ves načrt. Dragi prijatelj, jaz se nisem zato rodil, da rešim človeštvo, ki dela vojne in umetno povzroča požar, povodenj in kugo, če ga niso zadeli ne požar ne povodenj ne kuga. Že davno sem bil odtegnil svojo roko od tako zvane družbe. Ne spadam več vanjo.»

«Kako neki si slednjič razrešil zadevo?»

«Da se moram iznebiti denarja prav tako slučajno kakor sem ga bil dobil, prav individualno. Brez vsake izbere, da postane denar last vsakega in nobenega.»

«Ti si torej dejal vsakomur, ki si ga srečal, denar?»

«Le potolaži se, moj sin. Stvar ni bila tako enostavna. Spoznali bi me in vse bi bilo prišlo na dan. Ljudje bi se mi bili režali, jecljali bi mi zahvalo, prilizovali bi se mi, listi bi me slavili kot «plemenitega dobrotnika». Kaj takega bi jaz ne mogel prenašati. Vsekakor sem moral ostati skrit.»

«In ti je uspelo?»

«Ne bodi vendar tako nestrpen. S svinčnikom sem izračunal, da imam poleg onih 360.000 kron še vedno 2,640.000 kron, ki bi jih moral izdati v teku svojega življenja, torej v dobi kvečjemu tridesetih let. Na leto torej približno 86.000, na mesec 7200, na dan 240 kron. Kako sem začel? Spočetka je šlo vse lepo izpod rok. Zvečer, ko sem bil dokončal svoje delo, sem izpolnil poštno nakaznico, seveda sem besedilo iztipkal s pisalnim strojem, nisem navedel imena pošiljatelja in dal sem poslati po pošti 240 kron vedno kakemu neznanцу, čigar ime in naslov sem si bil izpisal tjavendan iz naslovne knjige, ne da bi bil pri tem raziskoval, je li dotična oseba revna ali bogata. Samo slučaj je odločeval. Zgodilo se je, da sem nakazal denar celo eni izmed naših največjih bank. Blagoslov se je usipal. Čutil sem, kako je krog in krog utripalo in vrvelo to usmiljenja vredno mesto. Oni, ki so prejeli poštno nakaznico, so v prvem trenutku gotovo osupnili. Kdo naj bi bil? Nato so se domislili kakega sorodnika, kakega dobrotljivega človekoljuba, kakega dolžnika, ki je slednjič vendar le poravnal svoje račune. Črez eno leto so me pa — na žalost — zasačili.»

«Na pošti?»

«Za to sem bil preveč previden. Delal sem s postreščki, posli, sobaricami v najrazličnejših delih mesta, večkrat tudi iz dežele, iz tujine in sem se v tem zadnjem slučaju posluževal pooblaščenecv. A napravil sem neumnost, da sem nekoč — tudi tedaj me je bil navdihnil goli slučaj — poslal običajni znesek časnikarju, ki je bil policijski poročevalec pri nekem velikem tukajšnjem dnevniku. Ta je bil gotovo že slišal šušljati kaj o teh zagonetnih darovih, kajti med 365 ljudmi jih je najmanj 300 takih, ki vse izblebečejo, naj se na ta način pregreše tudi zoper lastne koristi, zoper lastni žep. Spisal je — domišljija mu je narekovala idiotsko pestro pravljico — pod naslovom «Zlati dež» poročilo o indijskem knezu, maharadži, ki se potepa po naših krajih. Ustrašil sem se in istikati sem moral za novimi bolj premetenimi načini, kako se iznebiti denarja.»

«Zakaj nisi dal denarja onim ženskam, ki si jih ljubil?»

«Ker bi se bil s tem ponižal. Dokler gre, si hočem ohraniti iluzijo, da me ljubijo ženske radi mene samega.»

Arnaldo Mussolini,

brat ministerskega predsednika, umrl nenadoma dne 21. XII. 1931. v najlepši moški dobi,

«In kako si se ga slednjič vendar le iznebil?»

«Nekaj tako, nekaj tako. Če sem se vozil n. pr. po železnici, sem izstopil na večjih postajah, kupil si par klobasic ali kako jabolko, začel razgovor s prodajalcem, ki je nosil svojo potujočo okrepčevalnico na jermenu, visečem mu okrog vratu, odlašal s plačilom do zadnjega trenutka in ko je lokomotiva zabrlizgala, sem mu vrgel stotak, skočil v svoj oddelek in se skrila. Izposojeval sem si knjige iz javne knjižnice in skrila med liste bankovce. Na svojih izprehodih sem izgubljal manjše in večje zneske, stopal dalje in sapa mi je zastajala, kakor bi bil napravil kaj hudega. Nekaj kratov mi je uspela ta zvijača, a zgodilo se je tudi, da so leteli najditelji za mano — tako neki učenec, drugič neka v črnino oblečena gospa — in mi izročili izgbljeno vsoto. Reveži so mi zelo zamerrili, da se nisem bil za tako uslugo niti zahvalil in da jim nisem dal običajne najdevnine.»

«Nečuvveno!»

«Ti niti ne pojmiš, kako malo prostora najde denar, ako se ga hočeš v resnici iznebiti. Nič ne pomaga, ne moreš se ga odkrižati. Nobena svinja ga noče imeti. Že celo leto sem se na ta način trudil. Tako slabo sem gospodaril, da sem ugotovil po vpogledu v svoje trgovske knjige, kakor se navadno pravi, ostanek, prebitek v znesku 2574 kron, ki se ni dal izravnati. V začetku tretjega leta se mi je sreča nasmehnila. Šel sem k skromnemu zobnemu zdravniku, ki je bil pravkar začel svojo prakso. Dal sem si odstraniti zobni kamen in vdelati oni krasni zlati zob, ki spada odtle k moji pisateljski osebnosti. Na obešalu v sprednji sobi je viselo pet ali šest zimskih sukenj. Ko sem se bil prepiral, da me nihče ne vidi, sem zmašil v žep vsake teh sukenj nekaj bankovcev. Drugi dan sem ponovil ta maneuver, prav tako tudi tretji dan. V teku enega tedna sem se na ta način odkrižal onega prebitka. Bolniki so sedeli s svetlimi očmi v čakalnici. Zdaj pa zdaj so smuknili v sprednjo sobo in se vrnili zadovoljni in srečni, v žepu so imeli denar, ki so si ga bili rešili iz svojega plašča na varnejše. Užival sem. Toda tudi te prilike so me oropali.»

«Je li tudi o tem zvedel kak časnikar?»

«Ne, a po mestu se je razširila vest, da ga ni v celi Budimpešti tako spretnega, izurjenega zobnega zdravnika. Njegova praksa se je bila že tako razvila, da so se morale deliti med bolnike številke. Dobil sem številko 514 in nisem smel upati, da pridem v doglednem času na vrsto. Zanka okrog mojega vratu se je bolj in bolj zadrževala.»

«Ubožec!»

«V začetku petega leta mi je šinila rešilna misel v glavo. Imel sem prijatelja, ki je

bil odsedel pet let radi žepne tatvine. K njemu sem se šel učiti. Lekcije so bile bolestne. Najprej sva nategovala moj kazalec, da se je precej zdaljšal, nato sva rahljala moje prstne člene, da sta bila kazalec in sredinec enako dolga, kajti žeparji delujejo le s tema dvema prstoma. Ko sem dovršil tečaj, sem delal z večjim pogumom, večkrat sem nastopal celo predrzno. Ob priliki slovesnega izpreda mi je uspelo utihotapiti dnevno vsoto 240 kron v bliščeči, z zlatimi vrvicami obšiti huzarski jopič starega, uglednega in spoštovanega člana magnatske zbornice, stotak pa v njegovo z žerjavjim perjem okrašeno kučmo. Kmalu nato sem domeknil v hodniku poslanske zbornice finančnemu ministru, medtem ko sva se razgovarjala o gospodarski krizi, skrivaj dva stotaka v žep. Toda takih prilik je bilo le malo. Navadno sem se potepal med množico, udeleževal se nogometnih tekem, obiskoval kraje, kjer so se zbirali in gnetli ljudje. Neko, nedeljo zvečer so mi — to navajam kot izredno srečo ukradli iz žepa 1200 kron. Ta dan nisem imel več kaj opraviti. Ob tem času sem se odkriževal samo še manjših zneskov. Imel sem občutek, da me že opazujejo detektivi. Le premisli, posamezne krone sem stavil v žep in aktovnice svojih sosedov. Padal sem od stopnje do stopnje, niže in niže. Od jutra do večera sem sedel v tramvaju, da sem lahko izvršil svojo dolžnost, ki sem si jo bil sam naložil. Bilo je v majniku — dobro se še spominjam — sedel sem poleg modrookega, starejšega gospoda. Odet je bil z ogoljenim površnikom. Napravil je na me vtis, kakor bi bil kak upokojen davčni uradnik. Pravkar sem bil potegnil iz svojega žepa srebrno petačo in se trudil, da jo utihotapim s svojima dolgima prstoma v površnik svojemu sosedu, ko mi stisne nenadoma stari gospod mojo roko pod pazduho in se prične na vse pretege dreti: «Tat! Tat!». Izpredovnik je pozvonil, tramvaj se je ustavil, poklicali so redarja. Zaman sem se zagovarjal. Zalotili so me bili. Tako se je končala ta zadeva...»

Kornel Esti je utihnil. Zamišljen je stopal po ulici, ki se je že kopala v solčnih žarkih, nato se je ustavil pred visoko, temno-rdečo hišo, kjer ima v šestem nadstropju skromno sobico. Pritisnil je na električni gumb.

«Blaznež», sem rekel in ga objel.

«Zgodba ni bila torej dolgočasna?» je povpraševal. «Je li zanimiva? Zadostno nemogoča, zadostno neverjetna. Kaj deš, bi li utegnila razjeziti one, ki iščejo v literaturi tudi psihološko utemeljitev, namen in moralne nauke? Prav! Če je tako, jo spišem še danes. In jutri, ko dobim zanjo honorar, ti vrnem posojenih mi pet pengov. Sedaj pa — pozdravljen!»

Ivan Trinko sedemdesetletnik

SLAVKO SLAVEC

V tesnobnem pogovoru z domovino ugotavlja Oton Župančič v «Dumi»:

Hotel nekdam sem, da bi se razširila,
da bi razpela svoj krog čez zemljo —
glej, in zdaj vidim: silna, brezmejna si,
v daljo kot seme razsipaš svoj plod.

To ni narodni napuh, niti ponos ni, le skeleča ironija. Saj sloni ta brezmejnost na izseljevanju, stkana je iz vsiljenih usod. Po vojni se ta brezmejnost širi tudi na zapad. Po vsem Apeninskem polotoku, v cerkvah in uradih, v učilnicah in vojašnicah, pri vlakih, v trgovini, v gospodinjstvu in drugod lahko naletiš tudi na naše ljudi. Njim vsem velja skrbljivo pesnikovo vprašanje: «Boš

Ivan Trinko.

jih kot lastovke k sebi priklicala?» Ne velja pa Ivanu Trinku, možu, ki ga je usoda že pol stoletja pred svetovno vojno postavila v take razmere.

Življenje me je več let vrtnčilo po svetli, mikavni, sijajni tujini, koder mi nikdar ni udarila domača pesem na uho. Kar se nekega jarkega opoldne vsuje name pesem in godba: «Gozdič je že zelen...» Čisti glasovi, nevsiljivo spremljanje. Takrat sem nenadoma verjel, da srce lahko počí od sreče. Vendar bi bil hvaležno objel tujca, ki ga je tako nastavil. Takrat sem kakor še nikdar občutil, da ima vsak narod nekaj čarobno lepega, neizrazno in nerazrušno svojega, česar ne bo mogel tujec nikdar doslutiti. Podoben čar obveje človeka, ki se zataplja v Trinkovo osebnost in v njegovo slovstveno delo.

Ob šestdesetletnici mu je dr. Alojzij Res posvetil v «Mladiki» (1923, 168-170) lep članek, ki ima tudi ob Trinkovi sedemdesetletnici še vso svojo ceno. Isto velja o spisu dr. Jože Lovrenčiča v «Koledarju Mohorjeve

družbe za l. 1924.» V zagrebški Stanojevičevi «Enciklopediji srpsko-hrvatsko-slovenački» (1929) je Ivan Grafenauer zbral vse važnejše podatke o Trinku in upajmo, da ga še izčrpnije osvetli «Slovenski biografski leksikon», ko pride Trinkovo ime na vrsto. Tukaj si hočemo v proslavo Trinkove sedemdesetletnice kratko predočiti njegovo življenje in mnogostransko delo.

Ivan Trinko se je rodil 25. januarja 1863. v gorski vasi Trčmunu (it. Tercimonte), čepeči pod Matajurjem v mogočnem naravnem liju, ki ga tvori polkrog Julijskih Prednjih Alp od Matajurja čez Kolovrat do Korade, nad sovodenjsko dolino, najsevernejšo dolinsko gubo tega lija, blizu stare avstrijske meje. Otroška leta so mu potekla v okrilju lepe gorske prirode, ki se marsikod tako ljubko oglašča iz njegovih pesmi in črtic. Po ljudski šoli, ki jo je dovršil v Čedadu, se je vpisal z dvanajstimi leti v nadškofijsko gimnazijo v Vidmu. Poslej se je s krajšimi ali daljšimi presledki vse njegovo dolgo in plodonosno življenje odigralo v tem glavnem mestu Furlanije.

V srednješolskih letih je postalo zanj odločilne važnosti znanje z nadiškim Vodnikom, kakor se lahko označi časovno prvi beneškoslovenski pesnik Peter Podreka (1822-1889) iz Šempetra ob Nadiži. To znanje je v njem vzbudilo navdušenje za materinščino. Šele v šesti šoli se je sam lotil z vso vne mo slovenščine, kakor bi hotel v najkrajšem času popraviti zamudo. Za Trinka prebujenje ni prišlo prepozno. Že v nekaj letih je v materinščini tako napredoval, da je v njej zlagal pesmi in pisal članke. Dovršivši gimnazijo in licej je nadaljeval svoje nauke v semenišču kot bogoslovec. Po kratki vojaščini je bil 20. junija 1886. posvečen v duhovnika.

Po novi maši je ostal še nadalje v semenišču kot prefekt. Pripravljal se je na profsorski izpit. Leta 1889. je postal začasni profesor latinščine in italijanščine, leta 1894. pa profesor modroslovja na liceju, kjer poučuje ta predmet še danes.

Z dvajsetim letom se je Trinko oglasil v ljubljanskem «Ljudskem glasu» (1883) s člankom o Beneških Slovencih, naslednje leto pa v «Ljubljanskem Zvonu» z domačima pripovedkama «Vedomec» in «Divje žene ali krivopete». Od leta 1885. dalje srečujemo njegove pesmi v «Ljubljanskem Zvonu», «Slovanu» ter «Domu in svetu», nekatere s pravi imenom, druge z začetnicami I. T.

ali D. I. T. ali s pesniškim imenom Zamejski. S. Gregorčič ga je nagnil, da je l. 1897. svoje pesmi zbral in jih izdal v Gabrščkovi goriški «Slovanski knjižnici» (60-61. snopič, 15. maja) z naslovom «Poezije». S posebno odo je zbirka posvečena Heleni Črnogorski, tedanji nevesti italijanskega kralja in današnji italijanski kraljici. Pozneje je zložil še več lepih prigodnic, zlasti o priliki novih maš raznih svojih učencev iz Beneške Slovenije. Njegove pesmi razodevajo plemenito, globoko čutečo dušo, ki trpi od vsega tega, kar usoda bolestenega naklanja njemu kot človeku in njegovim rojakom. Slovstvena smer je Stritarjevo in Gregorčičevo svetobolje, izpopolnjeno in poglobljeno z Leopardijevim črnogledjem, a brez Leopardijevega pogankega obupa, prekvašeno s krščansko vero v zmago pravice in dobrote. «Razpršeno listje» njegovih «Poezij» vsebuje lepe utrinke pristno Trinkovega kova. Ko zapušča dom, se mu izvije vzdih (str. 16):

Sam, neznan od doma
Moram tja v tujino,
Mala šibka ladja
Na morja ravnino.

Kako mu je odtrganemu od doma, riše kitica (str. 10):

Krog in krog me gosta,
Pusta tma obdava;
Sam sem, vse okoli
Nema le puščava.

Vendar mu vse zvezde niso ugasnile (str. 17):

Nekdo je nad nami,
Ki nam pota meri;
Plovi torej, čolnič!
Plovi v tej mi veri!

In oduševljen vzklikne (str. 26):

Bog in domovina!
Evo luči prave
V tej dolini solzni
Teme in zmešnjave.

Te dve struni se iz vse zbirke najjasneje in najčisteje oglašata. Prevladuje miselna lirika. Daljša pripovedna pesnitev je le «Pad Ogleja», ki ga je pesnik o priliki poroke Clodig-Herzen izdal tudi v italijanščini («Eccidio di Aquileja»).

* * *

Poleg poezije se je Trinko vse življenje posvečal tudi znanstvu. S posebno ljubeznijo se je zatapljal v opisovanje svoje ožje domovine Beneške Slovenije in v najstarejšo slovensko zgodovino, ki je s to deželo neločljivo spojena. S svojimi prispevki po raznih slovenskih listih je kmalu zaslovel kot veščak v vseh vprašanjih, ki se tičejo Beneških Slovencev. Kdorkoli je to slovansko vejico proučeval in pisal o nji, bodisi na slovanski ali

italijanski strani, vsakdo se je obrnil tudi do profesorja Trinka, vsakdo je iskal in tudi vselej našel pri njem izdatno pomoč z navsveti in knjigami. Tako je pomagal Simonu Rutarju pri zbiranju gradiva za njegovo «Beneško Slovenijo». Poljsko-ruski vseučiliški profesor Baudouin de Courtenay, temeljiti proučevalec rezijanskih narečij, se je ob vsakem svojem potovanju skozi Videm rad pomudil pri profesorju Trinku. Isto velja o našem jezikoslovcu Oblaku, o italijanskem učenjaku Loschiju in premnogih drugih. Sam je pisal o pesniku Petru Podreki v «Ljubljanskem Zvonu» (1890) in v goriški «Mladiki» (1922). Beneško Slovenijo je očrtal v «Domu in svetu» (1898) in v «Jadranskem Almanahu» (1923.). O Beneških Slovencih je poročal v «Koledarju Mohorjeve družbe» (1905) in o Rezijanih v «Domu in svetu» (1907). Njegovo znanstveno delo iz tega področja je ohranjeno v obliki temeljitih znanstvenih razprav v slovenščini in italijanščini. Ker ni zbrano v posebni knjigi, temveč razmetano po raznih listih ali revijah, se površnemu očesu ne zdi obsežno, a spada vendar k najvažnejšim spisom o teh snoveh.

Komaj si je Trinko književno obliko svoje materinščine do dobra prisvojil, mu je pogled segel dalje k drugim Slovanom. Naučil se je češčine in poljščine ter posebno temeljito največjega slovanskega jezika, ruščine. S tem znanjem se je poglobljal v največja dela slovanskih književnosti ter se uveljavljal tudi kot odličen italijanski prevajalec iz njih. Francesco Fattorello pravi o njem v svoji «Storia della letteratura italiana e della coltura nel Friuli» (Udine, 1929) str. 334: «Največji med gojitelji tujih slovestev (v Furlaniji) je Ivan Trinko. Omenili smo že njegove modroslovne nauke, toda njegova glavna in najstrastnejša dejavnost je posvečena slovenskemu in ruskemu slovestvu». Nato našteva Fattorello najvažnejše Trinkove prevode v italijanščino. Iz slovenščine je prevzel nekaj Prešernovih in Gregorčičevih pesmi, nekaj Tavčarjevih novel in Stritarjev roman «Gospod Mirodolski» («Il Signor di Valpacificca»). Prvi je seznanjal Italijane s povestmi Tolstega. Iz ruščine je presadil v italijanščino tudi Gogoljevega «Tarasa Buljbo», nekaj črtic iz Turgenjeva ter pesmi iz Puškina in Nekrasova. Njegov je tudi prevod manjše pripovedne pesnitve iz Adama Chlumeckega in nekaj povesti iz Sienkiewicza.

Poleg svojih predmetov je poučeval Trinko skoraj vsako leto tudi slovenščino v kakšnem prostem tečaju, zlasti bogoslovce, ki naj bi službovali med beneškimi Slovenci. Za ta pouk si je sam sestavljal slovnico in vaje in v teku let so se mu ti zapiski zaokrožili v celotno delo, v slovensko slovnico za

Italijane (G. Trinko, Grammatica della lingua slovena ad uso delle scuole. Gorizia. Tipografia Cattolica, 1930). V uvodu utemeljuje potrebo take knjige, pišoč med drugim: «Izmed slovanskih narodov je prav slovenski v neposrednem dotiku z Italijo; zato se porajajo med njim in Italijani posebni in mnogovrstni odnošaji medsebojnih koristi». In dalje: «Slovani, bodisi severni (Rusi, Poljaki, Čehi), bodisi južni (Slovenci, Srbohrvati, Bolgari) imajo pred seboj bodočnost, ki ji nobeden izmed bolj ali manj sosednjih narodov ne more odtegniti svoje pozornosti. Tudi neglede na politična in gospodarska uvaževanja, že če omejimo svojo pažnjo zgolj na kulturno področje, so Slovani že do zdaj nakopičili v njem toliko svojega, da se proučevalcu lahko neposredno prodre v njihovo svojstvo. Slovenci sami (ki so dospeli med zadnjimi) že dolgo obračajo pozornost nase. Imena njih glavnih književnikov — Prešeren, Stritar, Gregorčič, Zupančič, Cankar itd. — niso več nova niti v Italiji, kjer so se slovanski nauki šele v poslednjem času udomačili in krepko razvili.»

Trinko se je zadnja leta nenadoma pojavil tudi v našem mladinskem slovstvu s knjigo «Naši paglavci», ki jo je l. 1929. izdala «Goriška Mohorjeva družba». Te «črtice in slike iz beneško-slovenskega pogorja» niso zgolj mladinsko čtivo, temveč jim gre tudi važno mesto v našem pokrajinskem slovstvu, ker so natresene z lepimi, pristno slovanskimi domačimi izrazi in ker je pisatelj z njimi postavil dostojen spomenik svoji gorati podmatajurski domačiji.

* * *

Dotod smo spoznavali Trinko le kot slovanskega pesnika in pisatelja ter kot prevajalca iz slovanskih slovstev. Vendar bi bila slika tega znamenitega moža precej nepopolna, če bi prezrli njegovo pisateljsko delo v italijanskem jeziku. Književnik Trinko pripada prav za prav dvema narodoma ali bolje dvema svetovoma, slovanskemu in italijanskemu. Ob raznih prilikah se je udeleževal kot posrednik med tema dvema svetovoma. S tem nas v marsičem spominja na velikega Dalmatinca Nikolo Tommaseja. Kakor ta se je tudi Trinko na meji med dvema svetovoma uveljavil v obeh, vzljubivši oba. A dočim se je Tommaseo kot Italijan nagnil predvsem na zapad, k Rimu, ima Trinkovo življensko delo pretežno slovansko smer. Oba pa spadata k tistim močnim osebnostim, ki združujejo v sebi to, kar narode zbližuje, ne kar jih loči in razdvaja. Kaj je Trinko Slovanom in posebej Slovencem, smo že videli, a tudi Italijanom ni samo prevajalec iz slovanskih jezikov in poročevalec o slovanskih zadevah, ni jim samo vzgojitelj in profesor, temveč tudi italijanski pisatelj.

Katalog videmske občinske knjižnice ima zabeleženih pod njegovim imenom kakšnih dvajset daljših in krajših italijanskih razprav in člankov o najmnogovrstnejših predmetih, n. pr. o ljudskih zgodbicah («A proposito di storielle popolari») v «Pagine Friulane» II, 6; o oratoriju «Odrešenikovo rojstvo» («Cenno storico dell'oratorio Il Natale del Redentore»); o Jakobu Tomadiniju ob stoletnici njegovega rojstva («Commemorazione di Mons. Jacopo Tomadini nell'anno centenario di sua nascita»); o naravi teles («Divagazioni cosmologiche intorno alla natura dei corpi»); o furlanskem modroslovcu De Giorgiju («Giovanni Battista De Giorgio filosofo friulano»); o Jakobu Tomadiniju in cerkveni glasbi (Jacopo Tomadini e la musica sacra in Friuli); o Rihardu della Torre («Nel trigesimo della morte del co. Riccardo della Torre»); o izvoru Slovencev na Furlanskem («Dell'origine degli Sloveni nel Friuli»); o rezijanščini («La parlata slava-resiana») v Marinellijevi «Guida della Carnia e del Canal del Ferro»; o starih cerkvenih napevih med Slovani v Italiji («Saggio di antiche melodie liturgiche nei paesi italo-slavi») in več drugih.

Cenijo ga tudi kot modroslovnega pisatelja, o katerem pravi Fattorello v prej omenjeni knjigi (str. 329): «Med proučevalci modroslovja lahko omenimo Ivana Trinko, ki je z nekaterimi monografijami osvetlil furlanske modroslovce in se je ukvarjal posebno s tomizmom.» Med Trinkovimi modro-

Gozdna pokrajina, peresna risba, Napravil Trinko.

slovnimi spisi je posebno važna in značilna njegova razprava «Največje vprašanje današnjega modroslovja», ki jo je bral l. 1926. v videmski akademiji, kjer je potem tudi izšla («Il problema massimo della filosofia contemporanea»). V njej poroča Trinko izčrpno o modernem modroslovnem enotnem pojmovanju sveta, ki ga bistroumno zavrača, poudarjajoč, da je monizem zmota, češ, da ni mogoče tajiti dvojnosti (dualizma), ker sta svet in življenje le neprestana borba med načelom dobrega in zla ali s krščanskimi besedami: boj med Bogom in hudičem.

* * *

Tako se je Trinko kot pesnik in pisatelj uspešno udeleževal v dveh jezikih, slovenskem in italijanskem, in v dveh smereh, v umetniški in znanstveni. Poleg tega je bilo

treba njegovemu zelo mnogostranskemu duhu še drugih področij, da se je v njih razmahoval. Tako je z ljubeznijo in umetniškim občutjem gojil risanje in glasbo. Ta ljubezen ni bila zgolj teoretska, temveč se je rada udeleževala tudi v življenju, ki mu ga te dve umetnosti lepšata in dvigata. Njegove uspehe peresne risbe je bilo videti tudi na kakšni razstavi. V domači politiki je imel često tehtno besedo kot večleten član deželne odbora, kjer je možato in odločno branil koristi svojih rojakov. Koliko dobrega je storil in še izkazuje vsem, ki se v kakršnikoli zadevi obračajo nanj, to on sam v svoji plemeniti krščanski skromnosti rad pozablja. Ne pozabijo pa tega tisti, ki pri njem iščejo in najdejo telesne in dušne tolažbe in pomoči, in ne pozabi mu tega Bog, ki ga čuvaj in živi še mnogo let!

Ne za nami!

Ostani, dete, to, kar si.
Ne za nami v leta!
Kaj se v letih ti obeta?
Prah, ki nas duši.

Uživam te v smehu, v igri, v snu,
kapljico rose na veji rodū.
Ali jo mora čas otresti?
Njena iskrost naj se ubije na cesti?

Ah, dete, ne boš me slušalo
in pojdeš... No, pa vzemi s seboj
daleč tja v leta svoj rosnj soj ---
in da bi prahū ne okušalo!

Slavko Slavec.

Budanje.

Gorica, Sabotin in Sv. Gora.

Čarovnik iz Menlo parka

«Rodil se je kot sin revnih staršev, začel kot raznašalec listov in dokončal svoje življenje kot večkratni milijonar.» To je značilni življenjepis toliko velikih ameriških gospodarskih voditeljev. Doslovno se ujema gorenje besede z življenjem Vanderbilta, Carnegie-ja, Forda in tudi Thomasa Alve Edisona, ki se je rodil dne 10. februarja 1847. v Milanu (država Ohio) kot sin majhnega kmetiča in umrl dne 18. oktobra leta 1931. kot največji izumitelj.

Pri drugih veljaskih zadostuje ena sama beseda, s katero se da označiti njihovo živ-

Thomas Alva Edison.

ljensko delo. Tako «železnica» pri Vanderbiltu, «jeklo» pri Carnegie-ju, «avtomobil» pri Fordu. Pri Edisonu ni tako lahek odgovor, kajti njegovo delo seza v različne stroke človeškega življenja. On nam je dal električno žarnico in z njo električno razsvetljavo, dal nam je fonograf in kino, ki sta dala našemu življenju v dobi zadnjega rodu poseben pečat. Vsak izmed treh izumov posebej bi popolnoma zadostoval, da bi mu zagotovil nesmrtnost. Toda njegovih izumov in patentov je na stotine iz najrazličnejših strok človeškega udejstvovanja. Temeljiti izboljški pri električnem brzojavu, telefonu in mikrofonu, brez katerih si nikakor ne moremo predstavljati našega današnjega telefonske-

ga prometa, nešteto drugih izumov z učnimi grškimi imeni, kakor mikrotasimeter, aerofon, megafon, fonometer in drugi so vsi izšli iz njegove delavnice v Menlo Parku in že v osmem desetletju prejšnjega stoletja mu je dalo ameriško ljudstvo priimek: «Čarovnik iz Menlo Parka».

Edison je začel kot raznašalec listov. V vlakih prve velike pacifiške železnice je prodajal potnikom liste, ki jih je sam kupoval na vmesnih postajah. Toda kmalu mu to ni več zadostovalo. V oddelku tovrnega voza, ki so mu ga bili odstopili dobrosrčni izprevodniki, je začel z najpreprostejšimi sredstvi staviti in tiskati sam svoj list, ki ga je potem prodajal z velikim uspehom. Toda list potrebuje poročil. Treba jih dobiti. Nekaj so jih dale čenče po postajah. Dragocenejša so bila sporočila, ki jih je dobival od brzojavnih uradnikov na najrazličnejših postajališčih. Še bolje bi bilo, če bi mogel človek razumeti skrivnosti klopotaajočih Morsejevih brzojavnih aparatov. Tako je prišel Edison do brzojavljanja in električnega brzojava. Neprestano se je vadil v prostem času z nekim zavrženim brzojavnim ključem in kmalu se je ponašal njegov železniški list z najnovejšimi vestmi.

Posel je uspeval. Zdelo se je, da se posveti petnajstletni deček časnikarski stroki. Mogoče bi bil postal publicist, kakršen je bil Gordon Bennet, ustanovitelj največjega ameriškega lista «New York Herald», da ni poseben dogodek vsega izpremenil. V svojem tovornem vozu je delal mladi Edison tudi poskuse z različnimi kisljinami in kemičnimi tvarinami. Pri nekem takem poskusu je razpočila njegova mešanica in na mah je zagrel voz. Sredi proge so vrgli razjarjeni izprevodniki hudodelca z vso njegovo šaro iz vlaka in tako je bilo konec njegovega časnikarskega delovanja.

Kaj napraviti? Na bližnjem brzojavnem uradu se je notegoval za mesto telegrafista. Nadzornik, ki mu je izrazil Edison svojo željo, ga ni hotel sprejeti, a se je premislil, ko mu je prosilec praktično dokazal svoje zmožnosti. Tako je prišel Edison do brzojava in s tem do elektrike in elektrotehnike, ki je odločilno vplivala na njegovo nadaljno življenje.

Thomas Alva Edison je bil nadarjen, a umevno je, da mu je manjkala vsaka posebna znanstvena osnovna izobrazba, zato je ostal vse svoje življenje zvest načelu, da so poskusi več vredni ko študij. Tega nenavadnega človeka sta dičili žilava vztrajnost in neumorna delavnost. Značilen dokaz za obe nam nudi njegov izum žarnice z ogleno nitjo.

Ko je bil prišel do spoznanja, da mora biti žarjljiva nitka iz oglja, ki se dobi po oglenitvi kake organske tvarine, je začel vse možne in nemožne stvari oglenevati in jih uporabljati kot nitke. Nekoč je poskušal vlakna stare bambusove palice, ki mu je bila slučajno prišla v roke. In glej, ta vlakna so bila dobra, vsekakor boljše od vseh prejšnjih. In tu se začenja pristno njegova metoda. Razposlal je v vse dele sveta, kjer rase bambus (indijski trst), svoje agente nabirat posebne bambusove vrste. In ti so mu poslali v teku nekaj let 16.000 različnih bambusovih kosov. Iz vsakega teh kosov je napravil Edison najmanj ducat žarjljivih nitk, kar je dalo približno 200.000 poskusnih žarnic, ki jih je bilo treba vse po večurnem potrpljivem in vztrajnem delu preizkusiti. In tako se je tudi zgodilo. Edison ni prišel tedaj po cele dneve iz svoje delavnice, kjer je ostajal tudi ponoči, dokler se mu niso popolnoma obnesli poskusi, dokler mu ni gorela ena izmed njego-

Edisonova stara delavnica, v kateri je izumil električno žarnico.

vih luči sto ur zaporedoma. Tako se je rodila električna žarnica. Ko se je Edison bavil nekoč s četvernim brzozavljanjem, ga je zadevala tako omrežila, da je pozabil celo na svoje ime, ko so ga klicali. V juniju 1. 1888. je delal pet dni in pet noči zaporedoma, da je izboljšal svoj lastni izum, fonograf. Do svojega petdesetega leta je delal povprečno po 19½ ur na dan, pozneje le 18 ur. Še v zadnjih letih se je z mladeniško silo loteval novih in velikih problemov. Iznašel je električni motor in sestavil prvo lokomotivo na električni pogon. Še več drugih iznajdb se mu je posrečilo, med njimi akumulator «Edison», v katerem ni več smrdeče žveplene kisline in ki je trpežen in varen. Zadnja njegova strast je bila ta, da izpremeni plevel ameriških polj v gumi in usposobi s tem svojo domovino, da si sama priskrbi toli potreben gumi in se oprosti tako dragega uvoza angleškega blaga. Njemu je bilo igrača, spanje nekaj nepotrebnega. Samo smrt ga je mogla prisiliti, da se je odpočil in tudi zanj velja resnica, da je bilo njegovo življenje prava slast, ker bilo je trud in delo.

Denarsko vrednost Edisonovih možganov cenijo na 15.599.000.000 dolarjev (skoraj 300 milijard lir). Toliko denarja je bilo namreč vloženo v Edisonovih izumih.

Z izumom električne žarnice se je še le razmahnila električna industrija. To kaže sledeči primer. Prva elektrarna, ki jo je zgradil Edison v New-Yorku, je dajala z dvema dinamo strojema tok za osem tisoč žarnic, ki so v prvič zažarele dne 4. kimavca 1882. ob 15. uri. Danes ima ista elektrarna osemsto tisoč odjemalcev s 17 milijoni žarnic in enim milijonom kilovatov.

Znan je Edisonov stavek: «Veleum obstoji iz enega odstotka navdihljenja in iz 99 odstotkov dela!» To resnico je izpričalo vse njegovo življenje, življenje veleuma, ki se je začelo pri raznašalcu listov, da se je izcimil iz njega eden največjih dobrotnikov človeštva.

* * *

Nekaj Edisonovih izrekov o življenju in delu:

Moja življenjska filozofija je delo, ki spravlja na dan skrivnosti narave in jih uporablja človeštvu v korist in veselje. V tem kratkem času, ko smo na svetu, bi ne mogel napraviti ljudem boljše usluge.

* * *

Ne vemo še, kaj je elektrika. Z njo je kakor z lučjo. Imeli smo teorijo, ugotovili smo pa v praksi, da je v tej teoriji le še preveč tehtnih izjem. Ne morem si misliti, zakaj naj bi bili že dosegli konec naših izumov, če pa niti ne pojмимо, kaj je prav za prav elektrika.

* * *

Ne verjamem v šesturni delavnik. Če se človek za to, kar dela, zanima, ne bo gledal na uro, marveč bo vztrajal. Težko delo, ki ga radi opravljamo, ni še nikdar škodilo.

* * *

Kar dandanes potrebujemo, je praktično izšolani inženir, ki lahko vse napravi!

* * *

Vse bi rad napravil, karkoli bi bilo v moji moči, da bi rešil ljudi težkega dela in da bi jim nudil v izredni meri srečo in blaginjo.

* * *

Od moža ne zahtevam drugega ko pošte-no prepričanje, po katerem tudi živi.

* * *

Čim bolj deluje dušni aparat, tem dle bo živel normalni človek. Odtegniti se dušnemu življenju, pomeni nevarnost. Glede svoje osebe izjavljam, da se nameravam umekniti delu šele en dan pred svojim pogrebom.

Spomini na otroška leta

Angleški pisal WEARE HOLBROOK (New York)

Človek, ki se je vrnil po večletni odsotnosti v svoj rojstni kraj in spoznal, da so ga bili tam že popolnoma pozabili, je žalostna prikazen. To se na srečo le redkokdaj pripeti in še tedaj mogoče v kaki solzavi baladi. Mnogo češče se dogaja, da se ga vsi le še pre-dobro spominjajo. Malomeščan ima izboren spomin in na deželi ne tržejo posameznih lističev s stenskega koledarja, marveč jih le pripogibajo.

Ko je potoval gospod Nevius s svojo zaročenko v Parkersburg, da jo tam predstavi svojim sorodnikom, so ga trle različne skrbi. Ne morda, da bi se bil sramoval svojih tet in stricev, nikakor ne, toda nič manj ko dvajset let je že minilo, odkar se je zadnjč mudil v Parkersburgu, in čutil je, da stopa na nevarna in neznana tla.

A gospodična Buckley — ali Barbiko, kakor jo je že nekaj časa sem imenoval — je to potovanje zelo navdušilo. Mnogo ji je pravil o rodbini, o veliki beli hiši, ki jo je bil sezidal njegov ded na koncu glavne ulice, o potovalnem cirkusu, ki je prihajal leto za letom v Parkersburg in privabljal pod svojo platneno streho ne samo vse otroke, ampak tudi večino odraslih meščanov, o svojih drznih činih, ki jih je kuhal skupaj z Wellsom in Garvanom, o stalnih bojih z otroci iz drugih mestnih okrajev in o blaznem sanjanju pozimi.

O vseh teh stvareh je govoril le prilično in prav za prav brez notranjega občutja, toda njegovi zaročenki, živeči in vzgojeni v velikem mestu, so se zdele fantastične in razburljive. In ko ju je povabila teta Urška, naj prebijejo teden dni v starem domu, se je gospodična Buckley takoj vnela za potovanje.

«Meniš, da imajo še tistega konjička, ki si ga zajahal, ko ste se igrali Indijance?» ga je vprašala zvedavo, ko se je bližal vlak počasi postaji. «In tisto veliko belo kozo, ki si jo vedno z vrvjo za perilo ulavljal?»

«Težko», je odgovoril previdno Nevius. «Vso živino so poprodali.»

«Bržkone pa srečamo Garvana, o katerem si mi pravil toliko zanimivosti. Rada bi, da bi mi on pravil o dobi, ko sta bila še poredna paglavca», je pristavila Barbika nagajivo.

«Da, dobri stari Garvan», je zastokal Nevius, «tudi jaz se veselim, da ga bom zopet videl.» V njegovih popisih je bil Garvan vedno strah vsega okraja, povzročitelj vsakršnih burk in vodja pri vseh lopovščinah. V resnici pa ni bil njegov tovariš izza deških let kdo ve kako pomemben, naj je še toliko

brskal Nevius po svojem spominu. «Ni šlo za to, kaj je povedal,» je navadno zaključil Nevius tak le razgovor, «marveč, kako je povedal. Skratka, Garvan je izboren dečko...»

Drugo jutro sta naletela na Garvana pred garažo.

Hitro si je Garvan obrisal roke ob platneno cunjo in skočil k Neviusu, da ga pozdravi s krepkim udarcem med pleča. «Presneto!» je vzkliknil pristrčno. «Saj to je naš mali Ernest. Kaj novega? Že poročen ali še srečen?»

«Jaz ... midva ...» je jecljal Nevius in kaval na svojo v ozadju stoječo zaročenko, «smem predstaviti, gospod Garvan, moja zaročenka, gospodična Buckley.»

«Tako ... torej tvoja bodoča gospodariča,» se je smejal Garvan. «Dober okus! Toda nanj morate paziti! Da, mala gospodična, lahko bi vam povedal stvari o vašem Ernestu...» Pomenljivo je pri tem pomežiknil Nerviusu in ga istočasno sunil krepko med rebra. «Skrajni čas, da se poroči, kaj?»

«Midva... midva morava oditi,» je dejal Nevius, «zelo naju je veselilo, na svidenje...!» Šele po daljšem molku je pripomnil ves zamišljen svoji zaročenki: «Res, original je naš Gavran. Ne gre toliko za to, kar pove, marveč kako pove...»

Dan pozneje je menila tetka Urška, da je res že skrajni čas, da obiščeta Magijo.

«Kdo je ta Magija?» je vprašala gospodična Buckley z živahnim zanimanjem.

«Stara gospa,» je hitro pripomnil in pojasnil Nevius, «bila je moja dojilka.»

«Vedno ji je pravil Mu-mu,» se je vmešala tetka Urška, pa je takoj nato, kakor bi se je bili polastili dvomi, dodala: «Ali ni bilo Gu-gu? Ne vem več popolnoma za gotovo... Ne, bila je le Mu-mu — — — Gu-gu si pravil svojemu cucalu.»

«Stvar ni kdo ve kako važna», je zaključil Nevius razgovor. «Da povem resnico, jaz se niti več ne spominjam gospe, kakšna je.»

«A ona se te še prav dobro spominja,» je zatrdirala tetka Urška, «in zelo bi jo veselilo, če bi jo obiskal z Barbiko.»

Obotavlja se je nečak ugodil svoji tetki.

Magija je bila osemdesetletna, vsa zgrbančena ženica, ki je stanovala pri svoji nečakinji, gospodični Pelter-jevi, ne kdo ve kako gostoljubnem bitju. Vsakega gosta je zaslíševala, preden mu je dovolila vstop.

«Saj vendar niste prišli za to sem, da vam kaj podpiše! Opozarjam vas, da ona sploh ne sme ničesar podpisati,» je dejala gostoma.

«Nikakor ne,» je ugovarjal Nevius, «mi dva jo hočeva le obiskati. Vedeti morate, da je bila Magija moja...» nikakor ni mogel izgovoriti ponižujoče besede. «Navadno je pomagala moji materi»,,, se je izvil iz zadrege.

Gospodična Pelter je peljala oba v salon, kjer je sedela Magija v velikanskem naslanjaču.

«Tetka!» je zavpila gospodična Pelter z gromkim glasom, s kakršnim približno naznanja navadno prireditelj javne rokoborbe imena tekmovalcev. «To je neka gospodična Buckley in to je neki — gospod Nevius!»

Magija je položila desnico na uho. «Kako?» je vprašala začudeno.

Prav tako glasno ko prej je ponovila gospodična Pelter predstavljanje. «Tetka je namreč nekoliko naglušna!» je priznala.

«Ali ni to Ernie Nevius?» je nenadoma dejala Magija s tresočim se glasom, opazovaje ga ves čas nekam grajajoče. «Moj Bog! Nikdar bi si ne bila mislila, da še živiš!»

«Da, jaz živim», je dejal Nevius ves zmeden in se sramoval tega dejstva.

Gospodična Pelter mu je priskočila na pomoč in zavpila: «Pravi, da živi!»

Stara gospa je bila nekako razočarana. «Tako majceno, drobceno dete», je mrmrala zatopljena v svoje misli. «Ko si prišel na svet,

ni bila tvoja glavica večja ko kaka škodelica za kavo. V resnici, da še živiš...»

Nevius se je nemirno premikal sem ter tja in pogledoval skrivaj svojo Barbiko.

«Ti si sicer pil velike množine, toda ničesar nisi obdržal,» je nadaljevala s trepetavim glasom. «in vedno čiste plenice...!»

«Vi ste še precej krepki, Magija!» je vzkliknil Nevius ter poskusil na ta način spraviti razgovor v drugo smer.

Toda stara gospa ga ni slišala. «In vedno kaka nova grda navada! Tako sem morala paziti na te. V tem času si menda opustil že marsikako navado, a tedaj si vse, karkoli ti je prišlo med prste, vteknil v nos... novce, gumbе in ne vem še kaj... Dečko, dečko... Vedno moram na to misliti, kako si nekoč dobil hrošča na tleh in...»

«Oprostite,» je dejal obupno Nevius, vstal in prijel nevesto za roko, «gospodična Buckley je nenadoma pobledela,» je pojasnjeval, «menim, da ji bo dobro del sveži zrak. Na svidenje!»

Ko sta se vračala, sta sklenila soglasno, da razdereta zaroko. Leto potem se je poročil gospod Nevius z lahkoverno mlado damo, ki mu je verjela, ko ji je pravil, da je bil gojenec v nekem sirotišču, ki ga je potres v San Francisku popolnoma uničil. Spomini na detinska leta razočarajo marsikaj in marsikoga.

Dvestoletnica rojstva **Joseph-a Haydn-a** (31. III. 1732.), prvega velikega mojstra klasične in stvaritelja moderne instrumentalne glasbe. Zapustil je 125 simfonij, 77 kvartetov za godala, 66 divertimentov (instr. del v obliki plesnih venčkov), 33 sonat za klavir, 13 maš, 24 oper, dva oratorija in nešteto manjših skladb.

V večnem ledu

Dva dogodka sta obrnila v minulem letu pozornost vsega sveta na otoke, ležeče visoko gori ob severnem tečaju, in sicer na Grenlandijo, kjer je našel najvztrajnejši raziskovalec tega otoka in voditelj posebne ekspedicije dr. Alfred Wegener svoj pre-zgodnji grob, in na Franc Jožefovo otočje, kjer se je sestal na dogovorjeni dan ruski ledolomec «Maligin» z nemškim zrakoplovom «Zeppelinom».

Grenlandija, največji otok na svetu, je že od nekdanj privabljala raziskovavce iz vseh dežel k sebi. Vsi so slutili, da je ta otok za

Grenlandija, v kateri so začrtane poglavitnejše dosedanje ekspedicije.

posamezne znanstvene stroke in za znanstveno raziskovanje naše Zemlje zelo velikega pomena. Ni dolgo, odkar je tečajni raziskovavec Nordenskiöld menil, da leže v sredini otoka zelene doline. Toda ekspedicije Nansena, Peary-ja in Quervains-a so ovrgle to domnevo. Leta 1913. je prepotoval Wegener v družbi z danskim polkovnikom Kochom otok na njegovem najširšem mestu in dognal, da je ledena odeja, ki pokriva notranjščino otoka, do 3000 m visoka. Vremensko opazovanje je dovedlo oba učenjaka do domnevka, da vplivajo mrzle zračne plasti, ki leže stalno nad otokom, na vremenske dogodke nad Atlantskim oceanom in nad Evropo.

Da dobi točne odgovore na nekatera še nepojasnjena vprašanja, se je odpravil leta 1930. dr. Wegener z večjo ekspedicijo, pri kateri je sodelovalo sedemnajst učenjakov, zopet in sicer to pot že tretjič na torišče svoje delavnosti. Čeprav je našel na tem potovanju veleumni učenjak svojo smrt, je njegovo podjetje popolnoma uspelo, ekspedicija je rešila vsa vprašanja tako točno, da bo nabrano gradivo, ki se sedaj skrbno obdeluje in izkorišča, popolnoma prevrnilo dosedanje mnenje o Grenlandiji.

Pri «središču», postaji v sredini otoka, so merili debelost ledene skorje in ugotovili, da je 3000 m globoka. Otok ni torej visoka planota, kakor se je dotle domnevalo, pač pa s snegom in ledom napolnjena kotanja, ki jo obroblja strmo gorovje. Nikakor ni izključeno, da leži skalnata podlaga otoka celo pod morsko gladino. Zdi se, kakor bi bilo ogromno ledišče stisnilo gore. Dr. Wegener si je bil že prej sestavil sam svojo teorijo, po kateri ni zemeljska skorja trdna in nepremična, ker leži pod njo popustljiva tvarina. Po Wegenerjevem mnenju so tvorili posamezni deli našega sveta prvotno eno samo nepretrgano celino, ki se je pozneje razcepila. Posamezni deli se pa še danes stalno premikajo. Trdil je tudi, da je razdalja med ameriško celino in Evropo-Afriko vedno večja in da potuje Grenlandija vsako leto za 36 m proti zapadu. Ta njegova teorija je naletela na hud odpor, zato je pa iskal drzni in vztrajni Wegener dokazov za svojo teorijo na Grenlandiji sami. Uspeh ni izostal, ekspedicija je ugotovila po točnem merjenju in raziskovanju, da je Wegenerjeva teorija popolnoma utemeljena. Tega dokaza in te ugotovitve učenjak, kakor smo že omenili, sam ni več doživel, kajti umrl je le nekaj mesecev prej na grenlandskih ledenih puščavah.

Ko se je moral nameravani sestanek zrakoplova «Zeppelin»-a z ameriškim podmornikom «Nautilus»-om na severnem tečaju opustiti, ker so se bili pokvarili podmorniku stroji na poti proti Angliji, je bil domnenjen

Ruski ledolomec «Maligin» čaka «Zeppelina».

drugi sestanek v Ledenem morju. Pri otočju Franca Jožefa naj bi se srečala ruski ledolomec «Maligin» in nemški zrakoplov «Zeppelin». Za tega je pomenil ta prvi izlet v tečajne kraje nekak glavni poskus za novo raziskovalno potovanje na severni tečaj, ki se bo prej ali slej izvršilo.

O tem potovanju z «Zeppelinom» poroča

opazovalca. Proti večeru smo leteli nad Arhangelskom, čigar orjaška skladišča lesu pokrivajo več hektarjev vodne površine, podobna umetnim otokom drevesnih debel, ki oblegajo obal Belega morja. V ponedeljek zasledimo v Barentskem morju prve ledene skrli. Redka, toda vztrajna meglena plast pokriva kakor kaka ogromna rjuha obzorje.

Z Zeppelinom v območje severnega tečaja.

časnikar Koestler, ki se je tega izleta sam udeležil, tako-le:

Željno pričakujoč smo leteli velikemu dogodku naproti, čigar višek naj bi bilo srečanje z ruskim ledolomcem «Maligin»-om nekje pri otočju Franca Jožefa. V nedeljo smo leteli čez «tajgo», čez ogromni severoruski pragozd, ki navduši, ob enem pa tudi potre s svojo veličastno enoličnostjo vsakega

Radi močnega nasprotnega vetra napreduje zrakoplov le silno počasi. Ob 2. pop. dobimo brezžično zvezo z Maliginom. Ledolomec nam naznani svojo lego: zasidran je v tako zvanem «Mirnem zalivu» na Hookerskem, enem med številnimi otoki Franc Jožefovega otočja. Bolj in bolj gosteča se megla otežuje krmarjenje. Razmeroma počasi, 90 km na uro, se približujemo Maliginu.

Slednjič ob 17. uri po srednjeevropskem času zagledamo rtič Floro, najbolj južno točko otočja. Pod sabo vidimo debele gruče valečega se ledu, med katerimi opazimo ozke vodne žile. Polnočno solnce — po krajevnem času je tu že noč — nam čara slike fantastične lepote. Obzorje brli v modrini. Po nenavadnem zračnem prividu je senca našega zrakoplova, bežeča po ledu, obrobljena z mavričastimi žarki.

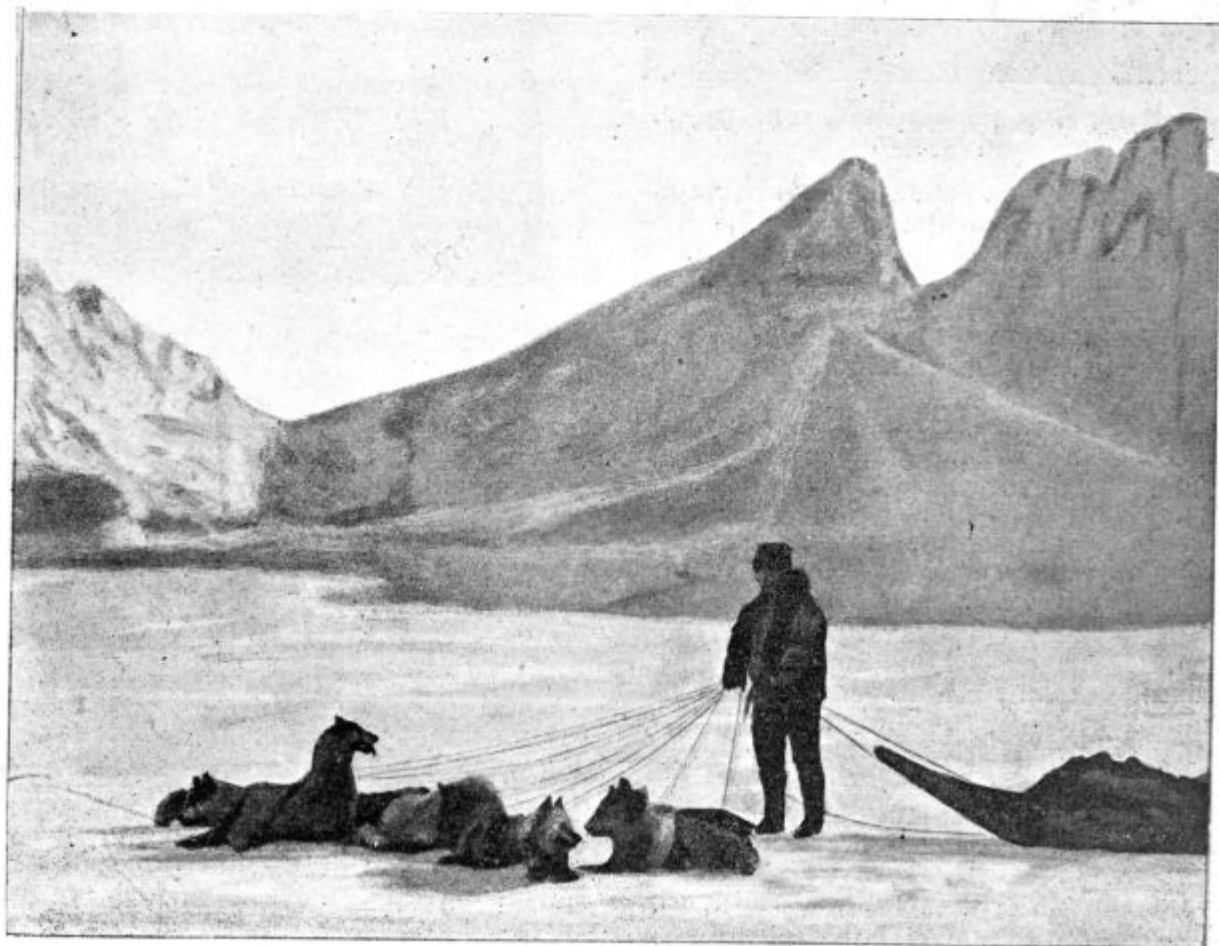
Vsi smo na krovu in vse so nas zaslepile očarljive slike. Celo flegmatični dr. Eckener je precej vznemirjen in se jezi, da ni bil vzel namesto fotografa, ki nikakor ne more pridržati barv, kakega slikarja na krov. Ob sedmih zvečer ugledamo slednjič ladjo.

Medtem ko so spredaj v krmilišču in v poveljništvu zbrani skoraj vsi častniki, da izvedejo skupno zelo težavni in nevarni pristank zrakoplova na morje, vlačijo drugi z velikim vriščem enega izmed naših velikih, 150 kg težkih čolnov iz gumija v salon. Tu ga počasi polnijo z zrakom. Črpalko gonijo s posebnim pedalom in vsi člani ekspedicije se menjujejo pri tem napornem delu, poteč se vkljub velikemu mrazu.

V velikih elegantnih vijugah se spušča nato zrakoplov globlje in globlje nad vodo,

dokler ne prenehajo delovati motorji. Zrakoplov, imajoč le preveč vzgona, se zopet počasi dviga. S težkim srcem se mora Eckener odločiti, da izpusti nekaj plina. Na srečo zadostuje že razmeroma majhna količina. Zrakoplov se zopet spušča navzdol. Iz primerne višine zajmejo z dvigalom dve veliki vedri vode, ki naj služi kot obtežilo. Ob enem spuste tudi sidra v morje in dvajset minut pozneje zdrzne naša gondola z rahlim šumom po vodi tečajnega morja.

Kakih 200 m smo oddaljeni od Maligina. Trudimo se, da spravimo močno napihnjen čoln skozi vrata naše gondole. V tem se pojavi pred oknom uren čolniček, ki so ga bili spustili z Maligina v morje, medtem ko smo mi pristajali. V čolnu sedijo kakor Eskimi zaviti v kožuhe vodja vremenske postaje na otoku Hooker-ju, profesor Ivanov, raziskovavec prislovične drznosti, z nežnimi slovanskimi potezami in dolgo brado, general Nobile in še štirje drugi možje. Čoln pristane pred vhodom v našo gondolo. Ivanov in Samojlovič, stara prijatelja in tečajna tovariša, se objameta in si prhata drug drugemu v kožuh, da zakrijeta ginjenost. Tri vreče pošte prilete iz zrakoplova v čoln, dve vreči pa iz čolna v gondolo.

Raziskovalec Wegener s sanmi in pasjo vprego.

Kakih devet do deset minut je minilo, odkar smo pristali, in pravkar smo se hoteli odločiti, kdo med nami naj stopi prvi v gumijasti čoln, ko zadoni iz poveljništva klic: «Močan tok! Zanaša zrakoplov!» In v resnici opazimo, kako zanaša tok našo gondolo proti velikemu kupu ledenih skrli, ki preže zahrbtno na to, da zajmejo z ledenimi skobami to prečudno zračno pošast. Rezko, mirno in naglo se glase povelja. Malignov čoln se mora ločiti od naše gondole, naš gumijasti čoln, ki smo ga bili že na pol spravili na prosto, povlečemo pa zopet v notranjost in tri minute po onem prvem povelju, 13 minut po pristanku se dvigne zrakoplov zopet v višino.

Od daleč slišimo hrumeče, bolj in bolj slabeče klice z ladje, ki postaja našim očem vedno manjša. Nato pa nadaljujemo polet skozi večni molk.....

Ruski učenjak profesor Somojlevič in vodja Zeppelina dr. Eckener.

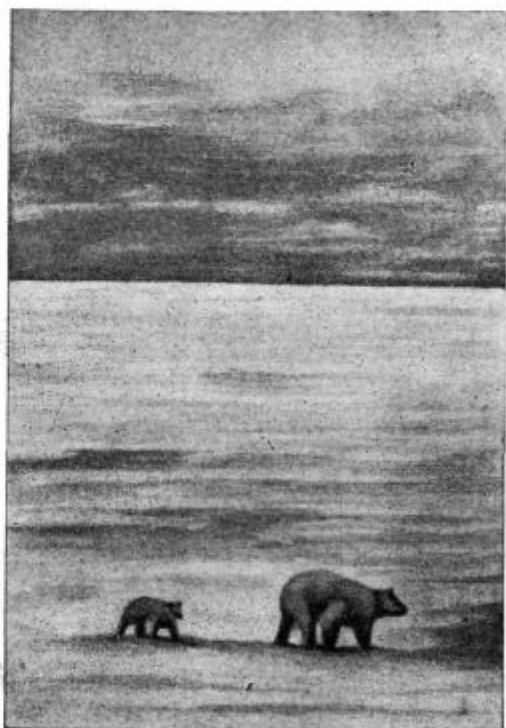
O uspehih tega poleta je predaval profesor Samojlovič, znanstveni vodja zrakoplovne ekspedicije v tečajne kraje, kmalu po svoji vrnitvi. Samojlovič je svetovnoznan kot prvi veščak v raziskovanju severnih tečajnih krajev, a prav tako znan tudi po drzni rešitvi ponesrečenih brodolomnikov Nobileve ekspedicije, ki se je spomladi leta 1928. podala na severni tečaj. Samojlovičevi veliki odločnosti in človekoljubni požrtvovalnosti se imajo Nobilevi tovariši v prvi vrsti zahvaliti za rešitev iz naravnost obupnega položaja sredi ledene pustinje, iz katerega jih je osvobodil veliki ruski ledolomec «Krasin», na svetu največja ladja te vrste.

Predavatelj — predavanje se je vršilo v Berlinu — je popisal najprej vtis sanjskih tečajnih pokrajin z njihovimi nežnimi modrimi in zelenimi barvami na človeka. Ta pogled zapušča v opazovalcu neutešljivo željo po skorajšnji vrnitvi v te kraje.

Ekspedicija ni trajala dolgo, zato so pa trajale priprave delj časa. Oprema, 2400 kg živeža za dva meseca, naprava znanstvenega orodja, skrb za kritje velikih stroškov, izbira udeležencev, vse to so bili težki problemi.

Kmalu so prišli do spoznanja, da se radi vremenskih razmer ne morejo točno držati prej določene smeri. Vkljub temu prekaša izid znanstvenega raziskovanja vsako pričakovanje. V nekaj urah so napravili nove zemljevide, popravili na starih obali, odkrili nove otoke in nekaj že zaznamovanih črtali. Raziskovavci večkrat niso imeli dovolj imen za nova ozemlja na nagli vožnji z zrakoplovom.

Kakor je bilo zaznamovanje vremena in merjenje zemskega magnetizma izdatno, tako niso dogli v zemljepisnem oziru zaznamovati vseh novih zaznav. Fotografski aparati so vršili tu največje delo. Vedno sta delovala istočasno dva aparata. Navpično postavljen aparat je fotografiral ozemlje, čez katero je letel zrakoplov, drugi aparat, postavljen poševno, je delal posnetke v kotu od 20 do 45 stopenj. Tako so fotografirali ne samo obali otokov, ampak tudi njihovo notranjost. Na ta način so posneli v treh urah skoraj vse otočje Franca Jožefa. Najvažnejše je bilo odkritje 1200 do 1500 m visokega krasnega ledeniškega gorovja na skoraj popolnoma neraziskanem tajmirskem poluotoku. Zadnji del poleta čez Novajo Zemljo je izpopolnil dosedanje merjenje.

Idila na ledenih poljanah. Z zrakoplova so fotografirali medvedinjo z mladčem na jutranjem izprehodu.

Ni treba omeniti, da so spremljale učnjakovo predavanje številne fotografije in kinematografski posnetki omenjene ekspedicije.

Josip Ivančič

SPISAL FRAN SIVEC

Preselila se je v večnost markantna osebnost. Dne 30. novembra 1931. je umrl v Gorici vpokojeni gimnazijski profesor Josip Ivančič v visoki starosti 82 let. Bil je zadnji član goriških slovenskih profesorjev starejše generacije.

Pokojnik je bil prvi študent iz libušenjske kuracije, ki se ni posvetil duhovskemu poklicu, kakor je bilo dotedaj vedno v navadi in kar se je pričakovalo od vsakega dijaka iz te občine. Za ta njegov korak je bilo v tistih časih potreba posebnega poguma, ker v očeh pobožnih Podkrncev je veljal študent, ki ni postal duhovnik, za izprijenega in po-

Josip Ivančič, vpok gimn. profesor v Gorici.

kvarjenega. Še večji pogum je pokazal s tem, da se je odločil za univerzitetni študij, ko je dobro vedel, da od doma ne bo mogel pričakovati nikake izdatne podpore in da se bo moral v tujem mestu sam vzdrževati s poučevanjem kakor marsikateri drugi slovenski visokošolec. Že zgodaj je tedaj pokazal redko samostojnost, odločnost in pogum. Kasneje so posnemali njegov zgled tudi nekateri drugi podkrnski študentje. Kako je pokojnik preživljal in prestradoval študijska leta v Gradcu, ni nikoli pripovedoval, kakor sploh ni nikdar govoril o sebi.

Po končanih izpitih iz klasične filologije je bil imenovan za profesorja na gimnazijo v Pazin, a že leta 1881. je prišel na gimnazijo

v Gorici, kjer je poučeval do svoje vpokojitve l. 1906.

Cela generacija goriških duhovnikov in drugih izobražencev se spominja s hvaležnostjo svojega dobrega nekdanjega profesorja. Med šolskim letom je bil sicer z dijaki strog in jih je silil k učenju, ker je hotel in želel, da bi se res kaj naučili in dobili dobro podlago v klasičnih jezikih. Ob koncu šolskega leta pa je rad zatisnil eno oko in pustil učenca v višji razred. Najodločnejšega zagovornika pa so imeli slovenski dijaki v profesorju Ivančiču, ko je šlo za njihove narodnostne pregreške. Ob takih prilikah je povzdignil v profesorskih konferencah neustrašeno svoj glas v njihovo obrambo. Prijatelj dijakom je ostal tudi, ko so zapustili gimnazijo in odšli na univerzo. Dobro poznavajoč borno življenje slovenskega visokošolca, je priskočil natihoma marsikomu na pomoč v hudi stiski.

Profesor Ivančič je bil jeklen značaj, samostojna osebnost v mišljenju in dejanju. Če je kako stvar spoznal za pravo in dobro, za pravično in resnično, boril se je za njo z vso vnemo in neustrašenostjo. Bil je odličen rodoljub, dolgoletni zadružni delavec in podpiratelj raznih narodnih ustanov.

Svojega bližnjega je strogo presojal, včasih morda še prestrogo. V družbi je znal biti zelo dovtipen, a včasih tudi ostrih besedi. Na zunanost ni gledal, vsako nakičenost je obsojal. Raskova njegova zunanja skorja pa je krila rahločuteče, dobro srce in bister duh. Vsakdo, ki ga je bolje poznal, ga je cenil in spoštoval kakor poštenjaka.

S pesnikom Simonom Gregorčičem, ožjim rojakom, ga je vezalo tesno prijateljstvo. Kot izvršitelj njegove oporoke je z redko skrbljivostjo čuval pesnikovo literarno zapuščino, priredil IV. zvezek Gregorčičevih poezij in pripravljajl gradivo za V. zvezek. Proučaval je pesnikovo literarno delovanje, razne ocene in kritike njegovih del ter skušal tudi s peresom pripomoči, da se prikaže pesnik v pravi luči, kakršen je res bil.

Kako je Simon Gregorčič cenil svojega prijatelja prof. Ivančiča, spričuje tudi pesem, ki mu jo je posvetil. Pošiljúj mu jo, je pripomnil: «Sprejmi v spomin zveze naju srcá. Ti si mi zdaj med civilisti prvi del duše moje, — ne odtrgaj se mi od nje».

Bodi pokojniku blag spomin!

Kadivec

ČEŠKI SPISAL JOSIP JAHODA

Boter Cukal je imel žalosten teden za sabo. Vsak dan je hodil na pokopališče k svežemu grobu svoje pokojne žene, vrgel tri lesene križce na ilovnato gomilo; držal kapo pod pazduho, nagnil svojo plešasto glavo in mrmral nerazumljive besede. Najbrž je bil to očenaš za ubogo dušo. Na zunaj je izpričeval Cukal svojo žalost s črno ovratno ruto in s tem, da ni kadil svoje pipe ne na poti do pokopališča niti ko se je vračal s pokopališča proti domu. Kaj takega se ni videlo ves čas njegovega zakona. Brez pipe v ustih si ni mogel nihče predstavljati botra Cukala. Samo babica Remišca se je spominjala, da ga je videla brez nje. Zgodilo se je to tedaj, ko mu je kot dediču kočarja Cukala pomagala na ta svet.

Te Cukalove poti na pokopališče so ljudje pripoznavali. «Saj se vendar ne more ujemati z resnico, da je morala uboga Cukalca toliko pretrpeti v svojem zakonu, ker je njen mož vkljub njenim bolnim prsim kadil od jutra do večera, naj je ona še tako javkala in ga prosila, naj opusti kajo!»

Splošno se je govorilo, da je bil spravil Cukal ženo s svojo pipo v grob. Cukalca je imela nežna pljuča. Od poroke dalje jo je mučila naduha, tupatam je pljunila celo kri, počrnevala je v obraz od kašlja — toda Cukal je kadil dalje. Že na vse zgodaj se je dotipal še z zaprtimi, od spanja zalepljenimi očmi do pipe, ki je ležala pod posteljo. Zvečer je navadno zaspal s pipo v ustih. Toda en sam teden, ko je hodil Cukal na pokopališče, je vse to zopet poravnal. Ljudje so pozabili na nežna pljuča pokojnice, pozabili so njeno naduho, videli so le, kako žaluje Cukal po svoji ženi. Menili so tudi, da vendar ne bo hodil do svoje smrti na pokopališče in žaloval po rajnki. Tako lepo zrastel, ličen mož, kakršen je Cukal!

Vocelka, ki je trgoval s kožami, potoval po svetu, kupoval in prodajal kunčevino in zajčevino, je strastno rad ustanavljal zakone. Že pri pogrebu je bil opazil čvrstega vdovca in nov načrt mu je šinil v glavo. Prvi teden naj mine; v tem času seveda ni kazalo imeti opravila z vdovcem. Vsako prigovarjanje bi ostalo brezuspešno in ni se obetala dobra kupčija.

Sedmi dan ni šel več Cukal na pokopališče. Delal je po koči, računal, koliko dolga je bil napravil s pogrebom in razmišljal, kako bo gospodaril odsle brez žene. Rekel si je, da se bo moral ozreti po kaki ženski, kar nikakor ne bo lahko, kajti v kočo s petimi zakupnimi orali zemlje, v kočo, od starosti sklonjeno in od desetletij oglodano, se le stežka dobi za vdovca žena. Na srečo ni bilo otrok

in po sosednjih vaseh niso nič vedeli o njegovih dolgovih.

Ko je dospel Cukal do teh žalostnih misli, je vstopil Vocelka. Bila sta si dobra stara znanca. Nikdar se nista bila v krčmi stepla, nikdar se nista tožarila, bilo je torej med njima nekako bratovsko razmerje.

Vocelka se je režal od neizbežnega zmagoslavja. Njegove oči so se svetile v čistem veselju. Brez vsakega uvoda je dejal: «Ti gotovo veš, čemu prihajam k tebi, veš, da ne trgujem samo s kožami, ampak da skrbim tudi za razmnožitev človeštva. Ne bom na dolgo govoril in takoj ti povem, kaj sem doživel.»

Cukal ni trenil z očesom. Čakal je.

«Ali veš, odkod prihajam, prijatelj?» Vocelka je žarel. «Iz Ostretic prihajam, letel sem, da mi je sape zmanjkovalo. Prinašam ti dobro poročilo. Do smrti mi boš poljubljal noge od hvaležnosti.»

Cukal je samo pokimal z glavo, kar je pomenilo, da je pripravljen razgovoriti se o vsem.

«V življenju je vse naključje, vse božje naključje! Šel sem v Ostretice po svojih opravkih. Naproti mi je priletela Kacabinka. Saj poznaš Kacabinko iz sedme številke. Kmetica je in še kakšna kmetica!»

«Poznam jo», je zamrmral Cukal z resnim obrazom in sklepal, da ima kmetica kako starejšo deklo, ki naj bi bila primerna nevesta zanj.

«Veš tudi in dobro ti je znano, da premore Kacabovina petdeset oralov, da je hiša zidana s kamni, pokrita s korci, da sta v hlevu dva konja, lepa ko nadangela in da žvenkljajo rumeni tolarji v nogavici!»

«Vse to vem», je pokimal Cukal nekam brezbrizno.

Vocelka je razprostrl roke ko propovednik in tedaj je prišla na vrsto novica. «Kmetica Kacabinka se hoče poročiti s tabo, boter! Njeno srce hrepeni po tebi!»

Cukal je osupel. Na široko je odprl oči, kolena so se mu šibila.

«Ne čudi se. Že davno je vrgla pogled na te — polovico posestva ti hoče pripisati — samo pridi k njej. Ves sem vrtoglav, toda vse je gola resnica.»

Cukalu je tedaj prvič od ranega jutra ugasnila pipa. Potegnil si je hlače više, kakor bi se bil hotel prepričati, da ne spi.

«Vsa zadeva pa ima kaveljček. Pošteno ti moram povedati, boter — tvoja pipa...» je poročal Vocelka. «Ugajaš ji, ni ti treba niti beliča — to je postranska stvar. V treh mesecih si želi klečati s tabo pred oltarjem.»

Toda postavila je pogoj: kaj o moraš opustiti, ker ona ne prenese nobenega tobaka. Takoj omedli».

Cukal je nagubančil čelo in se jezno namrdnil, toda Vocelka ga je takoj pomiril. «Ne boj se, boter, ne boj se! Gre le za obljubo. Ljudje si obljublajo pred poroko zvezde z neba. Obljubi tudi ti! Začasno pa naloži v Ostreticah svojim ustom post. Po poroki bo polovica Kacabovine tvoja last. Odpravi se brž jutri na pot!»

Seveda se je odpravil Cukal na pot. Oblekel se je praznje in stopal, da ga je bilo veselje videti. A kadil je ko dimnik. Do ostretiškega griča je nameraval kaditi, šele potem utekne pipo v žep. Saj bi bil bedak, če bi zavračal na tak način srečo.

Kacabinka se je topila od same ljubeznivosti. Cukal je skrivaj opazoval dobro ohranjeno, zastavno žensko, videl vso kmetško bogatijo, videl tudi, kako ga požira Kacabinka kar z očmi. Ko ji je odkrito opisal svoje življenje, povedal o gospodarstvu, ga je Kacabinka prijela za roke in preprosto omenila: «Radi denarja se ne bom drugič možila. Hočem moža, ki ima že moje srce. In moje srce bije že za vas in nočem se boriti proti svojemu srcu.»

Cukal se je radoval. Ljubi Bog je bil razlil vso svojo milost nadenj. Niti v sanjah bi si ne bil nikdar predstavljal, da postane še kdaj kmet. Toda jezik ga je srbel, jezik ga je presneto srbel.

«Jaz vas moram bolje spoznati, boter, in tudi vi me boste bolje spoznavali. Pridite dvakrat na teden sem k meni, da bova nekoliko pokramljala in vi lahko vidite, kako se pri meni gospodari.»

Cukal je predlog veselo sprejel. Iz zadolženega kočarja naj bi na mah postal kmet. Le zdaj pa zdaj je požrl slino, potipal se skrbno po žepu in odločno odklonil, ko mu je hotela kmetica nekoliko postreči. Ali je pa smel odkloniti? Ali naj jo že kar prvič ozovolji? Tako je le posrebal nekoliko kave. Mikalo ga je, da zakadi svojo pipo. Samo trikrat, samo dvakrat bi potegnil. Kacabinka je uvidela, da je zadostoval za prvo dvourni obisk, tem bolj ker ji je zatrjeval Cukal, da

ga čaka doma še delo. Prihodnjič si uredi vse drugače, da bo imel več prostega časa.

Ko je došel do ostretiškega griča, si je vžgal pipo. Od radosti so se mu lesketale solze v očeh. In kadil je in puhal, da je bilo veselje!

Čez tri dni je šel Cukal, kakor je bil obljubil, zopet k svoji prelestni nevesti. Na ostretiškem griču se je žalostno poslovil od svoje pipe. Dobro pol ure ga je posestvo njegove izvoljenke tako zaslepilo, da je popolnoma pozabil na svojo pipo.

«To pot vas pa ne pustim stran», je gostolela vdova. «Pokazati vam moram še polja.»

Na prostem se je polasčalo Cukala neugodje. V svežem zraku tekne pipa kakor malokje, poleg vsega je govorila Kacabinka neprenehoma o kaji. Kako blazno je njen blagopokojni mož kadil in kako je ona vedno omedlevala. Nato mu je pokazala skedenj, hlev, konje. Cukal je res gledal, a ni videl ničesar. Njegov jezik se mu je popolnoma posušil. Nič več ga ni veselilo.

Sedla sta, da bosta kosila. Kmetica je napravila dobro pojedino, a Cukalu ni teknilo nič. Vedno si je oblizoval ustnice in najrajši bi bil dal vso pojedino, če bi bil smel samo trikrat potegniti iz svoje pipe.

Po kosilu ga je peljala kmetica po hiši, pokazala mu čumnato, žitnico in izbo. Toda Cukal je gledal le še z enim očesom. Usta so mu hrepenela po enem samem potegljaju.

Nato je hotela sesti vdova z njim v kuhinji, a Cukalu je bilo tako bedno, temnelo mu je pred očmi. Pred večerjo, ko ga je vodila vdova skozi sadovnjak, se je pa zgodila velika nesreča.

Cukal in kmetica sta stala ob plotu, za plotom je stopal neki mož, kadil ko dimnik iz pipe — veter je prinesel dim prav pod Cukalov nos. In ko se mu je sladki vonj dvigal v nosu, je bilo vsega konec. Cukal se ni za nič več zanimal. Z naglo, obupno kretnjo je potegnil pipo iz žepa, vžigalica je zaprasketala, siv dim se mu je valil proti nosu in Cukal je dejal ves srečen: «Pa z Bogom, botra Kacabinka, iz poroke ne bo nič. Meni je pipa še vedno ljubša!»

Kitica na grob sestri Mariji

† 24. III. 1932. l.

Meglica se k meglici spleta,
čez gore k nam hiti pomlad,
a smrti pesem neizpeta
zapela Ti je v groba hlad...

Zapela v molk Ti tihe hiše,
kjer večna skrb in bol molči,
kjer sled vse žalosti izbriše,
utrne solzo iz oči.

Kaj doba vsa je tukaj naša?
Boj je rastoč in vedno nov!
Ko prazna je življenja čaša,
smrt spremi vse nas v grob domov...

Tvoj duh vzplul pota je nebesna,
naslonil tam se je k Bogu:
Priplava v blišču mlada Vesna
in vrže Ti na grob cvetu ..

Fran Žgur.

Kalifornijski orjaki

SPISAL SVEN HEDIN

Sven Hedin, slavni švedski raziskovavec, je vodil že več znanstvenih ekspedicij po tibetanski planoti in puščavi Gobi v Osrednji Aziji. Svoje vtise in izsledke je popisal v mnogih knjigah, od katerih pomeni vsaka velik dogodek v potopisni književnosti. Prinašamo njegov zanimivi popis kalifornijskih čudes.

Gozdovi so najsijajnejši okras Yosemite-ske doline. Ne samo, da večajo lepoto dolinske globeli, ne, brini in drugi iglavci rasto tudi po pobočju gorá do ledenih mej modro lesketajočih se ledenikov. Iglavci prevladujejo, medtem ko nastopajo hrasti, javori in drugi listovci v znatno manjšem številu. V bratski slogi uspevajo tu najrazličnejše borove vrste druga poleg druge, tako sladkorni

Kalifornijski gozdni velikani.

ali orjaški bor, rumeni bor, znan z angleškim imenom Yellow pine in jesreyski bor. Tu se dviga bela jelka poleg rdečerjave in tu razteza tudi kalifornijska cedra svoje korenine globoko v zemljo.

Prekašajoč vse pa dviguje sekvoja svoj vrh visoko nad gozd, sekvoja, najstarejše, najžlahtnejše, in najmogočnejše drevo na zemlji, eno izmed onih čudes, ki so prispevala, da je zaslovela Kalifornija po vsem svetu.

Yosemite-ski nacionalni park ima tri gaje s sekvojskimi drevesi, Big Trees, kakor jih tu imenujejo. V srednji Sierrri Nevadi*) leži gozdič Mariposa Grove (gozd). Sicer nahajamo eno tretjino vseh gozdov Zedinjenih držav v državah Washington-u in Oregon-u, toda gozdna proga na zapadnem pobočju Sierra Nevade, dolga 800 km, široka 30 do 50 km, spada med največje gozdnate krajine Severne Amerike. In prav srednji del gorovja, kjer rasto drevesa do višine 3000 m nad morsko gladino, se lahko ponaša s tem, da poseduje najstarejše in najmogočnejše drevo na svetu t. j. sekvojo.

Kakor s kakega drugega sveta.

To orjaško drevo ima stare prednike, ki sežejo do prevladajočih rastlinskih vrst iz miocenske dobe. Človeku, ki se izprehaja po sekvojskem gozdu, se zdi, da ga je nevidna roka postavila za več milijonov let nazaj v preteklost. Dozdeva se mu, da bi se prilgale samo ogromne živali zemeljske pradavnine tem gozdovom in ne tisti revni pritlikavci, ki švigajo danes pod tem veličastnim stebriščem. Kakor anahronizem iz davno minulih časovnih dob zemeljske zgodovine stoje ta mogočna drevesa, kakor nagrobni spomeniki na pokopališču davnine, kakor nesmrtna bitja, ki kljubujejo vsem zakonom o minljivosti.

Drevo Sekvoja je dobilo svoje ime po indijanskem poglavarju Sequo Yah, ki je prebival s svojim plemenom, s Čerokesi, v severovzhodnem delu države Alabame. Bilo je to v drugi polovici osemnajstega stoletja. Menil je, da izvira moč belih pritepencev iz njihove sposobnosti izražati misli in besede s pismenimi znaki, radi tega je tudi sam izumil pismo z osemdeset in šestimi pismenkami, ki naj bi obvarovale njegovo pleme močnejšega tujca. S to vero v srcu je poglavar Sequo Yah tudi preminil. Njegovo pleme je izumrlo, toda njegovo ime živi dalje: njegovo ime nosi sedaj kralj med zemeljskimi drevesi. In vendar je sekvojski rod sam po

*) Sierra Nevada = Sneženo gorovje v Kaliforniji.

doba umirajočega indijanskega plemena. V davnini je bilo to drevo zelo razširjeno, toda tokovi ledene dobe so uničili največji del teh orjaških junakov. Sedaj žive veterani sekvojskega rodu le še na gorovju Sierra Nevada, v tem rajju storžnjakov, kjer nastopajo v obeh vrstah bražilke in mamutskega drevesa. Zadnje je plemenitejše od prve in raste samo na zapadnem pobočju Sierra Nevada. Tu se je razmnožilo v višini 1400 do 2400 m v 26 gajih v 400 km dolgem gozdnatem pasu. V sekvojskem nacionalnem parku je 20.000 debel. V Yosemiteškem parku so, kakor sem že omenil, trije gaji, od katerih leži gozdič Mariposa 27.4 km južno od Yosemiteške Lodge (koče) in 6.4 km južno od Wawone. Tu raste 490 dreves in med njimi največja med vsemi. Ta log visokih božanstev sem obiskal dne 17. julija. Ko sem se vzbudil ob 6. uri, je kazal termometer 8.3° C in zdelo se mi je po pekoči vročini v ravnini zelo mrzlo. Solnce, ki je pravkar vzhajalo, ni imelo še nobene moči. V gozdu in v šotorih je vladala grobna tišina. Vsa dolina je bila začarana, ko je prihajalo jutro. Tudi okoli gostilne ni bilo čuti glasu. Na verandi sem videl le nekaj še zaspelih potnikov, ki so bili namenjeni ko jaz z avtomobilom v gozdič Mariposo.

Z avtomobilom do čarobnega gozda.

Točno ob 7. uri je prispel avto. Štirinajst nas je potnikov in kakor hitro sedemo, gre že v divjem teku proti jugu. Krenemo po stranski dolini in že se dvigujemo po ostrih in strmih ovinkih na njeni desni strani navzgor. Polagoma se nam odpira razgled v dolinsko globel. Očarujoča pokrajina, ki menjuje vsako minuto značaj in perspektivo! Belomodra meglica plava ko tenčica nad globeljo. Nobena sapica ne pihlja. Na Inspiration Point-u (razgledišču), kjer se ustavimo nekaj minut radi krasnega razgleda, je zrak že topel. Kaka dežela! Kake podobe, kake mogočne rezbarije, kaki umotvori silnega kiparstva! Med globoko zarezanimi, z bohotnim zelenjem pokritimi, razglodanimi žlebovi se dvigajo gozdnati grebeni in smelo začrtana gorska slemena. Ob 8. uri križamo rečico Grouse Creek in kmalu nato počivamo pri kočah Chinquapin-a.

Nato gre strmo pod se, a zopet se kmalu dvigamo do novega majhnega grebena. V ovinkih se vije pot navzgor in navzdol in težko vozilo se ziblje po slabi cesti ko ladja po razburkanem morju. Pot je ozka, nima nobenega brana in večkrat se prevrne pobočje nenadno in strmo preko zunanjega roba, ki je mehak in bi se znal vdati pod veliko težo. Šofer mora previdno krmariti, ko srečujemo zdaj pa zdaj kak avtomobil. Rumeni avtomobil grmi mimo nas, iz Los Angeles-a je in last vojne šole, kakor so mi povedali.

Ko smo se še enkrat odpočili, križali nato železniško progo in rečico Bishop in pustili drugo globel na svoji desni, se ustavimo ob poldeseti uri pri Wawoni, majhni vasici v gozdu s hotelom, gostilno, trgovinami, pošto in brzozavom. Eno uro pozneje smo že dospeli do gajev Big Trees.

Sedaj smo sredi čarobnega gozda velikih dreves. Po obliki, barvi in črtah so ta orjaška debela neznansko krasna in popolna. Iz svojih slikovitih, trdih, kratkih in debelih koreninskih grč se vzpenjajo navpično proti solncu ravna ko sveče, kakor bi bila začrtana z ravnilom. Njihovi svetli storži ne prekašajo po velikosti kurjega jajca in njihovo seme je veliko le nekaj milimetrov. Toda debela stoje ravno, svetlikajo se v različni, nasičeni rdečkasti razsvetljavi in sličijo stebrom kake veličastne stolnice, ki nosijo kot obok temnomodro nebo.

Vozimo se po gozdu in obiskujemo različne skupine znamenitih dreves. Z več ko 2100 m visokega wawonskega razgledišča vidimo vasico Wawono in njen hotel 950 m pod sabo in uzremo v daljavi s snegom pokrite vrhove Sierra Nevada. Nato se spustimo zopet navzdol, obiščemo nove gaje in se seznanimo z novimi orjaki te veličastne straže iz davnine. Cela vrsta sekvojskih

Sekvoja, kalifornijski orjak. Skozi deblo so napravili predor za vozove.

dreves okoli nas nosi imena po ameriških državah, mestih, predsednikih in znamenitih osebah. Spoznavamo na ta način Washingtona in Lincolna in pozdravljamo Granta, Shermana in Mark Twaina.

Največ veteranov tega gozda se ponaša s premerom 6ih do 9ih m. Visoki so 84 m, torej šestkrat tako visoki kakor kak srednje velik brest. Še 15 m pod vrhom meri deblo v premeru 3 do 3.6 m. Dear Giant meri celo 12 m v premeru in po The Fallen Monarch-u, ki leži na tleh zleknjen in to že od pamtiveka, a še vedno živi, se za šalo vozijo z avtomobili.

Grisly Giant meri pri tleh 9.02 m v premeru, doseže visokost 62 m in njegov obseg meri 28.35 m. Da ga obsežejo, treba dvanajst oseb, ki stoje okoli njega z iztegnjenimi rokami in ki se dotikajo drug drugega le s konci svojih prstov. Njegovo starost cenijo na 3000 let. Velikan Grisly je začel torej svoje dolgo življenje ob času, ko so Asirci zavzeli Babilon ali enajst sto let pred Kr. r. Viharji tridesetih stoletij so bučali svoje himne v njegovih vrhovih, ki so zrli skozi sto rodov na bajne dogodivščine Indijancev, ki so videli, kako so rasla plemena, se razvijala in umirala, kako so prihajala nova plemena z novimi poglavarji in kako je vse zopet izginjalo. Enake debelosti ko Grisly Giant sta Lafayette z 8.96 m in Washington z 8.93 m velikim premerom. Toda Mark Twain je še večji, v obsegu meri 34.15 m in visočina presega 101 m. To čudovito drevo je največje na svetu in njegov vrh je višji ko kupola kaptola v Washingtonu za nekaj metrov.

Forest Queen je 67 m visok in 25 dreves v tem delu gozda ga prekaša po visočini. Orjaka Haverford-a je izdolbel ogenj in v prostoru, nastalem na ta način, se kreta lahko 17 konj.

Starejši od Abrahama.

Pravili so mi o podrtni sekvoji, koje letnice so pričale o starosti 4148 let. To častit-

ljivo drevo je imelo že za časa Abrahamovega rojstva 200 let.

Drevesa kakor pravkar omenjena stari- na so živela skoraj vso zgodovinsko dobo. Življenje takega drevesa obsega usodo človeškega rodu, ki o njem že nekaj pripoveduje listine, od pravljične teme najstarejše pradaynine. Sekvoja je tudi najstarejše bitje, ki živi na tem svetu. Druga drevesa dosega- jo kvečjemu starost kakih 600 let. Hirajo in umirajo za boleznimi, žuželke jih razjedajo, strela udarja vanje in tako zgore. Toda sekvoja ne zboli nikdar, ni je ne kuge ne žuželke, ki bi mogla predreti lub in jo napasti. Niti strela ne more nobenega orjaka ne podreti ne zamoriti, pač pa jih oropa vrhov. Radi povprečne višine 90 m in starosti od treh do štirih tisočletij je zelo, zelo verjetno, da je zadela strela že večkrat vanje. Skoraj večina med njimi je izgubila radi tega svoj vrh oziroma so jih v najvišjih delih zelo zdelali čas, nešteti viharji, snežno breme in strele. Če zadene sekvojo strela, ji uniči vrh in jo sežge do 15 m pod vrhom, potem se pa iztegujejo druge, nepoškodovane veje, zberó svoje moči, streme navzgor, kljubujejo neb- nim silam in skušajo popraviti nastalo ško- do. Sekvoja je neranljiva. Njen lub je ko kova in njen les se ponaša s presenetljivo odpornostjo. Med vsemi bitji na naši zemlji prednjači sekvoja z neumrljivostjo. Še celo tedaj, ko je drevo padlo na tla, živi dalje še stoletja in stoletja. Ne mráz ne vročina ne deževje ne suša ne snežni viharji ne srež ne morejo pospešiti njenega preperenja in uni- čenja. Spoštljivo in pobožno stopa človek po tem stebrišču. Ravne, krasne črte dreves, njihove tople barve, njihova orjaška rast in kraljevska postava so ga očarale. Kako kratko in ubežno, kako slabotno in minljivo je človeško življenje v primeri z njihovo starostjo. Čutimo tako rekoč svojo neznatnost, saj smo pač le begotni gostje pod temi praprebivalci naše Zemlje. Kakor kako mazilo vpliva na našo nemirno dušo, če se mudimo nekaj časa v tem svetem miru in veličastni tišini sekvojskih dreves. Le s težavo se iztrže človek iz te začaranosti, ko zadoni nenadoma po gozdu trobilo. Njegov glas se še nekoliko odbija od dreves, ko se vrača potnik nevoljno zopet v hrumeče življenje tam zunaj.

Novi vtisi.

Pol štirih je, ko nas vozi avtomobil hropeče in zibajoč se zopet proti severu in krene na pot, ki vodi do Glacier Point-a (ledeniškega razgledišča). Tu nas čakajo novi, nepozabni vtisi. S tega krasnega razgledišča na južnem robu Yosemiteke doline se nudi očesu očarljiv pogled na eno izmed največ- častnejših pokrajin na svetu. Odspodaj vidi- mo vso mogočno ledeniško kotlino, koje naj- globlji del tvori globoko zarezana struga re-

Iz sekvojskega štora si je priredil gozdni čuvaj svojo kočico.

čice Merced. Nevadski slap in njegov podaljšek, 97 m visoki vernalski slap, ki se oba spuščata preko ogromnih granitnih skal, nas omamljata. Na levi se dviguje kupola tako zvane «kape svobode», Cap of Liberty, in tam daleč na vzhodu štrlita dva najvišja vrhova Sierre Nevade, Florence Mountain in Mount Lyell. Najlepši med vsemi je pa Half Dome, ki kaže prav nam nasproti svojo polukroglo, medtem ko je druga njegova polovica sprhneta in odkrušena. Na levi strani gore, v globini zelene, porasle doline, se blišči gladina majhnega, idiličnega jezera, Mirror Lake-ja, na čigar krasnem obrežju sem se tudi že mudil. Slapovi hrume in buče. Po smeri in jakosti vetra menjujejo glasovi, ki prihajajo do nas, zvočnost in moč. Zdaj nam zveni na uho kakor kak šum padajočega proda, zdaj kakor bi slišali sikajoče parne stroje in drveče brzovlake, zdaj pa kakor bi vozili težki vozovi preko železnega mosta. Previdno stopi človek nekoliko naprej, na rob, ki moli iznad globine. Prav pod sabo

vidimo dolino z njenimi gozdovi, njenimi rečicami in jezerci, ki vse obrobja veličastni okvir sivih, granitnih skal. Solnce se nagiba k Tihemu oceanu. Razsvetljava je krasna, čarobna, nepozabna.

Zopet se oglasi trobilo. Vračamo se. Pod temnimi drevesi se vozimo po poti, ki jo tu pa tam križajo zlate proge zahajajočega solnca. Včasih so ovinki padajoče ceste tako ostrí in kratki, da jih naš veliki avtomobil komaj in le s trudom premaga. Zdaj pa zdaj drvimo kakor skozi kaka tesna vrata med visokoraslimi iglavci. V globelih in kotanjah, kamor ne prisije nikdar solnčni žarek, leži še sneg.

Ko smo dospeli slednjič črez dobre pol ure zopet do razsvetljene verande yosemitske kočé, smo se prepričali, da smo si bili nabrali nešteto lepih spominov, kajti videli smo najlepše, kar je na svetu, romali smo po prastarih gajih, ki so nas učili ljubiti našo staro Zemljo še bolj kot smo jo ljubili doslej.

Nad prepadi

«Breznom njih temé ne kradi,
predse v luč upri pogled!
Kakor dete nad prepadi
stopaj varno skozi svet!»

Saj bi res. Pa je že taka,
da globeli čar in mik
vendar tudi name čaka —
rad se vanj ozrem navpik.

Rad pogledam v kako brezno,
ne, da obtičal bi v njem,
ne plašljivo, ne oprezno —
le da mu v temó prodrem.

Luč in temo, vse zajeti,
vsemu dati pravo čast,
biti človek in živeti —
moja sreča, moja slast.

Slavko Slavec.

Pozabljivost

Naj se ti izpovem. Resnica je,
da le od mene ni biló voščila,
ko rojstni dan si, po tlej god slavila.
Pozabil sem — odpusti ali ne.

Kesanje v prsih me zato ne žge.
In kaj bi plehka ti opravičila?
Težko bi jim verjela moja mila.
In glej: mogoče, da pozabim še,

če se ti taka udomači navada,
da leta ti ne puščajo sledov,
če si mi zmerom rosa, le naslada,

in mi je vsak objem nebeško nov
ko prvi dan. Ti moja večno mlada,
kakó naj ne pozabljam let, godov?

Slavko Slavec.

Skrito zlato

Že leta 1887. je izjavil zemljelovec Suess v svoji knjigi «Bodočnost zlata», da pride čas, ko ne bo mogla več dohajati produkcija zlata večajočih se potreb človeštva. Po njegovi cenitvi so bili polovico vsega zlata, ležečega v gorenjih plasteh zemeljske krogle, že izkopali. Čas, ko se pojavi pomanjkanje zlata, se je zdel učenjaku še precej oddaljen. Toda skoraj prekopicajoči se industrijski razvoj v našem stoletju, ki je potreboval neznanjskih količin denarja, nadalje svetovna vojna, uničene vrednosti in finančne posledice mirovnih pogodb so priklicale omenjeni trenutek presenetljivo hitro. Da nedostaja zlata, tiči v glavnem v tem, da ne pridelujejo več v zadostni meri novega zlata in da se poizgubljajo že pridelovane množine te zlahkne kovine. Sedanjor produkcijo — več ko 50 odstotkov je prihaja iz Južne Afrike — bi utegnili zvišati odkritje novih zlatih žil. Da bi se mogel izboljšati način tehničnega

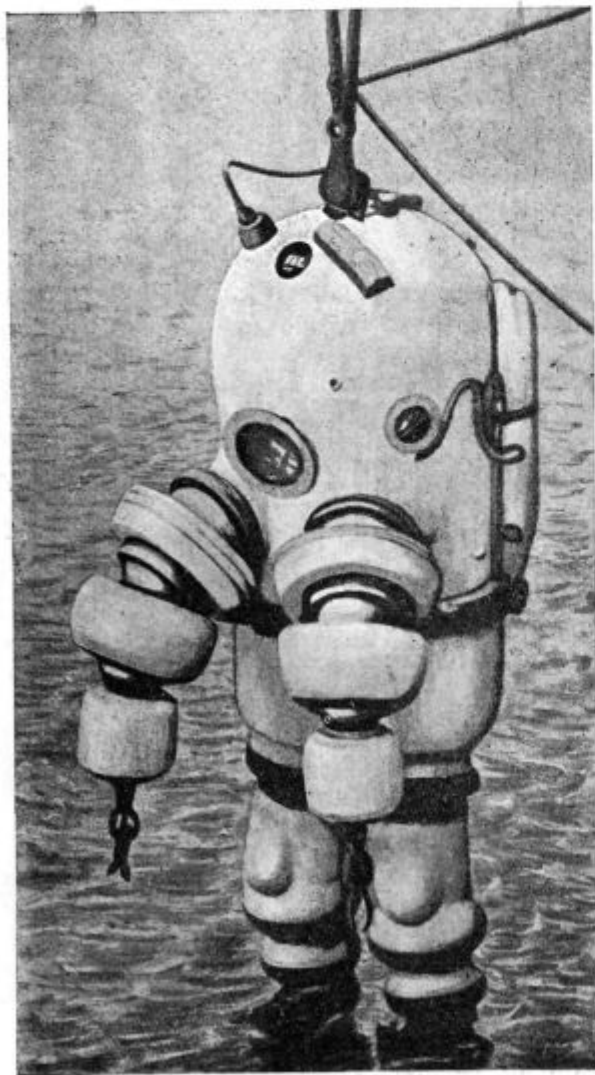
pridobivanja, ni skoraj verjetno. A prav tako malo verjetna je tudi možnost, da odkrijejo ljudje še kje kako novo, deviško zlatorodno pokrajino, kakršni sta bili Kalifornija in Alaska, ker se za tak dogodek vedno bolj manjšajo nade, čim bolj napreduje raziskovanje zemeljske površine. V tem članku bodi govor le o onih količinah zlata, ki so bile že v posesti človeštva, ki so se pa pozneje izgubile.

Zlate Rimljanov

Že večkrat se je stavilo vprašanje, kam neki so prišli zakladi zlata svetovne rimske države. Bogastvo v cesarskem Rimu je splošno znano. Mnoge vile so hranile nešteto masivnih zlatih dragocenosti: vrčev, kozarcev, kupic, skodelic in jedilnih plošč, njihove stene so bile prevlečene v nekaterih sobah celo s tenko plastjo čistega zlata. Vse to se je ugotovilo po izkopaninah v Pompejih, o čemer govorimo v posebnem članku.

Bogastvo zlata pri Starih Rimljanih je izhajalo iz dveh virov. Po številnih zmagovitih pohodih se je stekel v Rimu v teku stoletij neznansko velik vojni plen, h kateremu so prišle še redne dajatve, ki so jih bili naložili zmagovalni vojskovodje premaganim in podjarmljenim plemenom in narodom. Z druge strani so Rimljani sami izkopavali zlato v zavojevanih deželah, tako so zlasti črpali to kovino iz tedaj še neizčrpanih zalog naplavnega zlata v Španiji (Andaluziji) in Mali Aziji, kjer sta imela svojo domovino in svoj prestol bajna kralja Midas in Krez.

Kam neki je prišla vsa tista obilica zlata? Znaten del je bil oddan brezdvomno za časa preseljevanja narodov germanskim in mongolskim plemenom kot dajatev. Od tega zlata leži gotovo lep del raztresen po vsej Evropi zakopan v zemlji. Zdaj pa zdaj prihajajo taki zakladi tudi na dan. Naj navedemo na tem mestu, da so odkrili leta 1799. pri kraju Nagy-Szent-Miklosu na Ogrskem dragocene posode iz masivnega zlata. Kot «Atilov zaklad» hranijo te stvari v dunajskem muzeju. Leta 1837. so izkopali pri Petreosi na Rumunskem zaklad Atanarika, kralja zapadnih Gotov. Ta zaklad je vseboval izključno le zlate nakite in je tehtal nekaj nad petnajst kilogramov. Največji del rimskega zlata je bil pa že prej, in sicer v prvih štirih stoletjih po Kr., odtekel na daljni Vzhod, kajti rimska svetovna država je imela v poznejšem času pasivno trgovsko bilanco in je morala plačevati za razne lepotine in nagizdne predmete, ki jih ji je dobavljal Vzhod, kakor svilo, bisere, začimbe in dišave, po večini s kovanim zlatom. Vzhod, posebno še

Najmodernejša oprema potapljačev.

Indija, je pa klasična dežela za zakopane zaklade, zato tudi počiva velik del tega izkopička v indijski zemlji.

Zlato peruanskih kraljev

Mnogo zlata, in sicer že obdelanega zlata je še skritega v Južni Ameriki, kjer je bilo uspelo bogatim in tedaj zelo kulturnim plemenom, da so spravili na varno vsaj en del svojih zakladov. Res se nam zde nekatera poročila nekam pravljlična, kakor recimo poročilo o deželi Eldorado, pokrajini v Južni Ameriki, silno bogati z zlatom in dragulji. Ime «El dorado» pomeni prav za prav pozlačenega moža, ker je bil baje vsakokratni vladar ves posut z zlatim praškom. V bajno mesto Menso del Dorado s strehami iz masivnega zlata so se bojda umeknili pred besnečimi Španci ostanki pregnanih družin. Neoporečna je pa trditev o velikanskem skritem zakladu zadnjega peruanskega vladarja Atahualpe, ki ga je ujel leta 1532. Španec Franc Pizarro. Ko je bil zagrozil ta kruti osvobojevalec peruanske države vladarju Atahualpi, da ga umori, se je ta hotel odkupiti s precej veliko odkupnino. Inka je obljubil, da da napolniti sobo, v kateri ga imajo zaprtega, do višine iztegnjene roke z zlato opravo in zlato posodo. Neverni Španci so se nemalo čudili, ko so na ukaz svojega vladarja njegovi podložniki tudi v resnici napolnili sobo z zlatom. Toda Pizarro je prelomil dano besedo in je hotel izpustiti jetnika šele, ko mu ta še enkrat napolni sobo z zlatom. Vladar je razposlal po vsej državi sle, da naberejo potrebno količino rumene kovine v obliki prstanov, zapestnic, posod i.t.d. Uspelo jim je in nabrali so dovolj zlata, da bi lahko z njim napolnili še precej veliko sobo. Več sto dobro obloženih lam, teh tovrstnih živinčet peruanskih planot, se je bližalo utrjenemu španskemu taborišču. Toda medpotoma je zvedela duhovščina, ki je vodila ves prenos zlate odkupnine, da je bil dal verolomni Pizarro vladarja že zadaviti. Takoj so se obrnili in skrili neizmerni zaklad na nepristopnem mestu v Andah. Dolej tega zaklada še niso odkrili. Vkljub temu so Pizarrovi vojaki uplenili in nagrabili še vedno mnogo obdelanega zlata. Tako so našli pri zavzetju Cuzca, ki je bilo staro glavno mesto peruanske države, v svetišču po-

dobo solnca v obliki človeškega obličja, ki so ga obdajali ogromni žarki. Vse to, tako obličje kakor žarki, je bilo iz masivnega čistega zlata.

Precejšnji del vseh teh množin zlata, izkopanega v stoletjih pred odkritjem novega sveta v Srednji in Južni Ameriki, leži radi številnih brodolomov na dnu morja. Tako so v eni sami pomorski bitki v španski nasledstveni vojni leta 1702. potopili sovražniki v zalivu Vigu na severno zapadni strani španske obali celo ladjevje galeon — posebnih trgovskih in ob enem vojnih ladij — natrcanih z zlatimi in srebrnimi palicami iz peruanskih rudnikov. Pri tem zgodovinskem dogodku se spomni človek nehote onih ogromnih količin te žlahtne kovine, ki so se od faraonskih časov dalje pa tja do svetovne vojne pogreznile z ladjami vred v morje. Ker napreduje stalno tehniko tudi v potapljanju in reševanju potopljenih ladij iz morskkih globin, pride gotovo nekaj potopljenega bogastva zopet na dan. Tako je še pred nedavnim časom krožila vest o uspehih italijanskih potapljačev z najmodernejšo potapljaško opremo, ki so po napornem in nevarnem delu dospeli slednjič do zakladnice pogreznjene ladje «Egipt», vsebujoče zlata v vrednosti nad sto milijonov lir. Toda kaj je vse to v primeri z onim bogastvom, ki ga je bilo doslej požrlo nenasitno morje v dolgi dobi tisočletij.

Nevidno zlato

Kot trajno izgubo moramo smatrati one velike množine zlata, ki so se izgubile v teku stoletij na ta način, da se je čisto zlato odrgnilo. Da se poveča čistemu zlatu trdota, se mu doda pri zlatnikih in nakitih nekaj bakra ali srebra, a vkljub temu izgube taki zlati predmeti nekaj na svoji teži po daljši uporabi. Izračunalo se je, da je izgubil v Londonu pred vojno, ko so še krožili mesto sedanjih bankovcev izključno zlatniki (sovereign), zlati denar v enem letu toliko na teži, da bi bili lahko skovali iz izgubljene kovine zlatnik, ki bi meril v premeru celih 75 cm. Prav tako moramo smatrati tudi one izdatne množine zlata, ki se uporabljajo v zobno zdravniške namene, kot trajno izgubo, ker se obrabi v teku časa precejšnji del zlatih zalivk iz zob.

Noč in smrt

Noč zamorka temnopolta
me na polne grudi stiska;
dete sem ki hlastno golta,
mlaska in od sreče vriska.

Svet mi nudi, siplje, daje.
Jaz le jemljem, uživam, srkam.
Kaj bi voznja brez postaje?
Rad pri večnosti potrkam.

Smrt, bodočnosti dojlja,
niti solze nimam zate;
čakam tvojega obilja,
ko da pojdem k tebi v svate

Slavko Slavec.

Hebrejski motivi

1.

Pogledal v dušo ljudskih sem temnic
in misel živa mi je onemela:
Povsod naval strasti, osvete klic,
perot temna je zagrnila čela.

Kako naj nesem se v življenje to,
peham skoz divjih se strasti valove?
Naj v noč duha prisije Tvoje mi oko,
iz mraka k Tebi, v Tvoj sijaj zaplove!

Naj gledam, gledam Ti v oči,
opit iz Tvojih čaš;
duh v mrak noči naj govori:
«Oče naš.»

2.

Sam po viharnem plovem morju!
Zastal, utrujen duh je moj krmar;
ugasnila je zvezda na obzorju,
tule pred mano se podi vihar...

Naj moč duhá sem silne Tvoje volje,
ki valovi čez brezna ko perot.
Ko dežek tih, ki pada v polje,
naj plač, kralj lilij, ščitnik sem sirot!

Kam? — Mrtve so strani visoke,
Globine gluhe so morja.
Iztegni k meni svete roke,
naj dih, naj moč sem Tvojega duha!

3.

Naj potnik bodem Tvojih cest,
naj Tvoja roža bom ljubezni —
Ko orel plovem naj nad brezni
v veselju, v boli — Tebi zvest-

Vesela duša poj na glas,
v dni zarje zlate, rož bogate!
Naj grem med sestre, grem med brate,
nudeč vsem vino in pšenični klas.

Napoj ponujam sladkih vin:
nagnite bratje in sestrice,
kolač ta jejte iz pšenice
umesen z znojem bolečin!

4.

Utrgan list sem na obali,
hrumijo razbesneli vali:
zastal je v duši v grozi molk,
morje buči ko gladen volk...

Naj biser jaz sem Tvojih školjk,
naj v Tebi duša na perotih
gre čez vihar po svetih potih —
ko vzlet veselih ptic — postolk!

Hrumijo, vstajajo viharji —
a k srcu Tvojemu pripet
ljubezni božje tržem cvet,
kri Tvojo pijem v sveti zarji!

5.

Močan naj bom ko bronast kip,
mehak ko v maju cvetje lip.
Grem v boj, junak, za Tvoja prava,
moj Bog, moj škit — Ti moja slava!

Naj v blišč zvezdá, v tihoto lune
spev duše zapojó mi strune:
Zagrnen v pesmi zlat koral,
premagam naj pogubni val...

Po razbesneli morski poti
Ti pridi mi v pomoč naproti:
Tam na valov pogubni peni
z ljubeznijo se me okleni!

6.

Naj kralj jaz pesmi sem visoke,
naj strun jaz Tvojih sem udar:
Spremeni v smeh mi trpke joke,
spremeni v mir srca vihar.

V prijateljev me krog zagрни
z besedo tihih šepetanj,
Ti čašo na srce mi zvrni
ljubezni svete valovanj..

Naj sem ko dete, ki ga mati
doji, goji vse dni, noči.
Ni moč brez Tene mi zaspati,
če duh me Tvoj ne upokoji!

Fran Žgur.

Pasja para

SPISAL WILLIAM MAC HARG.

Dvojamborka «Krištof» se je potapljala tako polagoma, da se je Senter — edini človek v jambornem košu — samo čudil morju, kako mu je prihajalo vedno više in vedno bliže. V naslednjem trenutku je bil že moker, voda se je bila nad njim zgrnila, in vrvi, ki se jih je oklepajal, so ga potegovala v globino. Izpustil jih je. Boril se je z valovi, grozečimi, da ga uduše, in priplaval je slednjič na površje. Toda o ladji ni bilo ne duha ne sluha več, niti razbitih kosov ni bilo videti.

Senter je plaval omamljen in zmeden ko človek, čigar svet se je bil pravkar pogreznil. Nenadoma, kakor bi jo bil top izstrelil, se je dvignila deska z enim koncem iz vode in padla bobneč nazaj na vodo. Senter je plaval do deske in jo zagrabil. Videl je, kako je prišlo z desko še nekaj na vrh. Moral je biti eden izmed njegovih osmih tovarišev. Ko je pa opazil glavo, je vedel, da je pes.

Senter ni maral za psa in ker je pripadal šele malo časa moštvo, ga tudi žival ni marala. Toda sedaj je tudi ona ugledala desko. Trudila se je, da priplava do nje. Položila je prednji šapi na njo. Radi tega se je pogreznil konec deske globlje v vodo. Senterja se je polastil strah, da se deska potopi popolnoma. Obupno jo je potegnil k sebi. Psu sta šapi zdrknili z deske in izginil je.

Toda pes se je zopet prikazal in zopet je plaval, — ni kazal ne sovraštva ne občutljivosti, — k deski, na katero je položil svoji šapi. Senter je zopet potegnil desko k sebi in zopet je izginil pes v valovih. To se je ponavljalo nekaj kratov, dokler ni spoznal Senter, ki se je bil pri tem že precej utrudil, z grozo in obupom, da utegne vztrajati pes delj časa ko on.

Senter ni hotel več misliti na psa. Z lahti se je naslonil na desko in se dvignil, kolikor je pač mogel, iz vode, da se razgleda. Groza njegovega položaja ga je premagala. Sto in sto milj je bil oddaljen od celine. Celo v najugodnejših okoliščinah bi bilo le malo upanja v rešitev. Obup se ga je pollaščal, ko je spoznal, kaj ga čaka. Nekaj ur se bo še lahko držal deske — samo še nekaj ur. Potem popusti od onemoglosti njegov prijem in on se potopi. Preden se pa to zgodi, bo še večkrat zdrknil z deske, trudil se bo neizrečno, da jo zopet doseže, vedno krajši čas se je bo oklepajal in vedno bo zdrkoval z nje. Slednjič mora utoniti. Naj bi mu tudi uspelo, da se priveže z obleko k deski, bi to le povečalo njegove muke. Brez hrane, brez vode mora v kratkem znoreti.

Nato je uzrl pred sabo potrpežljive oči psa na drugem koncu deske. Besnost ga je navdajala, ker pes niti pojml ni, da bosta morala oba umreti. Njegovi šapi sta ležala na robu deske. Med šapi je bil stisnil gobec, da mu je molel smrček iz vode in da je lahko dihal. Njegovo telo ni bilo napeto, brez vsakega napora se je držalo nad vodo. Ni bil razburjen ko Senter. Ni se oziral po ladjah, ni mislil, na to, da nimata niti kapljice pitne vode, ni se zavedal, da bosta morala oba kmalu v moker grob. Napravil je le to, kar se je trenutno moralo storiti.

V pol uri, odkar sta se oba držala deske, je bil Senter že večkrat umrl. Toda pes pogine samo enkrat. Zdajci je postalo Senterju jasno: tudi če on sam zdrkne zadnjič v vodo, pes bo le vztrajal nad vodo. Razbudil se je, ko je to doumel. Slekel si je hlače, zvezal hlačnici k deski, vteknil roko v zadrgo in naslonil glavo na desko prav tako ko pes. In razveselil se je, kajti vedel je: tako lahko vzdrži dle časa. Nato se je pa ozrl po morju in popadla ga je groza. Hitro se je zopet zagledal v psa in skušal misliti na bodočnost prav tako malo ko žival pred njim. Drugi dan popoldne sta začeli šapi popuščati in zdrkali sta z deske. Večkrat je pes priplaval zopet k deski, napor je bil vedno hujši, pes vedno šibkejši. In sedaj je vedel Senter, da mora pes poginiti, čeprav tega sam še pomnil ni. A vedel je tudi, da on sam ne more več pogrešati psa. Če bi ne bilo teh oči, v kateri lahko gleda, bi moral misliti na bodočnost in — zblazneti. In slekel si je srajco, pomeknil se previdno ob deski do psa in mu pritrdil s srajco šapi k deski.

Četrty večer je vozil parnik mimo. Bil je ves razsvetljen. Senter je vpil s hripavim glasom, kolikor je mogel, na vse grlo. Pes je lajal komaj slišno. Toda na parniku ju niso opazili. Ko je bil parnik že daleč, je Senter še vedno vpil iz samega obupa in razočaranja; šele ko je videl, da je nehal pes lajati, je tudi sam utihnil. Nič več ni vedel, kaj se godi, ali še poteka čas, ali še živi ali je že mrtev. Toda vedno je iskal njegov pogled oči psa na drugem koncu deske.

Zdravnik parnika «Pernambo», čigar moštvo je bilo potegnulo iz morja moža in psa potnikom v veliko veselje in zadoščenje, ni mogel verjeti mrzličnim blodnjam moža, kajti potemtakem sta bila oba celih šest dni na vodi, kar vendar ni mogoče.

Zdravnik je stal ob postelji in opazoval moža, držečega psa v rokah tako, da je grela oba ena sama odeja. Potolažili so ga bili šele, ko so rešili tudi psa. Sedaj sta oba mirno

spala. «Ali razumete to,» je vprašal zdravnik strežnika, «zakaj in čemu se je človek, ki je gledal neizbežni smrti v oči, toliko trudil, da reši psu življenje?»

Dvestoletnica rojstva **George**-ja **Washington**-a (22. II, 1732), utemeljitelja neodvisnosti Zedinjenih držav Severne Amerike in prvega njihovega predsednika, Njegovo izrazito glavo nam predočujejo štiri za to obletnico izdane slavnostne znamke.

Zemona pri Vipavi.

Razdrto.

Izpod pepela

Najnovejše izkopine iz Pompejev

V noči od 23. do 24. avgusta leta 79. po Kr. r. so se nenadoma vzbudili iz trdnega spanja prebivalci Pompejev, cvetočega, premožnega in zelo obljudenega mesta rimske pokrajine Kampanije. Močni sunki so stresali zemljo. Čeprav se je kaj takega često dogajalo v južni Italiji, se vendar še nihče ni spominjal tako silovitega pojava. Mnogi so celo menili, da je prišel konec sveta.

Prestrašeni meščani so zjutraj zaman čakali zore. Še ob 7. uri je bilo vse megleno in temno, kajti iz Vezuva, ki so ga imeli vsi za že davno ugasel ognjenik, se je dvigal ogromen, črn oblak, po katerem so semtertja švigale ognjene strele. Dim se je valil po pobočju in legal skupno z žveplenimi parami na ravnino in neapeljski zaliv. Ves dopoldan je trajal grozljivi mrak. Na mesto je padal vedno gostejši pepel. Popoldne se je usulo kamenje, ki je pokopalo pod sabo tri cvetoča mesta: Pompeje, Herkulanej in Stabije. Dež, pomešan z ognjeniškimi pepelom, se je neprestano usipal in ta tekoča zmes ni legla samo kot kmalu okorela odeja na grob omenjenih treh mest, ampak je pronicala tudi skozi razpore in reže votlega kamenja in napolnjevala tako votline, da ni mogla vanje ognjeniška žlindra.

Ker je dosegla nezgoda šele popoldne svoj višek, se je utegnila rešiti večina meščanov Pompejev. In celo izmed tistih oseb, ki so zabredle v kamenito točo, se jih je mnogo rešilo, ker so si bili privezali blazine na glavo in se tako zavarovali zoper padajoče kamene. Tako je umljivo, da je poginilo od 30.000 prebivalcev, kolikor so jih šteli tedaj Pompeji, samo 2000, po večini takih, ki so se mudili po kletih, da skrijejo dragoce-

nosti in zaklade, a so pozneje našli izhod po narasli plasti zadelan.

Da smo tako dobro poučeni o tem dogodku, se moramo zahvaliti dvema pismoma rimskega pisatelja Plinija mlajšega, nečaka in posinovljenca znamenitega Plinija starejšega, ki je bil prav tedaj poveljnik rim-

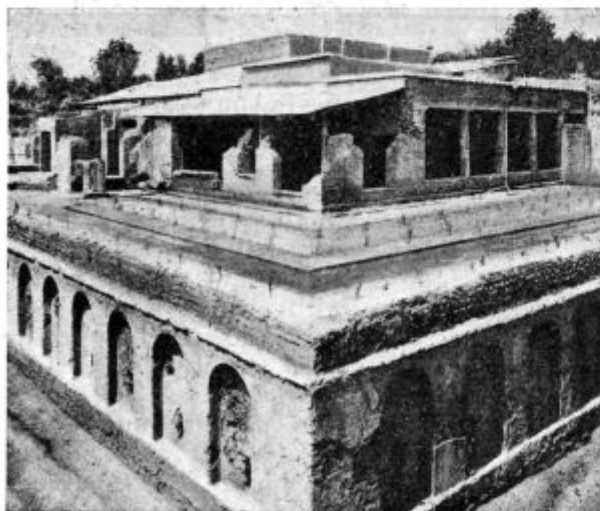

Kip iz mramorja, predstavljajoč cesarico Livijo, ženo cesarja Avgusta in mater Tiberija.

skega brodojca, mudečega se v neapeljskem zalivu, ob enem pa tudi znan naravoslovec in pisatelj. V prvem pismu nam popisuje Plinij ml. smrt svojega strica Plinija st. pri izbruhu Vezuva leta 79. po Kr. r., v drugem pa svoje doživetje pri isti nesreči.

Ko je ponehala kamenita toča, so se vrnili ljudje, a mesta niso več našli. Le nekaj visokih zidov in streh je še štrlelo iz utrjene plasti. Vzeli so s seboj, kar so našli in utegnili rabiti, poskušali so tudi kopati, toda kmalu so se naveličali brezplodnega dela in zapustili so mesto nepozabne groze.

Razvaline, moleče izza strjene plasti, so polagoma razpadle, na ognjeniški pepel je legla rodovitna prst in sveže zelenje je vzkliko nad krajem, ki se je ponašal še pred nedavnim časom z zelo razvitim trgovskim prometom, bogastvom in razkošjem udobnega meščanstva, z razpaljenimi strastmi ob volitvah, zabavami in igrami, z ljubeznijo in

Vila Dionizijevih misterijev.

sovršivom. Pod svojim ogromnim kamenom so spali Pompeji, pozabljeni od vsega sveta. Spali so več ko poldrugo tisočletje z neštetiimi spomini na srečne čase, z obilnimi izpričevali in listinami, v katerih so se zrcalile

Glava cesarice Livije.

z življensko svežostjo radosti in skrbi davno pozabljenih dni in ki so samo čakale, da pride pravljичni kraljevič in vzbudi Trnjul čico iz njenega spanja.

In prišel je res. Bil je to Fiorelli, ki je začel prvi v sredini prejšnjega stoletja kopati po znanstvenih načelih. Sicer so bili ugotovili že kakih sto let prej po nekem nagrobnem napisu, da mora ležati tam pod zemljo staro mesto: Pompeji. Že tedaj so začeli kopati na vseh straneh, a iskali so le zakladov, zato so se le malo ozirali na to, da ohranijo stavbe in so več pokončali ko odkrili. Fiorelli je pa pazil na to, da ohrani vse točno, kakor je bilo prvotno. In to skrbno delo, ki edino more izvesti nalogo, da se oživi starožitnosti nepotvorjene, nadaljuje se-

danji vodja pompejanskega izkopavanja, profesor Amedej Majuri.

Na ta način so doživeli Pompeji pravilno vstajenje. Kdor se izprehaja danes po svetlih ulicah, kdor gleda hiše in trgovine, svetišča, gledališča in kopališča ali kdor občuduje v neapeljskem muzeju, kaj vsega so bili spravili iz ruševin in pepela na dan, si skoraj ne bo mogel predstavljati, da je minilo že več ko osemnajst in pol stoletja, odkar so bili tako nenadoma izginili Pompeji. Tako neposredno vplivajo vsi ti spomini na hipoma sredi najživahnejšega gibanja otrpneli svet. Vse karkoli je — kakor danes, tako tudi v tedanji dobi — napolnjevalo vsakdanje življenje, vstaja na dan ohranjeno po obrambni pepelni skorji: vile in trgovine, svetišča in zabavišča, slike in kipi, posode in orodje, napisi in lepaki, ljubavna pisma in računi, volilni oklici in naznanila igerških tekem. In vedno novi zakladi prihajajo na dan.

Posebno v minulem letu so izročili Pompeji sedanjosti več nedosežnih umetnin: vilo skrivnosti in Menandrovo hišo.

Volilni lepaki pred 2000 leti. Lucius in Albuicus Casellius se poganjata za sedež v mestnem zastopu v starih Pompejih.

V Pompejih izkopana srebrna namizna posoda.

Pred ozidjem mesta, na cesti, ki vodi v Herkulanej, stojita obe največji predmestni vili in sicer Diomedova in tako zvana vila misterijev ali vila skrivnosti, ki so jo pravkar popolnoma izkopali iz pepela. Malo starinskih odkritij našega časa je vzbudilo tako pozornost kakor najboljšežnejša skupina slik starega veka v veliki dvorani omenjene vile. Slike so slikane na presno t. j. na mokro apneno osnovo in na 17 m širokem pasu se vrsti 29 krasnih, skoraj naravno velikih postav, ki predstavljajo posvetitvene obrede boga Dionizija. Učenjaki so si različno razlagali namen tega poslopja. Šele profesorju Majuri-ju je uspelo, ko je bil vilo popolnoma odkril, priti resnici do dna in je svoje mne-

nje tudi razložil v knjigi «La Villa dei Misteri» (založba: Istituto Poligrafo dello Stato, Roma). Po njem je bilo to poslopje zelo velika stanovanjska vila, združena s pristavo.

Vse je zelo dobro ohranjeno. Iz velike dvorane vodijo vrata v spalnico. Onkraj hodnika je zopet večja spalnica z velikimi omarami v kotih. Tej spalnici se pridružujejo stebrišča, kopalnica, ogromna kuhinja z dvema ognjiščema. Za kopalnico leži pristava s krušno pečjo.

Tu v tem prostoru je našel Majuri kip cesarice Livije v naravni velikosti. Kip iz finega mramorja je naravnost mojstrovina. Livija je bila četrta žena Avgusta, prvega rimskega cesarja in mati Tiberija, ki je sledil Avgustu. O tej ženski se govori, da je odstranila na skrivnosten način vse osebe, ki so bile njenemu sinu na poti. Pravkar izkopani kip nam predočuje cesarico kot svečenico od nje ustanovljenega reda Avgustalinj. Njene poteze so enakomerne, lepe, mladostne. Po dveh tisočletjih smo dobili pravo sliko te med rimskimi cesaricami najznamenitejše žene, ki je bila mogoče najnevarnejša zastrupeljevalka svetovne zgodovine.

V tako zvani ulici izobilja (Via dell'Abbondanza) je odkril profesor Majuri pod hšt. 4, v hiši Menandra obilo zlatenine in srebr-

nine, zaklad, ki spada med najkrasnejše stvari, ki so jih doslej izkopali iz ruševin. Popolnost in obilnost tega iz 115 posameznih kosov obstoječega zaklada nam pripoveduje, da so njegovi lastniki namenoma spravili vse te stvari skupaj, da jih odnesejo čim prej na varno, a niso utegnili rešiti nakopičenega bogastva. Dogodki so si sledili tako naglo drug drugemu, da je bila Menandrova družina slednjič vesela, da si je bila rešila golo življenje. Tako je njihova nesreča postala naša sreča; kajti iz istega lesenega, v neprodirno pepelnato plast zagnjenega zaboja, ki je vanj stlačila pred več ko 1850 leti Menandrova družina svoje dragocenosti, da jih ob ugodni priliki odnese, so sedaj izvlekli na dan: popolno masivno srebrno namizno posodo za štiri osebe s krasnimi, manjšimi in večjimi krožniki, žlicami, kozarci, ploščami in čašami in vrčem z umetno okrašenim držajem. Poleg te posode, ki nam odkriva bolj ko vsa izročila in vse pripovedke udobno življenje in visoko kulturo rimskih patricijev (plemičev), so dobili še najraznovrstnejši nakit: zapestnice, uhane, ogrljače, zaponke in prstane.

Pompeji so doslej do treh petin izkopani. Kdo ve, koliko presenetljivih stvari hranita še ostali dve petini?!

Edgar Wallace, angleški romanopisec (umrl v febr. 1932.).

Spada med najplodovitejše pisatelje, saj je spisal v dvajsetih letih 150 romanov (večino teh je priredil tudi za film), 300 novel in nekaj ducatov iger.

Razvoj glasbe in naših domačih instrumentov

SPISAL EMIL KOMEL.

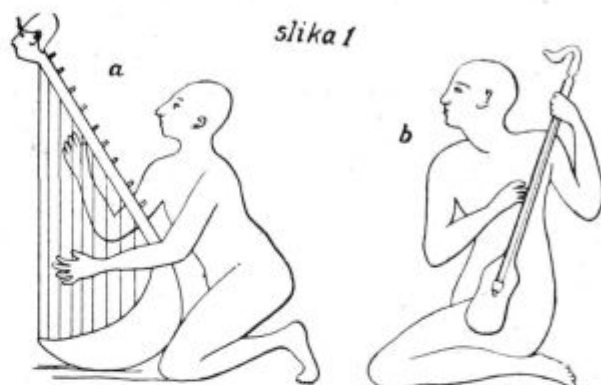
Vsakomur je znan veliki vpliv godbe. Vojaki stopajo trudni in izmučeni po prašni cesti, pa zaigra pred njimi godba in na mah je izginila iz udov in z obraza vsa utrujenost. Vsi oživiljeni kakor po kakem daljšem počitku nadaljujejo veselo svojo pot. Ko stopa vojaštvo za svojo godbo po mestnih ulicah, se hite odpirat okna na desni in levi in nehote ubira civilist korak po taktu vojaške godbe. Brez godbe si plesa niti misliti ne moremo. V starejših časih kakor tudi v sedanjosti pri divjakih je bil ples vedno del verskega obreda. Iz sv. pisma vemo, da je svirala pred skrinjo zaveze, ko so jo prenašali na sijonski hrib, številna godba na harfe, citre, zvončke, bobne in cimbele in je kralj David sam od veselja godel in plesal.

Nihče ne sluti, da imajo instrumenti, ki sestavljajo godbo, tisočletja staro vrsto prednikov in da so morala miniti tisočletja, preden je prišlo do skupnega igranja različnih instrumentov. Vkljub ogromnemu številu različnih instrumentov je bila glasba enoglasna v starem in tudi še v srednjem veku. Petje so spremljali instrumenti tako, da so proizvajali tudi sami enoglasno napev, ki so ga peli pevci. Za nas je to nekaj neverjetnega. Nam se zdi samo ob sebi umevno, da k napevu narodne pesmi eden «sekundira», drugi poje «črez», tretji pa «basira».

Akord, harmonično soglasje, je nekaj od narave danega in ni mogoče umetno sestavljen. Vsak ton se sestavlja namreč iz močnejšega temeljnega tona in iz več različnih višjih in vedno šibkejših tonov. Istočasno in enako močno podani delni (gornji) toni se spajajo v konsonančno sozvočje — v akord. Ta pojav je odkril Mersenne, francoski menih (1588—1648). Več tisoč let pred Kr. r. in še osem sto let po Kr. je bila glasba enoglasna. Šele v devetem stoletju so se prikazali prvi okorni poskusi dvoglasja in pozneje večglasja. Začetek razvoja bi se moral torej računati šele s šestnajstim stoletjem. Gotovo bodo zanimale nekatere bravce te vrstice, s katerimi hočem na kratko povedati nekaj o izvoru in razvoju glasbe in različnih instrumentov, v prvi vrsti naših domačih instrumentov: klavirja, gosli in harmonija.

Slike na nagrobnih spomenikih nam dokazujejo, da so gojili glasbo že v starodavnih časih. Na egipčanskih kipih iz četrtega tisočletja pred Kr. r. so naslikane harfe in lutne, ki sličejo v glavnem našim harfam in mandolinam, samo da so imele tedanje harfe le malo strun in so bile brez odzvočnega, reso-

nančnega dna. Razvijale so se in se približale kmalu obliki naših harf z velikim številom strun. Kakor kaže slika 1a so imele najstarejše harfe obliko loka. Ker je vrv na strelnem loku vedno zadonela, kadar koli je kdo odstrelil puščico, je uporabil to dejstvo neznan izumitelj in izdelal prvotno harfo. Tako se je razvilo iz bojnega orožja mirovna glasbilo. Lutna (glej sliko 1 b) ima vse bistvene dele kakor današnja mandolina.

a) Najstarejša harfa; b) Lutna.

Iz poročil starogrških pisateljev posnemamo tudi, da se je gojila glasba pri vseh narodih starega veka. Ob različnih prilikah so peli pevci s spremljevanjem instrumentov in pantomimičnih plesov. Za časa trojanske vojne v dvanajstem stoletju pred Kr. r. so prepevali tako zvani aedi o božanstvih in slavnih činih nepremagljivih junakov in spremljali svoje petje z instrumenti s strunami. Enako so prednašali rapsodi s petjem in godali odlomke iz Ilijade in Odiseje.

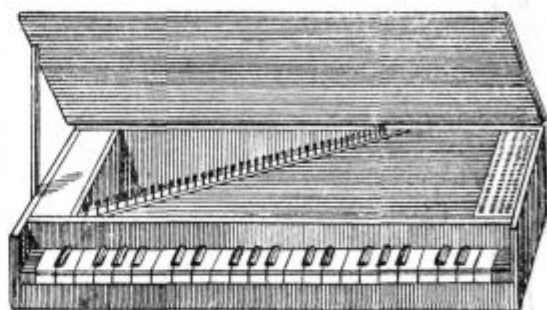
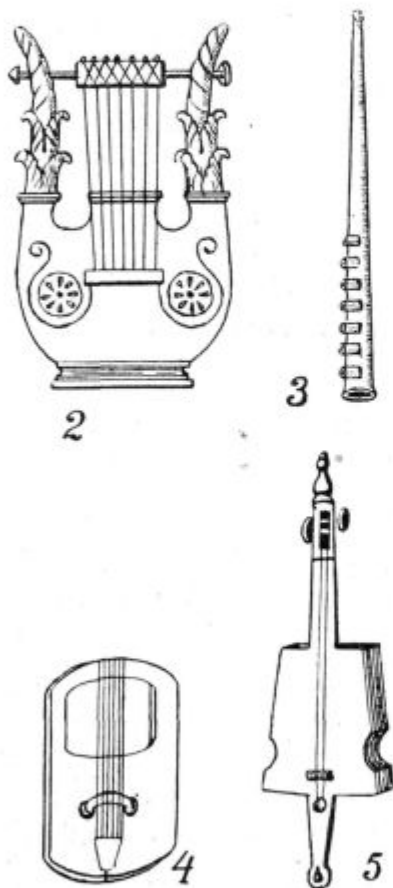
Okoli leta 1000. pr. Kr. r. se je povzpela glasba do umetnostnega razvoja. Prva glasbenika, o katerih čitamo, da sta imela za sluge v glasbeni stroki, sta bila flavtist Ulymos in kitarist Terpander.

Od velikega števila grških instrumentov sta bila poveljavna zastopnika lira in aulos (glej sliki 2 in 3). Kakor že omenjeno, sta bila petje in godba enoglasna skozi ves stari vek. Samostojna instrumentalna glasba se nikjer ne omenja. Stari vek, ki ga računamo v glasbi do desetega stoletja po Kr. r., je doba neomenjenega enoglasja in sicer v vokalnem in instrumentalnem oziru. Srednji vek, od desetega pa tja do konca šestnajstega stoletja, je doba absolutnega mnogoglasja toda samo vokalnega. Šele proti koncu šestnajstega stoletja se je začela razvijati samostojna instrumentalna glasba, ki se je povzpela v osemnajstem, posebno pa v devetnajstem stoletju do vodilne vloge. O tem pozneje.

Glede oblike instrumentov srednjega veka smo tudi navezani na dela upodabljaljših umetnosti in na poročila pisateljev. Najstarejši instrumenti iz zahodnih dežel, ki so nam ohranjeni, izvirajo iz petnajstega stoletja p. Kr. r. Po večini so bili to instrumenti s strunami, ki so jih godci potrzavali s prsti ali pa gladili z lokom. Najstarejši te vrste so iz vzhodnih dežel prinesene harfe. Glede imen mnogoštevilnih instrumentov je vladala v srednjem veku velika zmešnjava. Enaki instrumenti so imeli različna imena, različni instrumenti pa enaka. Slika 4. nam kaže instrument britanskega izvora, ki se imenuje Chrotta (Crwth). Slika 5. predstavlja iz vzhodne dežele prineseno rebab. Na oba so igrali z lokom in ta dva instrumenta sma-

danjo klavir. Iz lutne, kakor že povedano, sta se razvili mandolina in kitara, ki nima izbočenega dna kakor mandolina.

Znamenito bodočnost so imeli instrumenti s klavijaturo, s tipkami, ki so predniki po vsem svetu razširjenega klavirja. Klavir ima primeroma kratko zgodovino. V današnji obliki s klavirci, po katerih nosi svoje ime, šteje šele dve sto let. Tudi prvi začetki klavirja kot instrumenta s klavijaturo brez klavirca segajo komaj v srednji vek. Če odstranimo še klavijaturo, moramo smatrati kot prednika klavirja vse instrumente s strunami, ki so jih potrzali s prsti. Tako se izgublja izvor klavirja daleč v starodavne čase. Grški monokord je najstarejši prednik klavirja in sploh vseh instrumentov s klavijaturo. Kakor razvidno iz imena, je imel monokord eno samo struno, napeto na resonančno dno. Pod struno je bila premikajoča se kobilica, ki je delila struno na manjše ali večje dele. S premikanjem kobilice so se lahko proizvajali visoki in nizki toni. Čim krajši del strune, tem višji ton. Sčasoma sta se pa kobilica in struna kaj kmalu izrabili. Ta nedostatek so kmalu odstranili s tem, da so postavili za vsak ton posebno kobilico, ki jo je pritiskalo vzdigovalo pod struno. Druga iznajdba, enostavnejša je bil klavicimbal, ki je imel za vsak posamezen glas posebno struno. Slika 6. kaže najstarejšega prednika kla-

slika 6

Najstarejši prednik klavirja iz 14. ali 15. stoletja.

virja iz štirinajstega ali petnajstega stoletja. Čeprav še zelo preprosti, so bili prvi klavirji vendar velikega pomena za razvoj glasbene umetnosti, pač zato, ker se je dalo igrati nanje večglasno.

Prava najsijajnejša doba klavirja se začena šele z iznajdbo klavirja s klavirci. Povod k tej iznajdbi je dal majhen instrument, ki se je nanj udarjalo z dvema klavircema. Okoli leta 1700. si je domislil neki plesni učitelj Hebenstreit, da bi povečal in izboljšal ta instrument. In res, pet let pozneje je že vzbujal pozornost, ko je igral na tako izboljšan instrument, cimbal imenovan, na dvoru francoskega kralja Ludvika XIV. Različni izdelovalci so poskušali, prenesti

2) Lira, 3) Aulos, 4) Britanski Chrotta, 5) Rebab.

trajo zgodovinarji za najznamenitejša prednika naših godal na lok, osobito gosli in violončela. Z združitvijo krotte in rebaba je nastala temeljna oblika godal sedanjega orkestra. Krotta je dal obris trupla naših godal, rebab pa vrat in lok.

Zelo razširjen instrument v štirinajstem stoletju je bila lutna, ki je bila v petnajstem stoletju pa tja do sedemnajstega stoletja najbolj priljubljen domači instrument. Lutna je bila za tedanje dobo isto, kar je za se-

na klavir udar s klavirci. Cristofori iz Firenc je bil prvi, ki mu je uspel klavir s klavirci (l. 1711.). Imenoval ga je pianoforte. Cristoforijevi instrumenti se niso razširjali. Do splošne veljave so prišli šele klavirji, ki jih je začel izdelovati Silbermann leta 1726. v Nemčiji. Najbolj so izboljšali klavir v devetnajstem stoletju. Najrazličnejše delavnice so tekmovalе, kako bi izboljšale klavir, ki je sedaj najbolj razširjen domači instrument.

V srednjem veku je bilo — kar sem že omenil — ogromno število različnih instrumentov. Ob obratu renesančne in baročne dobe se je razmahnila domišljija iznajdljivih izdelovalcev v ustvarjanju čudovitih oblik skoraj vseh vrst instrumentov. Glej sliko 7., ki kaže v kakem razmerju stoji naše gosli s srednjeveškim instrumentom. V omeni

neke predstave za časa Avgusta Močnega čitamo: «V orkestru je bil tudi Rapocki iz Pozna z grozovitim, sedem vatlov (4.40 m) visokim kontrabasom, ki je imel ob strani pritrjeno lestvo. Po lestvi je švigal Rapocki gori in doli, kakor je bilo pač treba igrati visoke ali nizke tone, tako da se ni bilo mogoče zdržati smeha.»

Gosli, sedaj po vsem svetu razširjen instrument na strune, in po njih upodobljeni sorodniki v nižjih legah: viola, čelo in kontrabas, so izpodrinili vse druge instrumente na strune. V začetku osemajstega stoletja je doseglo izdelovanje gosli najvišjo dovršenost. Vsi poznejši poskusi prekositi mojstre iz Cremonе so bili brezuspešni, medtem ko so se od tedaj vedno bolj izpopolnjevali vsi drugi instrumenti in tudi klavir. Izprememba iz starih instrumentov se je vršila polagoma, a dosledno. Cela vrsta učiteljev in učencev, ki je tvorila pravcato šolo, je omogočila tako dosledno napredujočo izpopolnjevanje. Bile so to družine: Amati, Guarneri in Stradivari iz Cremonе (1535—1736).

slika 7

Današnje gosli v razmerju s srednjeveškim instrumentom.

Izdelovale so gosli, ki so danes nedosegljive vrednosti.

Poleg lutne, klavirja in gosli je igral v starejših časih važno vlogo tudi harmonij.

Že v dvanajstem stoletju, ko so začeli rabiti orgle tudi izven cerkve v posvetni glasbi, so izdelovali premikajoče se orgle, portativ ali regal imenovane. Iz poslednjega, ki je imel pisčali z jezički, se je razvil naš harmonij z večjim številom registrov in odslej se je ta instrument vedno bolj razširjal. V naši deželi je harmonij splošno znan in zelo priljubljen domači instrument.

V srednjem veku glasbe je bila doba mnogoglasja in sicer samo vokalnega. Mnogoglasje se je razvijalo polagoma iz v začetku zelo skromnih poskusov. Ne smemo si predstavljati mnogoglasja takšnega, kakršno vsebujejo recimo naši četverglasni zbori, ki imajo po večini vodilni napev v prvem glasu. Pri starem mnogoglasju je bilo več samostojnih napevov, ki so se razvijali vzporedno ne glede na tedaj še neznano harmonijo. Akordi so nastali slučajno kot posledek iztočasno zapetih napevov. Odločno za končno spoznanje, da je en napev glavni in da ga drugi glasovi le spremljajo, je bilo spremljevanje z instrumenti. Zopet si ne smemo predstavljati tega spremljevanja takšnega, kakršno je v sedanji moderni glasbi. Instrumenti so igrali samo nekatere glasove pevskega stavka. Umevno, da je morala vzbujati pozornost razlika med živočutnim človeškim glasom in suhim brenkanjem na strune. Čuditi se moramo le, da je trajalo sto let, preden so pisali napev za en glas samostojnim instrumentalnim spremljanjem. To si lahko razlagamo edino s tem, da niso vedeli še ničesar o harmoniji (akordih). Polagoma so prišli do spoznanja, da najbolj učinkuje lep napev, ki ga spremljajo in podkrepljajo v izrazu drugi instrumenti. Po drugi strani je tudi harmonično razumevanje večglasja t. j. na podlagi akordov, ugodno vplivalo na razvoj glasbene umetnosti. Vzporedno z razvojem glasbe je šel tudi razvoj samostojne instrumentalne glasbe, posebno odkar so iznašli v Italiji opero, kar se je zgodilo v petnajstem stoletju. Skupina igralcev na instrumente se imenuje sedaj orkester. Pri Grkih je bil orkester (orkestra) plesišče. Iz majhnega orkestra se je polagoma razvil orkester z ogromnim številom godcev. Moderni skladatelji so zahtevali in zahtevajo vedno več od orkestra ne samo glede števila instrumentov, ampak tudi glede njihove uporabljivosti. Največ zahteva v vsakem oziru Wagner v svojih operah, posebno v Nibelungih. Pri nas, na žalost kaj takega ne vidimo, in če smo srečni, slišimo po radiu različne majhne in velike orkestre, katerih po svetu ne manjka.

Pripovedka o kugi

Bil je čas, ko so žitna polja trojno obrodila, ko se je drevje lomilo pod težo sadja, ko je bilo divjačine na pretek, da so zajci sami od sebe legali v ponev. Takrat pa je bilo na zemlji obilo greha. Ljudje so pili in pohajkovali, ljubezni niso poznali, prepir je bil za jutranjo in za večerno molitev. Če jim je potrkal na vrata ubog popotnik, so ga nagnali s palico, na berače so naščuvali pse, še nedolžnih sirot se niso usmilili.

Tako je bilo po vseh vaseh in gradovih. Tudi v prijazni vasici, ki je čepela ko golob sredi polja, ni bilo drugače. Ta vasica je štela dvajset hiš, trinajsta je bila nekoliko iz vasi, ob šumečem potoku.

Poletnega dne je prišel v tisto vas romar. Potrkal je na prva vrata, poprosil v božjem imenu kruha in prenočišča.

«Le pojdi, zate nimamo kruha», se je glasilo. «Palico in kamen ti damo, če se ne pobereš.»

In tako je romal in trkal od prve do dvajsete hiše. Povsod je srečal iste obraze in besede, ponekod so mu pokazali pesti. Tako se mu je zgodilo tudi v trinajsti hiši.

Truden in žalosten je šel romar k potoku, sedel na kamen, gledal na vas, a po licih so se

mu udrle solze. Ni jokal radi lakote, objokoval je ošabnost in neusmiljenost ljudi.

Ob potoku pa sta sedela Svetka in Tinček, otroka iz trinajste hiše, jedla kruh in gledala ribe, ki so plavale v vodi. Zagledala sta jakejšega romarja in se začudila.

«Kaj ti je, mož?»

«Ljudje se mi smilijo, ki so me pitali s psovskami mesto s kruhom.»

Otroka pa besed nista do dna razumela. In ker še nista poznala ošabnosti in trdosrčnosti, sta mu dala kruha. Romar ga je vzel, ga prelomil, jedli so vsi trije. Ko se je nasitil, se je napil vode iz potoka, si zategnil pas in vzel palico, da bi šel dalje. Preje pa je otrokoma rekel:

«Hvala vama, Bog povrni! Moja roka bo čuvala nad vajinim življenjem!»

«Kdo pa ste?» sta ga vprašala otroka.

«Sveti Rok», jima je odgovoril.

In je odšel po cesti. In bolj ko se je oddaljeval, bolj mu je rasla postava. Nazadnje se je zdelo, da se z glavo dotika neba. Otroka sta začudena zrla za njim.

Še tistega večera je prišla v vas črna starka, se ustavila ob prvi hiši in potrkala na vrata.

Vprašali so jo, kaj hoče.

A ona je molčala, potrkala je drugič.

Niso ji odprli. Ko je v tretje potrkala, so naščuvali nanjo pse. Psi so zalajali, a ko so zagledali starko, so zacvilili in se plašno razbežali.

Starka pa je skozi zaklenjena vrata stopila v izbo. Sedla je na klop in strupeno dihala. Oči so ji bile dve črni jamici, le na dnu lobanje sta ji iz mraka gorela dva žareča ogle.

Ljudje so se od groze stiskali v kote.

Posedela je nekaj časa, nato se je dvignila. Stopila je k gospodarju in mu dahnila smrdečo, strupeno sapo v obraz. Nato je odšla kot je prišla.

Bila je kuga.

Še tisti večer je gospodar kihnil, začela ga je boleti glava, moral je leči v posteljo. Zgrabila ga je mrzlica, da se je ves tresel, pekla ga je žeja, bledel je, da vidi hudiča. Po telesu so mu zrastle bule, počrnel je in še preden se je naredilo jutro, je umrl.

Ljudje še niso poznali kuge. Položili so ga na mrtvaški oder, naredili so mu krsto, prišli so pogrebci. Preden so zabili krsto, je može obš'a slabost. Niso utegnili, da bi šli domov in lučli. Počrneli so in na mestu umrli.

Tedaj je obšla ljudi groza in poplah. Kuga, kuga! Pustili so mriiče, da so razpadali v solncu, iz strahu pred smrtjo so se zaklenili v hiše. Klicali so Boga na pomoč. Če se je pa kdo približal hiši, so ga zapodili s kletvijo in kamenjem. Bali so se, da jim ne prinese bolezni. Še psos so se otepali, še muh so se bali.

Zaprli in zaklenili so se bili tudi v trinajsti hiši. Še okna so zagrnili, da bi smrt ne mogla do njih.

Toda smrt najde skozi vsako špranjo.

Priletela je muha, se izmuznila v izbo, sedla na gospodarjev obraz. Ta je zamahnil z roko in jo je ubil. A že je moral leči. Naslednjega jutra je umrl.

«Ata spi», je rekel Tinček.

«Ata je umrl», je zajokala mati.

Odprla je vrata in okna na stežaj, da je planilo solnce v izbo. Pri cerkvi je pel mrliški zvon. Vse dni je pel, vse noči je pel. Mati je odšla v vas in se je kmalu vrnila.

«Pojdimo», je rekla otrokoma. «Vsa vas je pomrla. Le župnik še zvonji in še ta je bolan. Pojdimo, da ne umrjemo!»

Prijela ju je za roke in ju je odpeljala iz hiše, v kateri je ostal mrlič.

Solnce je toplo sijalo. Cesta je bila dolga, spredolga, siva in pusta. Odprla se je široka dolina, na poljih so valovila žita. Na obeh straneh ceste so stale vasi. Hiše so bile prazne, prazne. Lačna živina je mukala v hlevih. Povsod se je širil mrliški smrad.

Tinček se je utrudil in rekel materi:

«Nesite me!»

In mati ga je nesla. Svetka je gazila prah. Hodili so dolgo, dolgo. Slednjič je mati postavila sinčka na tla, sedla na občestni kamen in se zgrabila za glavo.

«Žejna sem! Vode!»

Vode pa ni bilo daleč naokrog. Zaman je vpila po nji. Počrnela je, padla v njivo in obležala.

«Mati, mati!» sta zajokala otroka.

«Pojdita po kakega človeka, da me pokoplje», jima je še rekla in že je bila mrtva.

Tako sta Svetka in Tinček postala siroti. Jokala sta ob materi, a ker se ta ni več zganila, sta se dvignila, da poiščeta človeka, ki jo pokoplje.

Sredi polja je stala smreka, a v njeni bližini macesen. Na smreki se je zibala šoja, a na

macesnu sraka. Vpili sta in se pogovarjali, ko dve kričavi sosedi.

«To ni pravica», je vpila šoja. «V vaseh umirajo, a gospoda se je skrila v gradove, razbojniki pa v gozdove. So bili mar ti kaj boljši?»

«Ni pravice ne usmiljenja!» je vreščala sraka.

In tako sta očitno in na ves glas godrnjali zoper voljo božjo.

Ob njivi pa je sedel sveti Rok in ju je poslušal. Vzel je kamen in ga je zalučal, sraka in šoja sta odleteli. Nato je povetil glavo.

«Radi enega samega bi bilo lahko prizanešeno», je zašepetal.

Po cesti pa sta prišla otroka, Svetka in Tinček, sama samcata, vsa prašna in žalostna. Spoznala sta romarja in ga prosila:

«Pokopljite mater, ki nama je umrla!»

«Pokopal jo bom», je rekel sveti Rok. «A prej mi morata nesti pravico po svetu in najti človeško usmiljenje.»

«Pravice ne poznavam», sta rekla. «A kje naj iščeva usmiljenja?»

«To naj vaju ne skrbi», je rekel svetnik. «Pojdita dalje, dalje, širom sveta! Ne pravita nikomur, da nosita pravico! Vsakomur povejta, da iščeta usmiljenja!»

In sta šla.

Hodila sta dolgo, dolgo, dospela sta na ravnino. Pravkar je zahajalo solnce. Otroka je obšel strah, bala sta se noči. Pa je vstal mesec in jima je svetil.

Dospela sta v prazno vas. Izmed vseh ljudi sta ostali dve starki. Sedeli sta vsaka na svojem pragu, se zlobno ujedali in prepirali.

«Devdeset mrličev je bilo», je vreščala prva.

«Ena in devdeset», je vpila druga.

«Ali si sebe štela?» sta vprašala otroka prvo starko.

«Ne, sebe nisem štela», je rekla ta in že jo je stresnilo. Šla je v hišo in je še tisto noč umrla.

Otroka sta prenočila pri drugi starki, ki je vso noč ponavljala: «Prav sem štela, prav sem štela.»

Zjutraj sta šla otroka dalje, a starka je umrla.

Svetka in Tinček pa sta hodila po cesti. Jutro je bilo lepo, solnce je toplo gredo. Proti poldnevu je zmanjkalo ravnine. Pred seboj sta zagledala grozno strmino. Spodaj pa je ležala dolina, bila je široka in pusta, po sredi je tekla zelena reka. Plezala sta med skalami in grmovjem, trnje se jima je zadiralo v boste noge.

Nenadoma sta zaslišala krik: «Pomagajta mi!»

Otroka je postalo strah, prijela sta se za roke. Med skalami sta zagledala orla, ki se je bil ujel v velik skobec. Po dva vatla dolge peroti so mu plahutale nad zemljo. Kljun mu je bil krvav, oči so mu žalostno bliskale.

«Rešita me!» ju je prosil.

In sta ga z muko rešila.

Orel je poskočil na bel pesek. Iz noge je krvavel, a iz vsake kaplje krvi, ki je kanila na zemljo, je vzcvetela roža. Svetka je eno utrgala in si jo vtaknila v lase.

«Kadar me bosta potrebovala, vrzita rožo v zrak», je rekel orel in vzplul v sinje višave.

Otroka sta dospela v dolino. Sredi doline so stali šotori, bili so ograjeni z visokim plotom okoli in okoli. Pred vhomom je stal oborožen galjot. Nastavil jima je sulico na prsi.

«Stojta!»

In sta pobegnili. Svetka pa je našla luknjo v plotu in se je izmuznila skozi. Tinček pa za njo. Galjoti so jo obstopili.

«Kaj iščeta tod?» so ju vprašali.

«Usmiljenje», sa rekla.

«Hohoho», so se zakrohotali. «Kaj pa bosta z njim?»

«Svetemu Roku ga poneseva, da bo pokopal najino mater.»

Galjoti so se spogledali.

«Ali sta mar videla še druge mrličke?»

«Vse polno jih je», sta jim rekla. «Čez nje sva morala plezati.»

Vojaki so se znova prestrašeni spogledali. Ko sta legla, so se pomenkovali, kaj bi z njima naredili. Bog ve, če jima nista prinesla kuge. Sklenili so, da počakajo do jutra.

Otroka pa nista spala in sta vse slišala. Ponoči sta vstala in pobegnili. Preden je nastalo jutro, sta prišla v velik gozd.

Hodila sta dolgo, dolgo, gozda pa ni bilo konca. Med debli je bila tema, srečavala sta zveri. Postala sta žejna in lačna, a ni bilo vođe, da bi jo pila, ne jagod, da bi jih zobala.

Slednjič sta slišala žuborenje studenca. Ob studencu je stala razbojniška koč. Bila je na stečaj odprta in prazna.

Napila sta se in vstopila. Prebrskala sta vse kote, našla skrinjo zlatnikov in lonec mrzlega fižola. Zlatnike sta pustila, a lonec sta postavila na mizo in jedla.

Med tem so se vrnil razbojnik. Ko so slišali govorjenje iz koč, so izdrli svoje sablje. Stopili so na prag, zagledali za mizo otroka in so se zakrohotali. Nenadoma so se zresnili.

«Pa če sta nam prinesla kugo?»

«Premajhna sta.»

In so se zopet smejali.

«Kaj pa iščeta tod?» ju je vprašal poglavar razbojnikov, ki so mu brki viseli na ramena.

«Usmiljenje», sta odgovorila.

Zdaj šele so se kosmatinci smejali, da so jim tekle solze iz oči.

«Kaj naredimo z njima?» so se vpraševali bolj za šalo ko zares.

«Glave jima odsekajmo.»

«Za pete ju obesimo nad mravljišče.»

Obedovali so, se šalili in smejali. Otroka sta od začetka od strahu trepetala, slednjič sta se tudi ona dva smejala. Ko so se razbojnik nasitili, so jima rekli:

«Varujte nama koč, pred jutrom nas ne bo!»

Dvignili so se in odšli.

Otroka sta legla in trdo zaspala. Pred jutrom sta se zbudila in odšla, nista čakala razbojnikov.

Hodila sta in hodila, prišla iz gozda na planjavo, s planjave med griče. Na sivi skali je stal črn grad. Dospela sta do njega, a most je bil spuščen, vrata so bila zaprta. V ozki lini se je prikazala lepa gospa. Imela je razpuščene lase. Sušila si jih je v solncu.

Ko ju je zagledala, se je začudila.

«Kaj iščeta tod?»

Povedala sta ji, da iščeta usmiljenje. In da sta lačna.

Gospa je stekla po stopnicah, odprla mala vrata in ju je spustila v grad. Ne bi smela. A Svetka je bila tako podobna njeni hčerki, ki ji je bila pravkar umrla, da se ni mogla premagati. Dala jima je kruha, deklici je božala lase.

«Prav tako deklico ko si ti sem imela», se je razjokala. «Usmiljenja pa tu ne najdeti, jaz ga še nisem videla.»

Poljubila ju je na čelo in ju spustila skozi vrata.

Cesta, po kateri sta zdaj romala, je bila dolga, strašno dolga. Pojedla sta kruh, postala zopet lačna, a še je ni bilo konca ne kraja. Slednjič sta zagledala dim, prišla sta do koč. Bila je vsa zakajena, napol podrta, na pragu je dremaal suh maček.

Vstopila sta. Za mizo je sedel siv možiček, prešteval denar in ga polagal na kupčke. Prestrašil se ju je, pokril z rokama srebrnike.

«Kaj hočeta?»

«Usmiljenje iščeva», sta rekla.

«Od mene ne dobita ničesar», je kričal. «Tu ni usmiljenja! Nočem ga poznati! Pojdita!»

«Kruha!» sta zaprosila.

«Nimam ga!» je zarenčal skopuh.

«Kje najdeva usmiljenje!»

«Tam», je starček pokazal skozi okno. «Na obcestnem kamnu sedi, koso ima.»

In ko sta odšla, se je zvito, zlobno smehljajal.

Otroka sta hodila ves dan do večera, a usmiljenja nista našla. Ko je nastala noč, sta legla v travo. Štela sta zvezde. Nista jih mogla prešteti, toliko jih je bilo. Tako sta zaspala.

Zjutraj sta se umila v rosi in že sta bila na poti. Nista hodila dolgo, ko sta zagledala okostnjak. Sedel je na kamnu, čez ramo mu je visela kosa. Lobanja se je režala, skozi rebra je pihal veter.

«Ali si ti usmiljenje?» sta vprašala otroka.

«Smrt sem», je bil odgovor.

Otroka se je nista bala.

«Kaj pa delaš?»

«Počivam», je rekla smrt in si otrla mrzel znoj z lobanje. «Že mesec dni nisem počivala.»
«Kaj pa si delala?»
«Ljudi sem žela. Sestra kuga mi je pomagala. Kaj pa vidva?»

«Usmiljenje iščeva», sta rekla.
«Jaz ga ne poznam», je smrt zmajala z glavo in se votlo zasmejala. Pokazala jima je na reko, ki je tekla v daljavi. «Tja pojdiva, tam ga bosta našla.»

Prišla sta do reke. Na njenem bregu nista našla ničesar, kar bi bilo usmiljenju podobno. V vodi se je kopal mladenič, a na bregu je sedel mož in lovil ribe.

Sedla sta in gledala.
Mladenič je plaval, plaval, se prekopicoval po vodi ko račka. Nenadoma se je začel potapljati.

«Reši me, reši me!» je klical ribiču iz valov.
«Saj ne znam plavati», mu je zaklical mož z brega.

«Usmili se me zavoljo Boga!» je zavpil mladenič iz vode.

In tedaj je vrgel ribič trnek na breg in se je zagnal v valove. Zgrabil je mladeniča, a voda je zagrnila oba. Še so se prikazale glave in roke, a je že zopet vse zatonilo. Nato ni bilo ničesar več videti. Reka je lena tekla dalje.

Otroka sta si z rokama zakrila obraz.
V veji nad njima je zagostolela ptica: «Blagor, blagor ljudem, še živi usmiljenje, ki bo potolažilo božjo jezo...»

In tako je pela brez konca. Hvalnico Bogu in blagor ljudem, radi usmiljenja enega samega izmed njih.

Otroka sta se začudena ozrla kvišku.
«Kje je usmiljenje?» sta vprašala.
«Utonilo je in vendar je živo», je odgovorila ptica.

Otroka nista razumela besed in sta bridko zajokala. Če je usmiljenje utonilo, ali naj se vračata praznih rok? Mati leži ob cesti in čaka. In sta še pomislila, da imata dolgo pot za seboj, Bog ve, če ne bosta zašla. Jokala sta še huje.

Ptici sta se zasmilila.
«Dekljica, prelepo rožo nosiš v laseh, je zagostolela.

Svetka se je nečesa spomnila in nehala jokati. Potegnila si je rožo iz las in jo vrgla v zrak. V hipu je izginila ko rosa v solncu.

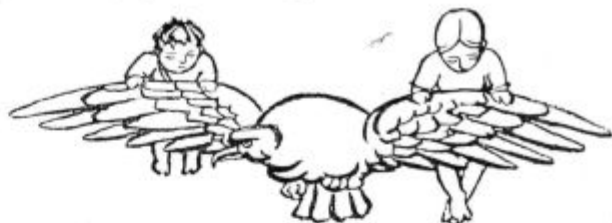
Tedaj pa je v zraku nastalo šumenje, solnce je za hip otemnelo, priletel je orel in sedel na zemljo. Razprostrl je peroti in jima je rekel:

«Sedita vsak na eno perot!»
In sta sedla. Orel se je dvignil visoko nad zemljo. Pod njimi so bili griči in doline, gozdovi in polja. Ko so nekaj časa leteli, je orel spregovoril:

«Poglejta na zemljo!»
In sta pogledala. Videla sta smrt. Sedela je na kamnu in spala. Poleg nje je ležala kuga. Bila je mrtva.

Leteli so dalje.
Orel se je znova oglasil:
«Poglejta na zemljo!»
Zdaj sta videla zakajeno, pol podrto kočo. Pred njo je ležal skopuh, ves počrnel, mrtev, na prsi je pritiskal vrečice z denarjem. Na pragu je predel maček.

Orel ju je nesel v višine. Pred njimi so se prikazali griči. Na sivi skali je čepel črni grad.
«Poglejta na zemljo!»

In kaj sta videla? Grajsko gospo, ki je nevidna ležala med cveticami. Na dvorišču so ležali vitezi in hlapci. Bili so mrtvi. Na zidovju se je grela velika kača. Grad je bil njen.

Preleteli so griče in ravnino. Vršali so nad gozdom. Pod njimi sama drevesa, drevesa, drevesa. In sredi drevja kočica.

«Poglejta na zemljo!»
Pred kočico so ležali mrtvi razbojniki. V rokah so tiščali krive sablje, ko da so se borili s samo smrtjo. Imeli so take obraze, ko da so se še v zadnji uri srdito krohotali.

Gozda je bilo konec. Pod njimi je ležala široka dolina. Po nji je plavala velika orlova senca. Čez šotore galjotov, ki so mrtvi odpirali usta v nebo.

Zemlja je bila pusta, prazna. Le živali so hodile po nji.

Orel je prišumel nad rajsko dolino, ki so jo oklepali gozdovi. Po sredi doline so valovala žita. Spustil se je na zeleno trato.

Otroka sta zlezla na tla. In še preden sta se utegnili ozreti, je bil orel že visoko nad gorami.

Naproti jima je prišel sveti Rok. Smehljaj se jima je in jima je položil roke na glaviči.
«No, kako vama je, otroka moja?»

«Usmiljenje je utonilo», sta žalostno povedala.

«Usmiljenje živi», jima je rekel sveti Rok. «Usmiljenje sta našla. In pravico sta nesla po svetu. Hvala vama!»

In ju je poljubil na čelo.
«Pokopljimo mater, ki vaju je ljubila», je rekel.

Prišli so do njive, kjer je ob kamnu sredi žita ležal gol okostnjak.

Otroka sta se zavzela.
«To je smrt», sta rekla.

Sveti Rok je molče izkopal jamo, položil v njo koščice in jo je zasul. Na grob je zasadil križ.

Tisti čas pa sta prišla po cesti Kristus in sveti Peter. Kristus je molče motril rumena, valoveča polja. Sveti Peter se je oziral na prazne hiše in se zgražal nad praznoto in opustošenjem zemlje.

«To je strašno», je začel. «Vsi ljudje so pomrli, le živali so se naplodile.»

Kristus je molčal.

«Učenik, kaj misliš storiti?»

Na Kristusovih ustnicah je igral nasmeh.

Peter je molčal. Prišla sta do groba, ob katerem sta počivala otroka in sveti Rok. Kristus se je okrenil k svetniku:

«Pojdi, brat!»

In sveti Rok je molče odšel na novo romanje, njegova rjava halja je izginila v daljavi.

Pojdimo!» je rekel Kristus in dal otrokoma roke. «Vajina in vajinih bratov in sestrâ je zemlja.»

Peljal ju je v vas, v največjo in najlepšo hišo. V nji je živela edina ženska, ki je ušla smrti. Ko je zagledala Kristusa, se je pokrižala in padla na kolena.

«Tu imaš otroka, bodi jima mati», je rekel Kristus. «In če pridejo še drugi otroci, ne pōdi jih od vrat, posadi jih za mizo in jim postreži.»

Dvignil je roko in jih je blagoslovil.

Solnce je toplo sijalo, v zraku so peli škrijanci, na polju je šumelo žito. Preko prazne, opustošene zemlje je vel dih novega življenja.

Veter Severli

Jožef Kenda

Oče je imel tri hčere, od katerih je bila ena lepša od druge. Imel je pa tudi prelep vrt, zasejan z najlepšimi cveticami. V ta vrt se je navadil zahajati močan in hud volk.

Ko gre nekega dne oče v vrt, mu zver zastavi pot in ga ogovori: «Ali dovoliš, da vasujem nocoj pri eni izmed tvojih hčera, ali pa te požrem?» Oče se zboji za hčere, ker so mu drage kakor lastno življenje, zato odreče volku zahtevo. Žival postane nasilnejša, a oče se še ne vda. Šele takrat dovoli volku, da pride lahko v vas, ko mu ta obljubi, da hčeri ne stori nič žalega.

Zvečer, ko se stemni, pride v hišo. Sede za ognjišče ter čaka, da družina povečerja. Po večerji vzame najstarejša hči ključ ter pobegne skrivaj v svojo spalnico. Zver gre za njo, a najde vrata že zaklenjena. Ko tako spozna, da je osleparjena, gre molče iz hiše.

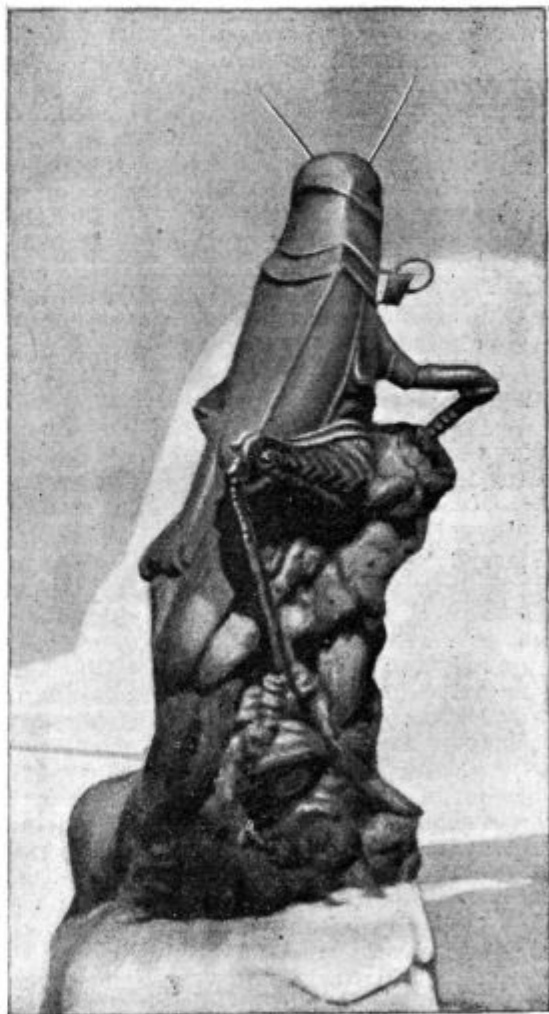
Drugi dan gre oče zopet na vrt. In glej, že mu volk zastavi pot ter mu zagrozi: «Ako ne dovoliš, da nocoj povasujem pri eni izmed tvojih hčera, te raztrgam in požrem!» Oče se sicer prestraši, a ljubezen do hčere mu ne dovoli, da bi živali ugodil zahtevo. Pogajata se in ko volk obljubi, da hčeri ne bo storil nič žalega, pristane oče, da pride zver v hišo.

Zvečer pride volk v hišo in sede za ognjišče ter čaka, da domači povečerjajo. Po večerji vzame srednja hči ključ in hoče volku ubežati. A ta jo že čaka pred vrati. Dekle si zmisli zvižjačo. Odpre vrata v spalnico, skoči notri in jih zaklene volku pred nosom. Opeharjen gre volk tudi ta večer iz hiše.

Naslednji dan pošlje oče svojega hlapca na vrt, da pogleda, ali je volk blizu. Hlapec je bil močan in neustrašen. Oboroži se z nožem in s puško, da bi pregnal volka, če bi ga srečal, a ga išče zaman; zveri ne zasledi nikjer.

Oče misli toraj, da je žival prebegnila in gre brezskrbno na vrt. A komaj pride tja, že mu volk zastavi pot; ga zgrabi z ostrimi zobmi za nogo in mu reče: «Ne kliči na pomoč! Če se le oglasiš, te takoj raztržem in požrem. Povej, ali dovoliš, da smem priti zvečer k tvoji najmlajši hčeri?» Oče se le brani, da bi dovolil volku pot k najmlajši hčeri; a ker ga zver le prehudo stiska z zobmi, se vda in privoli, da pride zvečer v vas.

Ko se oče vrne domov, pripoveduje ves žalosten najmlajši hčerki, da ga je volk napadel in da mu je moral obljubiti vasovanje. Hoče jo še poučiti, kako naj zver ukane, a najmlajša izmed hčera odgovori očetu, naj bo brez skrbi; ona je še vesela, ker žival ne more biti pravi volk, marveč le kak človek, zaklet v volčjo podobo.

Nenavaden spomenik.

Pred predsednikovo palačo v Hapultepeku, predmestju mesta Meksike, je postavljen spomenik kobilici. Staro-asteška beseda Hapultepek pomeni namreč kobilčni hrib. (Hapulli = kobilica; tepetl al tepek = hrib, gora).

Volk pride zvečer v hišo in počaka, da družina povečerja, nato se pripravi, da bi šel z najmlajšo hčerjo v sobo. Oprezen je, da bi ga dekleta ne ukanilo, kakor sta ga poprej sestri. — Deklica vzame ključ, pa kar sama pokliče volka in ga pelje v svojo spalnico. A komaj zapre vrata za seboj, se spremeni žival v prekrasnega mladeniča, ki stoji raven kakor sveča pred njo. Mladenca se ustraši spričo nenadne izpremembe, a mladenič ji pravi: «Hvala ti! Nič se me ne boj, saj sem človek kakor ti! Ker si me rešila, ti bom hvaležen do smrti. Pa da me popolnoma rešiš, moraš storiti še nekaj, vzeti me moraš v zakon.» Deklica mu rada obljubi, da mu bo žena. Vesela in srečna je, da ga je le rešila iz grde volčje podobe.

Mladenič ji pripoveduje, kako se je zgodilo, da se je spremenil v volka. Bilo je tako. — Nekega dne gre v gozd na lov. Tam vidi, kako preganja sokol nedolžnega goloba. Živalca bega od veje do veje, z drevesa na drevo, a ne more uiti zasledovalcu. Golob se zateče k mladeniču, kakor da bi ga prosil pomoči. Za njim se pripodi sokol. Mladenič sname puško z rame, pomeri na sokola in ga ustrelj. Rešena živalca se obrne do lovca in ga ogovori: «Ker si me otel smrti, ti hočem pomagati, da si pridobiš, kar poželi tvoje srce.» Mladenič odgovori: «Moje srce si želi dobre in pametne žene, ki mi bo zvesta spremljevalka v življenju.» — «Kar poznam deklet», reče golob, «je najlepša in najpametnejša mlajša izmed treh hčera premožnega imenitnika. Ali mož ljubi svoje hčerke nad vse in jih ne da kar tako, od sebe. Da boš laže dosegel, česar si želiš, izpremeni se v volčjo podobo, pojdi tak do očeta in ga prisili, da ti da hčer za ženo. Pazi pa, da ne izbereš druge kot najmlajše.» — Ko golob to reče, zamahne s perutjo po mladeniču in ta se izpremeni v volka.

Srečna in vesela hiti deklica iz sobe ter pripoveduje staršem in sestram, kaj se je dogodilo. Ne verujejo ji, ona pa pohiti v sobo in pripelje s sabo prezalega mladeniča. Mladi mož stopi pred očeta in zaprosi za roko svoje izvoljenke. Oče rad privoli v zakon in v kratkem obhajajo poroko.

Starejši sestri sta bili najmlajši zelo nevoščljivi. Jeza ju lomi, da je dobila najmlajša sestra tako lepega mladeniča za moža in kesata se, da sta tako ravnali z volkom. Mladenič opazi črno jezo in nevoščljivost obeh deklet, pa pravi svoji ženi: «Glej, da boš najino spalnico dobro zaklepala, ker drugače se mi lahko pripeti kaj hudega!» Žena je sicer vestno izpolnjevala možev ukaz, a nekega dne vendar pozabi, da bi zaklenila vrata v spalnico. To priliko izrabita starejši sestri, se ukradeta v sabo in nastavita v svakovi postelji ostre nože, da bi se zvečer nanje nasadil in umrl.

Ko pride mladi mož zvečer spat, leže na posteljo in se hudo rani ob nastavljeni nože. Skoči s postelje, si obveže rane, pa reče svoji ženi: «Ne morem več ostati tu, kjer je v nevarnosti moje življenje. Nisi pazila in nisi zaklenila vestno vrat, pa si me izpostavila smrtni nevarnosti. Zdaj vem, da me ne ljubiš in da ti ni mar zame. Odtod grem in se ne vrnem več.» — Mlada žena joče in prosí, naj bi ostal pri njej, a vse zaman, mladenič se odpravi in gre še tisto noč iz hiše.

Čez čas je bil v mestu semenj. Tudi oče treh hčera se nameni, da gre ta dan v mesto po kupčiji. Vsaka izmed treh hčera ga prosi pred odhodom, naj bi ji prinesel kaj v dar. Najmlajša ga prosi, naj bi ji kupil železne čevlje in železno palico. Oče ustreže hčerkinim željam in ji prinese iz semnja železne čevlje in železno palico.

Vdovica obuje čevlje, vzame v roko palico ter se odpravi po svetu, da poišče izgubljenega moža. Hodi po poti preko gričev in dolin pa zgreši cesto in zaide v temen gozd. Gre po gozdu in pride do velikega gradu. V tem gradu je imel veter gorenjec svoje domovanje. Vdovica stopi v grad in najde v njem samo ženico. Prosi jo premilo, naj bi jo vzela čez noč pod streho, a starka ji reče: «Rada bi te vzela ob noč, ko bi bila gospodarica tega gradu. A tu gospoduje moj sin, veter jutrnik, in če te le dobi, te raztrga in raznese na drobne kose.» Popotnica ji še reče: «Nič se ne bojte zame; vaš sin mi ne bo žalega storil, ko bo izvedel, kakšno je moje gorje in koliko trpim. Še usmiljenje bo imel z menoj in v pomoč mi bo.» — Nato pripoveduje ženici, kako je dobila moža in kako ga je spet izgubila in da ga sedaj išče po svetu. Pripovedovanje gane starko, in ker je bila popotnica trudna, ji pripravi mehko posteljo, da se odpočije.

Veter gorenjec pride drugo jutro na vse zgodaj domov. Ko stopi v grad, postoji, pa zavpije, da se strese zidovje: «Krst smrdi, krst diši! Koga ste skrili v gradu?» Mati mu reče: «Povem ti vse po pravici, samo obljubi, da življenju, ki je pod našo streho, ne storiš nič žalega!» Veter obljubi, kakor zahteva mati in ta mu nato pripoveduje, kar je slišala od vdovice. Sin, veter gorenjec, se pomiri in ukaže pripeljati tujko pred se. Vdovica pride in ga milo prosi, naj ji pove, ali ni videl kje mladeniča, ki bi bil podoben njenemu možu. Veter gorenjec ji odgovori, da ne ve nič o njenem možu in da ga ni nikjer videl. Pravi ji še: «Moj sosed, veter doljenec, ta ve gotovo, kje je tvoj mož. Ako želiš te nesem do njegovega gradu.»

Pred odhodom da veter gorenjec vdovici zlat kolovrat v spomin, nato jo dvigne in na brzih perutih odnese v dolenjčev grad.

Vetra doljenca ni bilo doma. Vdovica gre k njegovi materi, ki je bila prav tako stara kakor ona vetra gorenjca ter ji pripoveduje svojo zgodbo in nesrečo. Starica pa zmaje z glavo in pravi: «Beži, ako te dobi moj sin v gradu, te raztrga in raznese na vse strani. Ne smeš torej ostati tu, če ti je življenje drago.» A vdovica le prosi in pravi, da bo sama prepričala njenega sina in da ga bo milo prosila, naj se je usmili. Tako ostane vdovica v gradu in čaka, da se vrne veter doljenec. Ženica ji postreže z jedjo in s pijačo ter jo pelje v lepo sobo in ji pripravi mehko posteljo, da se odpočije.

Drugo jutro prigrumi veter doljenec domov. Postoji v gradu in zaupije: «Krst smrdi, krst diši! Kdo je skrit tu, da ga raztržem in raznesem na vse strani?» Mati pripoveduje v strahu o deklici-vdovici, ki je zašla v grad in prosí pomoči, da bi našla izgubljenega moža. In še mu pravi: «Ako obljubiš, da ji nič žalega ne storiš, ti jo pokažem, drugače pa ne.» Sin obljubi, da mladi ženi ne bo storil nič hudega in starica jo pripelje pred njega. Mlada žena mu pripoveduje

svojo žalostno zgodbo in ga prosi pomoči. Zasmili se vetru, pa ji pravi: «Nisem videl tvojega moža in ne vem, kje bi ga dobil; vedel pa bo zanj veter severli, ki biva v gradu daleč od tod na nočni strani. Dolga je pot do njega in ti sama ne prideš tja; zato te ponese do gradu, da boš prej našla moža.»

Veter dolenjec ji da za spomin zlato vretence, nato jo zadene na svoja krila in jo odnese v grad severnega vetra.

Veter severli je prišel baš z lova, ko prinese dolenjec mlado ženo v njegov grad. Postavi jo na tla in mu pove njeno zgodbo. Pove mu tudi, kaj prosi in po kaj je prišla. Veter severli pravi ženi: «Videl sem ga in vem zanj. Več dni hoda od tod je in prav jutri bo obhajal poroko z mlado princezinjo. Če ga hočeš videti, te odnesem še danes v grad, kjer biva.»

Mlada žena prebledi ob tej novici in milo prosi, naj bi jo veter severli nesel do moža. Veter ji da za spomin zlato preslico in jo odnese na lahkih krilih v grad, kjer je bival njen mož.

Vdovica stopi v grad in mlada princezinja ogleduje poželjivo zlat kolovrat, vretence in preslico, pa zaprosi ženina, da bi kupil vse skupaj. Mladenič ne ve, da je ona, ki stoji pred njim, njegova žena. Reče ji torej, ali bi prodala kolovrat, vretence in preslico. Žena odgovori: «Ako smem prebiti pri ženinu to noč, dam nevesti zlati kolovrat.» Princezinja ji odgovori s hudim glasom: «Še jaz nisem bila z njim ponoči, pa bi tebi, beračici, to dovolila!» A žena se ne vda, dokler ji princezinja ne dovoli, da gre zvečer v sobo njenega ženina.

Ko sta mož in žena sama v sobi, se mu ona odkrije, pa ga začne prav milo prositi, naj je ne zapusti in naj se ne pregreši nad postavo. Pripoveduje mu, koliko je zanj pretrpela in koliko ga je iskala, da bi ga dobila in rešila. Mož pa je trd in je noče več spoznati za svojo. Tako prebije mlada žena prvo noč v prošnji in joku.

Drugo jutro pokaže žena zlato vretence. Princezinja jo ogleduje in bi ga zelo rada imela. Pa poprosi ženina, naj bi ga kupil. A vdovica zahteva zopet, da bi šla zvečer k ženinu v sobo. Princezinja se brani, a naposled jo premoti blesk zlata; vda se in dovoli, da gre tujka z ženinom v sobo.

Zopet sta mož in žena sama. Ona ga milo prosi, naj ji ostane zvest in naj ji bo mož kakor prej, pa on ne sliši njene prošnje in ga ne gane njena solza. Tako prejoče in prebdi žena drugo noč.

Naslednje, tretje jutro pokaže princezinji zlato preslico. Princezinja jo ogleduje in bi jo rada imela, pa reče ženinu: «Imam že zlat kolovrat in zlato vretence, kupi mi še zlato preslico!» Žena pa zahteva isto kakor prejšnja dneva in se nič ne vda. Naposled nevesta dovoli, da gre tujka zvečer z ženinom v sobo. Ženin se brani, da bi kupil zlato preslico, ker se boji, da bi ga prava žena ne pregovorila; a na milo prošnjo nevestino se omehča tudi on.

Zvečer gresta oba v sobo. Tu prosi žena moža, naj vendar sprevidi, da ga ljubi bolj ko princezinja, ko je žrtvovala zanj vse zlato in ko je prehodila velike daljave in prebila smrtno nevarnosti, da ga je našla. Pravi mu še: «Glej, princezinjo je premotilo zlato, da te je prodala, jaz pa sem dala vse bogastvo, da bi te dobila.»

Zdaj ženin spozna, da je ljubezen njegove žene res prava. Kesa se, da ji je prizadjal toliko gorja, a ne ve si pomagati, da bi se pri nevesti izgovoril. Zopet ga pouči žena in mu pravi naj jo vpraša, kateri zakon da je pravi, prvi ali drugi. In ko bo princezinja odgovorila, bo gotovo zopet njen, kakor je bil.

Drugo jutro stopi ženin k nevesti in jo vpraša: «Kateri zakon je pravi, prvi ali drugi?» Nevesta mu odgovori: «Samo prvi je pravi.» Takrat pravi ženin: «Toraj ne morem biti tvoj mož, ker glej, ta je moja žena.» Zdaj nevesta ostrmi in se hudo prestraši, ker se zboji za mladega in lepega ženina. On pa odpelje ženo iz gradu in oba se napotita proti domu.

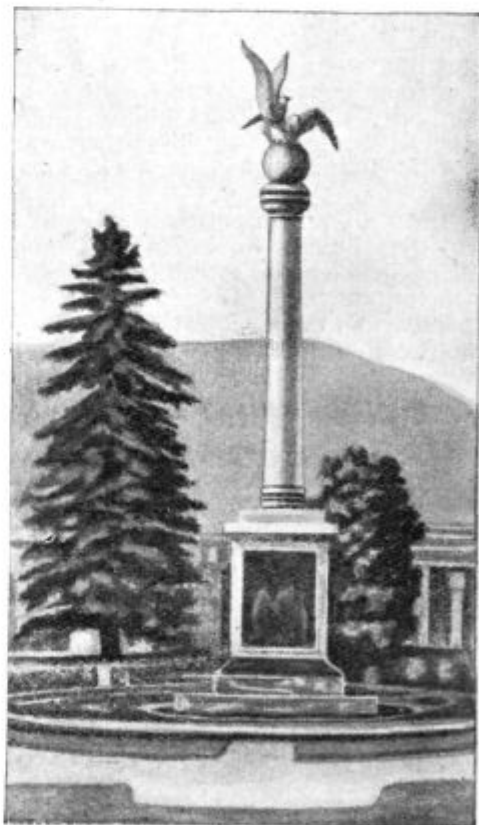
Tako je bil mladenič prost. Z ženo se je vrnil na prvi dom in oba sta bila srečna in vesela.

Hudobna mačeha

Jožef Kenda

Živel je mož, kateremu je žena umrla in mu zapustila majhno hčerko. Kmalu po smrti prve žene se je mož zopet poročil. Tako je dobila hčer mačeho. Dokler mačeha ni imela lastnih otrok, se je siroti dobro godilo. Potem pa se je na mah vse preobrnilo. Mačeha ni mogla videti uboge sirote. Tepla jo je, da se je otrok smilil poštenim

Nenavaden spomenik.

V svojem glavnem mestu (Salt-Lake-Cety) so postavili hvaležni Mormonci spomenik galebom, ki so jim bili še pravočasno uničili neštete množice požrešnih kobilic.

ljudem. Jestí je dobila le toliko, da je živela; zraven je morala še trdo delati od jutra do večera.

Nekega dne reče mačeha svojemu možu, da pastorka ne more več trpeti v hiši. Naroči mu zato, naj jo pelje v gozd in naj jo tam pusti. Mož si ne upa, da bi se uprl ženinemu ukazu. S težkim srcem se odpravi, da izvrši naročilo. Mačeha da pastorki hlebček črnega kruha, nato jo oče odpelje proti gozdu. Ko pripelje oče hčerko globoko v gozd, zakuri ogenj in ji pravi, naj čaka, da nabere drvi, potem da se vrneta domov.

Deklica čaka pri ognju. Zatonilo je že solnce, očeta še ni od nikoder. Odzvoni avemarijo in še čaka zaman. Tedaj pride po gozdu petelinček in se približa deklici ter ji pravi: «Kikiriki sirotica, daj mi drobtinico kruha, pa bom mesto tebe govoril!» Sirotica ki je bila usmiljenega srca, mu odlomi košček kruha. Petelinček ga pojé, nato ostane pri njej in ji dela družbo, da bi je ne bilo strah.

Za petelinčkom pride po gozdu mačka. Ustavi se pri deklici ter ji reče: «Mjav, mjav, sirotica, daj mi drobtinico kruha, pa bom mesto tebe govorila!» Deklica ji odlomi košček kruha in mačka ga pojé, nato ostane s petelinčkom pri njej in ji dela družbo, da bi je ne bilo strah.

Zdajci nastane v gozdu strašno šumenje, dvigne se silen vihar, ki ruje drevesa, lomi veje in odnaša listje na vse strani. Po gozdu sem pride v vetru in viharju lepo oblečen gospod in vpraša sirotico: «Ali bi hotela z mano plesati, pa ti dam najlepša oblačila in polno možnjo denarja.» «Nič, nič, sirotica! Če boš z njim plesala, te bo zlodej s seboj vzel in nikoli več ne boš videla ne dneva ne ljudi,» ji reče petelinček. Gospod jo zopet poprosi, naj bi z njim plesala, a mačka jo prav tako posvari kakor petelinček. Ko gospod uvidi, da nič ne doseže, vrže sirotici pofno možnjo cekinov in še lepo obleko v naročje, nato izgine.

Petelinček in mačka peljeta sirotico iz gozda in jo pripeljeta domov. Ko vidita oče in mačeha, kaj je prinesla iz gozda, jo rada sprejmeta in ji nič žalega ne storita.

Na skrivaj se mačeha jezi in črna zavist jo lomi, da ima pastorka toliko bogastva in tako lepo obleko. Pa speče hlebček pšeničnega kruha, ga da pravi hčerki in oče jo pelje v gozd kakor prej sirotico. V gozdu zakuri pa ji pravi: «Počakaj, da nabere drvi, potem se vrnem, da greva domov.

Deklica čaka in čaka, očeta ni od nikoder. Mine dan in pride noč, tedaj prileti po gozdu petelinček in se ustavi pri ognju ter poprosi: «Kikiriki, deklica, daj mi drobtinico kruha pa bom mesto tebe govoril!» Deklica ga osorno zavrne: «Ti boš zame govoril, še zase ne znaš; pojdi le drugam kruha prosit!» Petelinček je žalosten in gre naprej.

Še ni bil petelinček dobro odšel, ko primjavka mačka in prosí deklico: «Mjav, mjav, daj mi drobtino kruha, pa bom mesto tebe govorila!» Trdosrčnica mu odgovori: «Ti boš zame govorila, še zase ne znaš; pojdi le drugam kruha prosit!» Mačka je žalostna in gre po gozdu naprej.

Zopet nastane silen vihar, da se rujejo drevesa in da se lomijo veje. Deklice se poloti silen strah in ne ve, kaj naj bi storila v samoti. Pa

pride po gozdu lepo oblečen gospod, se ustavi pri njej ter jo vpraša: «Ali bi hotela z mano plesati?» Deklica se rada vda, češ da bo za plačilo tudi njo obdaril. Pa nista priplesala enkrat okoli ognja, ko se gospod spremeni v zlodeja, ki zgrabi deklico za lase in jo raztrga na drobne kose.

Ker hčerke noče biti domov, prične mačeha tarnati. Vsa je v skrbeh, pa se odpravi in gre v gozd, da jo poišče in najde. Pa kako se prestraši, ko pride do ognja in vidi, da ležijo okoli in okoli razmetane kosti. Sesede se na tla in se resnično kesa za krivice, ki jih je prizadjala pastorki.

Odslej se je sirotici vse bolje godilo in po očetovi smrti je sama gospodarila in si dobila dobrega moža, da je bila z njim srečna in zadovoljna.

Zjutraj

Je ko balzam božji kanil
v jutro mlado glas zvonov,
dušo in srce je zganil,
zlił črez hiše blagoslov.

Ptica si perot otresla,
vetrič je poljubil lan,
zlata je omočil vesla
v morju solnca mladi dan...

Fran Žgur.

Mlinar brez skrbi

Poleg ceste se je vil potok; ob potoku je stal mlin; v mlinu je živel mlinar, ki je bil vedno srečen in vesel. Da pokaže svojo srečo tudi svetu, je obesil nad vrati v hišo napis: «Mlinar brez skrbi.»

Nekega dne se pripelje po cesti sam kralj tiste dežele in, ko se ozre na mlin, zagleda napis: «Mlinar brez skrbi». Začudi se napisu in radoveden je, kaj naj pomeni. Ukaže torej kočijažu, naj ustavi, sam pa stopi iz kočije in gre v mlin. Tam vpraša mlinarja: «Kako, da imate nad hišnimi vrati tak nenavaden napis? Ali živite res brez vseh skrbi?» Mlinar mu spoštljivo odgovori: «Res je, srečen sem in brez skrbi živim.» Kralj mu reče nato: «Ako res nimate nobene skrbi, vam jo dam jaz. Zdaj leto pridite v moj grad, da mi rešite naslednje tri uganice: Koliko velja kralj? Kako daleč je v nebesa? Kake misli imam jaz? Če mi ne rešite zastavic, zapadete smrti.» Ko kralj izgovori, se vrne v kočijo in odpotuje dalje.

Mlinar ni več vesel; potrť hodi okoli, lelo ga ne veseli. To opazi njegov brat, pa ga vpraša: «Zakaj nisi več vesel? Kakšne skrbi te tarejo? Mlinar razodene bratu, kako je prišel k njemu kralj in kako mu je zastavil tri uganke. Ko brat sliši zastavice, reče: «Le brez skrbi bodi in živi srečno dalje, uganke bom že jaz rešil.»

Preteklo je leto in približal se je dan, ko bi moral mlinar odgovoriti na uganke. Pa pride k

njemu brat in mu pravi: «Daj mi svojo obleko, da grem mesto tebe do kralja.» Mlinar mu jo takoj izroči in brat se preobleče ter se odpravi v glavno mesto. Tam poišče kraljevi grad in stopi vanj. Služabniki ga peljejo pred kralja. Spoštljivo, a pogumno pozdravi vladarja in mu razodene, po kaj je prišel. Kralj se jedva še spominja dogodka z mlinarjem in pa zastavic, ki mu jih je naložil, da jih reši. Pravi mu: «Dobro; prva zastavica je bila: Koliko velja kralj? — druga: Kako daleč je v nebesa? — tretja: Kaj mislim sedaj jaz?»

Mlinarjev brat odgovori kralju: «Prvič; Bog, ki je prvi, je veljal le trideset srebrnikov; kralj pa ki je manj, bo veljal dvajsetdevet srebrnikov. Drugič, ko je kristus visel na križu, je rekel desnemu razbojniku: «Še danes boš z menoj v raju». V nebesa torej ni dalj ko en dan. Tretjič, Njegovo Veličanstvo misli sedaj, da sem jaz mlinar, pa sem v resnici le njegov brat.» Ko mlinarjev brat to reče, popade klobuk in odhiti iz grada.

Ko mlinar izve, da je brat dobro odgovoril na vprašanja, ga mine sleherna skrb in zopet je srečen ter vesel.

Stara bajka

V daljni Aziji je živel pred več tisoč leti čarovnik, ki je znal prikrivati ljudstvu umetnosti svoje črne duše. Res so pluli nad njegovo ubožno kočo, ležečo tik kraljevega dvorca, oblaki zlobnih govoric. Mnogi so se bali njegove sključene, sivo obrasle prikazni, toda le malo so vedeli o njegovem delovanju in nehanju. Pravili so, da priletajo in izletajo skozi okna ptiči s čudnim, pisanim perjem kakor bi bili sli skrivnostnih poročil in da rastejo v njegovem vrtu iz mrtvaških lobanj krasno razcvitajoče se cvetlice, katerim se dvigujejo ponoči iz odprtih čaš majhna, vilam podobna bitja, ki plešejo žalostno v mesečini. Nekateri so tudi vedeli, da je bilo vstopilo pred leti lepo in dražestno dekle v čarovnikovo kočo in da je kmalu nato odletel skozi odprto okno velik, pisan metulj; dekleta niso nikjer več dobili. Drugi zopet so baje sami opazili, kako so goreli ponoči o mlaju tihi, modri zublji na slemenu, goreli so svetlo in brez vsake gorkote, a svetili so se pošastno v nenavadni barvi.

Nekoč se je zgodilo, da je zapustila kraljična očetov gaj in zašla v čarovnikov vrt, brez vsakih skrbi in ne da bi si bila kaj mislila, kajti bila je skoraj še otrok po letih, toda krasna kakor kak cvetoč pomladanski dan v solncu. Ljudstvo jo je ljubilo ko prijetno misel, ko tolažilno vero. Tako lepa je bila, da so postajali, ko so jo videvali, celo hudobni ljudje pobožni in tako čistega srca kakor je sneg po gorskih vrhovih.

Stari čarovnik jo je opazil, ko se je v njegovem vrtu nagibala k čudnim cveticam. Njen smehljaj se mu je zdel čudovitejši ko vse njegove umetnosti. Stopil je k njej in jo povabil v kočo. Deklica se je pa ustrašila poželjivega pogleda njegovih bodečih oči in njegov vabeči smehljaj se ji je zdel grši ko smrt.

«Nikdar!» je zavpila vsa prestrašena in se obrnila, toda čarovnik je stal zopet pred njo in oči so se mu iskriale od samega poželenja.

«Hočem, da si moja,» je dejal, «stopi z menoj v kočo!»

Kraljični sta se tresli bledi ustnici, toda odločno in pogumno je ponovila:

«Nikdar! Nikdar!»

Nato je zavpil starec — besnost mu je bila spačila obraz:

«Če nima tvoje srce nobene gorkote za me, naj postane odslej tvoja krasota tako mrzla in trda ko kamen! Ako zavračaš mojo ljubezen, bodi mrtva, bodi kamen, dokler te ne odreši dejanje, ki ga nihče na svetu ne pogodi!»

Dvignil je svojo čarovno palico in kraljična se je izpremenila na mah v demant take lepote, takega bleska in takega ognja, da ga ni mogel gledati noben zemljan, ne da bi mu bil napolnil demantni blesk srce z vzhičenostjo, lakomnostjo in pohlepom. Čarovnik je nato priklical enega izmed svojih čarobnih ptičev, ki je nesel dragulj — začarano kraljično — v sobo njenega očeta. In zasmejal se je čarovnik, veseleč se svojega zahrbtnega maščevanja, tako ostudno, da so takoj ovenele vse cvetlice na vrtu. Sam se je pa splazil v kočo, kajti vedel je, da ne pogodi nikdar nobeden, kaj bi se bilo moralo zgoditi z draguljem, da bi se lahko vrnila kraljična iz pregnanstva zopet v življenje.

Velika žalost je zavladovala po deželi radi izgubljene kraljične. Nihče ni slutil, da je bila njena izguba v tesni zvezi z dragocenim draguljem, ki so ga našli v kraljevi sobi, nihče ni slutil, da utegne po čarovnikovi zakletvi odrešiti kraljično le točno določeno dejanje.

Dragulj je romal v kraljevo zakladnico. Črez leta ga je nosil kraljevič na glaviču svojega meča. Pravili so, da je prišel dragulj nato roparjem v roke, ki so ga pa bojda tudi sami izgubili. Pozneje se je pojavil v Indiji, menjaval je lastnike, kajti vsi so ga želeli in vsi so ga občudovali, bilo je kakor bi žalovala v blesku tega kamna vsa bol in vse hrepenenje vklenjene mlade duše. Karkoli se je zgodilo s kamnom,

Najmanjša vrsta lisic.

Severno-afriška pustinska lisica, zelo srčkana živalca nič večja ko naše mlade mačice,

nikdar ni bilo pravo, nikdar ono edino, kar bi bilo zamoglo po čarobnem zatrdilu hudobnega starca, ki je bil že davno umrl, ovreči prekletstvo.

In vendar se je zgodilo nekoč čudo, da je napravil človek s krasnim kamnom to, kar je prineslo slednjič rešitev. Bogatega trgovca so napadli na cesti roparji. Ko se je bližala nevarnost, je skrtil trgovec svoj zaklad hitro v travo ob cestnem robu, zanašajoč se, da si reši življenje in si pozneje zopet pridobi svojo lastnino. Toda roparji so ga ubili in oropali in dragoceni kamen je ležal neopažen v cestnem jarku.

Kmalu nato je prikorakal po cesti — bilo je krasno pomladansko jutro — mlad popotnik in si prepeval pesmi. Solnčno svetlobo so mu srkale jasne oči in srce sta mu napolnjevali vera v življenje in nada v lastno, neskaljeno srečo. Njegova brezskrbna mladost ga je zajemala kakor kaka reka svetlobe, veselja, ljubezni in sreče. Ničesar ni bilo na svetu, kar bi ne bila njegova last, nič drugega si ni želel, kakor da bi smel vedno tako lahko in veselo, brez vsakega bremena potovati po poteh in stezah svojega življenja. V tem je uzrl mladenič ob cesti barvan blesk. Sklenil se je in pobral dragulj. Začudil se je, ustrašil in njegovo srce je premrlo, kakor bi se bil približal s tem bleskom sam zli duh nestalne in minljive posesti, zločestega pohlepa, težkih skrbi in zemeljskih stisk. Zdelo se mu je,

da mu zatemnuje draguljev blesk vso svetlobo v njegovi duši, zato je vrgel kamen — daleč proč od sebe.

In zaslišal je, kakor bi bil tedaj v njegovi bližini nekdo rahlo zavriskal, in čutil je, kako vejeta iz tega glasu žalost in sladkost. Mislil je, da sanja, ko je zagledal pred sabo ob robu travnika sredi cvetlic in obžarjeno od žarkov jutranjega solnca — deklico.

Tu se končuje stara bajka o prostosti duše. Pripovedovali so še, da je sledila kraljična svojemu rešitelju in ostala pri njem in njegova do svoje smrti.

Dežek

Krotek dežek stiha pada,
mlade v brst prši —
V duši porojena nada,
hoče silna v solnčne dni,

v solnčne dni, kjer cvet do cveta
šepeta v valovju trav,
čista kakor pesem sveta,
v solncu vtrgan zlat pozdrav.

Fran Žgur.

Okras poročenih mož ongtonskih otočanov v Tihem oceanu, izdelan iz željve črepine. Zdi se, kakor bi nosil mož v znak svoje oblasti celo ključavnico s seboj seveda brez ključa.

Nekaj važnejših določil italijanskega prava o služnostih

SPISAL DR. G.

Ko so dobili s prvim julijem leta 1929. italijanski občanski zakoni mesto dotedanjih avstrijskih veljavo, se je marsikaj izpremenilo v zasebnem pravu, kar je važno za naše ljudstvo. V sledečem podamo svojim bravcem nekaj važnejših novih določb glede služnostnih pravic ali servitut.

Služnosti so tiste pravice, ki jih ima posestnik zemljišča ali stavbe na tujem zemljišču ali tuji stavbi, da laže in bolje uporablja svoje lastno zemljišče, svojo lastno stavbo. Med služnosti štejemo pravico poti po tujem zemljišču do svojega zemljišča, pravico obračati voz ali plug na tujem svetu, pravico kapi, vodovod čez tuje zemljišče i. t. d.

Po avstrijski postavi si mogel pridobiti take pravice ne samo pogodbeno, s tem torej, da ti jih je dovolil lastnik tujega zemljišča, temveč tudi s priposestvom. Kdor je izvrševal najmanj trideset let tako služnost (sam ali skupno s svojimi predniki), jo je priposestvoval t. j. lastnik ali posestnik služečega zemljišča, torej tujega zemljišča, na katerem se je izvrševala služnost, in tudi vsakdo drugi so morali dopustiti, da je nemoteno naprej izvrševal to služnost, morali so — drugače povedano — spoštovati pridobljene pravice. Takih priposestovanih služnosti je zlasti na kmetih veliko število. V vsaki občini je nebroj poti z enega zemljišča čez drugo do bližnje ceste, ki jim ne vemo izvora, ker se izvršujejo že od pamti veka in jih mora gospodar služečega zemljišča prenašati, čeprav mu je to včasih zelo neljubo. Zlasti pred vojno so imele naše sodnije obilo posla s pravnimi, nastalimi radi tega, ker si je en mejaš lastil pot po sosednjem zemljišču, češ, da jo je priposestvoval, gospodar dotičnega zemljišča je pa zanikal priposestvanje.

Italijanski zakon je znatno omejil možnost takega priposestovanja služnosti. Ta zakon dopušča samo priposestvanje trajajočih in vidnih, izključuje pa priposestvanje netrajajočih in nevidnih služnosti.

Treba torej, da določimo, katere služnosti so trajajoče oziroma netrajajoče in katere so vidne oziroma nevidne, kar ni težko, ker opredeljuje zakon sam jasno te pojme. Trajajoče služnosti so n. pr.: pravica vodovoda, pravica kapi, pravica razgleda. Ko je namreč naprava za njihovo izvrševanje gotova, so n. pr. položene cevi ali je izkopan jarek, je sezidana streha, teče voda po tujem svetu, oziroma kaplja na ta svet brez vsakega sodelovanja človeškega. Netrajajoče služnosti pa so n. pr. pravica prehoda ali poti, pravica zajemati vodo, obračati plug, pasti živino, ker take služnosti so nemogoče brez človeškega sodelovanja, izvršujejo se le s tem, da

človek hodi, obrača plug, zajema vodo, pase živino na tujem svetu.

Vidne služnosti so tiste, ki se izražajo z vidnimi znamenji, kakor n. pr. vodovod, okno, vrata, dočim so nevidne tiste služnosti, ki nimajo nobenega znaka za svoj obstoj, recimo: prepoved zidati na lastnem svetu. Iz gorenje razlage trajajočih in netrajajočih, vidnih in nevidnih služnosti lahko vsak bravec sam določi, ali se zamore priposestovati po italijanskem pravu kaka služnost ali ne. Da je njeno priposestvanje dopustno, mora družiti dotična služnost v sebi oba znaka: mora biti trajajoča in vidna. Radi tega je po novem pravu nemogoče priposestvanje velike večine kmečkih služnosti. Pravica poti in prehoda, bodisi peš ali z vozovi, pravica obračati plug na tujem svetu, pravica zajemati vodo iz tujega vodnjaka ali iz studenca, pravica paše na tujem svetu, pravica sekati drva v tujem gozdu, vse te služnosti spadajo med one, ki se v bodoče ne bodo mogle več priposestovati.

Italijanski zakoni so stopili, kakor že omenjeno, v veljavo 1. julija l. 1929. Od tega dne naprej velja tudi navedena prepoved priposestovanja služnosti. Razume se, da novi zakon nima namena, kršiti že prej pridobljene pravice. Radi tega tudi ni uničil učinka že poprej izvršenega priposestovanja. Služnosti, ki so bile priposestovane že 30. junija 1929., ostanejo priposestovane in vsak upravičenec jih lahko mirno naprej izvršuje in se lahko tudi upre motenju tega izvrševanja, naj izvira isto od gospodarja služečega zemljišča ali kake druge osebe.

Poudariti je treba, da bo moral pri morebitnem sporu glede take priposestovane služnosti dokazati, kdor si jo bo lastil, da jo je priposestvoval že do 30. junija 1929. t. j. da jo je izvrševal že od leta 1899. Tak dokaz pa bo vedno težji, ker je mogoč samo s pričami. Za deset ali petnajst let pa marsikomu ne bo več mogoče najti zadosti starih prič, ki bi potrdile njegovo pravico. Za marsikatero služnost ne bo prav nič škoda, če tudi bi jo moral upravičenec opustiti. Mnogo nepotrebnih pešpotov dela škodo našim kmečkim posestnikom. Marsikatera služnost je pa vendar le potrebna in bi bil dotični posestnik zelo oškodovan, ako bi jo izgubil radi lastne nemarnosti. Marsikatero zemljišče nima drugega dohoda z javne poti, kakor čez tuje zemljišče. Zelo važne so ponekod pravice paše na tujem svetu. Taki upravičenci naj pazijo, da si pravčasno zagotove svoje pravice. V bodoče torej ne bo mogoče ustanoviti trajajočih a nevidnih in netrajajočih služnosti, naj si bodo že vidne ali nevidne, drugače kakor s pogodbo.

V tem pogledu treba izvzeti pravico prehoda v zemljišče, ki je odrezano od javne poti. Po av-

strijskem pravu je imel lastnik takega zemljišča pravico obrniti se do okrajnega sodnika s prošnjo, naj mu dovoli tako zvano zasilno pot. Sodnik je na licu mesta ugotovil, je li zasilna pot res potrebna, ter določil smer in odškodnino, ki jo je bilo treba plačati lastniku zemljišča, po katerem se je odprla pot. Po italijanskem pravu pa ima lastnik takega zemljišča zakonito služnost prehoda po sosednem zemljišču.

Ta prehod se določi tam, kjer je oddaljenost od javne poti najkrajša in škoda za službe zemljišče najmanjša. Seveda ima lastnik zemljišča, čez katero je bila določena pot, tudi po italijanskem pravu pravico do primerne odškodnine. Važno je tudi določilo, da morajo dovoliti v slučaju, ako se je zemljišče odrezalo od javne poti po prodaji, zameni ali delitvi, prodajalci, oziroma zamenjalci ali sodelilci prehod po svojem zemljišču, ne da bi imeli za to pravico do kake odškodnine. Sodnije so včasih razsodile, da ne velja zgoraj navedena prepoved priposestvanja za tak edin dohod čez tuje zemljišče, ki ga posestnik dejanski uživa, čeprav spada taka pot med netrajajoče in nevidne služnosti. Utemeljuje se s tem, da jo izvršuje upravičenec, kadar je dotična pot neobhodno potrebna, ker edina, na podlagi zakona in je radi tega značaj te pravice drugačen.

Vendar ni priporočati posestnikom takih neobhodnih služnosti v naši deželi, da se zanašajo na to, da prizna sodnija priposestvanje, ker avstrijski zakon ni poznal takih zakonitih služnosti in je torej vprašanje, ali bi obveljalo italijansko opravilo za služnosti, ki so se posedovala že pred uveljavitvijo italijanskega prava.

Slednjič še nekaj o tako zvanih zakonitih služnostih t. j. takih, za kojih obstoj ni potrebna nikaka formalna ustanovitev bodisi z dogovorom bodisi na kak drugačen način, predviden za ustanavljanje zasebnih pravic, temveč so določene že po zakonu in nastopijo, kakor so dani pogoji, ki jih predvideva zakon. Avstrijski zakon ni poznal takih služnosti, italijanski pa vsebuje precej obširna določila v tem pogledu. Taka določila se imenujejo po navadi s skupnim imenom: «sosedno pravo», ker se nanašajo po večini na razmere med sosedmi. Res je sicer, da je vsakdo gospodar na svojem svetu, vendar se ne sme dopustiti, da bi izvrševal vsak gospodar brezobzirno svoje pravice na način, ki škoduje sosedu. Potrebne so torej gotove omejitve, ki se jih mora vsakdo držati, da morejo vsi mejaši mirno uživati svoja zemljišča in svoje stavbe. Take omejitve vsebuje sosedno pravo in spadajo po večini med zakonite služnosti.

Ako bi hoteli natančno seznaniti čitatelje z novimi predpisi o sosednem pravu, bi morali napisati celo knjigo. Tu se omejimo le na to, da opozorimo bralce na obstoj takih določil v italijanskem pravu. Vsakdo, kogar nadleguje sosed, naj se pouči, ali mu podaja zakon možnost, da se ubrani takega nadlegovanja. Naj omenimo le nekaj najvažnejših določil.

Nekatere služnosti izvirajo iz medsebojne lege zemljišč. Tako morajo niže ležeča zemljišča sprejemati naravni odtok vode, ki teče z višje ležečih. Lastnik niže ležečega zemljišča ne sme nikakor zabraniti tega odtoka, lastnik višje ležečega pa ne sme ukreniti na svojem zemljišču ničesar, kar bi obteževalo služnost niže ležečega.

Ako gospodar zemljišča ne vzpostavi ali popravi jezov ali bregov, ki leže na njegovem svetu in imajo namen, da zadržujejo vodo, ali ne odstrani zaprek, ki so nastale v naravnem vodnem odtoku, ga nihče ne more v to prisiliti, toda lastniki sosednih zemljišč, ki imajo korist na tem, da se dela izvrše, imajo pravico jih sami izvršiti po predhodnem dovoljenju sodnika na skupne stroške vseh, ki jim take naprave koristijo.

Zakon vsebuje tudi določila o uporabi zasebnih izvirkov in vodnih tekov. V italijanskem občanskem zakonu najdeš tudi natančna določila o skupnih zidovih in jarkih. Velja določilo, da se smatra vsak zid, ki deli dve stavbi, za skupnega, ako se ne dokaže nasprotno. Določeno je tudi, kako prispevati k stroškom za vzdrževanje skupnih zidov. Opozoriti je treba na določilo, da se lahko gospodar, ki hoče podreti stavbo, katera ima skupen zid s stavbo sosedu, odpove tej služnosti, mora pa pri podiranju svoje stavbe izvršiti vse, kar je potrebno, da ne bo trpela radi tega sosedna stavba nobene škode.

Opozarjam na določilo, važno za tistega, ki hoče zidati stavbo tik sosedove stavbe. Po avstrijskem zakonu ne bi smel osloniti svoje hiše na sosedov zid brez sosedovega dovoljenja. Italijanski zakon mu pa daje to pravico. Določa namreč, da ima vsak lastnik zemljišča, ki se dotika kakega zidu, ki ni njegov, pravico, napraviti ga za skupnega, samo plačati mora gospodarju zida polovico cele vrednosti zida ali pa polovico vrednosti tistega dela zidu, ki ga hoče napraviti skupnega in poleg tega še polovico vrednosti sveta, na katerem stoji zid. Mora pa napraviti zid skupen v celi dolžini svoje posesti, kar pomeni, da mora vedno plačati v pravkar navedenem razmerju zid v celi dolžini, v kateri se ga njegovo zemljišče dotika, čeprav bi bila morda njegova nova stavba krajša. Naravno, da mora pri tem izvršiti vse potrebno, da obvaruje sosedu škode. Izrečno se poudarja, da se ta določila ne uporabljajo za stavbe, namenjene javni uporabi. Naše meščane opozarjamo na to, da more v mestih in predmestjih vsakdo prisiliti sosedu, da prispeva k stroškom zgradbe ali poprave zidanih ograj, ki dele dotične hiše, dvorišča in vrtove. Ako ni posebnih pravilnikov glede višine takih ograj, ali ako se stranke ne morejo sporazumeti, mora imeti taka, na skupne stroške postavljena ograja, višino treh metrov.

Taki jarki med dvema zemljiščema so skupni, ako ni dokaza, da spadajo le k enemu zemljišču. Kot dokaz, da ni jarek skupen, velja dejstvo, da se nahaja samo na eni strani zemlja, izkopana pri njegovi napravi, ali material, odstranjen iz njega pri čiščenju v zadnjih treh letih. Jarek smatramo v tem slučaju za del onega zemljišča, na čigar strani leži izkopana zemlja, oziroma iztrebljeni material. Za neskupnost jarka govori tudi slučaj, če služi odtoku vode samo raz zemljišče enega gospodarja.

Tudi živa meja med dvema zemljiščema se smatra za skupno, izvzemši slučaj, da je samo eno zemljišče ograjeno z živo mejo ali pa, da so postavljeni mejniki med obema zemljiščema, v katerem slučaju spada meja, ležeča na eni strani mejnikov, dotičnemu gospodarju.

Drevesa, rastoča na mejni črti med dvema lastnikoma, so skupna, ako se nasprotno ne dokaže. Drevesa, služeča za mejnike, se ne smejo posekati, ako ne privolita v to oba mejaša, ali ako sodnija pri njunem nesoglasju ne prizna, da je potrebno oziroma umestno, jih posekati. Italijansko pravo obsega tudi natančna določila o razdaljah med stavbami in nasadi raznih posestnikov.

V tem oziru je določeno pred vsem, da ima vsakdo pravico, postaviti stavbo ali pa tudi samo zid tik mejne črte, pri čemer je pa pridržana mejašu pravica, napraviti zid skupen, kakor zgoraj omenjeno. Tako pravico ima mejaš tudi, ako umakne gospodar svojo stavbo od mejne črte, a ne dalje ko poldrug meter. Tudi v tem slučaju ima sosed pravico, nasloniti svojo stavbo na že obstoječi zid, a mora plačati gospodarju razen polovice zidu in zemljišča, na katerem stoji, tudi ves svet, ki ga z novo stavbo zasede. Ako se sosed, ko zida poleg že obstoječe stavbe, noče poslužiti pravice, napraviti obstoječi zid skupen, mora postaviti svojo stavbo najmanj tri metre proč od prejšnjega zidu. Vse to seveda ne velja pri javnih stavbah in pri zidovih, stoječih ob javni ulici.

Vodnjaki, štirne, greznice morajo biti oddaljene najmanj dva metra od meje, cevi od stranišč, lijakov, žlebov en meter. Ako bi pa kljub temu trpel sosed škodo, ima pravico zahtevati večjo daljavo.

Jarki morajo biti oddaljeni od meje najmanj toliko, kolikor so široki.

Tudi za drevesa in grmovje so določene natančne daljave, in sicer veljajo trije metri za visoka drevesa t. j. taka, ki jim zraste deblo precej visoko kakor so orehi, kostanji, hrasti i. t. d.; poldrug meter velja za nizka drevesa t. j. taka, katerim se začne deblo že v majhni višini razvejati, kakor n. pr. jablane, hruške, črešnje in drugo podobno sadno drevje, pa tudi murve in vrbe; pol metra velja za vinske trte, grme in ona sadna drevesa, ki so pritlikava in niso višja ko dva metra in pol. Ako rastejo drevesa, grmovje ali seči bliže meje kakor gori označeno, ima sosed pravico zahtevati, da se izrujejo.

Ako sezaajo veje ali korenike sosednega drevesa preko meje, je imel posestnik dotičnega zemljišča, na katero so rasle, po avstrijskem pravu pravico prisiliti soseda, da odreže veje, korenike pa ima pravico sam odrezati. Po besedilu zakona se smatra, da sosed lahko tudi priposestvuje pravico, da razširja njegovo drevo veje čez tuji svet. Tako priposestvovanje ni bilo mogoče po avstrijskem pravu. Ako torej pustiš, da razširja sosedovo drevo svoje veje na tvoj svet in traja to stanje najmanj 30 let nemoteno in nepretrgano, se ne moreš več upirati, temveč moraš tudi v bodoče prenašati to stanje. Ni za laike, temveč samo za juriste vprašanje, kako daleč sega pravica, tako priposestvovana. Tudi samo za juriste je vprašanje, kaj nastane sedaj z drevesi, ki so rasla čez sosedovo mejo že pod vladno avstrijskega prava. Ali so tudi veje tega drevesa podvržene novemu pravu? Ni lahko rešiti to vprašanje! Eno temeljnih načel vsakega prava je načelo, da novi zakon ne krati že pridobljenih pravic, določiti je pa treba, ali je sosed, čim so veje začele segati čez mejo, pridobil konkretno pravico do teh vej ali pa ga je

dejstvo, da so veje prirasle v njegovo ozračje, samo upravičevalo, polastiti se jih. Ne maramo izražati svojega mnenja, ker je mogoča tudi nasprotna razlaga in je torej treba čakati, da bo imelo kasacijsko sodišče v Rimu priliko, rešiti to vprašanje. Upamo pa, da mu noben bravec tega članka ne ponudi te prilike, ker bi ga zamogla taka radovednost preveč stati. Ako bi se pa pripustila možnost tega priposestvovanja tudi glede vej, ki so segale čez mejo že pred veljavo italijanskih zakonov, bi se zamogla pričeti tridesetletna doba šele s 1. julijem leta 1929. Razume se, da vse to ne velja za korenike, ker ima vsak lastnik zemljišča tudi po italijanskem pravu pravico, odstraniti jih.

Enako je treba omeniti, da veljajo določila italijanskega prava glede oddaljenosti dreves, jarkov i. t. d. od meje samo za taka drevesa in naprave, ki nastanejo po 1. juliju 1929. Naj bi torej ne prišlo nikomur na um, zahtevati odstranitev dreves in naprav, ki so že od poprej, češ, da se ne ujemajo s predpisi italijanskega prava. Kar je nastalo pod vladno prejšnjih zakonov, mora slediti tem zakonom, v kolikor novi zakon drugače ne določa.

Mnoga važna določila vsebuje italijanski civilni zakonik tudi pod naslovom: o svetlobi in razgledu. Ta določila se tičejo oken in balkonov v bližini sosednih hiš.

V skupnem zidu sploh ne smeš napraviti brez solastnikovega privoljenja okna ali kake druge odprtine, niti ako jih opremiš z mrežo. Gospodar zidu, stoječega tik tujega zemljišča, sme sicer odpreti okno v tem zidu, toda okno mora biti v višini najmanj dveh metrov in pol nad sosedovim zemljiščem in mora imeti železno mrežo, ali pa mora biti zaprto s stekli, ki se ne dajo odpirati. Ta okna tudi ne ovirajo soseda, da nasloni na zid svojo novo stavbo. Sosed ne more zagradiati teh oken na drugačen način kakor s tem, da nasloni stavbo na zid. Po avstrijskem pravu je smel vsakdo napraviti v svojem zidu, kakršna okna je hotel, samo da se niso odpirala na sosedni svet, sosed pa jih je lahko zagradiati na svojem svetu, kakor je vedel in znal. Solastnik skupnega zida ima sicer pravico, zvišati ga na svoje stroške, prepovedano mu je pa, odpreti v tem delu zida okno ali kako drugačno odprtino.

Ni dovoljeno odpirati oken, s katerih se vidi naravnost na sosedov svet, ali pa balkonov ali podobnih naprav proti tujemu zemljišču ali nad

Vdomačena srna zajutrkuje.

sosedovo streho, če zid, v katerem se bodo izvršile te naprave, ni oddaljen najmanj poldrugi meter od sosedovega zemljišča. Ako so bila napravljena taka okna, oziroma taki balkoni, preden so stopili v veljavo italijanski zakoni, se isti ne smejo povečati. Gorenja prepoved ne velja, ako leži med obema posestvoma javna ulica.

Ako ne nudi novo okno pogleda na sosedovo zemljišče naravnost, marveč samo pošev, mora biti med zidom in zemljiščem razdalje najmanj pol metra. Ta prepoved pa ne velja, ako nudi dotično okno istočasno direkten pogled na javno ulico.

Navedene oddaljenosti se merijo, ko gre za direkten pogled, od zunanje strani zidu, pri balkonih pa od njihove zunanje črte, vedno seveda do meje sosedovega zemljišča. V slučaju balkonov in oken s poševnim pogledom pa se meri razdalja od navedene meje do najbližje strani okna oziroma do najbližjega balkona.

Seveda je vedno mogoče, da si pridobi lastnik stavbe pravico, imeti okno, ki se ne zlaga z gorenjim predpisom, s pogodbo ali s priposestvom (n. pr. na ta način, da napravi tako okno ali balkon in sosed trideset let molči). Ako je taka pravica pridobljena, ne sme zidati sosed, ko gre za okna ali balkone z direktnim pogledom, na svojem svetu bliže ko tri metre proč od navedenih oken oziroma balkonov.

Med drugimi pravili sosednega prava se omenja tudi dolžnost lastnika zemljišča, dovoliti sosedu vstop na svoje zemljišče ali prehod čez isto, da zgradi ali popravi v to svrhu svoj zid, seveda samo, ako je tak dohod oziroma prehod potreben za nameravano delo.

Slednjič še nekaj besed o tem, kako se ubraniš novih naprav na sosedovem svetu, ki krše tvoje pravice ali so nevarne tvoji lastnini. V tem oziru določa zakon tole: vsakdo, ki se upravi-

čeno boji, da bi mogla nova naprava, ki se napravi na tujem svetu, škodovati njegovi nepremičnini, njegovi realni pravici ali kakemu drugemu predmetu, ki ga ima v posesti, ima pravico, obrniti se do sodnika (pretorja, v čigar okraju se vrši naprava) in mu «ovaditi novo napravo», kakor se imenuje uradoma dotična vloga na sodnika. Dva pogoja sta za tako ovadbo: 1. mora groziti od nove naprave škoda nepremičninam, realni pravici ali kakemu drugemu predmetu ovaditelja, 2. nova naprava ne sme biti končana oziroma ni še minulo leto od njenega pričetka. Po končani napravi ali eno leto po pričetku njene gradbe ni več mogoča ta pritožba. Za rešitev take ovadbe je določeno posebno naglo postopanje. Sodnik preišče zadevo in ukrene, kar se mu zdi potrebno. Sodnik lahko dovoli nadaljevanje gradbe, ali jo pa prepove. V obeh slučajih mora odrediti potrebne pridržke: ako prepove nadaljevanje dela, mora skrbeti za povračilo škode, ki nastane radi ukinjenja dela, če bi se izkazala ovadba za neopravičeno; ako pa dovoli nadaljevanje dela, mora poskrbeti, da se zagotovi odstranitev naprave in povrne ovaditelju škoda, ako bo končna sodba njemu ugodna. Sodnik namreč odkáže, po izdani svoji odredbi, ki je le začasna in velja do končne rešitve spora med strankama, obe stranki pristojnemu sodniku, da razsodi, je li ovaditelj upravičen, upirati se dotični napravi. V tem novem postopanju presodi sodnika stališče obeh strank in odloči končno veljavno. Razume se, da mora premisliti vsakdo, kaj dela, preden se spusti v tak spor, bodisi kot graditelj naprave, bodisi kot ovaditelj nove naprave. Kajti graditelj, ki izgubi pravdo, ali ovaditelj, ki je sicer dosegel začasno prepoved, a je potem pogorel v pravdi, se vedno obsodita na povračilo škode, ki more biti zelo občutna. Taka pravda lahko upropasti onega, ki jo je bil nepremišljeno pričel.

«Ustni krožniki»,

najodličnejši okras zamorke iz plemena Saba-Kada v Srednji Afriki. Preden se ji raztegnejo ustnici, mora trpeti najhujše muke skozi dolgo vrsto let, a jih voljno prenaša, ker ve, da postane potem krasotica.

Najbolji zgodnji krompir

Kdor opazuje zemljevid Sredozemskega morja, navadno ne ve, da sta se držali nekoč, v geološki davnini. Severna Afrika in Sicilija skupaj. Tam, kjer se zibajo valovi Sredozemskega morja, se je tedaj dvigala iz morja zemlja. O njenem obstanku priča sedaj le še majhen ostanek: otok Malta s svojimi štirimi manjšimi bratci.

Kakor je otok majhen, tako je njegova zgodovina dolga in obsežna. Že odnekadaj je bil zaželeno oporišče za trgovino in seveda tudi za vojna podjetja po vsem Sredozemskem morju. Zato so se pa tudi razni narodi poganjali za njegovo last. Feničani, prvi veliki trgovski narod, so se naselili na Malti in jo imenovali: Melita. Pozneje jo je priključila feniška kolonija, Kartago, svojemu ozemlju. Ko so bili Kartaginci premagani, so se polastili otoka njihovi zmagovalci, Rimljani. V teku poznejših stoletij so se menjavali kot gospodarji Vandali, Gotje, Bizantinci, Arabci, Normani in Španci. Karl V. je izročil leta 1530. malteško otočje redu sv. Ivana, ki je bil prav tedaj pregnan po turškem sultanu Sulimanu II. z otoka Roda. Po glavnem otoku so se imenovali redovniki tudi malteški vitezi. Leta 1798. se je polastil otočja Napoleon, kateremu so sledili leta 1814. Angježi, ki ga imajo še dandanes v oblasti. Služi jim kot važno oporišče za njihovo mornarico v Sredozemskem morju. Odkar so jo izpremenili v močno trdnjavo, jim je dragocena last in je zanje velikega pomena, posebno ker leži na poti v Indijo. Prebivalstvu, ki se je bilo vdalo v vso to premenljivo usodo, se poznao njeni sledovi tako glede plemena jezika, kakor šeg in navad. Feniški in arabski življi so se stopili in spojili z močnim življem italijanskih naseljencev.

Otok so prvotno pokrivali gosti gozdovi. Toda kakor nekoč na Krasu, tako je tudi tu zapela brezobzirno sekira svojo žalostno pesem. Močno tropično deževje in morski vetrovi so polagoma oropali otok zemeljske odeje. Gole skale niso mogle prehranjevati ljudstva. Zemlja je postala dragoceno blago, s katerim so se hoteli ljudje na vsak način preskrbeti. V prejšnjih časih so morale ladje, ki so pristale v malteških lukah, oddati mesto pristaniških pristojbin rodovitno zemljo. S to zemljo so pridni otočani pokrili goli svet in vzpostavili po dolgotrajni in utrudljivi dobi zopet ono nekdanjo rodovitnost, ki ima svoj poglavitni pogoj v ugodnem podnebju. Poljedelstvo je še dandanes poglavitni zaslužek tamošnjega prebivalstva.

Ceprav je izborna zemlja dobro obdelana, čeprav omogočata podnebje in lega, da rodi zemlja trikrat na leto, ne zadoščajo lastni pridelki za prehrano prebivalstva. Največ pridelajo na Malti krompirja in sicer zelo zgodnjega krompirja, ko sta Severna in Srednja Evropa še precej, precej oddaljeni od svojega pridelka. Ves ta krompir se izvozi, nič ga ne ostane doma, samo

da si morejo otočani kupiti z izkupičkom v Avstraliji in v obdonavskih deželah žita. Izvozijo ga pa največ na Angleško in v Nemčijo. Radi izbornega okusa in radi dobe, v kateri dozori, služi malteški krompir edino le za živilo in sicer kot nekaka zaželena in radi prevoznih stroškov tudi draga sladčica.

Odkod razne vrste olja?

Med različnimi vrstami olja, ki se pridelujejo iz rastlinskih semen, zavzema laneno olje prvo mesto. Glavna dežela za lan, ki vsebuje do 32% olja, je Argentinija. Laneno olje se uporablja pretežno v tehnične namene. Velik del se ga uporablja kot firnež, mnogo ga rabijo tudi v industriji za izdelovanje laka, povoščenega platna, mila in tiskarske črnine. Uporaba lanenega olja v vsaki posamezni, pravkar navedeni industrijski panogi prekaša njegovo uporabo pri prehranitvi.

Pridelovanje olja iz bombaža ne zaostaja prav nič za lanenim oljem. Najbolj važni kraji za bombaž so Zedinjene države, ki tudi pridelajo največ olja iz bombaža. V Evropi je Anglija na prvem mestu za pridelavo tega olja, bombaž pa dobiva po večini iz Egipta in Britske Indije. Bombaž daje le 17% olja.

Iz posušenih zrn kokosovih orehov, iz tako zvane kopre, se prideluje kakosovo olje. Kopra daje do 62% olja. Kokosniki rasto v Britski Indiji, na Filipinskih otokih, v Nizozemski Indiji in na otoku Ceylonu. Največ kokosovega olja uporabljajo tovarne za margarino (umetno maslo), za jedilno maslo in milarne. Oljevita palma daje dve vrsti olja: meso posameznega sadeža palmovo, zrna pa pečkato olje. Prvo uporabljajo v tehnične namene, drugo t. j. pečkato olje pa za jedilno mast.

Kot otroka sredozemskih dežel smatramo oljko, ki jo goje pretežno Španija, Italija in Grčija. O dobroti pravega olja iz oliv ne bomo izgubljali besed.

Prvo mesto glede nasadov podzemeljskih lešnikov zavzema Britska Indija. Poleg Indije nahajamo ta sad tudi v Afriki, posebno v Senegaliji. Omenjeni lešniki so podolgovati, tiče v rumenkasti, nagrbani, krhki lupini in dajejo do 40% olja, ki se uporablja skoraj samo v jedilne namene.

Na tem mestu treba omeniti tudi sojo, neko vrsto boba, čigar pomen in čigar uporaba raste od leta do leta. Sojo pridelujejo na Severnem Kitajskem. Za izvoz pa prihaja v poštev edino le Mandžurija, kajti kar se prideluje soje na Kitajskem, se je tudi doma porabi. Soja daje 10 do 16% olja. Pri soji ne gre toliko za olje, kolikor za zmletek, za sojsko pogačo, ki jo cenijo povsod kot tečno pičo za mlečno živino.

Isto tako dobro krmo dobimo iz ogrščice po odstranitvi tozadevnega olja. Iz sezama, stare kulturne rastline, rastoče v Vzhodni Indiji, Prednji Aziji, Siamu, Sanzibarju in na Kitaj-

skem, dobivamo tudi olje, poleg tega še postno jed, ki jo imenujejo Arabci halvo.

Blago, prihajajoče iz različnih izviralnišča v tovarne za predelavo, se najprej očisti. Nato se razdrobi in nekoliko ogreje, da se omogoči olju iztok. Olje se pridobiva s stiskanjem in ožemanjem. Avtomatične stiskalnice izločajo skoraj vsako ročno delo. Ko je zapustila zmes avtomatično stiskalnico, jo še enkrat zdrobe. V cedilnih stiskalnicah se iztisne iz zmesi pon hidravličnim pritiskom olje.

Ko je v svetovni vojni premanjkovalo v nekaterih državah olja, je bilo treba pridobivati olje iz drugih, nenavadnih rastlin. Tako je služilo v ta namen seme solčnic, nadalje lipovo in akacijevno seme, divji kostanj, orehi, lešniki, bukvice in želod.

Večna svetiljka

Ker so preskrbljene skoraj že vse vasi po naši deželi z električno razsvetljavo, lahko govorimo tudi o tem predmetu, da spoznajo naši bravci, kako daleč smo še vkljub vsem naporom vkljub neutrudljivemu raziskovanju od idealne električne svetiljke.

Ko so se pred meseci začele nižati cene, se je pojavila želja, naj bi postale tudi električne žarnice cenejše. Ta želja je nehote izpričala, da so postale žarnice v sedanji dobi prepotreben in neutrpen predmet. Prav ta želja je pa prisilila tehnike, da so se odpovedali molččnosti in dovolili splošnosti vpogled v velike tehnično-gospodarske probleme prav posebno v tej stroki.

Električna žarnica, kakršno uporabljamo dandanes, se nam zdi velik napredek, ako jo primerjamo s svetili, ki so bila v rabi ob obratu stoletja t. j. pred nekaj več ko tridesetimi leti. Njena uporabljivost in učinkovitost se je izboljševala od leta do leta. Pomislimo le na napredek, ki ga je napravila tehnika, ko je postavila na mesto žarnice z ogljeno nitjo, ki je kar žrla električni tok, žarnico s kovinsko nitjo, ki je bila mnogo bolj varna ko njena predhodnica. Kako preprosto se dado dandanes žarnice izmenjati! In vendar je ta žarnica vkljub vsem napredkom še vedno ena med najbolj zapravljivimi in poprave najbolj potrebnimi pripravami, ki nam jih je dala moderna tehnika. Še dandanes nista namreč še povoljno rešeni vprašanji, kako zmanjšati izgube električne energije in kako odstraniti izžarevanje toplote, čeprav se bavi z njima nešteto fizikov, kemikov in inženirjev po raznih dejavnostih v Evropi in Ameriki. Velike in obče znane tovarne kakor Osram, Philips, Tungstram vzdržujejo posebne inženirje, ki se ukvarjajo samo s tem problemom. Od električne energije, ki jo porabi žarnica, se izpremeni samo malenkosten del te energije v svetlobo. Ako porabi naša razsvetljava za dvajset lir električnega toka, dobimo mi le za eno liro svetlobe, za vseh drugih devetnajst lir se izgubi električna energija, oziroma se pojavi deloma kot zelo nezaželeno toplotno izžarevanje. Toplota nam pa pri svetilkah prav nič ne koristi.

Te izgube vplivajo v nekem smislu tudi na življenjsko dobo naših žarnic. Nit v stekleni hruški učinkuje kot odpor. Tok, ki sili skozi nit, jo razbela, razžari, da sveti. Ta razžaritev pa vpliva seveda na trpežnost niti, ki je izpostav-

ljena sunkom in kolebanju napetosti električnega toka. Ista razžaritev pa vpliva prav tako tako tudi na barvo svetlobe, ki jo naše oko tem manj prenaša, čim močnejša, čim ostrejša je.

Tovarne, ki izdelujejo žarnice, so uredile s tega medicinskega in gospodarskega stališča trpežnost svojih izdelkov in sicer dogovorno z velikimi organizacijami elektraren t. j. onih naprav, ki proizvajajo električno energijo. Te elektrarne so seveda iz lastnega nagiba preiskale možnost, izogniti se sunkov električnega toka. Na ta način so napravili račun za najbolj ekonomično žarnico, pri kateri se ujema naravna cena z uporabo električnega toka v teku njene življenjske dobe, ki se da točno določiti. Izračunali so, da mora goreti taka žarnica tisoč ur.

Mnoge žarnice trajajo dlje, druge manj časa. Seveda vplivajo na to tudi krajevne razmere. Hruško, ki že po nekaj urah ne gori več, preiščejo v tovarnah. S posebnimi pripravami morejo točno določiti gorilno dobo vsake posamezne žarnice. Če doženejo, da ima kaka žarnica organsko napako, jo obdrže in dado novo za njo.

Industrija se še vedno trudi, da reši onih devetnajst odstotkov električne energije, ki ne prihaja upoštevan kot razsvetljava, kot luč. V tem oziru je ne vodi nikaka nesebičnost. Odločilni činitelji se zavedajo, da ne morejo več dolgo proizvajati svetlobe na tako malo varčen način, da morajo priti slednjič do izuma, saj išče tisoč in tisoč izumiteljev po vsem svetu novih bolj bolj varčnih, bolj ekonomičnih možnosti.

Industrija pa tudi ve, da potečejo patenti po katerih ona deluje in da lahko izgube lepega dne z nenadnim izumom svojo vrednost vse velikanske tovarne, ki izdelujejo s številnimi in dragimi podrobnimi stroji danes znano vrsto žarnic. Zato pa nakupuje industrija vsak patent, ki pomeni kak napredek, da ga izkoristi pri svojih nadaljnjih poskusih.

Do omenjenega izuma, s katerim se reši pri žarnicah še onih devetnajst odstotkov električne energije za razsvetljavo, pa mora občinstvo potrpežljivo čakati. Cenejše žarnice so one z ogljeno nitjo, kajti one izenačijo veliko uporabo električnega toka z nizko nabavno ceno.

Večna ne bo nobena svetiljka, čeprav smo ji dali v naslovu ta pridevek. A večno tudi ne bo trajala več razvojna doba. Vsekakor pride čas, prej ali slej, ko bomo imeli lepšo, trpežnejšo žarnico, ki bo uporabljala vso električno energijo le za svetlobo, radi česar se bodo tudi računski elektraren o uporabi elektrike precej skrčili.

Nekaj o sladkorju

Predzgodovinski človek je imel dovolj priložnosti, da se je seznanjal v prirodi s sladlinami. Že zgodaj se mu je morala poroditi misel, izločiti te snovi iz rastlin in jih uživati v zgoščeni obliki, to tem bolj, ker je naletel na sladke rastlinske sokove, ki so ga kar naganjali, naj jih zgosti. Tako zgoščujejo še dandanes v tropičnih krajih sokove palm in sladkornega trsta, v zmernem pasu sokove javora. Človek je pa dobil sladline tudi že zgoščene v medu in mani.

Kako izdelujejo sladkor?

Kakor znano izdelujejo v naših krajih sladkor iz pese in ta sladkor ni bil v začetku nič

drugega ko nadomestek za sladkor iz sladkornega trsta.

V moderni tovarni se vrši izdelovanje sladkorja, ne da bi bilo treba pri tem kdo ve koliko delavcev. Pesu izkopljejo, odrežejo ji liste in jo pripeljejo na vozovih do tovarne. Tu tehtajo voz, odložijo pesu in teža praznega voza, odbita od prejšnje teže, da teža pripeljane pese. Pesu spravijo v posebne prekope, po katerih jo splavlja voda v notranjost tovarne. Medpotoma se kotajo pese po prekoptu, zadevajo se druga ob drugo, trkajo se in premetavajo. Na ta način se iznebe držče se zemlje in kamenčkov. V tovarni dvignejo s posebnim kolesom pripravljeni in umito pesu v železno korito, kjer jih s mešalom zopet premetujejo po vodi. Na koncu korita se odteka voda. Oprano pesu dvigne nato verižnica na skledice visoko gori v zrak, odkoder pada pesa iz skledic na avtomatično tehtnico, ki zaznamuje, kadarkoli se prevrne skledica, teža pese. Na ta način se prepriča tovarna o pravi teži pripeljane pese in lahko odbije dobaviteljem tozadevno težo za vso umazanost.

Iz tehtnice pade pesa v valjasto posodo rezljalnice, ki mora razrezati pesu na krlje. Ti odrezki pridejo nato v izlužilnico, kjer jim odtegnejo z vrelo vodo sladkor. Vodni izvarek je nekako rjave barve. Da se ne pokvari izvarek, mu primešajo apnenega beleža. Izluženi pesni odrezki se pa uporabljajo tako sveži kakor v posebnih sušilnicah posušeni kot klaja.

Izvarek obdelujejo potem še z ogljikovim dvokisom, da izločijo iz njega po možnosti vse one snovi, ki so bile prišle s sladkorjem vred iz odrezkov. Belež spravi nerabne snovi kot peno na površje, ogljikov dvokis pa odstrani odvečno, v raztopini preostalo apno. V precejalih oprosteh očiščeno sladkorno raztopino vsake usedline in dobe nekaj brezbarven sok, ki kristalizuje, kakor hitro ga zgoste. V posebnih čistilnicah ga še izčistijo, stisnejo ga v štirjaške prizme, odtegnejo mu vso vlago in posebni stroji režejo trdo zmes na vsem znane kocke. S tem je tovarniško delo končano.

Tovarna deluje brez prestanka skoraj štiri mesece, od septembra do konca leta, noč in dan. K takemu nepretrganemu delovanju jo silijo posebne razmere. Pesa se namreč ne da hraniti v gorkem letnem času, ker se trajno izgublja z dihanjem sladkosti. Mogoče se še kdaj posreči podaljšati z umetnim ohlajanjem v zaprtih skladiščih takim tovarnam delovni čas tudi preko zime.

Gospodarski pomen cukraren

Za čiščenje sladkornih sokov potrebuje tovarna znatne količine živega apna. Radi tega ima svojo lastno apnenico, ki je vidno znamenje vsake cukrarne. Radi raznih odnošajev je postala cukrarna važen činitelj v gospodarstvu.

Ker rabi mnogo pese, skrbi za poljedelstvo, s pesnimi odrezki pospešuje živinorejo, z melaso, s sirupom, iz katerega se ne kristalizuje več sladkor, skrbi, da ohranita žito in krompir prilično nizko ceno, ker bi se sicer tako žito kakor krompir odtegnila zauživanju in se uporabljala pri izdelovanju spirita. Nadalje rabi cukrarna mnogo apnenca in premoga, radi česar pospešuje rudokopstvo v deželi. Poleg tega zaposluje prebivalstvo, bivajoče v njeni bližini.

Da bi se napravil sladkor iz sestavin t. j. iz grozdnega in sadnega sladkorja, se odslej še ni posrečilo. Vsekakor je čudno, da niso še prišli do količkaj uporabne sinteze, sestave, pri tvarini, katere porabi vsak človek približno dvajset kilogramov na leto.

Sladkor je v naravi precej razširjen. Vsebuje ga pesa in trst, poleg teh pa tudi koruzna stebila, proso, ananas (poseben sad iz tropične Amerike), jagode, marelice, banane, brezov, javorov in palmov sok. Da se dandanes izdeluje sladkor iz pese in sladkornega trsta, tiči v tem, da sta najcenejši in najbolj pristopni sirovini za to industrijsko panogo.

Sladkor iz koruznih stebel

Iz drugih sirovin se prideluje sladkor le v nekaterih krajih. Tako ima stara kulturna rastlina, proso, sladko, sočno steblo, iz katerega se da izdelati ne sicer trdi, a vendar tekoči sladkor.

A tudi iz koruznih stebel so poskušali dobiti sladkor. Ko cvete koroza, vsebuje največ sladkorja. Koroza kot sirovina za izdelovanje sladkorja se je izkazala v takih krajih, kjer ne uspevata več ne trst ne pesa in kjer se dado izkoristiti tudi drugi deli koroze, tako storži za alkohol, vlaknasti listi in ostanki stebel za izdelovanje celuloze t. j. papirja. To se dogaja v nekaterih krajih Severne Amerike.

Še dandanes romajo v Kanadi in Zedinjenih državah proti spomladi cukrarji v javorove gozdove s svojimi kuhali, da navrtajo drevesa in si napravijo iz sokov trd javorov sladkor. V Vzhodni Afriki, v Južni in Južnovzhodni Aziji dajeta sladkor prava sladkorna kakor tudi dateljeva palma. S čiščenjem zgoščenih sokov te zadnje palme se pridobe kristali, ki prihajajo tudi v promet.

Izmed drugih tvarin, ki so po okusu sladke, ne da bi se najmanj ujemale po svoji notranji zgradbi s prej omenjenimi sladninami, omenimo umetne sladine, ki jih še v najlepši luči predstavlja saharin. Saharin je izdelek iz bencola, prihaja torej posredno iz premoga, in je znan kot nadomestilo za sladkor v časih, ko ga primanjkuje. Z njim so se morali seznaniti mnogi za časa svetovne vojne. Saharin je pa tudi radi tega zanimiv, ker nam dokazuje, da ima lahko kaka tvarina sladak okus, ne da bi bila pravi sladkor. Okus zavisi torej od česa drugega in ne od sestave tvarine.

Stari grad v Vipavi.

Kameno olje

Človeštvo pozna razmeroma že precej dolgo kameno olje, tekoče ogljikove vodike, ki prihajajo iz notranjosti naše zemlje. Tako je po svetem pismu namazal očak Noe svojo barko z zemeljsko smolo, torej s spojino kamenega olja. Tudi Stari Egipčani so morali poznati to olje, saj so menda prav z njim ohranjevali trupla svojih vladarjev in drugih velikašev. Čeprav so oboževali ljudje goreče zemeljske pline skozi stoletja skoraj do naše dobe, kakor recimo v Baku, mestu ob Kaspiškem morju, so ga začeli tehnično uporabljati šele v devetem stoletju. V sredini prejšnjega stoletja so odkrili prve večje vrelce petroleja v Pensilvaniji. Temu odkritju je takoj sledila uporaba kamenega olja kot kuriva. Istočasno so se začele izdelovati tudi svetiljke. Starejši ljudje se še vsi spominjajo petrolejke in njenega smradu — ponekod pravijo ljudje petroleju smrdljivec — in prav ta neprijetni duh je mnogo pripomogel, da je petrolejko izpodrinil tako hitro najprej plin, potem pa električna žarnica.

To se je pa zgodilo le v Evropi in v Severni Ameriki. V drugih deželah, posebno na Vzhodu, si je znal petrolej ohraniti svoj pomen kot svetivo. Tam služi posebno vrč iz bele pločevine, v kakršnih razpošiljajo kameno olje v te kraje, tako rekoč za vse. Skoraj ga ni predmeta, ki bi ga ne izdelali iz teh petrolejskih vrčev. Tako so vedra, mize in druga hišna oprava, kozarci i.t.d. napravljeni vsi iz pločevine.

Kako je nastalo kameno olje, ni še popolnoma neoporečno dognano, čeprav so se bavili s tem že učenjaki. Pretežni del učenjakov je seveda mnenja, da prihaja v nasprotju s premo gom, nastalim iz rastlinstva, petrolej izključno iz živalstva, da se je tvoril — drugače povedano — iz živalskih trupel, strohnelih pod silovitim tlakom.

Nahajališča kamenega olja so razdeljena po svetu mogoče še bolj neredno kakor najdišča večine drugih rudnin. Res se dobe na svetu deže, kjer treba dozdevno le dovolj globoko vrtati, da pridemo do petrolejskih zalog, iz katerih

privre olje z vso silo na dan. Taka pokrajina, ki jo je obdarila narava s tem bogastvom, je n. pr. ves zapad Zedinjenih držav Severne Amerike, torej vse države, ležeče med Misisipijem in Tihim oceanom. A tudi po različnih drugih deželah in zemljinah so odkrili izdatne zaloge kamenega olja, tako n. pr. v nekaterih pokrajinah Vzhodne Indije, v Venezueli, Meksiki, Rusiji in Rumuniji.

Zemljenznanstvo trdi, da leži večina teh najdišč v deželah, ki so bile izpostavljene nekoč močnim prevratom in neredko nahajamo v njihovi bližini solišča.

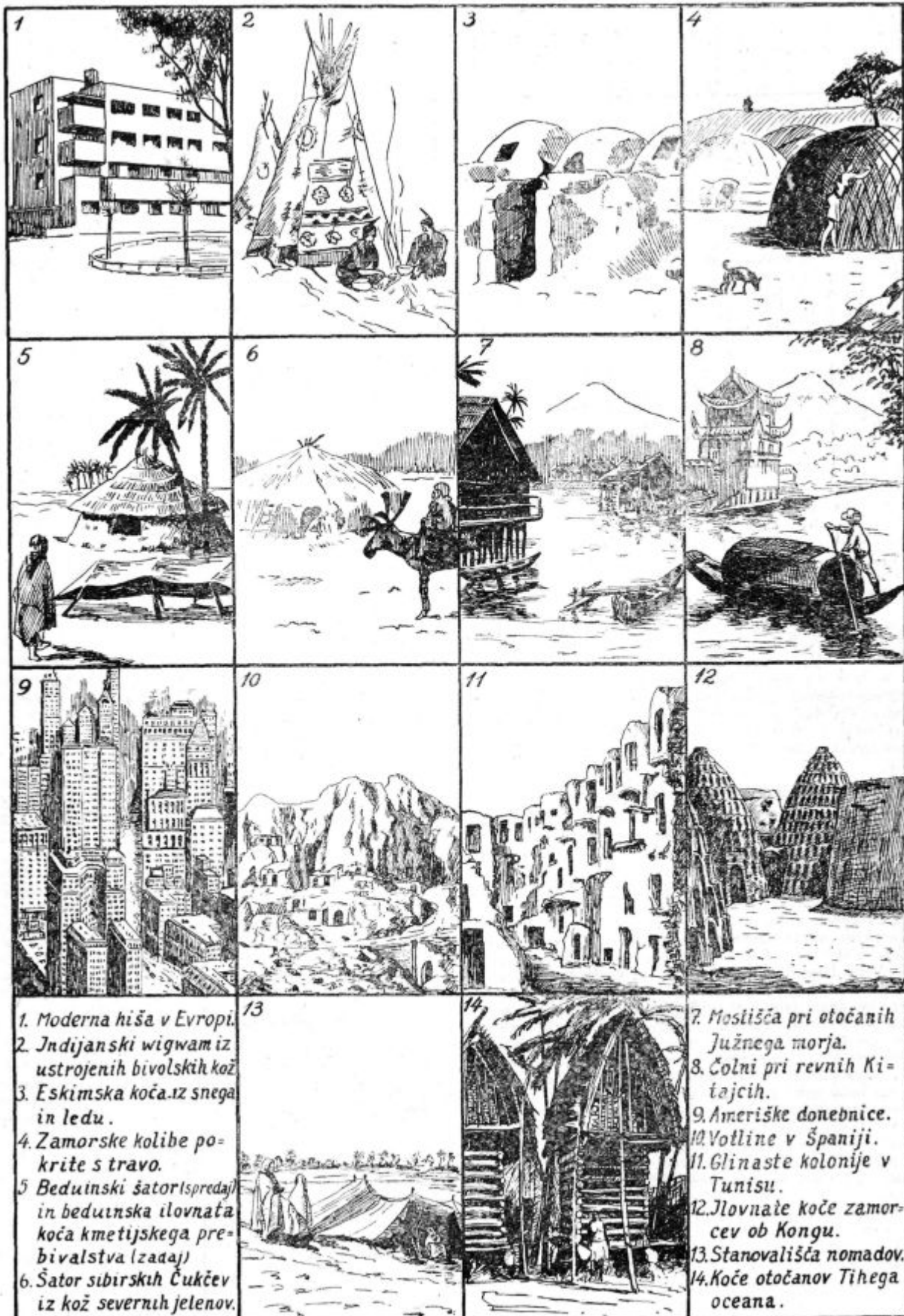
Razna kamena olja se razlikujejo po tem, da se dado nekatera laže obdelovati za težka t. j. za mazilna olja, nekatera pa za lahka olja, za bencin t. j. za gonilna olja. Seveda sta nam dali v zadnjem času kemija in fizika sredstva, da pridelujemo bencin tudi iz takega olja, ki nam ga pri navadni destilaciji ne daje. Ta uspeh in pa pridobivanje tekočih gonilnih tvarin iz premoga sta nas preskrbela v izredni meri z njimi. Odpadla je na mah prej večkrat pojavljajoča se bojazen, da utegnemo le prehitro izčrpati bencinske zaloge. Sedaj je na svetovnem trgu kakor pri drugih stvareh tako tudi pri bencinu precej zaloge več, kakor zahtevajo potrebe, toda te večje zaloge imajo v glavnem svoj vzrok v splošni svetovni krizi.

Malo je tvarin, kojih pridelovanje bi se bilo v dobi enega samega človeškega rodu tako povečalo, kakor se je to zgodilo pri petroleju. Leta 1890. se ga je pridelalo po vsem svetu 10,5 milijonov ton, leta 1930., štirideset let pozneje, je narasla množina že na 200 milijonov ton, od katerih so dobavile Zedinjene države Severne Amerike nič manj ko 125 milijonov ton.

Kameno olje ima svoj pomen tudi v politiki. Marsikatera vojna je nastala radi petrolejskih vrelcev. Nič manjši pa ni njegov gospodarski pomen. Naj navedemo na tem mestu bilančno vsoto družbe Standard Oil Company, New Jersey, največjega ostanka nekdanjega Rockefellerjevega trusta, ki se je gibala v zadnjih letih okoli 1800 milijonov dolarjev. Znašala je torej 35 milijard naših lir.

Grad v Vel. Žabljah.

1. Moderna hiša v Evropi.
2. Indijanski wigwam iz ustrojenih bivolskih kož.
3. Eskimska koča iz snega in ledu.
4. Zamorske kolibe pokrite s travo.
5. Beduinski šator (spredaj) in beduinska ilovnata koča kmetijskega prebivalstva (zadaj).
6. Šator sibirskih Čukčev iz kož severnih jelenov.

7. Mostišča pri otočanih Južnega morja.
8. Čolni pri revnih Kitajcih.
9. Ameriške donebnice.
10. Votline v Španiji.
11. Glinaste kolonije v Tunisu.
12. Jlovna te kočice zamorcev ob Kongu.
13. Stanovališča nomadov.
14. Koče otočanov Tihega oceana.

Kje stanujejo različni narodi?

Nekaj števil

Znana je pravljica o modrem vezirju Sesa-Daher-ju, izumitelju najlepše vseh iger t. j. šaha. Njegov vladar, bogat indijski knez, mu je obljubil, da ugotovi iz hvaležnosti vsaki njegovi prošnji. Vezir je prosil vladarja za toliko pšenčnih zrn, kolikor znaša vsota, če se položi na prvo polje šahovnice eno zrno, na drugo dve, na tretje štiri i t. d. na vsako nadaljno polje še enkrat toliko, kolikor jih je bilo na prejšnjem. Vladar, vaje še drugačnih darov, se je v začetku smejal neznatni zahtevi, a izkazalo se je, da bi bil moral dati

9,223,372,036.854,775.808,

torej nad devet trilijonov zrn, množino, ki bi zadostovala, da bi se ves svet posul z njo 0.5 cm visoko. Nekaj podobnega je v naravi. Bakterije, mikroskopično majhne glive cepljivke, znane kot povzročiteljice hudih bolezni, se razmnožujejo, kjer jim seveda dovoljujejo pogoji, približno na enak način, kakor navaja vrsta na šahovnici. Bacil «koma», ki povzroča azijsko koleru, se deli v eni minuti trikrat, v enem dnevu ima že 1.600 trilijonov potomcev, ki bi tehtali, čeprav je posamezni bacil neznan-ko majhen, približno 200 stotov. V veliki makovi glavici je približno 3000 semen. Po šestletnem nemotenem razmnoževanju bi nastala iz teh prvotnih 3000 semen žetev, ki bi pokrila 7000 ko Evropa velikih ozemelj 70 cm visoko.

Okameneli gozd

V državi Oregonu v Severni Ameriki je odkril ameriški zemljelovec dr. Dandee v bližini mesta Harney-a velikanski okameneli gozd. Ogromne kuščarice so morale prebivati v tem gozdu, kajti dobili so kosti, ki so omočile obnovev okostnice teh predpotopnih živali. Učenjak Dandee je ugotovil, da so ogromni kameniti stebri ostanki storžnjakov, med katerimi so bila posamezna drevesa do 500 m visoka in so merila v obsegu 192 m.

Vkljub telesnim napakam

Spartanski kralj Agezila II, ki ga šteje zgodovina med največje vojskovodje starega veka, je bil majhne, šibke postave. Imel je tudi hromo nogo. Posegal je v boj in ga vedno s svojo hrabrostjo odločil — Timurlenk, mogočni mongolski knez, ki se je povzpel kot kmetijski sin do najvišjih časti z razumnostjo in hrabrostjo, je bil hrom na nogah in na levi roki, a je vkljub temu v trideset in petih vojnah razbil na čelu svojih čet vse srednje-azijske države. — Majhne postave so bili tudi hunski kralj Atila, frankovski kralj Pipin, princ Evgen Savojski in Napoleon. Zadnji je meril le poldrugi meter, imel je prekratke noge, lahko upognjen hrbet in neenakomerno glavo. — Mozart, božanski Wolfgang Amadej, kralj v kraljestvu glasbenega veselja, je bil rahitičen pohabljenec — Michelangelo Buonarroti, eden izmed največjih umetnikov vseh časov, enako velik kot slikar, kipar in arhitekt, je imel pokvečen nos in skrivljen hrbet — Slavni angleški pisatelj Lord Byron je šepal, a tudi njegov rojak, nič manj slavni škotski romanopisec Walter Scott je imel eno nogo krajšo od druge — O Homerju, največjem pesniku starega veka, pravijo, da je bil že slep, ko je ustvarjal svoji največji pesnitvi Ilijado in Odisejo — Angleški pisatelj Milton je bil že oslepel, preden se je lotil svoje mojstrovine «Izgubljeni raj», ki jo je narekoval svojim hčeram — Žizka, znani huzitski vodja, je vodil vojno, čeprav popolnoma slep, na ta način, da si je dal popisati pokrajino in je po tem popisu razvrstil svoje čete — Igralec Luigi Giotto je podal kot slepec na gledališkem odru v Vicenci slepega kralja Edipa iz Sofoklejeve žaloigre — Ludvik Beethoven, ki je med prvimi skladatelji vseh časov, je bil že po rojstvu nagluš, zadnja

leta pa je popolnoma oglušel — Starorimski pesnik Ovid se je ponašal z zelo velikim nosom, odtod njegov priimek «Naso». Približno enak nos sta imela rimski zgodovinar Livij in grški modrijan Solon. Največji nos je pa imel francoski pisatelj Bergerac, ki je moral kot častnik v kraljevi gardi odpovedati službo prav radi svojega obraznega izrastka — Znano je, da je bil francoski pesnik in filozof Voltaire grozno grd — Sokrat, najmodrejši mož vsega starega veka, je bil prava pokveka.

Ne navadno mesto

V francoskem Maroku leži mestece s približno 10.000 prebivalci, ki je zgrajeno iz samih starih petrolejskih vrčev. Vrč se imenuje francoski «le bidon», zato se imenuje tudi to mestece, zgrajeno iz pločevine, «Bidonville». Žalostnejšega kraja kot prebivališča si Evropec skoraj misliti ne more. Blizu Casablance, ki je lepo, moderno zidano, bogato mesto, se dvigajo v dolini kočje, zgrajene, kakor že omenjeno, iz praznih petrolejskih vrčev. Meščani tega čudnega kraja niso morda ujetniki, ne, prosti državljanji so, a tako revni, da bi ne zmogli niti najbolj skromne najemnine v najslabšem mestnem okraju. Zato se jim je dovolilo, da se tu nasele. Ne rabijo drugega ko nekaj lesenih kolov in nekaj ducatov pločevinastih škatel. Skoraj deset tisoč ljudi prebiva v Bidonvillu, po večini sami mohamedanci, zmes vseh mogočih plemen Severne Afrike od svetlokožnega Berbera do črnega zamorca. Vsaka «hiša» je zidana po starem orientalskem pravilu: popolnoma ločena navzven. Njeno dvorišče je zelo majhno in od povsod se slišijo ženski in otroški glasovi. Toda prvo, kar se zgradi iz pločevine, je visoka ograja, čez katero ne morejo radovedni pogledi v notranjost. Po naših razmerah bi bilo tako mesto nemogoče. V nekaj tednih bi že izbruhnila kaka nalezljiva bolezen. Toda afriško solnce razkuži tudi največjo umazanost, tako vroče pripeka na pločevinaste bidonvillske stene.

Strastni kadilec

Najstrastnejši kadilci med vsemi narodi so Holandci. O teh se govori, da kade ne samo mnogo, ampak tudi močan tobak. Tako je slovel svoje dni van Klees, ki je prekadel od svojih osemdesetih let celih šestdeset. Zračunal: so, da je pokadil na teden presenetljivo količino enega kilograma in ene četrti, v vsem svojem življenju torej nad štiri tone. Tobaku je bil tako vdani, da mu je ostal svest do svojega pogreba. V oporoki je namreč določil, naj polože njegovo truplo v krsto, iztesano iz samih zaboljčkov za smotke, vsi pogrebci naj kade pri pogrebu in naj našujejo na njegovo krsto ob zadnjem slovesu mesto zemlje pepel iz svojih pip.

Čudna usoda slavnih raziskovavcev

Krištofa Kolumba so prepeljali uklenjenega v Evropo, kjer se je moral zagovarjati radi neresnične obdolžitve. Toliko bogastva je naklonil z odkritjem novega sveta Španiji, a je umrl vkljub temu zapuščten in reven — Portugalec Albuquerque, ki je zavojeval svoji domovini neizmerne dežele, med njimi tudi Indijo, je umrl v samotni celici nekega samostana v Goi — Hudsona, najznamenitejšega pomorščaka sedemnajstega stoletja, so izročili uporni mornarji v majhnem čolnu na milost oceana, kjer je brezdvomno umrl v tečajnih vodah — O Holandcu Tasmanu, ki mu pravijo tudi Kolumb Avstralije, se ne ve, ali se je z ladjo in moštvo vred potopil ali je pa prišel v pest divjim otočanom — Anglež John Hanning Speke, ki je odkril izvirke Nila in ušel na svojem raziskovanju tisočerm nevarnostim, je umrl v domovini in sicer ga je pogodila krogla, ko si je čistil lovsko puško — Znana je usoda Roalda Amundsena, ki je prišel prvi na južni tečaj. Rešiti je hotel Nobilovo ekspedicijo,

a se ni več vrnil — Enim Paša, ki se je vzorno udeleževal kot upravitelj egiptovske pokrajine ob ravniku, se je pri padcu z okna svojega stanovanja skoraj smrtno ponesrečil, a je po daljšem bolehanju okreval, napotil se takoj v Kongo, kjer so ga dali arabski trgovci s sužnji umoriti.

Nenavadni poklici

Boj za obstanek zahteva v sedanji dobi ne samo znanje in izurjenost, ampak tudi prebrisanost. Razmere, sila in tekmovalnost silijo človeka, da si izbere tudi najbolj nenavaden poklic, samo da je vzdržni na površju. V New Yorku so ljudje, ki si dajo poklicano puščati svojo kri, s katero osvežijo življenjske sile bogatim someščanom. Za take operacije so na razpolago bolnikom ponoči in čez dan. Vsak član je vpisan v eni izmed štirih krvnih skupin, mora redno telovaditi kakor kak rokoborec, zdravniki ga preiščejo vsak mesec najmanj enkrat, predpišejo mu prehrano, ki je sestavljena po večini iz jeter in špinače, in nadzorujejo, da se njihovi predpisi tudi izvršujejo — Velike tvrdke s posušenim mesom irajo svoje vonjave, ljudi, ki tik pred odpošiljatvijo nabadajo gnjati z lesenimi iglami, povohajo nato te igle in se na ta način prepričajo, so li gnjati zdrave ob kosti — Mnogi se ukvarjajo z gojenjem strupenih kač, od katerih dobivajo strup. Dokler bodo živele strupene kače v prosti naravi, bodo ljudje vedno povoraševali po tem cepivu — V Kaliforniji goje polonice, ki so se izkazale kot hude sovražnice nekaterih sodnih škodljivcev. Te polonice oddajajo v raznih množinah, upoštevaioč velikost napadenih nasadov in število razmnoženih kvarljivcev — Nebotičniki zahtevajo izurjene čistilce oken. Stanovsko društvo takih čistilcev izgubi vsako leto dva odstotka svojih članov po nezgodi Zavarovalnica za te poklicne čistilce je najvišja med vsemi poklici in znaša za vsakega moža 1 do 1 in četrt dolarja na dan. Največ čistilcev oken prihaja iz pomorščakov in rudarjev, torej iz stanov, ki so vajeni nevarnosti — Nevaren je tudi poklic letalca, ki mora za nagrado 2500 dolarjev krmiti letalo tako, da trči z drugim letalom skupaj, sam pa se o pravem času reši s padalom — V Kanadi je otvoril neki zdravnik bolnišnico za ribe. Vsako obolelo ribo položi v posebno posodo, nad katero pritrži tablico z označbo bolezni — Pri nas imamo odpravnike, ki prevažajo pohištvo iz kraja v kraj, v Ameriki se bavijo odpravniki tudi s prevažanjem zidanih, večnadstropnih hiš iz kraja v kraj.

Z reklamo do bogastva

Lani je umrl na svojem posestvu v Arizoni William Wrigley, eden med največjimi bogataši Severne Amerike, znan z imenom «kralj žvečilnega gumija». Kot deček je bil izgnan iz šole, prodajal je nato časopise po new yorkskih ulicah, spal na klopeh v parkih, prodajal milo in ko si je bil prihranil 30 dolarjev, je kupil trgovino z milom. Kmalu je pa začel izdelovati žvečilni gumi in skušal s mogočno in razvito reklamo dobiti odjemalce svojemu izdelku. Samo za reklamo je izdal nad 100 milijonov dolarjev. Seveda so bili tudi dohodki sorazmerni. Imel je tovarne v Zedinjenih državah, Kanadi, Avstraliji, Nemčiji in na Angleškem. Majhni zavojčki so vsebovali priporočila v 47 jezikih in dnevno so izdelali v tovarnah 40 milijonov kosčkov. Kakor drugi milijonarji ni nikdar pozabil, da je bil nekoč revež, zato je pa bil usmiljenega srca. Podpiral je reveže in sam nudil pozimi streho in hrano 500 brezposelnim delavcem. Znan je bil tudi z imenom «kralj reklame».

Premogovnik gori že nad 500 let

V bližini Kušteina, ne daleč od bavarsko tirolske meje, leži rudarsko selo Häring. V premogovniku divja požar, ki ga zasledujejo nazaj že pol tisočletja. Najprej je gorelo tik pod površjem in razgrevalo zemljo, da ni tam nikdar ostal sneg in da so pridelovali celo v najhujši zimi na prostem zelenjavo. Sedaj divja požar v večji globini in ne vpliva več na plasti nad sabo. Le tu pa tam prodro skozi razpoke žvepleni plini na dan. Leta 1905. so morali spustiti vodo v premogovnik, da so zajezili

požar. 29. junija 1926. so prodrli na dan celo plameni na prostoru, širokem kake tri metre. Sodijo, da je nastal požar sam ob sebi Häringški rjavi premog pokriva namreč apnec, skozi katerega uhaja od premoega voda. Ker vsebuje premog tudi precej žvepla, se zelo rad ob dostopu vode razkrajja, slednjič prepereva in oddaja mnogo gorkote svoji sosesčini. Skozi razpoke prihaja tudi mnogo zraku, tako da se požar vedno bolj širi pod zemljo. Vsekakor se je že preril do srede gore Pöfien, a rije vedno dalje kakor kak žareč, ogromen črv.

Dragocen rokopis

Profesor Dudgeon (bolj znan z izmišljenim imenom Lewis Carroll) je poučeval na starem angleškem vseučilišču v Oxfordu matematiko. Bil je izreden ljubitelj otrok. Vedno jih je imel kopico okoli sebe. Nekoč je napravil s svojimi mladimi prijatelji izlet po reki navzgor. Otroci so silili vanj naj jim pove kako pravljico. Ker ni vedel nobene, si jih je moral spriti izmišljati. Med poslušalci je bila tudi deklica, Alice po imenu. «Alice je odkrila nekoč v gozdu kuncjo jamo, zlezla vanjo, globlje in globlje in se znašla na drugi strani jame nenadoma v pravljicnem svetu.» Tako se je začela profesorjeva pravljica. Odslej mu otroci niso dali miru, vedno jim je moral pripovedovati o novih doživljajih deklice Alice v pravljicnem svetu. Slednjič se je zatekel k pisanju, spisal pravljice, dal jih tiskati in jih podaril svojim malim prijateljem. Alici je pa daroval svoj rokopis. Tedaj niso še uporabljali pisatelji p'salnega stroja. Profesor se je sramoval svojega dela in ni hotel nobenemu odkriti, da so pravljice delo reznega profesorja še resnejše matematike. In vendar je postala ta knjiga last vse angleške mladine in ni ga otroka na Angleškem, ki bi ne bil kdo ve koliko krat že prebral knjige «Alice in Wonderland». Alice, mala prijateljica, po kateri je imenoval pisatelj tudi glavno osebo v pravljicah, se je postarala, obubožala je in je po nasvetu svojih prijateljev prodala rokopis, ki ji ga je bil daroval pisatelj še kot deklici, za 1,350.000 lir nekemu bogatemu Američanu. Rokopis je romal čez ocean, novi lastnik je postavil portumenele lističe pod steklo v okviru, in ljudje so hodili gledat ta rokopis, dokler ni prišel še večji ljubitelj, ki je kupil rokopis za dvakratno ceno. Dudgeon, oziroma Lewis Carroll (r. 27. I. 1832. umrl 14. I. 1898.) je postal nesmrten s svojimi pravljicami o Alici v pravljicni deželi.

Nepričakovana sreča

V San Franciscu je imel neki starinar med svojimi starinami tudi staro sliko Matere božje. Ker ni bila nikaka umetnina, je ni mogel prodati. Starinar se je odločil, da unovči vsaj lepi starinski okvir. Ko je jemal sliko iz okvira, je spoznal, da je ta votel. V votlem okviru je pa bilo tri sto zlatnikov iz 15. stoletja. Za izkupiček se je preselil starinar v večjo trgovino in od tedaj se mu je tudi kupčija izboljšala. — V mestni knjižnici v Virginiji je naletel mlad študent na neko staro, leta 1860. tiskano knjigo, ki je očitno pred njim še nihče ni bral. V knjigi je dobil študent posredno voljo čudaka, ki zapušča onemu, kdor izsledí prvi njegovo oporoko, pri neki banki položeno volilo Pisec oporoke pa ni bil nihče drugi ko pisatelj omenjene knjige, ki ga je jezilo, da so njegovo delo tako malo cenili in je radi tega na tak način nagradil svojega prvega bravca. Študent je dobil približno 30.000 dolarjev. — New vorskí pometač Kingston je našel neko jutro na vse zgodaj na cesti majhnega psička. Ker se mu je zivalica smilila, jo je nesel domov, dobro vedoč, da je morala komu pobegniti. Čez dva dni je bral pometač v nekem listu oglas, v katerem je iskal član milijonarske rodbine Astor pobeglega psička in obljubljal bogato nagrado onemu, ki mu pripelje psička nepoškodovanega. Kingston je dobil za to 12.000 dolarjev.

Ukročeni ognjenik

Na Javi, majhnem otoku Sundskega otočja, so zelo rodovitna tla. Čeprav uniči vsako toliko ognjenik Kloet vso žetev daleč okoli, ne obupa človek. Ko se podzemeljske sile umirijo, obdeluje zopet zemljo. Izbruhi og-

njenika so se ponavljali vedno v rednih presledkih, vsa-kih štirinajst let. Raziskovali so in ugotovili, da izbruhne ognjenik le tedaj, ko prestopi voda jezera v žrelu določno višino. Če bi torej uspelo inženirjem, da odpeljejo pravočasno odvršno vodo, odpade z vzrokom tudi učinek. Zadnjič je bruhal Kloet leta 1919. Takoj po izbruhu so se lotili inženirji dela. Izvrtali so v trdi bazalt in še tršo lavo celo vrsto predorov za odtok vode. Delo ni bilo lahko, ker so domačini — drugih delavcev ni bilo dobiti — iz samega praznovanja uhajali od dela. Toda inženirji se niso zadovoljili s tem, da napravijo z odpeljavo vode iz jezera konec nadaljnim izbruhom, da tako rekoč ukrote nemirnega velikana, marveč so zgradili tudi velike električne naprave, ki jih bo gonila odtekajoča se, sedaj ne več nevarna voda. Inženirji so prepričani, da ne bo več bruhal Kloet in da se kmetovalcem ni treba več bati za svoje pridelke: kavo, sladkorni trst, tobak in riž. V kolikor je človek v resnici premagal podzemeljske sile s tehničnimi sredstvi, pokaže leto 1933; ko se dopolni štirinajsto leto vsakokratne mirujoče dobe,

Najbogatejši človek na svetu

Najbogatejši človek na svetu ni Američan, kakor si mnogi mislijo, marveč je Japonec Hahiroemon Mitsui. Njegovo premoženje je uspeh tristoletnega naporega dela celih dvanajstih rodov. Vse, kar se na Japonskem prodaja, kupuje, prevažja, vrši trgovska tvrdka Mitsui, ki ima poleg tega še banke, stavbinska podjetja, javna skladišča, ladjedelnice. Mitsui obvladuje čaj, papir, svilo, celuloz, sploh vso japonsko trgovino. Ustanoviteljica tega bogastva je bila ženska, ki je pričela s trgovino leta 1600, Suho po imenu. Poročila se je s princem Tokube Mitsui. Ker je prevzemal dediščino po starših vedno

le za trgovino najbolj nadarjeni sin — v običajni desetorici otrok je bil vedno kak tak sposobnjak — se je podjetje vedno bolj širilo in je pri sedanjem lastniku, osemdesetletnem starčku doseglo višek in ga napravilo za nepreklicno najbogatejšega človeka na vsem svetu.

Miši kot škodljivci v narodnem gospodarstvu

Malokdo pojmi škodo, ki jo napravljajo miši bodisi doma bodisi na polju. Izračunali so, da narase potomstvo enega samega para poljskih miši na 360 v enem letu. Žito, ki ga utegne zaužiti tako številna družina, bi tehtalo 900 kg. Po nekem drugem računu použije 520 poljskih miši v enem letu toliko ko en odrasel človek. Še huje je z našo hišno mšjo. Od enega samega parčka narase v enem letu število potomcev na 480. Če bi vsaka miš požila na leto 1,8 kg slanine, bi uničilo 480 miši 850 kg slanine. Ti računi niso nikakor pretirani in nam predložujejo ogromno škodo, ki nam grozi od teh glodavcev.

Računsko čudo

Dr. Finkelstern iz Lodza je nastavljen kot uradnik na poljskem statističnem uradu v varšavskem finančnem ministrstvu. Star je trideset in pet let in je doslej največje računsko čudo na svetu. Zdi se, kakor bi imel v svojih možganih vse računske stroje. Na mednarodnem zborovanju matematikov v Stockholmu leta 1930, je izpričal pred šestimi sto profesorji svoje zmožnosti. Brez svinčnika in papirja izračuna v trenutku vsote, logaritme, kvadrate, korene in ne rabi za to kdo ve koliko časa. Nekoliko pomisli in že pove izid najtežjega računa, za katerega bi rabili drugi po četrtni uri, da samo pregledajo, če se ni mogoče zmotil.

Vedno se lahko kaj naučiš

M. HAJEK

Krasni metulj je priletel iz temne poletne noči naravnost proti žarnici, ki je razsvetljevala mojo sobo. Brez dvoma, ožgal bi si tipalnici, celo sam bi se bil popolnoma osmodil, če bi bil prišel vročemu steklu le preblizu.

Prav škoda je bila tega krasnega metulja! Obrnil sem stikalo in tema je bila v sobi. Slišal sem metulja, kako je tožil: «Kateri zli duh me je oropal najslajše vseh slasti! Kako očarljiva je bila luč! Omamljala me je, kakor me ni moglo doslej še nič omamiti! Z nepremagljivo silo me je vlekla v svojo belo, svetlo krasoto! Že sem se hotel vreči v to rajsko kopel, blazen od naslade in poželenja — ko je ugasnila. Pusta tema me zopet obdaja. In nič drugega mi ne ostaja, ko da zletim zopet tja ven v noč, iz katere sem bil prišel sem. Minilo je! Ven v temo! Ni mi bilo usojeno, da bi bil srečen!»

Jaz pa sem bil rešil življenje lepemu metulju! Bolje sem vedel ko on, kam spada.

Usoda, ki nas prisili, da se odredimo temu ali onemu, je večkrat razumnejša in modrejša kot mi slutimo.

* * *

Gosenica je videla metulja in se čudila, kako more sploh kako bitje živeti tako brezskrbno in lahkomišelnost. Letati sem ter tja po zraku, veselo, malomarno! Zdelo se ji je nečuvno, da ima kdo krila, da se ponša s takó pisano zunanostjo, da je neodvisen, prost.

Metulj je opazoval gosenico pod sabo in se čudil, kako more biti sploh kako bitje tako leno in neokretno. Tiči na listu in žre zelenje ves ljubi dan. «Ne, to ni za me!» je dejal in odletel. «In kako grda je ta žival! Grozno, da živi taka ostuda sploh na tem svetu!»

Metulj je bil pozabil, kaj je bil sam prej. Gosenica ni vedela, kaj postane. Dve obliki istega življenja.

Nauk: Tudi mi vemo zelo malo o sebi. Na preteklost pozabimo, prihodnosti ne poznamo.

* * *

Mož je izpraševal vola, zakaj ne more strpeti rdeče barve.

«Glej,» je dejal volu, «zakaj ne maraš te barva. Saj je barva ko vsaka druga, saj ti nič noče.»

Vol je odgovoril: «Prav imaš! Vbil sem si bil v glavo! Odslej se za rdečo barvo sploh ne bom več zmenil.»

«Poskusimo!» je dejal mož. «Sedaj ti pokažem svojo živordečo ruto!»

Vol je privolil v poskus. Mož mu pokaže živordečo ruto... in se je le s težavo rešil. Vol ga je bil namreč ves srdit napadel.

Isti mož je hotel zatreti pri psu sovraštvo do mačk.

«Kaj imaš prav za prav z mačkami?» je vprašal psa. «Saj ti nič nočejo! Ali niso fine, mirne, miroljubne in celo aristokratske živali? Pomisli na njihovo tibo, oprezno hojo, na njihovo snago in čistost, na njihovo nežnost in prisrčnost! To so zares lepe živalce, vredne, da smo vedno prijazni z njimi. Ti se pa zaganjaš ko blaznež v vsako mačko, kjerkoli jo srečaš. Strašno lajš vanjo in zobe ji kažeš. Zakaj vse to?»

Pes je moral priznati, da ne ve, zakaj sovraži mačke, in je obljubil, da odslej sploh ne pogleda nobene mačke več.

«Poskusimo,» je dejal mož. «Lepo mačko imam!»

Poklical je mačko, mačka je prišla, a v istem trenutku se je že zagnal pes vanjo — toliko, da se je mačka še pravočasno rešila na bližnje drevo, sicer bi ji bil strl pes tilnik.

Nauk: Nagnenja se dado le s težavo izstreti. Tudi pri ljudeh.

* * *

Neka ženska je slišala, da pojejo kanarčki tem lepše, čim manj dobe krme. Svojem srčkanemu «zlatku» je dajala radi tega vedno manj krme, a je opazila, kako je bil ptiček vedno slabše volje in kako mu je bilo vedno manj do petja. Bil je brezdvomno kanarček posebne vrste. Neko jutro ga je našla mrtvega v kletki. Njen srčkani in ljubljani «zlatko» je bil poginil za lakoto.

Nauk: Pesniki, ki dobe vedno manj hrane, ne pišejo vedno najlepših pesmi.

O PRISTOJBINAH

S kr. dekretom 30/12. 1923. št. 3269. so se spremenele pri nas s 1. julijem 1923. registracijske pristojbine starih provinc. Te pristojbine se plačujejo počenši z navedenim dnevom pri registracijskih uradih (Ufficio di registro), ki so se ustanovili pri nas 1. julija 1923. in uradujejo za kolkovine in pristojbine.

S kr. dekretom 30/12. 1923 št. 3269, so se spremenele nekatere določbe glede goriomenjenih pristojbin. Nov kr. odlok z dne 12. avg. 1927, št. 1463 je pa uvedel nekatere olajšave pristojbin.

Spisi v javni in privatni obliki, civilni in trgovski, sodni in izvensodni, ki vsebujejo prenos lastninske, užitne in zastavne pravice do nepremičnin in premičnin, so podvrženi registracijskim pristojbinam, ki so koj plačljive.

Tudi ustne pogodbe, tičoč se najemnin in zakupnin so podvržene registracijskim pristojbinam.

Važno je vedeti, da dobe ti spisi pravno moč še le po registraciji.

Spise, podvržene tem pristojbinam, ki niso prijavljene registracijskemu uradu, sodnja odklanja. Radi tega se mora vsaka taka listina registrirati pri dotičnem uradu v teku 20 dni po podpisu, da se izognemo kazni in drugim posledicam.

Listine se predložijo registracijskemu uradu v izvirniku in poverjenem prepisu na kolkovani poli. Visokost pristojbine kolkovane pole se zve pri bližnjem notarju.

Prepis ostane uradu, izvirnik s potrdilom plačila pristojbin dobi stranka.

Listine podvržene registraciji so:

Kupnoprodatne pogodbe, darilne pogodbe, menjalne pogodbe, preživninske pogodbe, ženitne pogodbe, združne pogodbe, najemne (nakupne) pogodbe, pobotnice, ki se nanašajo na zadolžnice in druge listine, razsodbe, vknjižbe i dr.

Registracijske pristojbine so progresivne, sorazmerne (proporcionalne), postopne ali stalne.

Podlaga odmere teh pristojbin je cena ali vrednost pravnega posla.

Registracijske pristojbine za pogodbe so različne.

Kolkovine.

S kr. odlokom z dne 18. marca 1923. št. 550. so bile odpravljene kolkovne pristojbine, uvedene s kr. dekretom 16. junija 1921. št. 795 na razkošne predmete, na dragulje in dragocenosti, na proizvajanje razkošnih tkanin in rokavic in namesto teh so stopile v veljavo s 1. aprila 1923. znižane kolkovne pristojbine. Te pristojbine so se spremenile s kr. odlokom od 30. dec. 1924., št. 3273 in v teku so še druge spremembe.

Tej pristojbini je podvržena vsaka kupčija (prensoscambio) blaga in predmetov med obrtniki, trgovci itd.

Računi (fakture) se morajo napraviti v dveh izvodih, drugi izvod lahko nadomesti vpis v knjigi, ki mora biti zaznamovan s tekočimi številkami. Prepise fakture treba hraniti 5 let in zaznamovati s tekočimi številkami.

Vse kolkovine plača kupec.

Pristojbine se plačajo s kolki, ki obstojijo iz dveh delov. Izdajatelj računa prilepi del kolka, ki nosi kraljevo podobo, na račun (fakturo), namenjen kupcu, drugi del pa se prilepi na prepis fakture ali v knjigo «prima nota» zraven dotičnega vpisa.

Kolki se razveljavijo s prebodom ali pa, da se prepiše na oba dela kolka s črnilom datum dneva izdajanja ali pa, če se datum pritisne z mastnim črnilom.

Za kupčijo (prensoscambio) najnujnejših življenskih potrebščin, kakor pšenice, turšice, ječmena, riža, moke in dr. je treba med trgovci in obrtniki kolkovati račune (fakture) kakor sledi:

Nad 1 do 100 lir	L 0.10
Nad 100 do 1000 lir	L 0.50
Nad 1000 lir dalje	L 1.—

Kr. dekret 30. dec. 1923. št. 3268: Fakture, račune, izdane od trgovcev in obrtnikov za prodano blago konsumentom in navadne pobotnice, ki se nanašajo na zadolžnice, razsodbe in druge obvezne listine, kakor

tudi pobotnice, note, račune med zasebniki (privatniki), zasebniki in trgovci, med trgovci in zasebniki je treba kolkovati z navadnimi kolki kakor sledi:

Do L. 1.—				
Nad " 1.01	do	L. 100	L. 0.10	
" " 100.01	"	" 1000	" 0.50	
" " 1000.01	"	" 3000	" 1.—	
" " 3000.01	"	" 6000	" 2.—	
" " 6000.01	"	" 10000	" 3.—	
" " 10000.01	"	" 15000	" 4.—	
" " 13000.01	"	" 16000	" 5.—	
" " 16000.01	"	" 20000	" 6.—	
" " 20000.01	"	" 25000	" 7.—	
" " 23000.01	"	" 26000	" 8.—	
" " 26000.01	"	" 30000	" 9.—	
" " 30000.01	"	" 35000	" 10.—	
" " 33000.01	"	" 36000	" 11.—	
" " 36000.01	"	" 40000	" 12.—	
" " 40000.01	"	" 43000	" 13.—	
" " 43000.01	"	" 46000	" 14.—	
" " 46000.01	"	" 50.00	" 15.—	
" " 50000.01	"	" 53000	" 16.—	
" " 53000.01	"	" 56000	" 17.—	
" " 56000.01	"	" 60000	" 18.—	
" " 60000.01	"	" 63000	" 19.—	
" " 63000.01	"	" 66000	" 20.—	
" " 66000.01	"	" 70000	" 21.—	
" " 70000.01	"	" 73000	" 22.—	
" " 73000.01	"	" 76000	" 23.—	
" " 76000.01	"	" 80000	" 24.—	
" " 80000.01	"	" 83000	" 25.—	
" " 83000.01	"	" 86000	" 26.—	

i. t. d. do 200.000 L za vsakih 1000 ali odlomke 1000 L. — 30 st. Odlomki pod 1 liro pristojbine se zaokrožijo na 1 liro. — Za zneske nad 200.000 L. ali nedoločene vsote znaša kolek 60 lir.

Kolki so navadni in se prepišejo kakor do sedaj.

Trgovske knjige: hranilne knjižice, dnevnik, inventar, knjige za prepise pisem in knjige knjigovodstva je treba predložiti registrskemu uradu, da prepečati prilepljene kolke, preden se začnejo knjige rabiti.

LESTVICA

pristojbin (kolkov) za menice, plačljive v kraljestvu v teku enega meseca, štirih, šestih mesecev in po šestem mesecu (kr. dekret 30. dec. 1924. št. 3268, spremenjen po kr. odloku 10. avg. 1927. št. 1463 ozir. 17. marca 1930 št. 142.

Menična svota do lir	MENICA PLAČLJIVA			
	v teku enega meseca	v teku štirih mesecev	v teku šestih mesecev	po več ko šestih mesecih; kolek pri menicah in bianco
200	0.50	0.50	0.50	0.90
400	0.50	0.50	0.90	1.70
600	0.60	0.70	1.30	2.50
800	0.60	0.90	1.70	3.30
1000	0.60	1.10	2.10	4.10
2000	1.10	2.10	4.10	8.10
3000	1.60	3.10	6.10	12.10
4000	2.10	4.10	8.10	16.10
5000	2.60	5.10	10.10	20.10
6000	3.10	6.10	12.10	24.10
7000	3.60	7.10	14.10	28.10
8000	4.10	8.10	16.10	32.10
9000	4.60	9.10	18.10	36.10
10000	5.10	10.10	20.10	40.10

Iz lestvice je razvidno, da je treba plačati vsak nadaljnji tisoč lir 50 stotink več, ko gre za menico, ki zapade v enem mesecu, 1 liro več, ako je treba menico plačati po preteku štirih mesecev, 2 liri več, ako znaša doba zapadlosti šest mesecev ter 4 lire več, ako moraš menico plačati po več ko šestih mesecih ali če gre za menico «in bianco».

VLOGE.

Prošnje naslovljene na upravne oblasti, je treba pisati na kolkovno polo za 3 L; one, naslovljene na ministrstva pa na kolkovno polo za 5 L.

Franc Sirk, davčni upravitelj v pok.

POŠTNE PRISTOJBINE

	V Italiji in kolonij.	V inozemstvu		V Italiji in kolon.	V inozemstvu
1. Navadna pisma ali zalepke v notranjem prometu Italije za vsakih 15 g ali vlomak (najvišja teža 2 kg) a) v kraju samem	0.25		e) časopisi, ki izhajajo vsaj mesečno do 50 g	0.014	
b) iz kraja v kraj	0.50		f) časopisi, ki izhajajo vsaj mesečno za vsakih nadaljnjih 50 g	0.009	
c) aktivno služečim vojakom (častniki in podčastniki izvzeti) do 15 g	0.25		g) trgovski katalogi in druge listine, ki izhajajo polletno do 50 g	0.048	
d) v inozemstvo (Nemško Avstrijo, Ogrsko in Jugoslavijo za prvih 20 g ali vlomak		1.00	h) trgovski katalogi in druge listine, za nadaljnjih 50 g do 2 kg	0.018	
e) V Vatikansko mesto, za prvih 20 g za nadaljnjih 20 g ali vlomak	0.80		i) računski izvlečki uprav časopisov	0.10	
f) za drugo inozemstvo	0.50		j) za perijodične tiskovine (časopise), poslane od izdajateljev ali knjigarn v Jugoslavijo, za vsakih 50 g ali vlomak	0.10	
g) za vse inozemstvo vsakih nadaljnjih 20 g ali vlomak		1.25	12. Zavoji s knjigami do 700g odposlani iz založbe oziroma knjigarne:		
2. Dopisnice uradne ali tudi zasebne v kraju samem ali naslovljene služečim vojakom (častniki in podčastniki izvzeti)	0.15		a) za vsakih 50 g ali vlomak	0.075	
Iz kraja v kraj	0.30	0.75	b) priporočanje takih pošiljatev	0.50	
V inozemstvo (Nemško Avstrijo, Ogrsko in Jugoslavijo		0.60	c) odškodnina za priporočene, izgubljene pošiljatev	7.50	
V Vatikansko mesto	0.50		d) poštno potrdilo za nepriporočene pošiljatev	0.10	0.05
3. Dopisnice uradne s plačanim odgovorom v kraju	0.30		e) za knjige poslane od izdajateljev ali knjigarn v Avstrijo, Ogersko ali Jugoslavijo, za vsakih 50 g ali vlomak do največ 3 kg		0.20
Iz kraja v kraj	0.60	1.50	13. Pisma z vzbočenimi pikastimi črkami za slepce:		
4. Razglednice:			a) za vsak kg (največ 4 kg)	0.02	
a) s samim podpisom in datumom	0.10	0.25	b) priporočanje istih	0.10	
b) s petimi voščilnimi besedami	0.20	0.25	c) odškodnina za priporočeno, izgubljeno pošiljatev	5.00	
jednako, v Vatikansko mesto	0.20		d) inozemstvo za vsakih 500 g do 3 kg	0.05	
c) z dopisi iz kraja v kraj	0.50	0.75	14. Vzorci brezvrednostni:		
d) z dopisi v Nemško Avstrijo, Ogrsko in Jugoslavijo		0.60	a) do 100 g	0.55	0.50
e) z dopisi v kraju samem, oziroma vojakom (kakor zgoraj)	0.15		b) vsakih nadaljnjih 50 g	0.15	0.25
5. Posetnice s kvečjemu 5 voščilnimi besedami (tudi v kraju)	0.20	0.25	c) v Vatikansko mesto do 100 g vsakih nadaljnjih 100 g	0.60	
6. Obvestila: rojstva, smrti poroke in slična	0.15	0.25	Teža vzorcev je dovoljena do 500 g.	0.50	
7. Trgovski računi brez dopisov in le posamezni do 15 g	0.25		15. Vzorci z zdravili, odposlani po proizvajateljih in naslovljeni zdravnikom, klinikam, bolnišnicam ali zdraviliščem do teže 500 g:		
V inozemstvo se pošljejo trgovski računi kakor rokopiši ali pisma			a) za prvih 100 g	0.25	
8. Rokopiši v obliki pisma 45×45 in valja 10×75 cm, katerim lahko priložimo pismo, ki se nanaša na rokopis			b) za vsakih nadaljnjih 50 g	0.10	
a) do 200 g	0.60		c) priporočanje istih	0.50	
b) za vsakih nadaljnjih 50 g ali vlomak, do 2 kg	0.20		d) odškodnina izgubljenih priporočenih pošiljatev	7.50	
c) v Vatikansko mesto, do 200 g za vsakih nadaljnjih 50 g	1.00		16. Poštno naročanje časopisov (v inozemstvu) za vsak časopis (lahko več izvodov) poleg naročnine še	1.00	3.00
d) v inozemstvo za prvih 250 g	0.30	1.25	17. a) Priporočanje — (Raccomandazione) poštних pošiljatev stane poleg navadne pristojbine še	1.25	1.50
e) v inozemstvo za vsakih nadaljnjih 50 g ali vlomak do 2 kg	0.25		b) v Vatikansko mesto	1.25	
v Vatikansko mesto	0.20		c) odškodnina izgubljenih priporočenih pošiljatev	25.00	125.00
9. Navadne tiskovine za vsakih 50 g ali vlomak do 2 kg	0.20	0.25	d) priporočanje dopisnic, tiskovin ali vzorcev	0.60	1.50
V vatikansko mesto	0.20		e) za perijodične tiskovine je dopuščen specialni Conto corrente za priporočanje istih po ministerijal. pooblastilu.		
Navadne tiskovine, ki presegaajo 25 cm v dolžini ali širini, doplačajo	0.10		18. Ekspresne pošiljatev, doplačilo k zgoraj omenjenim	1.25	2.50
Navadne tiskovine, ki presegaajo 45×45 ali 10×75, se izključijo.			v Vatikansko mesto	2.00	
10. Bukvarski listi (naročila knjig v komisiji)	0.03		Pripomba — pisma, ki so označena ekspresno, a niso znamkovana zadostno, pošiljajo in dostavljajo se kakor navadna. Za dostavljanje ekspresnih pisem izven dostavljalnega območja plača naslovljenec ali pošiljatelj v slučaju odklonitve dostavljanja še sledeče pristojbine za dolžino poti:		
11. Perijodične tiskovine (časopisi in druge) potom Conto corrente			a) za razdaljo do 500 m	0.50	
a) dnevnik do 50 g	0.008				
b) dnevnik za vsakih nadaljnjih 25 g	0.004				
c) časopisi, ki izhajajo vsaj vsakih 15 dni do 50 g	0.011				
d) časopisi, ki izhajajo vsaj vsakih 15 dni za vsakih nadaljnjih 100 g	0.009				

	V Italiji in kolon.	V ino- zemstvo		V Italiji in kolon.	V ino- zemstvo
b) za vsak kilometer ali razliko istega, ki presega 500 m	0.60		e) s protestom do 2000 lir poleg pro- testnih stroškov še	2.00	
c) za dostavljanje po noči ali ob slabem vremenu se povisajo te pristojbine do 100%.			f) če nad 2000 lir	5.00	
19. Poštne povratnice (Ricevute di ritorno) v Vatikansko mesto	0.50	1.25	g) inozemstvo poleg drugih		1.50
20. Poštno ležeče (fermo-posta) naslovljena pisma (izvzemši ekspresna) doplačajo . Ako ni plačal odpošiljatelj te pristoj- bine, plača naslovljenec (tudi za pisma iz inozemstva)	0.15		29. Poštne nakaznice (vaglia postale), ki stanejo 10 st. za zneske do lir 25	0.40	
Poštno ležeča pisma se morajo naslo- viti s polnim imenom in priimkom in se izročijo samo odraslim nad 18. leti.	0.25	0.25	za zneske nad 25 lir 50	0.80	
21. Povzeta pristojbina (diritto di asse- gno) pri vzorcih le do 15 lir, pri drugih pošilkah do 1000 lir kakor pri pripo- ročenih z doplačilom	0.50		za zneske nad 50 lir do lir 100	1.20	
v inozemstvo poleg pristojbine 1.— še za vsakih lir 100 ali vlokem povzete svote		0.50	za zneske nad 100 lir do lir 200	2.00	
v Vatikansko mesto	0.80		za nadaljnih vsakih 100 lir ali vlo- mek, nad 200 lir	0.50	
22. Zavarovanje (assicurazione) denarnih pisem, poleg pristojbine priporočenih, še zavarovalnino: a) za prvih 200 lir ali vlokem	0.50		Nakaznice do 25 lir naslovljene moš- tvu vojaštva	0.20	
b) za vsakih nad. 100 lir ali vlokem. Doplačilo proti višji sili znaša:	0.25		30. Brzojavne nakaznice plačajo poleg na- vadne in brzojavne pristojbine še	0.50	
c) za prvih 200 lir ali vlokem	0.50		31. Poštne nakaznice v inozemstvo: pri- stojbina je sledeča: a) 50 st. za vsak h 100 lir ali vlokem istih poleg tega še stalna pristojbina za vsako nakaznico	0.50	1.50
d) za nadaljnih 100 lir	0.25		b) Izvzete pa so države, ki so uredile pogodbenim potom pristojbino za nakaznice in sicer poleg stalne pri- stojbine 0.25 L, še za vsakih 25 lir ali vlokem istih 25 st. Te države so: Angleška, Irska, Kanada, Vzhodno angleška Indija, otok Malta, repu- blika Kostarika, Združene države Sev. Amerike in zvezo z Avstralijo.		
V inozemstvo: poleg pristojbine za priporočanje: e) v Vatikansko mesto do L. 200	1.25		32. Brzojavne nakaznice v inozemstvo. Pristojbine kakor za navadne vtevši pristojbino brzojavke besedila nakaz- nice v dotično državo.		
f) za vsakih 300 zlatih frankov ali vlokem	0.50		33. Obnovljenje poštne nakaznice (rinova- zione), katero je stranka izgubila ozi- roma, da je zapala. Poleg pristojbine za jednako nakaznico še doplačilo: a) do 10 lir	0.10	
g) zavojčki z navedeno vrednostjo (scatoletta con valore dichiarato) poleg pristojbine za navadne, pripo- ročene in zavarovane pošiljke do 250 g.		1.85	b) do 100 lir	0.50	
h) isto a za nadaljnih 50 g ali vlokem		3.70	c) do 1000 lir	0.50	
i) za zavojčke z navedeno vrednostjo iz inozemstva — za manipulacijo carinarne		0.75	Te pristojbine so izvzete nakaznice do 25 lir, naslovljene vojaštvu po zni- žani pristojbini in one iz inozemstva		
23. Pnevmatična pošta za pisma do 15 g in dopisnice še	0.15		34. Reklamacije, priporočenih in zavarov- vanih pisem, zavojev in nakaznic	0.40	2.50
Pnevmatična pošta za pisma do 30 g (poleg navadne) še	0.35		35. Pismene zahteve za vrnitev ali spre- membo prvotnega naslova oddanih poš- iljatev, poleg poštних ali brzojavnih stroškov za to ureditev še doplačilo	0.60	2.50
24. Kreditni računi (conti di credito) prov- vizija za vsakih 100 lir ali vlokem (za inkaso)	5.00		36. Poštni zavoji ali paketi (pacchi postali) brez označbe vrednosti do 1 kg	2.50	
25. Poštni predalčki, mes. pristojbina za: a) odprte predalčke (v notranj. urada) b) zaprte predalčke z ključem male c) zaprte predalčke z ključem srednje d) zaprte predalčke z ključem velike Pripomba: Za uporabo zaprtega pre- dalčka se mora vplačati kavicija (ki se vrne po uporabi)	6.00 8.00 12.00 16.00 40.00		isto od 1 kg do 3 kg	5.00	
26. Legalizacija listin, katero oskrbi pošta. Poleg navadne pristojbine in priporo- čenja	1.00		isto od 3 kg do 5 kg	7.50	
27. Poštne legitimacije stanejo	5.00	5.00	isto od 5 kg do 10 kg	12.50	
28. Plačilni nalogi za vnovčenje listin (men- nic) na račun drugih (riscossioni per conto di terzi) poleg navadne priporo- čene in zavarovalne pristojbine: a) do 10 lir	0.25		(pripomba) zavoji nad 5 kg. se pošil- ljajo v vse kraje kraljevine		
b) do 200 lir	0.50		37. Zavoji s knjigami, odposlani iz založbe, oziroma knjigarn do 1 kg	1.20	
c) do 1000 lir	1.00		nad 1 kg do 2 kg	2.00	
d) za vsakih nadaljnih 1000 lir	1.00		nad 2 kg do 3 kg	2.40	
a največ	5.00		nad 3 kg do 5 kg	3.60	
			nad 5 kg do 10 kg	6.00	
			38. Za zavoje z navedeno vrednostjo, ki morajo biti zapečateni, doplačilo k zgorajši pristojbini do 200 lir	1.00	
			za vsakih nadaljnih 100 lir ali vlokem	0.50	
			39. Prazne posode, ki se vračajo za (olje, vino itd.)	3.00	
			40. Pristojbina povzetta (pacchi con asse- gno)	0.60	
			41. Zavoji izredne obsežnosti doplačajo 50% pristojbine		

	V Italiji in kolon.	V inozemstvu
42. Silni poštni zavoji (urgenti) navadne obsežnosti:		
do 1 kg	7.50	
do 3 kg	15.—	
do 5 kg	22.50	
izredne obsežnosti:		
do 1 kg	10.—	
do 3 kg	20.—	
do 5 kg	30.—	
43. Odškodnina navadnih (zgubljenih) zavojev	25.50	

44. Poštni zavoji v inozemstvo:

posebno skrbno zaprti in zapečateni se sprejemajo in pošiljajo v vse kraje sveta. Pristojbina istim je odvisna od teže in števila držav skozi katere vozi zavoj, dokler ne prispe do cilja. — Tako n. pr. plačamo zavoje v teži do:

	1 kg	5 kg	10 kg
Vatikansko mesto	5.75	8.75	14.75
Avstrijo	8.25	11.25	17.25
Albanijo	9.25	13.75	22.75
Čehoslovaško	7.25	11.25	19.25
Nemčijo	8.75	13.75	23.75
Jugoslavijo	7.—	10.50	18.75
Francijo	7.25	11.25	19.25
Rumunijo	10.—	15.—	25.—
Špansko	10.—	15.—	—
Švico — Lichtenstein	6.25	10.75	17.75
Evr. Turčijo	11.—	16.50	28.—
Ogrsko	8.75	13.75	23.74
Angleško	12.—	20.—	32.75
Egipt	12.50	18.50	—

45. Brzovjavke (telegrammi) naslovljene v kraljevino, S. Marino in otok Saseno — plačajo za vsako besedo do 10 črk, čitljivo pisane:

- a) navadne brzovjavke do 10 besed
za vsako nadaljno besedo
b) silne brzovjavke (telegramma urgente) trikratno pristojbino navadnih.
c) jako silne brzovjavke so dopuščene samo mej glavnimi mesti provinc ter plačajo petkratno pristojbino.
d) brzovjavke s plačanim odgovorom doplačajo pristojbino Cs. 50.

V inozemstvo naslovljene brzovjavke plačajo pristojbino za besedo v zlati valuti in v različni odmeri, n. pr. za Vatikansko mesto Cs. 9, v Avstrijo Cs. 20, Albanijo Cs. 20, Čehoslovaško Cs. 28, Nemčijo Cs. 28, Jugoslavijo Cs. 21, Francijo Cs. 22, Rumunijo Cs. 28, Evropsko Rusijo Cs. 64, Špansko Cs. 31, Švico Cs. 19, Evropsko Turčijo Cs. 56, Ogrsko Cs. 24.5, Angleško Cs. 30.5, i.t.d.

Tekoči račun (Conti correnti).

Poštno čekovni promet.

46. Za vplačila po poštni položnici pri poštah v glavnem mestu province — brezplačno. V drugih krajih:

	Lir
Za vplačila po poštni položnici do lir 50	0.15
za vplačila po poštni položnici do lir 100	0.20
za vplačila po poštni položnici do lir 500	0.40
za vplačila po poštni položnici do lir 1.000	0.60
za vplačila po poštni položnici do lir 5.000	1.00
za vplačila po poštni položnici do lir 10.000	2.00

in za vsakih nadaljni lir 5.000 ali vlemek 1.00
do najvišje pristojbine 20.00

45. Za izplačila odpovedanih vsot pri poštah v glavnem mestu province brezplačno.

45.a V drugih krajih:

do lir 50	0.20
do lir 100	0.30
do lir 200	0.40
do lir 300	0.50
do lir 400	0.60
do lir 500	0.70
do lir 1.000	0.90
in vsakih nadaljnih 1.000 lir ali vlemek	0.25
do najvišje pristojbine	25.00

47. Izplačila z bankogiro se izplačajo brez vsake pristojbine.

48. Računski izvlečki (izvzemši polletnega, ki je zastoni)

0.50

49. Prepis računov (za vsako stran)

1.00

49. Zračna pošta:

Navadna in ekspresna pisma, ki se pošiljajo z zračno pošto, se morajo frankirati z navadno pristojbino in še:

a) za pisma dopisnice in drugo do 15 g 0.50

b) za tiskovine, vzorce in rokopise za 50 g 0.80

Opozarja se, da ekspresna pisma v Turčijo niso dovoljena.

Zračna pošta iz Italije v inozemstvo, za pisma, dopisnice, obvestila, račune, posetnice i. dr. za vsakih 20 gr ali vlemek

1.20

Za rokopise, tiskovine in vzorce, za vsakih 50 gr

2.00

Dodatne pristojbine za poštno pošiljatve po zraku in z avtomobili, odposlane iz Italije v Maroko in Irak, so sledeče:

Za v Maroko, zračna služba Toulouse-Casablanca:

do 10 gramov 1.20

nad 10 gramov do 20 2.00

nad 20 gramov do 50 2.50

nad 50 gramov do 100 3.50

nad 100 gramov za prvih 100 gramov 5.50

več lir 2.— za vsakih nadaljnih 100 gramov ali presegaajoči odlomek.

za v Irak, zračna služba Kairo-Bagdad: za vsakih 20 gramov ali odlomek 20 gramov

2.00

Po progi Toulouse - Orano se bodo lahko pošiljala pisma tudi v Alžerijo. Pristojbine so sledeče:

do 10 gramov 1.00

nad 10 gramov do 20 1.50

nad 20 gramov do 50 2.00

nad 50 gramov do 100 3.00

nad 100 gramov za prvih 100 gramov 3.00

več lir 2.— za vsakih nadaljnih 100 gramov ali presegaajoči odlomek.

Pošiljatve, ki naj gredo z avtomobilom, morajo imeti na vidnem mestu pripombo: Par automobile Jafa-Bagdad.

Pošiljatve, ki naj gredo dalje zračnim putem, pa pripombo po slučaju:

Par avion Toulouse-Casablanca.

Par avion Toulouse-Orano.

Par avion Caire-Bagdad.

50. Poštna hranilnica

prevzame vloge v poljubni višini. Obreduje pa vloge le do lir 10.000.—. Obrestna mera znaša nekaj manj nego 3%. Vložne knjižice poštne hranilnice se izdajo na ime vložnika, kateri edini razpolaga z vlogami ali pa se vpiše namesto imena vložnika: ta, ki se glasi (al portatore). V zadnjem slučaju dvigne oziroma vloži

denar, kdor prinese knjižico. Omenjeno bodi, da nagrađi poštna uprava vsako leto nekaj vložnih knjižic z dobitki od 100, 500, 1.000, 10.000 in tudi več lir, ki se letno žrebajo po številkah vložnih knjižic.

51. Poštne vrednostnice (buoni postali fruttiferi).

Take vrednostnice izdajajo vsi poštni uradi v kraljevstvu in kolonijah na ime imejtelja in sicer v zneskih po lir 100, 500 in 1.000. Teh vrednostnic pa ne moremo odstopiti drugim in to vsled dejstva, ker jih tudi sodnija ne more zapleniti. V slučaju zgube istih, napravi uprava duplikate. Te vrednostnice so tudi vsakega sedanjega in bodočega davka proste ter jih imejtelj vnovči o poljubnem času pri poljubnem poštnem uradu.

Obresti teh vrednostnic so postopne in napredne, tako n. pr. je vrednostnica:

- od 100 lir izplačljiva po 1. letu v znesku lir 105.—
- od 100 lir izplačljiva po 5. letih v znesku lir 133.80
- od 100 lir izplačljiva po 10. letih v znesku lir 179.05
- od 100 lir izplačljiva po 15. letih v znesku lir 239.65
- od 100 lir izplačljiva po 20. letih v znesku lir 320.70

Isto sorazmerje velja tudi za vrednostnice po 500 in 1.000 lir.

Splošne pripombe k pristojbinam.

Pisemske pošiljatve kakor pisma, dopisnice, razglednice, posetnice, trgovski računi in rokopiši, ki so nezadostno ali neznamkovane, plačajo pri vročitvi dvojno pristojbino oziroma dvojni primanjkljaj. Izvzeti so le dopisi državnih uradov na zasebnike in pisma službečih vojakov svojcem, ako jih oddajo potom svoje komande; za taka pisma plačajo naslovljenci navadno pristojbino.

Vse tiskovine, tudi razglednice s samim podpisom, ki sploh niso znamkovane, se ne odpošljejo.

Iz inozemstva došle pošiljatve, ki so premalo ali nič znamkovane, plačajo dvakratni primanjkljaj, vendar najmanj 60 stot.

Časopisom in drugim pošiljatkam, ki plačajo nižje pristojbine, ne smemo prilagati ali pripisati nikakršnih sporočil, ker se take pošiljatve ne dostavijo naslovljencu, ampak finančni prokuraturi, ki kaznuje take prestopke z denarnimi globami oziroma zaporom.

Uradno dopisovanje občinskih uradov.

Na naslovni strani pisma mora biti čitljiv odtis uradnega pečata v ovalni obliki s sledečim besedilom: **R. R. Poste — Il Podestà del comune di — (S. Andrea).** V slučaju, da manjka omenjeni odtis, smatra pošta taka

pisma za navadna, drugače pa imajo županstva naslednje pristojbinske olajšave:

1. **poštne proste so dopisnice ali pisma brez prilog pa odprta in iz kraja:** dopisi na vse državne urade, ki se bavijo s plačili v račun erarja (Agenti Imposte Erariali) kakor: davkarije (agenti tasse del bollo), državno odvetništvo (avvocatura erariale), pošta, telegraf, telefon, kaster, sodnija (cancellieri giudiziari), hipotečni zavodi, občinske kakor tudi društvene blagajne, inšpektorji in overovitelji utež in mer, finančni inšpektorji, gozdna uprava, carinski uradi (vsi Ricevitori), finančna intendantca, komisija priziva davkov in občinski uradi, vojaško in orožniško poveljstvo (Comandanti, Distretti Militari e Carabinieri), državne zakladnice (Delegati Tesoro), prefekti in podprefekti, magistrati (tribunal, porota, prizivno sodišče, kasacijsko sodišče, pretura, državno pravdnštvo in sodnije), deželna volilna komisija, kvestorji (komisarji in vodje uradov javne varnosti), centralne državne administracije (ministrstvo), poveljstvo vojske in mornarice.

2. **poštne prosti so tudi dopisi s prilogami v zadevi osebne dohodarine in hišnega davka poslani odprti pod ovojem:** s pristojnimi uradi, s statistično glavno direkcijo in z županstvi.

3. **polovico poštne pristojbine** plačajo za vsa zaprta pisma, ki so naslovljena zgoraj omenjenim uradom iz- vzemši centralni državni administraciji, poveljstvu vojske in mornarice, komisiji priziva davkov, generalni direkciji statistike, županstvom, obrtnim in trgovskim zbornicam izven okraja zbornice (za zaprta pisma tem uradom morajo plačati navadno poštno pristojbino)).

5. **za uradne brzovjavke so prosti pristojbine** le tedaj, ako župani uradujejo v oblasti javne varnosti v zadevi varnosti miru in v zdravstvenem pogledu. Vsi drugi uradni brzovjavi plačajo navadne pristojbine, a se pošiljajo kakor državni brzovjavi, ki plačajo.

4. **v zadevi: nabora, statistike, civilnega in znanstvenega stanja** plačajo tudi polovično pristojbino za pošiljatve tudi s prilogami, a odpre oziroma pod zavojem na: poveljstva vojske in mornarice, statistično glavno direkcijo in županstva.

Uradno dopisovanje šolskih vodstev je omejeno za brezplačno dopisovanje vodstev s svojimi didaktičnimi predstojniki, kateri edini smejo pošiljati morebitne dopise na šolska vodstva.

Sejmi v Julijski Krajini

Ajdovščina: 10. januarja, 10. februarja, 10. marca, 10. aprila, 10. maja, 25. maja, sv. Ivan (24. junija), 10. julija, 10. avgusta, 10. septembra, sv. Terezija (15. oktobra), 10. novembra in 10. decembra. Če je ta dan nedelja, se vrše sejmi in trgi dan pozneje. **Avče:** nedelja po Mariji Snežnici (5. avgusta). — **Bazovca:** 20. dan vsakega meseca. — **Bistrica:** prvi ponedeljek po sv. Juriju (24. aprila), v juniju, po malem Šmarnu (8. septembra) in po sv. Martinu (11. novembra). Navadni trgi: 16. januarja, 16. marca, 16. maja, 16. julija, 16. septembra in 16. novembra. — **Bitinje:** sv. Ana (26. julija) — **Boljunec:** 24. dan vsakega meseca in 1. septembra. — **Bovec:** sv. Južef (19. marca) in sv. Mihael (29. septembra). — **Breginj:** prvi četrtek v aprilu in oktobru. — **Brezovica:** 28. aprila, 3. julija in 17. oktobra. — **Buje v Istri:** nedelja po 17. januarju (Sv. Antonu), vse kvaterne nedelje, veliki (15. avgusta) in mali (8. septembra) Šmaren. Navadni trgi vsak zadnji torek v mesecu. — **Buzet v Istri:** nedelja po 24. aprilu (sv. Juriju), po 13. juniju (sv. Antonu) in po 8. septembru (malem Šmarnu). — **Cerkno:** živinski sejmi: sredpostni ponedeljek, zadnji ponedeljek v maju, prvi ponedeljek v septembru in novembru. Ako je ta dan praznik, je sejem naslednji dan. Za mlade prašiče: vsaka nedelja in vsak praznik od 15. marca do konca maja. — **Cerovo:** 25. aprila, 16. maja, 26. junija, 12. julija in 16. avgusta. —

Cres: Marija Snežnica (5. avgusta) tri dni. — **Čedad:** v februarju (dan se določi) konjski sejem, sv. Martin (11. novembra) za živino, vozove in konjsko opravdo. Drugo in zadnje soboto v mesecu za živino, vsako soboto za blago. — **Čepovan:** 15. septembra. — **Červinjan:** ponedeljek po sv. Martinu (11. novembra). Trg vsak prvi četrtek v mesecu. — **Črničje:** prva nedelja po 15. juniju (sv. Vidu). — **Črni vrh:** sv. Jurij (24. aprila), nedelja po sv. Marjeti (13. julija), ponedeljek po malem Šmarnu (8. septembra), nedelja po sv. Martinu (11. novembra). — **Dekani:** 9. marca, 9. junija, 9. septembra in 9. decembra živinski sejmi. — **Devin:** 16. februarja 16. maja, 24. junija konjski sejem in 16. novembra, Če te dneve nedelja, je sejem drugi dan. — **Divača:** 26. dan vsakega meseca. Če ta dan nedelja, je sejem drugi dan. — **Dolina:** (Doberdob): 4. julija. — **Dol-Otlica:** prva nedelja v septembru. — **Dornberg:** 15. septembra trgatveni sejem. — **Dutovlje:** sv. Blaž (3. februarja), vsak četrty dan v mesecu razen v februarju. Če ta dan praznik, sejem drugi dan. — **Goče:** sv. Andrej (30. novembra) kramarski in prašičji sejem. — **Gorica:** vsak drugi in zadnji četrtek v mesecu. Če ta dan praznik, je trg drugi dan, Sv. Hilarij (16. marca), en dan sv. Jernej (24. avgusta), en dan, ponedeljek po sv. Mihaelu (29. septembra) en dan in ponedeljek po sv. Andreju (30. novembra) osem dni. Če je 16. marca in 24. av-

gusta nedelja, je sejem dan pozneje. — **Gorjansko:** sv. Mohor (12. julija). — **Gradišče v Furlanji:** sv. Boštjan (20. januarja), vsak drugi in zadnji torek v mesecu. — **Herpelje:** drugi dan v vsakem mesecu. — **Hrastovlje:** sv. Trije kralji (6. januarja). — **Idrija:** velikonočna sreda kramarski sejem, sv. Jernej Nepomučan (16. maja) kramarski in živinski sejem, sv. Terezija (15. oktobra) kramarski sejem in 21. decembra kramarski sejem. — **Ivanjigrad:** sv. Križ (14. septembra) — **Jelšane:** 1. aprila. — **Kanal:** sv. Jožef (19. marca) in pondeljek pred 11. novembrom (sv. Martinom). — **Klana v Istri:** sv. Rok (16. avgusta), sv. Hijeronim (30. septembra). — **Kobarid:** 9. marca, sv. Anton (13. junija), 9. septembra in pondeljek po zahvalnici (prva nedelja po vseh Svetih). — **Kojsko:** pondeljek po sv. Juriju (24. aprila), pondeljek po posvečevanju cerkva (tretja nedelja v oktobru). — **Komen:** sv. Jožef (19. marca) živinski in kramarski sejem, cvetna nedelja kramarski sejem, nedelja pred sv. Jurjem (24. aprila) in nedelja po sv. Martinu (11. novembra) živinski in kramarski sejem. — **Koper:** sredipostna nedelja, sv. Nazarij (19. junija) in sv. Matevž (21. septembra). — **Krmin:** sv. Janez (24. junija) dva dni, pondeljek po prvi nedelji v septembru. Tržni dnevi vsak prvi petek v mesecu. — **Kubed v Istri:** drugi pondeljek po rožnovenski nedelji (prva nedelja v oktobru) pondeljek po sv. Martinu. — **Labinj v Istri:** kvatre (pomladanske, poletne, jesenske in zimске), cvetna nedelja, sv. Peter (29. junija), prvo in tretjo nedeljo v mesecu navadni trgi. — **Log pod Mangrtom:** prva nedelja v avgustu, sv. Štefan. — **Log pri Vipavi:** veliki Šmaren (15. avgusta) in mali Šmaren (8. septembra). — **Logaršče** (Ponikve): nedelja po sv. Lavrencu (10. avgusta). — **Lokev:** velikonočni pondeljek in 9. novembra. — **Lokovec:** sv. Peter in Pavel (29. junija) in rožnovenska nedelja (prva nedelja v oktobru). — **Lovran:** sv. Jurij (24. aprila) tri dni. — **Matenja vas:** sv. Janez (24. julija). — **Marezige v Istri:** 4. februarja, 4. maja, 4. avgusta in 4. novembra. — **Materija:** 14 dan vsakega meseca živinski in kramarski sejem. Če ta dan nedelja ali praznik, se vrši sejem naslednji delavni dan. — **Milje pri Trstu:** 26. junija, 7. oktobra tri dni. — **Moščenice:** 2. februarja in 29. novembra. — **Nabrežina:** 5. aprila, 17. septembra in 27. oktobra. — **Ogledj** (Akvileja): velikonočni pondeljek, sv. Mohor (12. junija) in pondeljek po božiču. — **Opatija:** sv. Jakob (25. julija). — **Osp:** zadnja nedelja v juniju in prva nedelja v novembru. — **Pazin:** 10. aprila in 2. avgusta, prvi torek v mesecu razen v juliju in avgustu, pondeljek po sv. Mihaelu (29. septembra). — **Pečine:** nedelja po sv. Mohorju (12. julija). — **Piran:** sv. Jurij (24. aprila) in 15. septembra po dva dni. — **Planina:** sv. Jurij (24. aprila), sv. Mohor (12. julija), sv. Rok (16. avgusta) in sv. Andrej (30. novembra). — **Podgrad:** osmega vsakega meseca, le v novembru 27. (sv. Andreja sejem). Ako ta dan praznik, sejem prvi delavnik po prazniku. — **Podraga:** nedelja po sv. Mohorju (12. julija za kramarjio. — **Police** (Št. Viška gora): vnebohod. — **Ponikve:** nedelja po obiskovanju Marije Device (2. julija). — **Poreč:** 21. novembra osem dni. — **Postojna:** prvi dan vsakega meseca, če ta dan nedelja ali praznik, se vrši sejem naslednji dan, pondeljek po vnebohodu, sv. Jernej (24. avgusta), sv. Luka (18. oktobra), sv. Francišek (3. decembra). — **Povir:** pondeljek po sv. Antonu (13. junija), pondeljek po sv. Francišku Ksav. (3. decembra). — **Prem:** pondeljek po sv. Gregorju (14. marca), pondeljek pred malim Šmarnom (8. septembra), pondeljek po sv. Uršuli (21. oktobra). — **Prosek:** sv. Martin (11. novembra). Če ta dan nedelja, je sejem dan pozneje. — **Rakitna:** pondeljek pred sv. Gregorjem (12. marca), četrtek po sv. Juriju (24. aprila), sv. Medard (8. junija), pondeljek pred sv. Simonom in Judo (28. oktobra). — **Renče:** prvi pondeljek v septembru. — **Ricmanje:** sv. Jožef (19. marca) dva dni. — **Rihemberg:** vse štiri kvaterne nedelje in nedelja po sv. Urhu (4. julija). — **Ročinj:** sv. Andrej (30. novembra). — **Rovinj v Istri:** sv. Evfemija (16. septembra), sv. Martin (11. novembra), oba sta kramarska sejma. — **Senožče:** četrtek po binškojih, pondeljek po kvaterni nedelji v septembru. — **Sežana:** 13. in 22. vsakega meseca (živinski semenj). Ako je ta dan nedelja ali praznik, je sejem dan pozneje. — **Slap pri Vipavi:** pondeljek pred veliko nočjo, sv. Cecilija (22. no-

vembra) in sv. Lucija (13. decembra). — **Slivje:** 15. aprila in 26. septembra. — **Spodnja Idrija:** 17. marca, 3. maja, sv. Rok (16. avgusta), pondeljek po nedelji sv. rožnega venca (prva nedelja v oktobru), sv. Martin (11. novembra). — **Sv. Anton pri Kopru:** pondeljek po sv. Antonu (13. junija), 20. oktobra. — **Sveto pri Komnu:** sv. Tilih (1. septembra). — **Sv. Križ pri Ajdovščini:** živinski in kramarski sejmi: 5. februarja, pondeljek po sv. Rešnjem Telesu, Porcijunkula (1. avgusta), Povišanje sv. Križa (14. septembra) in 5. novembra. Ako ta dan nedelja, je sejem dan pozneje. Samo kramarski sejem: 1. avgusta in 26. decembra (božični sejem) dva dni. — **Sv. Lucija:** nedelja po sv. Valentinu (14. februarja), velikonočni pondeljek, binškojni pondeljek, nedelja po sv. Jakobu (25. julija), nedelja po sv. Simonu in Judi (28. oktobra) in sv. Lucija (13. decembra). — **Šmihel:** sv. Andrej (30. novembra). — **Šmarje:** sv. Blaž (3. februarja), v tednu po jesenskih kvatrah, sv. Cecilija (22. novembra). — **Šmarje:** (Koper): sv. Jurij (24. aprila) dva dni, mali Šmaren (8. septembra) dva dni. — **Štanjel:** 9. januarja, 21. februarja živinski in kramarski sejem, 21. maja, 30. junija, 22. avgusta in 21. oktobra živinski in kramarski sejem. Od nedelj se preloži živinski sejem na naslednji pondeljek. — **Šturje:** 1. februarja, pondeljek po beli nedelji, sreda po rožnovenski nedelji (prva nedelja v oktobru). — **Št. Peter na Krasu:** sv. Peter (29. junija). Tržni dan je deseti dan vsakega meseca za živino in kramo. Ako ta dan nedelja ali praznik, je sejem drugi dan. — **Št. Vid pri Vipavi:** 14. marca, sv. Vid (15. junija). — **Št. Viška gora:** sv. Jožef (19. marca), sv. Vid (15. junija) sv. Peter in Pavel (29. junija). — **Tolmin:** 23. aprila (Jurjev sejem), nedelja po sv. Rešnjem telesu, 21. septembra (Matevžev sejem). Ako 23. aprila in 21. septembra nedelja, je sejem drugi dan. — **Tomaj:** sv. Peter in Pavel (29. junija). — **Tomaževica** (Komen): mali Šmaren (8. septembra). — **Trebuša Dolenja:** sv. Jakob (25. julija). — **Trenta:** sv. Ana (26. julija) in mali Šmaren (8. septembra). — **Trnovo** (Bistrica): pondeljek po sv. Treh kraljih, 16. februarja, 16. aprila, 16. junija, pondeljek po sv. Petru in Pavlu (29. junija), 16. septembra in sv. Luka od 16. do 19. oktobra. — **Trst:** 4. decembra (Miklavžev sejem) štiri dni. — **Tržič:** sv. Mihael (29. septembra) in sv. Miklavž (6. decembra). Tržni so tretja sreda vsakega meseca. — **Unec:** prvi pondeljek v marcu (živinski sejem). — **Videm:** sv. Anton (17. januarja) dva dni, sv. Valentin (14. februarja) dva dni zadnja tretjina v marcu (sejem za bike in junce), sv. Jurij (24. aprila) dva dni, sv. Lovrenc (10. avgusta) pet dni. 25. septembra (sejem za bike in junce) in sv. Katarina (24. novembra) dva dni. — **Vipava:** vsaki 20. dan v mesecu, velikonočni pondeljek, prvi pondeljek v septembru in 29. oktobra. — **Vodnjan:** sv. Lovrenc 10. avgusta in sv. Lucija (13. decembra). — **Volče:** sv. Ivan (24. junija). — **Volčji grad** (Komen): sv. Ivan (24. junija). — **Volosko:** sv. Rok (16. avgusta). — **Vremški bitof:** veliki Šmaren (15. avgusta). — **Vrhpolje:** 22. januarja. — **Zagorje:** 10. marca, torek po binškojih, 17. septembra in kvaterni pondeljek pred božičem.

ZDRAVNIK

Dr. Stanko Sosič

sprejema od 15-16

v Trstu-Rojan, Via Roiano 2, I

(nad lekarno Sponza) - Telefon 25512

Stanovanje: Scala Santa 193

PABERKI

Boj zoper meglo

Človeku se je prej posrečilo napraviti umetno meglo kakor pa odpraviti naravno. Za umetno meglo se skrivajo letalci, skrivajo se bojne ladje, da laže nemoteno in neopaženo vrše svoje namene. Ko pa pade naravna megla na zemljo, ko otežkočuje s svojo temnosivo neprodinostjo ves promet, če ga celo ne onemogoča, je človek brez vsake moči, ne zna si pomagati in ne more preprečiti nesreč v zameglenih lukah in na omračenih prometnih cestah. Kar si je bil ustvaril v prvem slučaju v svojo obrambo, mu postaja v drugem usodno. Naravne prikazni viseče vode človek doslej ni mogel odpraviti. In vendar se zdi, da se je tudi v tem oziru izkazal človek mojstra in premagal tudi tu nepremostljive ovire. Vremenoslovec dr. Wigand, rektor hamburškega vseučilišča, je ugotovil, da se tvori megla le tedaj, ko so drobne vodne kapljice, viseče v zraku, vse napolnjene z istovrstno elektriko. Kapljice ne morejo druga drugo pritegniti na se t. j. ne morejo se združiti in pasti kot dež na zemljo. Kakor hitro se pa dovedejo takim kapljicam druge z nasprotno elektriko, se vse združijo, dež začne padati in megla izgine. Profesor Wigand si je napravil v ta namen tri metre visoko razpršilo, ki brizga z elektriko napolnjene vodne kapljice visoko v zrak. Prvi poskusi so se mu popolnoma obnesli. V najkrajšem času je razmeglil najmanj 150 m². Ker namerava zgrabitati profesor meglo iz letala in uporabiti v mrzlih zimskih dneh mesto vode špirit, ki prenese večji mraz ko voda — vodne kapljice bi zmrznile v razpršilo — smo lahko prepričani, da se bo morala vdati tudi megla človeški iznajdljivosti in bodo prebivalci Londona in Ljubljane poznali črez nekaj let meglo le še kot nekako pravljico prikazen, če se jim ne bo dozdevalo, da je megla neverjetna baharija kakega širokoustneža.

Grbec v Monte Carlu

V Monte Carlu, krasnem kraju ob francoski obali, je umrl v začetku aprila 1932. grbec Jules Merigny. Vsi igralci, ki so poskušali v sloviti igralnici svojo srečo, igralci torej iz vseh delov sveta, so poznali tega možakarja, ki si je služil s svojo grbo lepe vsote. Štirideset let je hodil vsak dan od štirih popoldne, ko so odprli vrata v igralnico, do zora, ko so jih zopet zaprli, pred vhomom gori in doli. Grba prinaša — to vražo poznajo vsi igralci — srečo. Kdorkoli je hitel v igralnico, se je doteknil s prstom možakarjeve grbe in mu dal za to ali že ta čas ali pa po končani igri lepo nagrado. Možakar je imenitno živel na račun te vraže. Toda v zadnjem času je začel hirati, upadal je od dne do dne in grba ni več donala sreče onim, ki so se je dotikali. Igralnica sama je dobivala ogromne vsote. Igralci so pripisovali svojo smolo grbčevi bolezni. Prosili, rotili so ga, naj gre v bolnišnico, oni hočejo zanj skrbeti. Toda grbec je bil trmast, o bolnišnici ni hotel ničesar slišati. Še je po-

stopal, čeprav ves onemogel, pred igralnico, dokler ni izostal nekega lepega dne. Ko so vdrli v njegovo sobo, so ga dobili mrtvega na postelji, na mizi poleg postelje je pa ležala njegova grba, ki si jo je bil snel, preden je legel. Z umetno grbo je torej znal voditi igralce za nos celih štirideset let in kar je bilo pri tem najbolj čudno, je dejstvo, da so bili vsi njegovi «odjemalci» z njim zelo zadovoljni, ker jim je njegova grba prinašala srečo.

Bankovci in šivanke pred 2000 leti

Sven Hedin, znameniti švedski raziskovalec, se mudi že delj časa v Aziji, kjer proučuje z velikim spremstvom učenjakov in delavcev zgodovinsko preteklost severnega dela Kitajske. Njegov spremljevalec, mladi starinoslovec Folke Bergmann, je izkopal na severo-zapadni strani vse polno predmetov, kojih starost je cenil na 2000 let. Dobil je nešteto ozkih paličic s krajšimi in daljšimi napismi, ki so menda najstarejši doslej znani pismeni spomeniki iz kitajske zgodovine. Poleg teh paličic je dobil Bergmann še lončenino, puščico z bronasto konico, železne sekire, železne nože in en zavitek šivanek. Med izkopanimi stvarmi je bila tudi dobro ohranjena knjiga in, kar je najbolj čudno, tudi najstarejši, doslej sploh znani bankovci. Te najdbe pričajo o izredno visoki kulturi Kitajske ob času, ko je živel vsa Srednja in Severna Evropa še v temi starega veka.

Največja mesta na svetu

Po številu prebivalstva si sledi sedem največjih mest na svetu v tem le redu: New York (9,200,000), London (8,203,000), Tokio (4,986,000), Paris (4,500,000), Chicago (4,500,000), Berlin (4,300,000) in Dunaj (1,866,000). Po velikosti plosčine: London (1786 km²), Berlin (884 km²), New York (849 km²), Paris (780 km²), Tokio (575 km²), Chicago (516 km²) in Dunaj (278 km²). Po obljudenosti (številu meščanov na vsak km²): New York (10,824), Chicago (8721), Tokio (8674), Dunaj (6712), Paris (5934), Berlin (4870) in London (4593).

Gostilna Čubej, Gorica

Via Trieste št. 21

Toči izvrstna vipavska in briška vina, kraški teran itd. - Domača kuhinja. - Sobe za prenočišča. - Hlev za živino. - Cene zmerne. Priporoča se za obilen obisk!!

CASSA TRIESTINA DI CREDITO E DEPOSITI

reg. zadruga z om. poroštvom, uraduje v lastni hiši

v TRSTU, ulica Torre bianca št. 19, I. nadst.

Sprejema navadne hranilne vloge na knjižice, vloge na tekoči račun in vloge na čekovni promet, ter jih obrestuje po 4°/_o, večje in stalne vloge po dogovoru.

Daje posojila na vknjižbe, menice, zastave in osebne kredite.

Obrestna mera po dogovoru.

Uradne ure za stranke od 9. do 13. ure in od 16. do 18. ure.

Ob nedeljah, praznikih in ob sobotah popoldne je urad zaprt. — TELEFON št. 35-89

SMEŠNICE

Prijatelja se srečata na cesti, Eden je imel črno ovratnico. «Kaj se ti je pa pripetilo? Po kom žaluješ?» «Ali še ne veš, mojega brata je zadela strela.» — «V zadnjem času je bil videti v resnici zelo slab.»

* * *

Katehet vpraša učence, če vedo, kaj je čudež Nihče ne ve odgovora. «Poslušaj me, Mirko,» se obrne do učenca v prvi klopi. «Jaz grem v zvonik, izgubim ravnotežje, padem na tla in nič se mi ni zgodilo. Kaj je to?» Mirko: «To je velika sreča!» — «Že res, je to velika sreča,» nadaljuje katehet, «jaz grem nato drugič v zvonik, padem zopet z zvonika in zopet se mi ni nič zgodilo. Kaj je to?» Mirko: «To je slučaj!» Katehet še ni izgubil vse nade, zato nadaljuje, da pripravi težko pojmujočega dečka do pravilnega odgovora. «Pazi dobro! Jaz grem tretjič v zvonik, tudi to pot padem, ne da bi se mi bilo kaj pripetilo. Kaj pa je to?» Mirko: «To je pa praksal!»

* * *

Trije prijatelji, Ivančič, Močnik in Rusjan, napravijo izlet v avtomobilu. Medpotoma se zgodi nesreča in Močnik je mrtev, Ivančič reče Rusjanu: «Skoči do pošte in obvesti vdovo zelo prizanesljivo o nezgodi!» Rusjan brzjavi vdovi: «Močnik na lahko zbolel. Pogreb pojutrišnjem.»

* * *

Učitelj (pri pouku iz računstva): Tonček, pazi dobro, jaz ti dam tri zajčke, tvoj oče ti da pet zajčkov, koliko jih imaš?

Tonček: Enajst, gospod učitelj!

Učitelj: Napačno! Sedi! Najenostavnejšega računa ne pogodiš. Kako si le prišel do števila enajst?

Tonček: Gospod učitelj, saj tri zajčke imam že doma!

* * *

Kako je v zakonu?

Kakor v rajul!

Ste pa res srečni!

Da... oba nimava kaj obleči in vsak dan se treseva, kdaj naju poženejo iz stanovanja.

* * *

Mihče (na travniku) Mama, poglej, kako lepa, zelena kača!

Mati: Takoj pojdi stran. Čeprav je še zelena, je lahko prav tako strupena kakor kaka zrela.

* * *

Potočnik je izgubil svojega najboljšega prijatelja. Ko se je vrnil s potovanja, je stopil do vdove in ji izrazil sožalje: «Peter in jaz sva bila vedno najboljša prijatelja. Rad bi imel kak spomin nanj.» — Vdova je nato dvignila oči, ki so bile še zalite s solzami, in nežno šepnila: «Kako bi bilo z menoj?»

* * *

Učitelj: Kaj vidim, Tonček, ali te ni nič sram, da si prišel tako neumit v šolo. Poberi se domov, umazanec! Drugo jutro so prišli vsi učenci neumiti v šolo.

* * *

Koliko bi stal pri vas oglas o moji zaroki, gospod upravitelj?

Vsak milimeter eno liro, gospodična!

Ne bo nič, predragó za me, moj zaročenec je namreč skoraj dva metra visok.

* * *

Peljite me hitro do sodnijel!» je rekel sodnik šoferju in stopil v avto.

Šofer vozi počasi in previdno.

«Hitreje, hitreje, sicer zamudim!» je priganjal sodnik šoferja.

Šofer se ni zmenil mnogo za priganjanje in vozil ko prej počasi in previdno. Slednjič se je le ustavil pred sodnijo.

«Ali ne znate hitreje voziti?» se je zadril sodnik v šoferja.

«Znam že, toda ne vas!»

«Zakaj rje?»

«Ker ste me prejšnji teden kaznovali radi prenaagle vožnje.»

* * *

Mama, ali dobe vsi angelčki v nebesih harfo?

Seveda, otrok!

Potem pa nima pomena, kaj ne, mama, da se učim to neumno sonato na klavirju.

* * *

Učitelj: Mirče, zakaj te ni bilo včeraj v šolo?

Mirče: Mama je skuhala predvčerajšnjim čespljeve emoke in stric, ki smo ga pričakovali, ni prišel h kos'lu.

* * *

Sodnik priči: Ali je bil obtoženec pijan, ko ste ga videli dotični dan v drevoredu?

Priča: Seveda, letal je za kresnico in jo prosil ognja, da si prižge cigareto.

* * *

Pred revno drvarsko kočó v Kaliforniji se ustavi krasen avtomobil. Iz vozila stopi eleganten mladenič, iz kočó pa star, čemeran drvar.

Gospodič se približa drvarju in mu pravi: «Oče, ali me ne poznaš več? Tvoj sin sem, Billy, ki si ga pred desetimi leti poslal v mesto po tobak. Ostal sem tedaj kar tam, napredoval in sedaj imam krasne dohodke. Ta avto je moja last.»

Drvar si ogleduje nezaupno svojega sina. «No,» je rekel po daljšem molku, «kje je pa tobak?»

* * *

Oče: No, Francelj, kdo je najrazumnejši v vaši šoli?

Francelj: Sosedov Tinče, oče, on lahko poje celo jabolko za zemljevidom, ne da bi ga kdaj učitelj opazil.

* * *

Zdravnik: Vi trdite, da spijete vsak dan šest vrčkov piva. Odslej vam dovoljujem samo polovico.

Bolnik: Gospod doktor, prej sem se bil pomotil, dvajset sem jih izpil vsak dan.

* * *

Vaša mačka je snedla našega kanarčka. Na vsak način mi ga morate nadomestiti.

Sosed: Rad, gospa, vsak dan vam bom nekaj zažvižgal.

* * *

Krapež in Zarnik imata oba bolno nogo in ležita v bolnišnici drug poleg drugega. Vsak dan drgnejo obema nogo. Ko drgnejo Krapeža, vpije ta na ves glas od samih bolečin, medtem ko se Zarnik med drgnjenjem blaženo smehlja. Krapež vpraša svojega sobolnika, ko sta ostala po odhodu strežnikov sama, «Zarnik, ne morem razumeti jaz take bolečine, ti se pa smeješ!» — «Osel» mu odgovori Zarnik, «Saj jaz si rje dam drgniti bolne noge.»

«Vi kvartate vsak dan?»

«Že, toda ne izplača se, en dan izgubljam, drugi dan dobivam.»

«Če je tako, igrajte vendar vsak drugi dan.»

* * *

Zenka, daj danes zlatim ribicam nekaj več mravljinih jajčec ko navadno! Danes je moj rojstni dan in jaz hočem imeti okrog sebe same vesele obraze.

* * *

Berač pride k skopuhu ter ga prosi podpore. «Ne dam nič!» ga skopuh odpoči od sebe. «Čakajte, sirovina, to pa povem svojemu svaku!» je zagrozil berač. «Kdo pa je tvoj svak?» je vprašal skopuh. «Moj svak je Bog.» — «Kako neki more biti Bog tvoj svak?» je radovedno vprašal skopuh. «Povem vam, če mi daste liro. Radovednost je premagala skopost in skopuh je dal s težkim srcem beraču liro. «To je tako,» je pojasnil berač, «moj tast je imel dve hčeri, eno sem vzel jaz, drugo pa Bog.»

* * *

«Kam pa tako hitiš, deklica?»

«V muzej grem, k svojemu dedu.»

«Tvoj ded je v muzeju gotovo kak paznik?»

«Ne, izpostavljen je kot okostnjak.»

* * *

Med mašo so nabirali v cerkvi za misijone. Po maši vpraša petletni Janezek svojega očeta: «Oče, ali nosijo pogani hlače?» «Čemu vprašuješ?» «Ker sem opazil, da si vteknil gumb v škrapco.»

* * *

Mama, se li začenjajo vse pravljice z besedami: Ne-koč je živel.

Ne, dragica, nekatere pravljice se začenjajo tudi tako: Danes imam važno sejo, moram od doma!

* * *

Pepček: Mama, prosim te, daj mi še en štrukelj!

Mati: Ne, otrok, nič več, štrukelj je pretežak za te.

Pepček: Kaj pa, če ga bom držal z obema rokama.

Sodnik: Kako se torej glasi izrek porotnikov?

Predsednik porotnikov: Zedinili smo se v tem, da je nedolžen, toda ob enem svetujemo obtožencu, naj kaj takega nikdar več ne napravi.

* * *

Vse sem izgubil razen svojega poštenega imena in razen tega, kar sem utegnil še pravočasno pripisati na svojo ženo.

* * *

Knjigovodja: «Kako naj vknjižim, gospod šef, znesek, s katerim je zbežal naš denarničar?»

Šef: «Vknjižite ga v »tekoče izdatke».

* * *

Prvi postopač: Miha, pravkar se mi je sanjalo, da sva skupaj jedla bržolo.

Drugi postopač: Ali je bila bržola napravljena s čebulo?

Prvi postopač: Da!

Drugi postopač: Potem jo snej sam. S čebulo mi ne ugajal!

* * *

Ob grobu kleči mož, joče neprenehoma in zdihuje: «Ti bi ne bil smel umreti, ti bi ne bil smel umreti!» — Starejša gospa stopi k možu in ga vpraša sočutno: «Revež, ali objokujete očeta ali sina?» — «Ne, tu počiva prvi mož moje žene.»

* * *

Tujec: Čemu sta na pročelju vaše cerkve dve uri?

Domačin: Radi ugodnosti. Če gleda namreč eden na uro, ni treba, da drugi čaka.

* * *

Soseda A: Pomislite, gospa, davi mi je padla stenica v mleko. Kaj pravite, se da še uporabiti?

Soseda B: Gotovo, če le ni utonila!

* * *

«Avtomobilist se je včeraj poročil z gospodično, ki jo je bil pred šestimi tedni povozil.»

«Če bi moral vsak avtomobilist isto napraviti, bi gotovo vsi previdneje vozili.»

MED SVET!

Štirinajstič pošilja „Goriška Matica“ svojim naročnikom književni dar. Obvezne knjige — po številu pet — stanejo pri poverjenikih L 5.—, a v prosti prodaji L 8.—.

Obvezne knjige so sledeče:

1. Koledar za leto 1933.
2. Dr. Josip Potrata: Prva pomoč.
3. Slavko Slavec: Med srci in zemljo, povest.
4. Gizela Majeva: Telesna vzgoja otrok.
5. Nande Vrbanjakov: Pogled v svetovno zrcalo.

Neobvezna knjiga, ki stane za naročnike L 4.—, a v prosti prodaji L 5.—:

France Bevč: Železna kača.

Roman je obširen in opisuje kmečko življenje iz naše polupretoklosti, gradnjo železnice skozi tiho in zapuščeno grapo, ki pa zdaj občuti vse pretrese in strasti, ki sta jih prinesla delavska množica in nove razmere, dokler se znova ne umiri. Roman je pisan napeto, pretresljivo, in upamo, da bo čitateljem ugajal ko dosedanja dela istega pisatelja.

ZA PRIHODNJE LETO

bo pripravila Goriška matica, ki se je doslej vselej potrudila, da je nudila svojim naročnikom vsebinsko koristne in oblikovno lepe knjige, sledeči obvezni dar:

1) Koledar za leto 1934.

Stari hišni prijatelj. Ni treba, da bi ga šele posebej priporočevali, saj ga poznate. Uvodna povestica, po možnosti izvirna, prevodi iz svetovne književnosti, znanstveni, poučni in praktični članki, ki bodo čitatelje seznanjali s tem, kaj se je v preteklem letu važnega pripetilo v znanstvenem in gospodarskem svetu. Oprema koledarja bo, ko doslej, po možnosti na vrhuncu, članke bodo krasile bogate slike.

2) Dr. Josip Potrata, **Zdravilne rastline**. Knjiga «Zdravje in bolezen v domači hiši», s katero je Goriška matica zelo ustregla svojim naročnikom, je s «Prvo pomočjo», ki je posebno praktičnega pomena, zaključena. Gospod pisatelj nam je obljubil, da nam bo spisal knjigo o zdravilnih rastlinah, ki bo, tako upamo, naročnikom še posebno dobrodošla. V knjigi bodo opisane najbolj znane rastline, ki pridejo v poštev pri domačem zdravljenju, kako jih spoznati, kako jih pripravljamo, ob enem bo n kratko orisan tudi gospodarski pomen istih. Ni treba še posebej pripomniti, da bodo knjigo pojasnjevale številne slike, po možnosti v barvah.

3) Tone Čemažar, **Dedič**, povest. Pisatelj, ki je našim čitateljem že znan po povesti «Burkež gospoda Viterga», bo v tej pripovedi segel v kmetško življenje. Boj za delovanje, ljubezen in sovraštvo, beg z doma — cel niz zanimivih dogodkov okoli moškega dediča, ki se je šele rodil in je s svojo golo navzočnostjo v plenica leže postavil dom za nekaj časa na glavo in razburkal strasti.

4) **Dom**. Ta knjiga, ki bo za naše naročnike nekaj posebnega, bo opisovala na kratko razvoj

naših bivališč, razne tipe in sloge hiš, pohištvo, a glavno pozornost bo posvetila vprašanju, kako naj dem uredimo po ceni, lepo in udobno od pohištva do slikanja sten, zastorjev na oknih in podobnega. Knjiga se bo posebno ozirala na kmečke domove.

5) Nande Vrbanjakov, **Prirodni pojavi in človeški izumi**. — Ta mladinska knjiga bo skušala pojasniti najobičajnejše prirodne pojave, kakor so elektrika, magnetizem, toplota, svetloba i. t. d. ter najvažnejše človeške izume, ki se naslanjajo na te pojave. Ne bo pa to suhoparna prirodoslovna učna knjiga, kar pač ni in nikoli ni bil namen naše mladinske zbirke, temveč zopet v prvi vrsti zanimivo berilo, posneto po poljudnih razlagah bivših in sedanjih naših prirodoslovcev. Knjiga bo po potrebi opremljena s slikami ter bo zanimala tudi marsikaterega odraslega.

Neobvezne knjige:

Kakor vsako leto bo Goriška matica tudi to leto izdala neobvezne knjige. Po možnosti bo izšla spomladi, še pred veliko nočjo, mladinska povest s slikami: «Rdeči zmaj», ki jo bo spisal znani mladinski pisatelj. Stala bo L. 2.— za naročnike; na to že zdaj opozarjamo naše poverjenike.

V jeseni pa izide občiren roman:

France Bevk, Črnošolec.

Dejanje romana, ki ga bo prepletala množica oseb in dogodkov, se vrši v naših hribih za francoskih časov in po svoji napetosti in živahnosti ne bo zaostajal za drugimi deli istega pisatelja. Ceno te knjige objavimo pozneje.

Goriška Matica si pridržuje pravico, da ta načrt po potrebi izpremeni.

V Gorici, v avgustu 1932.

GORIŠKA MATICA.

Vsebina :

Koledarski podatki in meseci	Str. 3—27	Fran Sivec: Josip Ivančič	Str. 73
Tone Čemažar: Gmajna	28	Fran Zgur: Kitica na grob sestri Mariji	75
Slavko Slavec: Dokazovanje, pesem	44	Sven Hedín: Kalifornijski orjaki	76
Mario Soldati - Slavko Slavec: Pierina se vrača	45	Slavko Slavec: Nad prepadi, pesem	79
Fran Zgur: Dajte meni dni pomladne, pesem	46	Slavko Slavec: Pozabljenost, pesem	79
Slavko Slavec: Polje spi, pesem	46	Skrito zlato	80
Slavko Slavec: Ob stoletnici Goethejeve smrti	47	Slavko Slavec: Noč in smrt, pesem	81
Slavko Slavec: Garibaldijeva slava	52	Fran Zgur: Hebrejski motivi, pesem	82
Gospod Baroda, narodna pesem	54	William Mac Harg: Pasja para	83
Neutemeljene skrbi in bojazni	55	Izpod pepela	85
Dezider Kosztolanyi: Zlati dež	58	Emil Komel: Razvoj glasbe in naših domačih instrumentov	88
Slavko Slavec: Ivan Trínko sedemsetletnik	61	Kotiček za otroke	91—100
Slavko Slavec: Ne za nami	64	Poučni del	101
Čarovnik iz Menlo parka	65	Industrija in obrt	105
Weare Holbrook: Spomini na otroška leta	67	Zanimivosti	110
V Večnem ledu	69	Vedno se kaj lahko naučiš	112
		O pristojbinah	113
		Sejmi v Julijski Krajini	117
		Paberki	119
		Smešnice	120

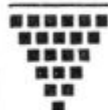

DR Alfonz Serjun

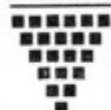
emeritirani sekundarij javne deželne bolnišnice
v Gradcu

bivši okrajni zdravnik v Tolminu

Gorica

Gorica

Sprejema vedno ob delavnikih in nedeljah za
ženske in notranje bolezni, za šjatlko in
reumatična obolenja.

VELIKA ZALOGA TKANIN

ANDREJ MAURIČ

GORICA - Via G. Carducci 3

(Gosposka ulica)

VELIKA IZBERA

domačega in tujezemskega blaga,
oprem za neveste, izgotovljenih
OBLEK za gospode in gospè, kakor
tudi vsakovrstnih **KOŽUHOVIN**. ■■

LASTNA KROJAČNICA

Cene brez konkurence. Postrežba točna.

Zobozdravniški ambulatorij

Adolf Koll

zobni zdravnik
odlikovan leta 1924.

GORICA

CORSO VITT. EMAN. 11, I. NAD

Posluje od 9. do 12. dopoldne in od
2.—5. popoldne.

Trgovina z jedilnim blagom

Kodrič Angel

Gorica, Via Morelli št. 7.

Priporoča se slavnemu občinstvu v me-
stu in na deželi za obilen obisk.

Blago vedno sveže. : Postrežba izvrstna.

Kabinet Roentgen

Primarij

Dr. Aug. De Fiori

Gorica

na Corso Vittorio Emanuele III št. 6

I. nadstropje

Sprejema od 9.—12. in 2.—4.

A. Basevi & Figlio - Gorica

Corso Giuseppe Verdi št. 38 — Telefon št. 132

Lastna
prvovrstna
krojačnica

Konfekcije za dame, gospode,
dečke in deklice - Vsakovrstna
kožuhovina ter vsi v to stroko
spadajoči predmeti. Cene zmerne

KMEČKA BANKA

registrovana zadruga z omejeno zavezo

v Gorici, Piazza E. DE Amicis (prej Koren) 12

sprejema hranilne vloge ter jih obrestuje po

 4 1/2 %

večje, na daljšo odpoved vezane vloge po dogovoru. - Davek plačuje zavod sam. - Dovoljuje svojim članom posojila na menice in vknjižbe pod ugodnimi pogoji.

Uradne ure za stranke od 9.—12. in od 15.—17. - Ob nedeljah in praznikih je urad zaprt.

MODNI SALON

Velika izbira klobukov
zadnjih novosti. - Cene

zmerne. - Preoblikovanje
in popravila na željo.

GORICA, VIA MAZZINI 6 (prej via Municipio)
PETRA MOZETIČEVA.

Dr. L. MERMOLJA

ZDRAVNIK

ZA ZOBE IN USTA

SPREJEMA

V GORICI, NA TRAVNIKU ŠT. 5

TIPOGRAFIA CONSORZIALE

TELEFON 68-04

Izvršuje vsa fiskarska dela v najmodernejšem stilu in večbarvnem tisku. Tiska knjige, brošure, pism. papirje, zavitke, memorandume, račune, plakate itd. itd. po najzmernejših cenah.

TRST, Via S. Francesco d'Ass. 20

Linotype
Stereotipija

Rotacijski
:: stroj ::

Goriška ljudska posojilnica

vpisana zadruga z omejenim jamstvom

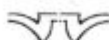
GORICA

Via Carducci 7, I. — Telefon št. 162

(Križišče tramway-a). Lastno poslojje.

Najstarejši slovenski denarni zavod v Gorici.

Ustanovljen leta 1883.

Obrestuje navadne hranilne vloge

po 4 %

davek plača zavod sam. — Na odpoved vezane vloge obrestuje po dogovoru najugodnejše. — Sprejema vloge na tekoči račun. — Daje svojim članom posojila na knjizbe, menice in zastave ter jim otvarja pasivni tekoči račun.

Uradne ure za stranke od 9.—12. in od 15.—17.
Ob nedeljah, praznikih in sobotah je urad zaprt.

Zaloga: drobnine, igrač, nabožnih predmetov, umetnin itd.

GORICA

GORICA

Vogal: Via Roma in G. Carducci
GIUSEPPE COLOTTI

Edina zaloga **DROBNARIJE** na debelo

EUGEN PINCHERLE

GORICA - Piazza della Vittoria 24 - Tel. 166

Ustanovljena leta 1833.

Najstarejša trvdka v tej stroki
Priporoča se trgovcem, kramarjem in krošnjarjem

Cene zmerne. Postrežba točna.

ZAVAROVALNICI

Le Nord in Royal Exchange

sta najgotovejši zavarovalnici proti požaru, streli in drugim nezgodam

Zastopstvo za Goriško in bivšo Notranjsko ima

HROVATIN KSIST

v GORICI, Via G. Carducci št. 7, I. nadstropje (tik Goriške ljudske posojilnice)

**ZAVAROVANJE
PROTI NEZGODAM**

ZOBNI ZDRAVNIK

RUDOLF KOLL

ZOBOZDRAVNIŠKI
ATELJÉ

ustanovljen l. 1892.

Odlikovan z najvišjimi priznanji: London,
Pariz, Dunaj, Gorica, Videm in St. Louis.

GORICA

Piazza della Vittoria 20 (Travnik)

Sprejema od 9—12 in od 2—5.

PODRUŽNICA

v Kobaridu, via Montenero št. 135

Najvišje cene plačujem

za

KOŽE

kun, zlatic, lisic, di-
hurjev, vider, jaz-

becy, veveric, mačk, krtov, divjih in
tudi domačih zajcev i. t. d. i. t. d.

D. WINDSPACH
TRIESTE

Via C. Battisti 10, II. nad., vrata 16

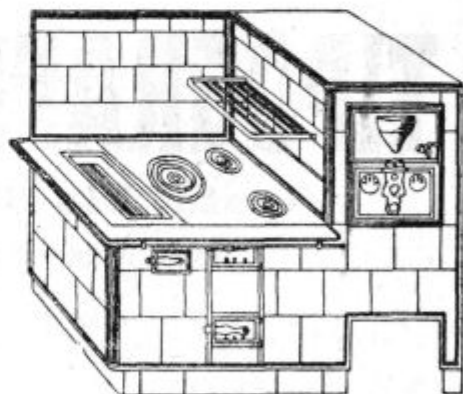
TELEFON 68-81

Sprejmejo se pošiljati po pošti.

Josip Štrukelj

Gorica - Piazza Cristo 1

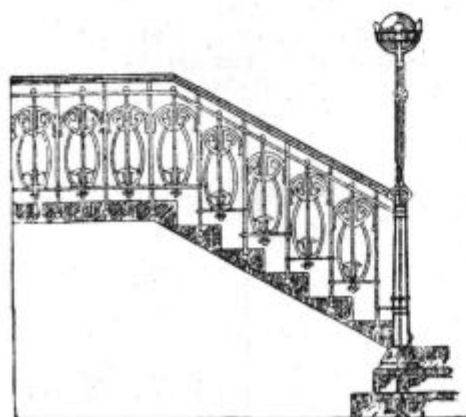
priporoča slavn. občinstvu
v mestu in na deželi svojo

stavbeno - ključavničarsko

DELAVNICO

Izvršuje vsa v to stroko spadajoča
dela najsolidneje in po najnižjih
cenah. - Postrežba hitra in točna.

Posnemalniki in pinja
DIABOLO

so najboljši, najtrajnejši,
radi tega tudi najcenejši

Iščejo se krajevni zastopniki!

Iščejo se krajevni zastopniki!

DIABOLO posnemalnik je vsak (garantiran) zamčen. — Trgovina in prodaja je organizirana tako, da se lahko kupi tudi na obroke — brez kakega poviška na ceni!!

Zahtevajte pojasnila na naslov:

S. A. S. DIABOLO
GORIZIA - Casella postale No. 25

Zdravnica - zdravnik
Dr. Dominco - Dr. Gregorig

Dr. DOMINCO

bivša asistentinja kr. klinike za porodništvo in
ženske bolezni v Firenci

Dr. GREGORIG

zdravnik za notranje bolezni

GORICA

Corso G. Verdi št. 23 (Pritličje levo.
Nasproti ljudskemu vrtu).

TIPOGRAFIA CONSORZIALE

v Trstu, Via S. Francesco d' Assisi 20

je izdala in ima v zalogi od književne družine „Luč“:

I serijo (pošla)

II. serijo:

S. Slavec: Ubogi Uštin,
V. S. Reymont: Tomek Baran.
„Luč“, poljudno-znanstveni zbornik II.

III. serijo:

F. Bevk: Vihar.
K. M. Čapek-Chod: Hojka, Nedonošen.
„Luč“, poljudno-znanstveni zbornik III.

IV. serijo:

D. Feigel: Na skrivnostnih tleh.
I. M. Vazov: Hadži Ahil in druge povesti.
„Luč“, poljudno-znanstveni zbornik IV.

V. serijo:

F. Bevk: Krivda.

M. Kukučin: Mišo.

„Luč“, poljudno-znanstveni zbornik V.

VI. serijo:

F. Plemič: Zadnji Lutrovci na Vipavskem.
M. Bjedrich: Ponesrečena zaroka.
„Luč“, poljudno-znanstveni zbornik VI.

VII. serijo:

Ciril Drekonja: Dolg.
Ivan Franko: Pantalaha.
„Luč“, poljudno-znanstveni zbornik VII.

VIII. serijo:

Ciril Drekonja: Tolminske narodne pravljice.
D. Feigel: Kolumb.
„Luč“ - poljudno-znanstveni zbornik VIII.

Vsaka serija stane L 4.—; po pošti L 5.—

Zima prihaja in ž njo dolgi večeri

Kako dobrodošla je tedaj dobra in lepa knjiga, vestna družica, zabavna in učena! „Biblioteka za pouk in zabavo“ skuša biti taka družica. Da se prepričaš, evo zanimivo vsebino do sedaj izišlih knjižic:

I. KNJIŽICA.

Fr. Bevk, Tuje dele
L. Čermelj, Kameno olje
Giov. Verga - Sl. Slavec, Viteštvo na kmetih
H. W. Osgood - R. V., V pradomovini kave
Alphonse Crozière - Damir Feigel, O možu, ki je bil lačen. — Paberki

II. KNJIŽICA.

Fr. Bevk, Sestra
A. K., Zakon, kakor ga urejajo civilni zakonik in nove določbe konkordata med Italijo in Sv. Stolico.
Grazia Deledda - S. Slavec, Lisica
M. C. Cooper - R. V., V sijamski džugli
Ovadij Slavič - Fr. B., Konjski tatovi
L. Č., Sličice iz prirode in tehnike

III. KNJIŽICA.

Ivan Vouk, Obisk
L. Čermelj, Dušik
Fr. Bevk, Glej, človek!
G. M. Dyolt - A. K., Ekvadorski ognjeniki
G. Courteline - Sl. Slavec, Pobočnik Flick
F. Kleinmayr, Stolpi molka
Gab. D' Annunzio - Sl. Slavec, Toto

IV. KNJIŽICA.

Dam. Feigel, Faraon v fraku
B. K., O spravnem sodniku
Bor. Stankovič - Fr. Bevk, V noči
J. F. Rock - A. K., Pri Lamah v Choniju
Gab. D' Annunzio - Sl. Slavec, Deviška gruda
Jos. Jurca, Samopisna oporoka
Fr. Gerk - r. L., Od stopnje do stopnje

V. KNJIŽICA.

Slavko Slavec, Dora se drami
L. Č., Iz otroških let Mihajla Pupina
Damir Feigel, Faraon v Fraku (konec)
M. C. Cooper - A. K., V Sudanu

VI. KNJIŽICA.

Ferdo Plemič, Mojca
Josip Jurca, Povračanje zemljiškega davka
Vladislav Stanislav Reymont - Štefan Zeromski - France Bevk, Dvoje smrti; Smrt v hlevu. - Smrt v polju
Jaroslav Hašek - Tone Čemažar: Sovražniki alkohola praznujejo Silvestrov večer
Adolf von Pungner - M. Samsa, V pragozdu ob Amazoni
Wermeskerken - D. F., Ustnik
Drobiž

VII. KNJIŽICA.

France Bevk, Nagrada
David Socke - M. Samsa, Nesrečne pečke
I. S. Turgenjev - I. Vouk, Pes
A. Rittermann - Šlibarjev Polde, Izbruh Vezuva v letu 1929
J. Kukučin - Slavko Slavec, Sence in svetloba
Osip Dimov - L., Izseljenci
Osip Dimov - L., Novoletni obiski

VIII. KNJIŽICA.

Slavko Slavec, Rakeževa liza
I. P., Medicina v satiri in karikaturi
France Bevk, Usmiljenje

J. B., Gandi
Jack London - Ivan Vouk, Poljakov konec
Ferdo Plemič, Krivda
S. Krym - Šibenik, V raju - Tatarska legenda
Paberki

IX. KNJIŽICA.

Ciril Ivanov, Čuvaj Suta
Mihail Zoščenko - F. B., Koza
Kristjan Leden - Maksa Samsa, V deželi eskimov
Peter Krasnov - Ivan Vouk, Aska Mariam
Paberki

X. KNJIŽICA.

Fr. Bevk, Živi mrlič
Edgar Allan Poe - B., Padec v Maelström
J. B., Z zrakoplovom okrog sveta
Martin Kukučin - Slavko Slavec, Novinci
Čarovnik Krabat, Lužiško-srbska pripovedka

XI. KNJIŽICA.

Slavko Slavec, Spomin z jezera
Wolf Hansen, Starec od preskavskega jezera,
Estonska povest

V. K., Sladkor
Albert Haig, Ena sama beseda
Ludvik Biro, Jaz
Louis Chadourne, Rdeči otok
Sigbjörn Obstfelder, Narodna pesem
Peter Panter, V hotelski veži
Osip Dimov, Umetniška predstava
Posebnosti srednjeveške lekarne
Tatarska pravljica
Paberki
Popis risb na prilogi

XII. KNJIŽICA.

France Bevk, Predporočna noč
Martin Kukučin - Slavko Slavec, Vaški roman
J. B., Črne čarovnije
Vladimir Lidin, Stepa
Anders Eje - Slavko Slavec, Dober zaslužek
Anton Pavlovič Čehov, Snubač
Paberki

XIII. KNJIŽICA.

Damir Feigel, Ob obratu stoletja
Ivan Franko - S. Slavec, V jetniški bolnici
Polet v stratosfero
Jaroslav Hašek - F. B., Moj učenec in jaz
B. Nušič - Tone Čemažar, Kopalne hlače
Osip Dimov, Ocenitev
H. Trolle - Steenstrup, Kašmirska ogrinjača
O lepotičenju

XIV. KNJIŽICA.

France Bevk, Slepec je videl
Guy de Maupassant - Slavko Slavec, V gozdu
J. B., Edison
Guy de Maupassant - Slavko Slavec, Hudič
Douglas Jerrold, Večerna pridiga gospe Kaudel
Mihajl Zoščenko - T. Č., Sport in zdravje
Vladislav Reymont - France Bevk, Sodba
Ada Negri - Janko Samec, Kes
Knut Hamsun - France Bevk, Prav navadna muha
srednje velikosti
Drobiž

Naroča se v „Tipografia Consorziale“ in prodaja tudi v knjigarni - papirnici Stoka v Trstu in v knjigarnah v Gorici.